DOLENJSKI LIST

GLASILO SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNEGA LJUDSTVA OKRAJA NOVO MESTO

LASTNIK IN IZDAJATELJ: Okrajni odbor SZDL Novo mesto — Izhaja vsak četrtek — Posamezna številka 20 din — LETNA NAROČNINA 900 din, polletna 450 din, četrtletna 225 din; plačljiva je vnaprej — Za inozemstvo 1800 din oziroma štiri ameriške dolarje — TEKOČI RAČUN pri Narodni banki, podružnici v Novem mestu, številka 606-11/3-24

Štev. 26—27 (588—589) Leto XII.

NOVO MESTO, 29. JUNIJA 1961

UREJUJE uredniški odbor — Glavni in odgovorni urednik Tone Gošnik — NASLOV UREDNIŠTVA IN UPRAVE: Novo mesto, Glavni trg štev. 3 (vhod iz Dilančeve ulice) — Poštni predal Novo mesto 33 — TELEFON uredništva in uprave štev. 127 — Nenaročenih rokopisov in fotografij ne vračamo — TISKA Časopisno podjetje »Delo« v Ljubljani

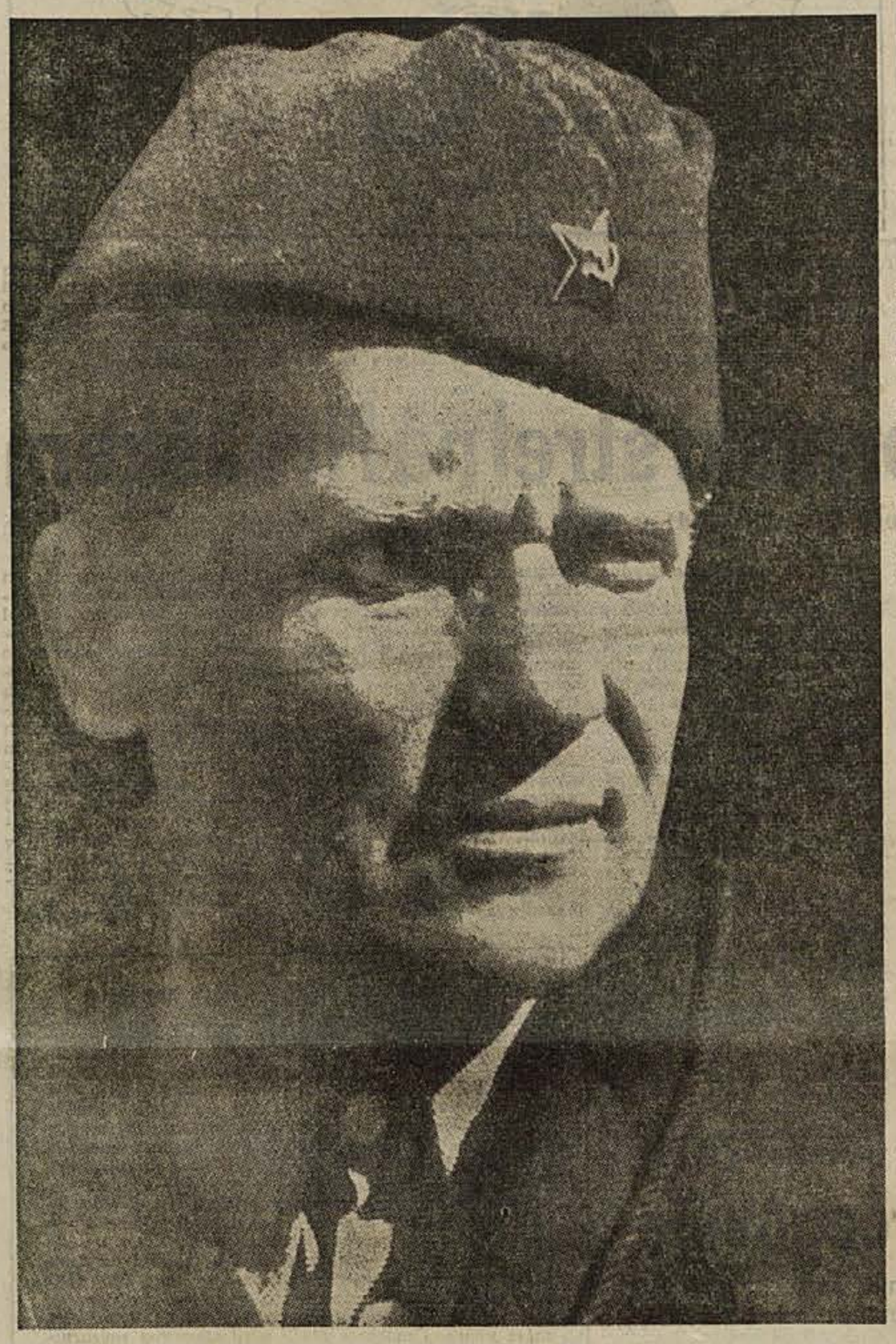

Praznik nerazdružnega bratstva in enotnosti naših narodov

V torek bo preteklo dvajset let od usodnega 4. julija 1941, ko je Komunistična partija Jugoslavije pozvala naše narode k oboroženi vstaji in jih z visoko dvignjeno zastavo Marxa, Engelsa in Lenina popeljala v štiriletno narodnoosvobodilno vojno in revolucijo. Četrti julij slavimo upravičeno kot enega izmed naših najpomembnejših dnevov, saj je zgodovina že potrdila, da je bila vojna jugoslovanskih narodov proti mnogokrat močnejšemu okupatorju edino pravilno, rešilno in veličastno revolucionarno dejanje. Le z neizčrpnim zaupanjem Partije v moč ljudskih množic in s polnim zaupanjem jugoslovanskih narodov v pravilno politiko Partije in v njeno poslanstvo je bilo mogoče izdati zgodovinski poziv na oboroženo vstajo in začetek vseljudske revolucije.

Ko je tovariš Tito 19. aprila 1959 ob 40-letnici ustanovitve KPJ govoril o revolucionarnem boju Komunistične partije Jugoslavije, je med drugim dejal:

»Najpomembnejše poglavje v slavni zgodovini naše KPJ je tisto obdobje, v katerem je izpolnila veliko nalogo organizatorja in voditelja narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije. Komunistična partija je imela odločilno vlogo v tem burnem štiriletnem obdobju osvobodilne borbe in v nadaljnjem revolucionarnem razvoju nove socialistične Jugoslavije, v obdobju, polnem zgodovinskih dogodkov življenjskega pomena, junaštva ljudskih množic in dinamike družbeno-političnega položaja. Od pravilne politike KPJ in njenega boja je bila pravzaprav odvisna bodočnost narodov Jugoslavije. Partija je pogumno prevzela to zgodovinsko odgovornost, ker se je čutila sposobno, da izpolni natežavnejše naloge. Vojna in revolucija sta najtesneje povezali usodo in življenje naših narodov z usodo Komunistične partije...«

Srečni smo, ko ob dvajsetletnici začetka naše revolucije znova izpričujemo, da sta pravilna politika KPJ in njen boj odločila usodo in bodočnost naših narodov. Poziv na oboroženo vstajo pred 20 leti je bil hkrati tudi poziv k neločljivemu bratstvu in enotnosti naših narodov. V revoluciji je zrasla svobodna, enakopravna skupnost jugoslovanskih narodov. V vojaško premagani, a nikoli podjarmljeni Jugoslaviji je bil klic KPJ hkrati tudi poziv na boj za novo družbeno ureditev. Pod vodstvom delavskega razreda je za ceno prelite krvi revolucionarjev nova ureditev nastajala in se razvijala že med vojno. Ves čas revolucije je Partija skrbela za množičnost vstaje, nenehno je zbirala vse sile za boj in zmago, hkrati pa je od vsega začetka budno skrbela, da se ne bi vrnila stara, osovražena oblast. Zato je že med vojno uveljavljala različne politične ukrepe in dejanja, ki so revolucionarno posegala v temelje družbeno-gospodarskega sistema. Čeprav so bili zmagi namenjeni vsi napori in so prav splošni narodnoosvobodilni cilji omogočili zbiranje najširših množic za dosego končnih uspehov, je imel boj za narodno osvoboditev hkrati tudi značaj socialistične revolucije. Za vedno je bil odstranjen protiljudski sistem kapitalističnega izkoriščanja in ustvarjena nova oblast. Zveza delavskega razreda kot vodilne družbene sile s kmeti in z drugimi delovnimi sloji je postala v novi oblasti posebna oblika diktature proletariata. Njena demokratičnost je rasla iz najširše podpore ljudskih množic, ki so šele zdaj prvikrat v svoji zgodovini začutile svojo, ljudsko oblast. Končna ureditev narodnostnega vprašanja v bratski skupnosti enakopravnih narodov je še bolj združevala vse sile v boju za svobodo in socializem.

Osvoboditvi domovine je sledilo težavno obdobje obnove in postopnega ustvarjanja pogojev za socialistično izgradnjo države. Revolucionaren je bil poseg v lastninske odnose proizvajalnih sredstev, ki jih je v imenu ljudstva prevzela družba. Temeljita agrarna reforma je uredila vprašanje zemlje in njenega lastništva. Z ogromnimi napori ljudstva je bilo obnovljeno gospodarstvo, zgrajeni pa so bili novi temeljni objekti v industriji in proizvodnji energije. Gospodarska izgradnja in obsežna politična ter kulturna dejavnost sta docela spremenili podobo naše dežele in preobrazili lik delovnega človeka nove Jugoslavije.

Z znanim odporom proti Stalinovemu pritisku je KPJ odstranila tudi korenine birokratizma v naši deželi. Začeli smo graditi nov gospodarski in družbenopolitični sistem, ki je ustrezal našim razmeram in našemu razvoju. Z zakonom o delavskem samoupravljanju pa smo leta 1950 postavili pomemben mejnik v razvoju socialistične demokracije. Sproščene so bile neslutene moči ustvarjalnih množic; pot za nadaljnji razvoj socialističnih družbenih odnosov v Jugoslaviji jer bila s tem začrtana tako odločno, da nam po dobrih desetih letih dogodki in ves naš napredek vsak dan znova potrjujejo, kako pravilen in demokratičen je bil sprejeti zakon. Uresničevanje novega gospodarskega sistema je mogoče samo v pogojih delavskega samoupravljanja in splošnega družbenega upravljanja, ki ga čedalje bolj krepimo in s katerim družba postopoma prevzema od države funkcijo upravljanja.

Pri vsem tem delu nam je v velikansko oporo in zadoščenje izreden ugled, ki ga uživa Jugoslavija med vsemi miroljubnimi narodi in državami sveta. Načela ustvarjalnega miroljubnega sožitja, ki so vodila zadnji dve desetletji nas, so postala tudi načela svetovne politike. Dosledno vztrajanje na teh načelih in podpora, ki jo nudimo osvobajanju kolonialnih narodov, sta nadaljevanje naše znane politike miru.

Poziv Centralnega komiteja naše Komunistične partije pred 20 leti je naletel na takojšen odmev. S približno 12.000 člani in s kakimi 30.000 člani SKOJ je naša Partija začela osvobodilno vojno. Naša dežela je bila pred 20 leti v okupirani Evropi prva in edina, katere Komunistična partija je brez obotavljanja pozvala ljudstvo k oboroženi vstaji proti fašističnim okupatorjem in ki je sama stopila na čelo tega boja. Prve oborožene akcije — 7. julija v Srbiji, 13. julija v Črni gori, 22. julija v Sloveniji, 27. julija v Hrvatski ter v Bosni in Hercegovini, 11. oktobra 1941 v Makedoniji — so prerasle v splošno oboroženo vstajo po vsej državi. To je bil naš prispevek boju Sovjetske zveze proti fašizmu, to je bil naš delež internacionalistične dolžnosti. Zato je in ostane 4. julij — DAN BORCA — naš veliki praznik in v letošnjem jubilejnem letu ga slavimo združeni čvrsteje kot kdajkoli prej. Varovali bomo naše revolucionarne pridobitve in negovali slavne borbene tradicije, ki so sestavni del našega socialističnega razvoja in ki hkrati krepijo vlogo in položaj Jugoslavije na svetu.

Bela krajina proslavlja v Črnomlju

Odkritje spomenika na Gričku v Črnomlju bo osrednja prireditev v nizu proslav dneva borca in 20-letnice vstaje, ki se bodo odvijale v Beli krajini in v hrvaškem predelu onstran Kolpe, saj sta obe področji v letih ljudske revolucije tesno sodelovali.

3. julija zvečer bo v Črnomlju na stavbi občinskega odbora odkritje spominske plošče prvemu belokranjskemu okrožnemu narodnoosvobodilnemu odboru. Takoj zatem bodo z Grička šinile v zrak rakete, nato pa bodo na znanih partizanskih postojankah iz prvih dni vstaje: na Žežlju, Toplem vrhu, Mirni gori, Malem vrhu, Smuku, Mišjem brdu, nad Jugorjem, na Suhorju in drugod zagoreli kresovi. V Črnomlju bo nato srečanje prvoborcev in aktivistov iz 1941 in 1942, ki so sodelovali v pripravljanju vstaje in v vstaji.

4. julija dopoldne bo ob 10. uri na Gričku v Črnomlju množično zborovanje pri spomeniku, ki je dokončno urejen. Vabljeni so gostje iz Karlovca, iz Duge Rese, Ozlja, Bosiljevega, Vrbovskega in drugih obrobnih krajev NRH, da še enkrat potrde bratstvo in enotnost, skovano v prvih dneh vstaje. Množici zborovalcev bo spregovoril narodni heroj, general JLA, prvoborec Franc Kočevar-Ciril, ki bo hkrati odkril spomenik. — Po slovesnosti bodo zborovalci lahko obiskali nekdanje partizanske postojanke, zdaj urejene turistične točke: na Mirni gori, do koder je že zgrajena cesta, prevozna za avtomobile; na Mavrlenu in na Vinici, kjer bo otvoritev sodobnega campinga in gostinskega obrata. Borci se bodo spet srečali v Beli krajini, velikem simbolu partizanstva, in bodo v medsebojnih razgovorih ter v razgovorih z ljudmi oživljali spomine.

BELA KRAJINA VABI VSE PREŽIVELE ČLANE OKROŽNEGA NARODNOOSVOBODILNEGA ODBORA, VSE PARTIZANE IN VSE AKTIVISTE, KI JIH JE V ČASU NOB ZANESLO NA BELOKRANJSKA TLA. — PRAV TAKO PA TUDI VSE DELOVNE LJUDI, NAJ SE NJENEGA VELIKEGA PRAZNIKA — PROSLAVE 20-LETNICE VSTAJE UDELEŽI!

Za dan borca v občini Videm-Krško

Na predvečer dneva borca bo v dvorani »Svobode« proslava, po njej pa bodo igralci domače »Svobode« uprizorili igro »Raztrganci«. **4. julija bo množično zborovanje v Rorah nad Krškim**, kjer so 28. julija 1941 bili zajeti po Nemcih prvi krški skojevci. Ljudje bodo tu poslušali radijski prenos govora maršala Tita iz Titovega Užica, po govoru bo polaganje vencev pred spomenikom, na koncu pa bo izveden bogat športni program. Člani Partizana se bodo med seboj pomerili v odbojki, streljanju z zračno puško, orodnj telovadbi, teku na 2000 metrov itd. Zatem bo ljudsko rajanje.

Senovčani bodo združili praznovanje dneva rudarjev s praznovanjem dneva borca. Tega dne bo masovno zborovanje v partizanski vasi Lošče pod Bohorjem.

Prebivalstvo iz Kostanjevice se bo 4. julija zbralo pred gradom, kjer bodo prav tako poslušali prenos govora iz Užica in hkrati prisostvovali otvoritvi novih prostorov tovarne industrije perila.

D. K.

Novo mesto: slavje na Grmu

Odbor za proslavo 20-letnice ljudske revolucije pri občinskem odboru Socialistične zveze Novo mesto vabi vse prebivalstvo, naj se v čimvečjem številu udeleži osrednje belokranjske proslave v Črnomlju. Za vse, ki v Črnomelj ne bi mogli iti, bodo lokalne proslave v znanih žariščih upora v letu 1941: v Šentjerneju, v Šmarjeti, v Birčni vasi in drugod.

3. julija bo otvoritev razstave »Dolenjska v letu 1941« v prostorih grmske kmetijske šole.

4. julija ob osmi uri zjutraj bo otvoritev dvorane množičnih organizacij v Kandiji.

4. julija od 9. ure dalje bo na grmskem vrtu javni televizijski prenos proslave v Titovem Užicu. Na razpolago bo več televizijskih sprejemnikov ter zvočniki. V presledkih med oddajami bo igrala godba. Popoldanski spored bo potekal sproščeno, brez vnaprej določenega programa. V številnih točkah se bodo zvrstili 3 pevski zbori, mladi harmonikaši, razen tega pa bo športno srečanje med pripadniki JLA in Novomeščani ter strelsko tekmovanje z zračnimi puškami, na katerem se bo lahko pomeril vsak, kdor bo želel. Vsa prireditev se bo odvijala na vrtu grmske kmetijske šole, vmes bo igrala godba, na plesišču bo ples in tudi za hrano in pijačo po zmernih cenah bo poskrbljeno.

Proslavo prirejajo krajevne organizacije SZDL in ZB iz Kandije v sodelovanju z Odborom za proslavo 20-letnice revolucije pri občinskem odboru Socialistične zveze Novo mesto.

Te dni po sevniški občini

Sporedi krajevnih proslav, ki so jih te dni v večini krajev sevniške občine že utrdili, kažejo na veliko pestrost. **V Sevnici** deluje poseben odbor pri kraj. organizaciji SZDL, ki bo pripravil bogat spored. Medtem ko bodo po vseh vrhovih v občini na predvečer 4. in 22. julija zagoreli ogromni kresovi, bo marsikje še posebna prireditev dala poudarka temu jubileju.

V Šentjanžu pripravljajo posebno proslavo za 28. julij. Tega dne posveča prebivalstvo se poseben skomin narodnemu heroju Milanu Majcnu, ki je dal vse za svobodo in srečo ljudi v teh krajih. Center proslave bo v Murncah. **Krmeljčani** združujejo praznik vstaje s 3. julijem, dnevom rudarjev. Ta dan bo krenan z novimi zmagami, saj se jim bodo odprla vrata v dolgo pričakovani **zdravstveni dom, ki se popolnoma nov sveti na soncu pred rudnikom.**

Boštanjski mladinci bodo ob podpori občinskega komiteja LMS organizirali 2. julija na Brezovici mladinski shod. Srečali se bodo mladinci Boštanja in krmeljski rudarji, Blančani pa bi se skupno s Sevničani pripeljali tja s kamioni.

V Loki vključujejo v proslavo že to nedeljo izvedeni kulturni program, akademijo pa pripravljajo še za 3. julij. Tega dne bodo vse organizacije **Studenca** organizirale proslavo — partizanski miting. Slabše so priprave (ali pa morda le poročila) iz **Bučke, Zabukovja** ter s predela **Malkovec-Tržišče**. Brez dvoma pa se bodo tudi tamkaj hitro zganili, saj nas loči do proslavljanja le še nekaj dni.

Na Blanci bo 9. julija posebno slovesno. Tega dne se bodo prebivalci spomnili padlih z odkritjem spomenika, povabili pa so svojega starega prijatelja — komandanta kozjanskega odreda Marijana Jerina. Spomenik sam bo skromen, zato pa bo toliko bolj topel spomin na tiste, ki so dali svoje življenje za nas.

Občinski odbor SZDL zbira te dni zadnje prijave za udeležbo ljudi na republiški proslavi 21. julija zvečer v Ljubljani. Tudi priprave za pohod v Žužemberk 22. julija so v teku. Tega dne bodo v Žužemberk odpeljala iz Sevnice in drugih krajev vsa razpoložljiva vozila. Teh je precej, računajo, da bi lahko prepeljali blizu 500 ljudi.

Mesec julij bo res ves v duhu vseljudskega jubileja. Vsi se bodo veselili svobode, uspehov pri delu in obujali spomine na težke dni iz preteklosti.

PRIHODNJA ŠTEVILKA

Dolenjskega lista bo izšla v četrtek, 13. julija 1961.

UREDNIŠTVO in UPRAVA

4. julija bo proslava tudi na Debencu

Občinski odbor ZB v Trebnjem bo 4. julija priredil na Debencu nad Mirno proslavo v počastitev 20-letnice ljudske revolucije. Ta dan bo ob enajsti uri dopoldne zbor preživelih borcev trebanjske in mirenske doline, nato pa bodo odkrili spominsko ploščo vsem borcem in aktivistom, ki so bili tam med okupacijo. — V kulturnem programu bo pel trebanjski pevski zbor, vmes pa bodo zborne recitacije. Pričakujejo tudi nastop trebanjskih tabornikov.

Debenec je bil med okupacijo pomembno partizansko središče. Tam je bila kurirska postaja, ki je dobavljala sanitetni material tam sta bili prva lekarna in prva milarna Glavnega štaba slovenskih partizanskih oddelkov. Razen tega je bil Debenec prehodna točka od Krke na Štajersko.

VREME

V splošnem bo ostalo vreme bolj nestalno in hladnejše. Padavine z ohladitvijo pričakujemo med 27. in 28. junijem, okrog 1. 4. 6. in 9. julija. Vmes 1. do 3. dnevna razjasnitev in lepo vreme. V. M

»Mama, jaz ljubim ljudi!«

7. julija 1941 je po zborovanju v Beli Cerkvi narodni heroj Žikica Jovanović-Španec ubil dva žandarja-izdajalca. V kratkem se je upor razširil malodane po vsej Srbiji – Že konec septembra 1941 so nastali številni močni partizanski odredi, v katerih je bilo nad 25.000 organiziranih in oboroženih borcev – Srbija je minulo vojno nadaljevala svetle tradicije svoje borbene zgodovine, mesto Užice pa je kmalu postalo središče osvobojenega ozemlja, nove oblasti, zalednih enot, orožarn in partizanskih delavnic: pravcata partizanska republika, ki bo doživela prihodnje dni svoje največje dneve po osvoboditvi: zvezno proslavo ob 20. obletnici začetka revolucije

Prve strele, ki so naznanili oboroženo vstajo jugoslovanskih narodov, je sprožil 7. julija 1941 Žikica Jovanović v Beli Crkvi, majhnem naselju rodovitne Radjevine in uporne Srbije.

Jovanović je obiskoval gimnazijo v Valjevu, dokler ga niso zaradi naprednih nazorov izključili. Nadaljeval je v Beogradu. Tu se je kasneje vpisal na filozofsko fakulteto in študiral jugoslovansko književnost.

Leta 1937, star 22 let in tik pred diplomskim izpitom, je odšel v Španijo. Internacionalne brigade so dobile z Žikico hrabrega borca, ki je pred odhodom rekel staršem, da gre študirat v Pariz, šel je pa na pomoč delavcem Madrida in Andaluzije, narodu Lopeja de Vege in Garcie Lorce. Kasneje je pisal materi:

»Mama, nisem mogel ostati slep in gluh za bolečine in pozive človeštva. Res nisem mogel! Jaz človeka ljubim. To ljubezen si mi vdahnila ti. Razumi to in mi oprosti, prosim te, ker sem ti prizadejal bolest. Tebi in očetu.« Ko se je 1940 vrnil iz Španije z desetimi ranami, iz taborišč in tavanj po Franciji, Afriki in Italiji, ga je v Beogradu pričakala specialna policija. Tepli so ga. Molčal je.

Osvajalec še ni potrkal na vrata domovine, že je Žikica s svojimi tovariši študenti kljubovalno šel po beograjskih ulicah s parolo: »Branili bomo deželo.«

Ko je izbruhnila vojna, je pohitel med prostovoljce, da nadaljuje delo in borbo iz Španije. Toda kraljevi oficirji ga niso sprejeli. Nestrpni »Španec« je moral počakati še tri mesece, da se je začela prava borba naših narodov, ki jo je on razglasil s svojim prvim uporniškim strelom.

Bil je topel julijski dan. Na razpotju ob cerkvi so imeli tradicionalni kresni semenj. Predsednik občine Bele Crkve je zvedel, da bo vmes tudi neko zborovanje in je ukazal, naj se semenj zaključi že pred poldnevom in da se morajo ljudje raziti. Nekateri so odšli, drugi so se umaknili v kavarno, mnogi pa so ostali, ne glede na vpitje preplašenega župana. Popoldne okrog petih je prišlo deset oboroženih partizanov, ki jih je vodil plavolas mladenič — politični komisar Žikica. Pred kavarno, pod košato lipo, se je začelo ljudsko zborovanje. S kavarniške mize so se drug za drugim oglasili govorniki. Zadnji je spregovoril Žikica. Z ognjevitimi besedami je govoril o svobodi in zaključil z vzklikom: »V imenu Komunistične partije Jugoslavije vas pozivam v borbo proti okupatorju in vsem izdajalcem domovine.«

Začeli so se prijavljati novi borci. Somrak julijskega večera se je že mešal z vonjem pokošene trave, ko so partizani odšli z zborovanja, spremljani s toplimi pozdravi ljudstva. Bili so komaj tri sto metrov daleč ob potoku, ko jih je dohitel študent Vladan Bojanić.

»Prišla sta dva žandarja in s puškinim kopitom razganjata ljudi.«

Žikica se je takoj vrnil. Ko sta ga žandarja opazila, sta zavpila:

»Roke kvišku!«

Mladi partizan, študent filozofije in prekaljeni španski borec jima je zavpil nazaj:

»Proč orožje!«

Žandar je ustrelil. Svinčenka je švignila Žikici mimo glave.

Prvi politični komisar Prve radjevske partizanske čete je hitro pokleknil in s preciznimi zadetki ubil oba izdajalca.

»Tako se bo zgodilo z vsakim, ki bo dvignil orožje proti našemu ljudstvu!« je rekel Žikica, pobral ubitima žandarjema orožje in pohitel za svojimi tovariši.

To se je zgodilo 7. julija 1941. To je bil začetek oborožene vstaje srbskega ljudstva proti okupatorju.

Vse do smrti je Žikica neutrudno delal za okrepitev narodnoosvobodilne borbe. Bil je politični komisar čete, komandant bataljona, komisar bataljona in član poveljstva Grupe odredov zapadne Srbije. Zaradi vedenja do ljudi in svoje hrabrosti je bil povsod priljubljen.

Padel je spomladi 1942 v vasi Radanovci v borbi proti nedićevcem in četnikom.

(»Sedma sila«)

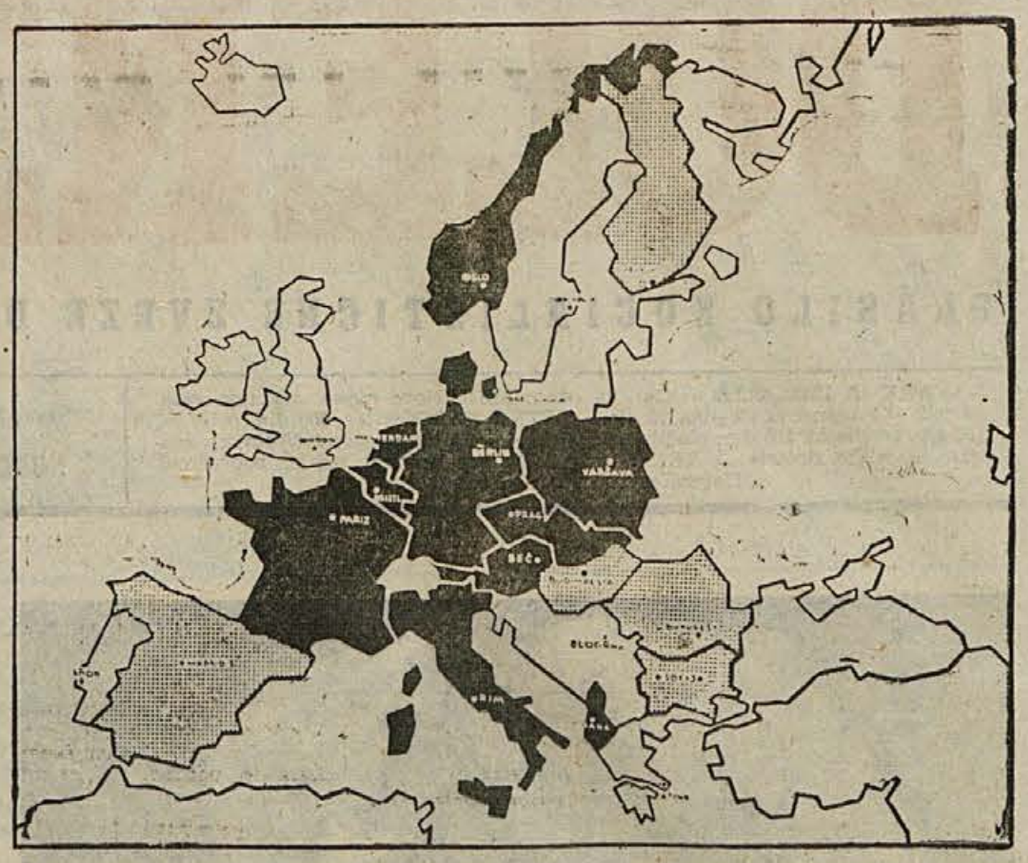

Takle je bil položaj v Evropi spomladi 1941: črna barva — države, ki sta jih dotlej Nemčija in Italija že okupirali; pikčasto — države, ki so bile takrat njihove zaveznice. Razen na jugu (proti Grčiji) je bila Jugoslavija obkrožena že od vseh strani... Že davno pred napadom na našo državo pa je Komunistična partija Jugoslavije opozarjala na nevarnost fašistične agresije. Z dolgoletno protiljudsko politiko je kraljevina s svojimi gnilimi režimi načrno slabila odporno moč države in tako pretvarjala Jugoslavijo v igračko v rokah velikih sil

Julijske proslave v brežiški občini

2. julija bo organizacija ZB v Artičah odkrila spomenik Rudiju Rožancu, padlemu prvoborcu v Močniku. Pri odkritju bosta sodelovala tudi občinska odbora ZB iz Brežic in Krškega. Na otvoritvi bo govoril preživeli član »Srečove čete« tov. Slovenc-Popaj.

Proslave v počastitev 20-letnice ljudske revolucije bodo pred 4. julijem v vseh podjetjih. V Brežicah bo na predvečer dneva borcev partizanski napad na mesto, baklade z ognjemetom in govor. Po končani prireditvi bo ljudsko rajanje.

Na dan borcev bo v Brežicah budnica, nato pa bodo ljudje poslušali Titov govor s centralne proslave v Titovem Užicu.

Na praznovanje 22. julija — dneva vstaje, ki bo v Ljubljani, bo iz brežiške odbčine odšlo okrog 500 ljudi. Na Žuzemberško proslavo se bo odpeljalo 800 do 1000 brežiških občanov. Pri tem bodo vsa podjetja organizirala prevoze za svoje kolektive, avtomoto društvo pa množično udeležbo svojih članov z lastnimi vozili.

Na predvečer julijskih praznikov bodo v brežiški občini goreli kresovi.

Asfalt že od Straže do Polja

Dela na preurejanju ceste Straža—Soteska—Dvor—Žužemberk—Ivančna gorica hitro napredujejo. V preteklem tednu so od Straže do Polja že položili na razširjeni del ceste asfaltno prevleko, od Soteske do Dvora pa cesto pravkar širijo, razvažajo kamenje za utrditev novega cestnega roba in pod. Tudi v neposredni bližini Žužemberka z deli zelo hitijo, pravtako živahno pa je v starih in novoodprtih kamnolomih vzdolž te ceste. Do proslave v Žužemberku bo cesta z obeh strani gotova. Od Ivančne gorice proti Žužemberku jo urejuje ljubljansko podjetje, od Straže ob Krki navzgor pa Tehnična sekcija republiške Uprave za ceste iz Novega mesta.

Pozdravi iz Trebinja

Iskreno čestitamo vsem domačim, fantom in dekletom ob dnevu borca — 4. juliju. Vojaki V. P. 9.127 v Trebinju: **Alojz Glas, Jože Jarc, Anton Hren** in **Martin Zupančič.**

Obiščite VI. LETNE ŠPORTNE IGRE elektrogospodarskih podjetij Slovenije!

11. OKTOBER – DAN VSTAJE MAKEDONSKEGA NARODA

Narodna vstaja proti okupatorju v Makedoniji se je začela pozneje kot drugod v Jugoslaviji. Objektivni pogoji za nastanek upora so sicer bili — narod je hrepenel po svobodi. Vendar so se bolgarski okupatorji hoteli prikazati kot »osvobojitelji makedonskega naroda izpod srbskega jarma«, pri čemer so izkoristili stare nacionalne spore med Makedonci in velikosrbsko kliko, ki Makedoncem ni priznavala najosnovnejših nacionalnih pravic. K temu je še sekretar Pokrajinskega komiteja Partije za Makedonijo Metodije Šatorov razpustil Pokrajinski komite in priključil partijsko organizacijo Makedonije bolgarski Delavski partiji. Ukazal je tudi, da je orožje treba izročiti okupatorju. S tem je zagrešil hudo izdajo. Centralni komite KPJ je nato posredoval, Šatorov je bil izključen iz Partije, novo izvoljeni KP pa je začel priprave za oboroženo borbo. Vstaja se je začela 11. oktobra 1941 z napadom prilepskega, kumanovskega in skopskega odreda na bolgarsko policijsko postajo v Prilepu. Kmalu za tem so bili ustanovljeni manjši partizanski odredi iz veleškega, bitoljskega, resenskega in kruševskega partijskega kadra.

Partizanski Črnomelj vabi

na proslave ob 20-letnici revolucije in DNEVU BORCA, ki bodo 3. in 4. julija v Beli krajini! ● Prelita kri, napori in trpljenje naših narodov ni bilo zaman: priborili smo si svobodo in ponosni gradimo naš dragi dom! ● Pozdravljamo 4. julij — DAN BORCA, praznik jugoslovanskih narodov in naše bratske, neločljive enotnosti!

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR V ČRNOMLJU

Občinski komite ZKS — Občinski odbor SZDL — Občinski komite LMS — Občinski odbor Zveze borcev — Občinski odbor ZVVI in ZROP — Vodstva vseh drugih organizacij, društev, kolektivov, podjetij in ustanov.

Prvi uporniški strel na Hrvaškem

je počil 27. julija 1941 v občini Srb v lapaškem okraju

Dne 22. junija 1941, ko je fašistična Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, je bil ustanovljen prvi partizanski odred v Odri pri Sisku. Zatem so bili formirani partizanski odredi na Petrovi gori v Kordunu, v Šumarici v Baniji, v Liki, Dalmaciji, na Kalniku, v Sloveniji — po vsej Jugoslaviji.

Navzlic besnemu ustaškemu terorju, naglim sodiščem, taboriščem in represalijam, so bile v samem Zagrebu organizirane oborožene skupine že junija 1941. Te skupine so izvrševale atentate in napade po zagrebških ulicah ob belem dnevu. Skozi Zagreb so se vračali španski prostovoljci iz Francije v domovino. Zagrebčani so nudili prvim partizanskim odredom velikansko pomoč z vojaškim materialom. Na desettisoče Zagrebčanov je aktivno sodelovalo v narodnoosvobodilnem gibanju.

Med prvimi in najmočnejšimi žarišči ljudske vstaje je bila junaška Lika, ki je od prve uporniške puške pa do končne osvoboditve pretrpela nepopisne žrtve in si pridobila izredne zasluge.

27. julija je v občini Srb v lapaškem okraju počila prva uporniška puška. Isti dan se je začela vstaja v Bosanski krajini, v industrijskem središču Drvaru, 1. avgusta pa je bil osvobojen Lipac, prvo okrajno središče na Hrvatskem.

Sklep o splošni ljudski vstaji na Kordunu je bil sprejet na sestanku 16. julija v gozdiču Abec pri Vrzin Mostu. Na tem sestanku sta bila tudi narodna heroja Rade Končar in Josip Kraš.

V odgovor na ustaški teror je 12. julija 1941 prva vstala srbska vas Luščani v Baniji. Vstaja se je naglo razplamtela in že v noči med 23. in 24. julijem so šli banijski borci v prvo organizirano borbo proti ustašem v vaseh Grabovac in Vlahovići.

Žarišče vstaje v Slavoniji so bile planine Papuk in Sunj. Skupina s Papuka je 16. julija porušila progo pri Našicah.

Prve uporniške puške v Hrvatskem Primorju in Gorskem Kotaru so počile konec julija 1941 na italijanske in ustaške bandite. Glavni objekt prvih partizanskih akcij v Primorju in Gorskem Kotaru je bila proga Sušak—Ogulin. Proti koncu avgusta je prišlo do prvih borb v Hrvatskem Zagorju.

Med vsemi sovražnikovimi ofenzivami se je vojaška moč osvobodilnega gibanja krepila iz dneva v dan in je že po treh letih, julija 1944, narodnoosvobodilna vojska na Hrvatskem štela 110 tisoč borcev, razporejenih v 16 divizij.

Narodnoosvobodilna borba je zedinila plemenite težnje hrvatskih ljudskih množic, ki so jih oznanjali največji možje hrvatske zgodovine — misel bratstva in enotnosti južnoslovanskih narodov, slovansko solidarnost, tradicionalni borbeni duh in prakso kmečkih puntarjev od Matije Ivanovića in Matije Gubca, rakoviških upornikov, skupne borbe in upora Hrvatov in Srbov v Bunjevskem uporu, brinjsko-liški vstaji, revolucionarnih gibanj leta 1903 do delavskega gibanja in organiziranih akcij v stari Jugoslaviji. Vse to je našlo svoj izraz in potrdilo v narodnoosvobodilni borbi.

(Po »Sedmi sili«)

13. julij – obletnica vstaje črnogorskega naroda

Dne 10. julija se je sestal partijski pokrajinski komite za Črno goro in sklenil začeti oboroženo borbo proti italijanskemu okupatorju. Tri dni zatem, 13. julija, je v Crni gori počila prva uporniška partizanska puška. V nekaj dneh so črnogorski domoljubi osvobodili Kolašin, Bijelo Polje, Berane, Andrijevico, Danilovgrad, Petrovac na morju in razbili več drugih italijanskih utrjenih garnizij. Močne nasprotnikove sile v Nikšiću, na Cetinju in v Podgorici pa so bile obkoljene. Že v prvem naletu so osvobodilne partizanske enote uničile italijansko divizijo »Messina« in »11. mobilni bataljon karabinjerjev«. Črnogorski partizani so ubili 2000, ujeli pa 4000 italijanskih vojakov in oficirjev. Italijani so zatem v Črno goro naglo pripeljali okrepitve. V kratkem so se uporni Črnogorci znašli pred številnim sovražnikom, ki je zbral svoje vojaške sile v šestih divizijah, tem pa je pomagala tudi albanska kvizlinška divizija.

Razplamtele so se ogorčene borbe, ki so trajale do srede avgusta. Osvobodilne sile so se morale pred okupatorjevo premočjo umakniti, sovražnik pa se je znova polastil večjih mest in blokiral važnejše prometne zveze. V septembru istega leta so se črnogorske partizanske osvobodilne enote reorganizirale. Ustanovili so štiri partizanske odrede: lovčenski, zetski, durmitorski in komski, ki so kasneje z razvojem vsejugoslovanske revolucije prerasli v višje formacijske enote.

Slava Bosne in Hercegovine

27. julija 1941 je bil osvobojen Drvar, v naslednjih mesecih pa skoraj dve tretjini Bosne in Hercegovine

Julija 1941 je s posebnimi pooblastili in navodili prispel v Sarajevo Svetozar Vukmanović-Tempo. Z voditelji Komunistične partije je organiziral Glavni štab za Bosno in Hercegovino. V Krajini organizira vstajo Djuro Pucar-Stari. Pojavljajo se slavni voditelji in izredno spretni organizatorji, ki so zrasli iz ljudstva in s katerimi je šlo ljudstvo v boj za svobodo in pravice: dr. Mladen Stojanović, Slaviša Vajner-Čiča, Pavle Goranin, Simo Solaja, Vlado Šegrt, Kosta Nadj in drugi. Iz pasivne obrambe so prešli v napad: 27. julija so krajiški partizani zavzeli Drvar. To je bil začetek slavnega pohoda bosenskih partizanskih odredov, ki so v naslednjih mesecih osvobodili skoraj dve tretjini Bosne in Hercegovine.

Razen partizanskih odredov so bili v nekaterih krajih Bosne in Hercegovine tudi četniški odredi, ki so se močno razlikovali od srbskih četniških odredov. Vodili so jih odločni kmetje, ki so malone vse leto 1941 sodelovali v borbi, večkrat pod poveljstvom komandantov partizanskih odredov. Toda konec avgusta in v začetku septembra so s posebnimi načrti in nalogami začeli prihajati iz Srbije znani Draževi in Nedićevi oficirji.

Četniške parole so imele predvsem namen podpihovati šovinistično mržnjo proti muslimanom in Hrvatom in ščuvati k bratomorilski vojni. Te parole so bile izraz fašistične hitlerjevske politike med našimi narodi, in naj bi uresničile že propadlo nalogo, ki so jo bili dobili ustaši. Toda z vztrajnim prizadevanjem partizanskih odredov in narodnoosvobodilnega gibanja, ki je začelo dobivati svojo pravo obliko, so bile fašistične nade podminirane.

Začela se je težka borba, četniška izdaja je spravila upor v krizo.

V tem času je znova prišel v Bosno tovariš Tito, prihajale so črnogorske in srbske enote, prišli so sremski odredi. Množice Bosne in Hercegovine so sprevidele, da v borbi proti fašistični pošasti in narodnim izdajalcem niso osamljene in da ima ta borba modro vodstvo, zato je spet oživelo zaupanje v zmago. Že 1942 se je začel nov polet v vstaji Bosne in Hercegovine. Skozi neprehodne gozdove in zelene trate so šle mnoge ofenzive. Gorela so mesta in vasi. Ljudstvo je v hudi borbi postavilo vse na kocko. Vse te ofenzive niso mogle zlomiti moralne moči ne odpora ljudstva, iz njih je vojska zmeraj izšla okrepljena in povečana.

Bosna in Hercegovina sta ponosni na svojo vstajo, ponosni pa še na nekaj: v Bihaću je bil organiziran Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije, v stari bosenski prestolnici Jajcu pa so bili na Drugem zasedanju položeni temelji nove Jugoslavije. Na njenih tleh so se pojavili prvi korpusi in divizije ljudske vojske, tu je ljudska vojska zrasla v moderno oboroženo moč. Tu se je začel zalet za osvoboditev vse dežele.

Vinomer: nova gostinsko-turistična točka

2. julija bo na Vinomeru pri Metliki svečana otvoritev preurejene stavbe nekdanje gospodinjske šole. Občina Metlika se s tem pridružuje slovesnosti proslavljanja dneva borca ter 20-letnice vstaje in ljudske revolucije v Beli krajini. Občinski odbor Socialistične zveze vabi vse prebivalce naj v dneh od 1. do 3. julija sodelujejo na raznih krajevnih proslavah. 4. julija pa naj se v kar največjem številu udeleže osrednje belokranjske proslave v Črnomlju in odkritja spomenika na Gričku!

Pozdravi iz Strumice

Za 4. julij, dan borcev, čestitajo vsem Dolenjcem, ki so bili v NOB, prijateljem in znancem, domačim ter vsem bralcem Dolenjskega lista in jim pošiljajo lepe pozdrave dolenjski fantje ki služijo vojaški rok v Strumici: **Jože Medic, brata Stane in Franc Hren, Štefan Rozman, Martin Jenič, Vide Smajdek, Janez Zagorc, Janez Rajk, Peter Brulc in Tone Bukovec.**

345 otrok bo odšlo na morje

Okrajni odbor RK je tudi letos pripravil obširen program za letovanje otrok ob Jadranski obali. V znano klimatsko okrevališče RK Slovenije na Debelem rtiču bo odšlo letos 170 otrok, od tega jih je 40 že tam na počitnicah. V počitniški dom Fazan v Poreču bo odšlo v treh izmenah 110 otrok; prva izmena je odšla včeraj. V Bakru bo preživelo počitnice 50 otrok. Zavod za socialno zavarovanje Novo mesto je oskrbel 30 otrokom lep dopust v Gozdu Martuljku, kamor bodo odšli 1. julija, razen tega pa bo odšla ena izmena predšolskih otrok, ki bolnjejo na posledicah poliomielitisa in drugih telesnih okvarah v Kraljevico. Največ zaslug za tako množične počitnice ob morju, od koder se bodo otroci vrnili čili, zdravi in spočiti, je pripisati Okrajnemu zavodu za socialno zavarovanje, ki je z razumevanjem podprl akcijo Rdečega križa in pomagal s precejšnjimi sredstvi.

2. julija bo Zveza borcev v Šmarjeti razvila prapor

Krajevna organizacija Zveze borcev v Šmarjeti je med najbolj delavnimi v novomeški občini. Že v prejšnjih letih je postavila več spomenikov in spominskih plošč, letos — ob praznovanju 20-letnice ljudske revolucije pa hoče dokazati, da je sposobna napraviti še več. 2. julija bo v Šmarjeti veliko slavje za vse ljudi, ZB pa bo ob tej priložnosti razvila svoj prapor. Doslej so zbrali prispevke za 98 zlatih in 22 srebrnih zvezdic, ki jih bodo pripeli na prapor.

Proslava se prične 2. julija ob 10. uri dopoldne v Šmarjeti. V ta namen bodo pripravili pester kulturni program. Naslednji dan je, prav tako ob desetih dopoldne, na sporedu rokometna tekma šolskih moštev in odbojka. Ob 18. uri bodo zaigrali tridejanko.

Ker bo slavje v Šmarjeti združeno s praznovanjem dneva borcev, vabi šmarješki odbor ZB vse ljudi iz Šmarjete in okolice, zlasti pa borce in aktiviste in njihove sorodnike, da se praznovanja udeleže v največjem številu.

David Plut

Pozdrav soborcem iz NOV

Vsem znanim in neznanim soborcem, ki živijo širom po naši domovini, in izven njenih meja, pošiljam najlepše pozdrave za 4. julij — dan borca, prav tako za 22. julij — dan vstaje slovenskega ljudstva! Lep pozdrav tudi vsem prijateljem, znancem in bralcem Dolenjskega lista!

Jože Lužar
podpolkovnik JLA
Kosovska Mitrovica

DOLENJCI IN NJIHOV DELEŽ V UPORU JUGOSLOVANSKIH NARODOV V LETU 1941

Upor jugoslovanskih narodov, ki je konec marca 1941 pomedel s kapitulantsko in profašistično jugoslovansko vlado Cvetković-Mačkovega režima in je julija 1941 prerasel v vseljudski upor jugoslovanskih narodov proti nacističnim in fašističnim osvajalcem naše zemlje, je mogel uspeti le zato, ker ga je dosledno in s trdno roko netila in vodila Komunistična partija Jugoslavije, ob kateri so se vse resnično svobodoljubne in napredne sile jugoslovanskih narodov strnile v granitni blok, na k[illegible]m sta se v štiriletnem težkem boju zlomila bes in [illegible]la sovražnih osvajalcev, granitni blok, ki je postal temeljni kamen nove socialistične Jugoslavije.

Rast in krepitev osnovnih organizacij Partije na Dolenjskem prav tako kot v ostalih pokrajinah je zato odločilne važnosti za razvoj osvobodilnega gibanja. Ta rast in krepitev pa je pri nas bila določena z nekimi posebnostmi, ki so značilne za predvojno Dolenjsko.

Dovolj je znano, da so sto in več let v opisih Dolenjske predvsem radi podčrtavali idiliko naše pokrajine, hvalili preproščino naših Dolenjcev, ki da so si ohranili še toliko posebnosti in zanimivosti iz daljne preteklosti. Bili pa poleg tega znani še po svoji šegavosti in pretkanosti, tako da je Ante Debeljak Dolenjsko hudomušno prekrstil kar v veselo Cvičkarijo. Pod tem prijetnim videzom pa je bila naša Dolenjska dežela, ki jo je vse hitrejši tempo modernega gospodarstva vedno bolj puščal za seboj. Že obdobje merkantilnega gospodarskega sistema v 18. stoletju je svoje velike ceste med severnojadranskimi pristanišči, Trstom in Reko, in s središči takratne podonavske monarhije položilo ob rob Dolenjske. Ko je velike cesarske ceste začela spodrivati železna cesta, je tudi ta tekla ob severozahodnem dolenjskem robu proti Trstu in kasneje še ob njenem severnem robu proti Zagrebu. Kar 50 let je bilo treba, da je z okrnelo roko segla tudi iz Ljubljane do Novega mesta. Auerspergova gozdna veleposest, in vse bolj uveljavljajoča se trgovina z lesom je pripomogla, da je bila zgrajena druga taka okrnela roka do Kočevja, novomeška pa podaljšana do Straže. In novih 20 let je bilo treba, da je železnica zvezala Novo mesto preko Bele krajine s Karlovcem, medtem ko so zveze med Kočevjem ali Črnomljem z reško progo in dolenjska »transverzala« po dolini Krke in Novega mesta do Brežic bile samo predmet zopet dvajsetletnega načrtovanja in papirnatega razpravljanja. Le zveza med Sevnico in šentjanško progo je bila s težavo zgrajena.

Odmaknjenost od železniških prog, nezadostna kvaliteta surovin in predvsem nastajanje industrijskih veleobratov je povzročilo, da so ugasnile peči gradaške in dvorske železarne, te najstarejše industrijske dejavnosti na Dolenjskem, kot je že predtem prenehala obratovati Kleinmayrova papirnica v Žužemberku. Tovarniški izdelki so vse bolj izpodrivali obrtno dejavnost, trdovratno vztrajanje pri zastarelem obdelovanju polja, gospodarske krize in velike dajatve »vaškim gnadam« — malim in velikim graščakom — v zvezi s kmetsko obvezo, vse to in še vrsta drugih težav je pod dolenjsko idilo ustvarjalo od srede preteklega stoletja vse težje življenje človeku na Dolenjskem, ki je bil v ogromni večini poljedelec na vedno bolj drobeči se kmetski posesti. In ko se je po letu 1853 začelo veliko izseljevanje v Ameriko, zlasti v Združene države, je na tisoče Dolenjcev in Belokranjcev onstran morja iskalo kruha zase in svoje, ki so ostali doma in čakali čudežne dolarske odrešitve. Skromni začetki industrializacije v Kočevju, Litiji, Grosupljem, Novem mestu in Črnomlju so komaj nekaj desetletij ali celo samo nekaj let pred drugo vojno pripomogli, da je dobil vsaj majhen del vedno bolj sproletariziranega dolenjskega kmetskega prebivalstva svoj borni zaslužek. Rudnika v Kočevju in Krmelju, ki se jima pridruži še Kanižarica, manjše tekstilne tovarne v Kočevju in Novem mestu, usnjarni v Mokronogu in Šentvidu, vrvarna v Grosupljem, nekaj lesne industrije z razmeroma maloštevilnim gozdnim delavstvom — to je bilo vse. Ne samo, da na Dolenjskem ni bilo večje industrije, še za obstoječa podjetja in za modernizacijo kmetijske proizvodnje ni bilo sredstev za večje investicije. Ponekod so tedanji oblastniki in njihovi podporniki, malomeščanska, razmeroma skromna »bogatija«, celo zavirali prodiranje večje industrije na Dolenjsko v strahu pred nastajanjem novega delavskega razreda. Tako so na primer v Novem mestu odgnali tekstilno industrijo »Jugočeške« in »Jugoturbine«, ki se je potem naselila v Kranju. Dolenjsko ljudstvo naj bi kar naprej ostalo skromna in bogu vdana čreda, kateri je up sreče onkraj groba skoraj edina tolažba v tej dolini solz.

Gospodarska kriza, ki je v tridesetih letih zajela skoraj ves svet, je težko odmevala tudi pri nas. Ko so ZDA zaprle vrata izseljencem, so si naši ljudje iskali kruha v Zahodni Evropi, leta pred drugo vojno pa zlasti v Nemčiji, kar je za naše ljudi mimo majhne ekonomske koristi predstavljalo predvsem veliko nevarnost: nacistična Nemčija je te sezonske delavce hotela napraviti za svoje slepo petokolonaško orodje.

Partija v boju za popolno preobrazbo družbe

Proti gospodarski zaostalosti in izkoriščanju je mogel biti uspešen le tisti boj, ki je imel tudi svojo trdno ideološko podlago, boj, ki je neizprosno terjal popolno prebrazbo družbe na osnovi najnaprednejših idej socializma in komunizma. Tu je Komunistična partija, čeprav z Obznano pregnana v ilegalo, s svojo delavnostjo, s povezovanjem kmetsko-delavskih množic in z izrabo vseh oblik agitacije in organizacije opravila veliko delo, zlasti v zadnjih letih pred izbruhom druge vojne. Tako je težko materialno stanje prebivalstva hkrati z zavestno aktivnostjo porajajočega se delavskega razreda in doraščajoče napredne inteligence in študentov ustvarjalo izredno revolucionarno razpoloženje množic, ki so si vse bolj zavestno iskale poti v boljše življenje. Od tu vzrok, da so se na Dolenjskem, čeprav neindustrializiranem, v letih pred drugo svetovno vojno vse bolj jasno oblikovale politično vse bolj trdno orientirane in organizirane partijske organizacije. Te organizacije so na posameznih področjih Dolenjske nastajale in se razvijale pod svojimi posebnimi pogoji in dostikrat brez večje medsebojne povezave. Vzrok temu so bile predvsem skromne takratne zveze med področji, saj so pravzaprav glavno vez na Dolenjskem predstavljale predvsem železniške proge Ljubljana—Karlovac, Ljubljana—Kočevje in Ljubljana—Brežice, medtem ko na primer med Novim mestom in Kočevjem ožje povezave skoraj ni bilo, prav tako tudi ne med Novim mestom in Zasavjem ne. Vse to je veljalo tudi v prvih mesecih sovražne okupacije. V tem času je otežkočala povezavo med tema dvema področjema še demarkacijska črta med Italijo in Nemčijo, ki je nasilno ločevala celo Zasavje s spodnjo Krško dolino od prirodnega središča Dolenjske — Novega mesta. Šele pojav partizanstva in oborožena vstaja je dokončno povezala celotno Dolenjsko v enotno borbeno področje, čeravno je tudi v borbi narodnoosvobodilne borbe to sicer majhno področje Dolenjske kazalo v posameznih predelih svoje posebnosti in značilnosti.

Tik pred vojno je partijska organizacija na Dolenjskem kazala to podobo: na ožjem področju pokrajine je deloval Okrožni komite KP Novo mesto. Vzporedno z njim obstaja močna in samostojna organizacija v Beli krajini in v kočevsko-ribniškem okrožju in v Zasavju s samostojnimi okrožnimi komiteji KP. Skromnejši pa sta bili organizaciji v Grosupljem in Stični.

Glede na dejstvo, da je celotna revolucionarna aktivnost v letu 1941, pa tudi v vojni, pravzaprav odraz moči Partije in njenega dela, je prav, da si ogledamo stanje Partije na področju Dolenjske neposredno pred kapitulacijo po poedinih okrožnih komitejih, ki so delovali na tem področju.

Okrožni komite Novo mesto

Ko je presihala nekdanja obrtna delavnost meščanov in umirala velika cesta, je Novo mesto ostalo le majhno podeželsko upravno središče. Šele desetletje pred drugo vojno so v tedanjo malomeščansko uradniško-trgovsko sredino začetki prvih skromnih industrij tekstilne stroke zanesli več razgibanosti. Stavka leta 1935 je vzburkala mesto in okolico ter našla svojo pozitivno oceno tudi v takratnem Titovem poročilu Kominterni.

Po tej stavki je bila večina komunistov in njenih organizatorjev obsojena na zapor. Organizirana dejavnost Partije v Novem mestu je v glavnem prenehala. Ostala pa je partijska organizacija v Dolenjskih Toplicah, kjer je bil tudi sedež Okrožnega komiteja. Dejavnost Okrožnega komiteja se je v tej dobi razvijala bolj na področju Toplic, Soteske in Straže. Ker v Novem mestu ni bilo partijske organizacije, se tudi doraščajoča mladina ni mogla vključevati v njeno delo. Gimnazijska mladina si je skušala sama pomagati in najti rešitev v vrsti problemov, ki so se postavljali pred njo in pred družbo. Študij skromne legalne literature iz knjižnic, predvsem sokolske, je bolj širil probleme, kot pa doprinašal k njihovem pojasnjevanju. Zato je grupa mlajših gimnazijcev skušala najti kontakt s Partijo, dobiti odgovore na vrsto vprašanj, skratka: skušali so se vključiti v organizirano delo Partije. To jim je uspelo takoj po izpustu Jožeta Slaka iz zapora v Sremski Mitrovici, ko se je vrnil na svoj dom v Dobrnič. Njegov prihod je omogočil tej grupi povezavo z obstoječo partijsko organizacijo, t. j. z Okrožnim komitejem v Toplicah.

Razgibano politično delo tik pred vojno

Stanje se je bistveno spremenilo, ko je Centralni komite v začetku leta 1940 poslal v Novo mesto na delo kot svojega instruktorja Vinka Kristana. Z njegovim prihodom v Novo mesto se je začel organiziran študij in se je začela sistematično širiti Partija. Že pred njegovim prihodom je skupina mladincev prevzela vodstvo sokolske knjižnice, kar ji je omogočilo nemoten študij v tej knjižnici in razmnoževanje skromne literature. Po Kristanovem prihodu je bila takoj formirana močnejša celica. V Novem mestu so bili vključeni v Partijo mnogi dijaki gimnazije, pričeli so vključevati delavce iz tovarne perila, formirana je bila samostojna celica v Kandiji, postavljene pa so bile tudi prve zveze z železničarji.

Življenje Partije v novomeškem okraju je postajalo vse bolj intenzivno. Na široko je tolmačila nevarnost fašizma, kar najbolj je popularizirala uspehe Sovjetske zveze in vztrajno razkrinkavala izdajalsko politiko vladajoče jugoslovanske profašistične klike. Letaki, propaganda, organiziranje Društva prijateljev Sovjetske zveze, demonstracije ob vpadu nacistične Nemčije na Češkoslovaško in Poljsko, pred tem pa še zbiranje Rdeče pomoči za žrtve španske revolucije in žrtve fašističnega terorja in policije v Jugoslaviji — vse to je usmerjalo najširše množice, hkrati pa omogočalo komunistom vsakodnevno politično delo. To je bila preizkušnja sposobnosti komunistov za vplivanje na politično življenje. Vse te akcije so dajale partijskim kadrom dragocene izkušnje za čas, ko je stara Jugoslavija kapitulirala in se je začelo obdobje sovražne okupacije. Ilegalna, legalna in pollegalna aktivnost je dala komunistom tudi pogoje za to, da so si pridobili politični ugled. Pravilnost političnega gledanja in pravilnost predvidevanja razvoja dogodkov, dosledna borba za narodnostno neodvisnost in opozarjanje na zaveznike, na katere se lahko slovenski narod opre, jasna orientacija na jugoslovansko skupnost in povezava s Sovjetsko zvezo, vse to je dalo komunistom ogromen politični kapital, ki je predstavljal tudi izhodišče za neposredno vodenje revolucije.

(Posnetek iz sestavka, ki je bil napisan za Zbornik ob 20-letnici začetka revolucije)

»V teh težkih dneh, ki jih preživlja slovenski narod, morajo biti komunisti Slovenije tisti, ki bodo dvigali duha naroda in vero v skorajšnjo osvoboditev, v boljšo in srečnejšo bodočnost. Komunisti Slovenije morajo biti tista vez, ki bo spajala boj slovenskega naroda z bojem vseh ostalih narodov Jugoslavije za njihovo narodno in socialno osvoboditev.«

(Iz sklepov posveta KPJ maja 1941)

Kadri se kalijo v neposrednih političnih nalogah

Po prihodu Vinka Kristana je bila vzpostavljena stalna zveza s CK KPS; komunisti so redno dobivali letake in partijsko literaturo, ki jim je služila za intenziven študij marksizma. Razen tega so si v sokolski knjižnici uredili ilegalno tehniko, ki je razmnoževala letake za trosilne akcije in prepisovala literaturo. S porastom propagandnega dela se je razširilo tudi delovanje ilegalne tehnike, tako da so v sokolski knjižnici razmnoževali le VKP-b, medtem ko so letake razmnoževali na šapirograf najprej v skladišču Kmetijske zadruge pri hotelu »Metropol«, kasneje pa tudi drugod.

Vse bolj aktualna politična vprašanja tistega časa pa so pred mlado organizacijo postavljala tudi neposredne politične naloge. Vedno bolj grozeča vojna nevarnost, rast fašističnih sil v Evropi, okupacija Češke in vse, kar je temu sledilo po Evropi, to so bili dogodki, na katere je tudi novomeška organizacija odgovarjala z demonstracijami in širjenjem protifašistične propagande. Javne demonstracije, katerih so se razen klerofašističnih mladincev udeleževali vsi dijaki gimnazije, so bile za Novo mesto nekaj nenavadnega in povsem novega. Predstavljale so politično zainteresiranost mladine in manifestacijo odpora proti fašizmu. Takrat je Partija začela organizirano politično delo vnašati v vsa društva, kjer je bilo to možno. Najvažnejše je bilo sokolsko društvo, ki je s svojo razširjenostjo omogočalo, da so stališča, ki jih je uveljavljala Partija prodrla med čimvečje število Novomeščanov. Prav tako je vodstvo v gimnazijskih društvih, ki si ga je priborila Partija, dajalo možnost vplivanja na doraščajočo mladino. Na gimnaziji sami so komunisti uspeli osnovati krožke za pouk slovanskih jezikov, zlasti ruščine. Partijska organizacija je pristopila k delu v Društvu kmečkih fantov in deklet in tam učvrstila svoje pozicije. Prav tako je tudi stopila v zvezo z napredno usmerjenimi učitelji. Preko revije »Srednješolec« se je organizacija po skojevski liniji povezala z gimnazijsko mladino v Sloveniji, zlasti v Kočevju, Ptuju in deloma v Murski Soboti.

Učvrščene pozicije v Novem mestu

Naraščajoča nevarnost nemškega fašizma in profašistična usmerjenost vladajoče klike sta omogočili tudi pollegalno delo Partije pri organiziranju Zveze delovnega ljudstva in delavnosti Partije v Novo mesto. Na konferenci v Dolenjskih Toplicah, ki so se je udeležili že izvoljeni delegati partijskih organizacij iz celega novomeškega okrožja in ji je prisostvoval kot delegat Centralnega komiteja tudi Franc Leskošek - Luka, je bilo kritično ocenjeno celotno delovanje Partije v novomeškem okrožju, ocenjene vse možnosti nadaljnjega dela Partije in sprejeti sklepi za bodoče delo. Na tej konferenci je bil izvoljen za novega sekretarja Okrožnega komiteja Vinko Kristan; s tem je bilo tudi vodstvo Okrožnega komiteja preneseno v Novo mesto in povečana njegova aktivnost.

Hitra rast skojevskih vrst

V nekaterih podeželskih središčih so bile partijske organizacije, drugje poedini člani ali simpatizerji, zopet drugje skojevske organizacije. Okrožni komite je posebno intenzivno usmeril svoje delo v pridobivanje novih članov v podjetjih, obrti in železnici. Tako je uspelo proti koncu leta 1940 precej učvrstiti pozicije Partije v Novem mestu Društva prijateljev Sovjetske zveze ter s tem tudi razpečavanje prvih brošuric o Sovjetski zvezi. Višek te akcije je predstavljalo za 30. julij 1940 pripravljeno in spočetka dovoljeno, potem pa v zadnjem hipu prepovedano predavanje Vinka Kristana »O življenju delavca in kmeta v Sovjetski zvezi«. Partija je bila takrat že sposobna organizirati več sto ljudi iz daljne in bližnje okolice, ki so se pripeljali na predavanje na okrašenih vozovih. Čeprav jim je žandarmerija zabranila vhod v mesto, je že njihov prihod pomenil močno preizkušnjo in demonstracijo sil Partije in njenega vpliva na množice.

Vse večja aktivnost Partije v Novem mestu in rast članstva je vse bolj prenašala center delovanja Partije v Novo mesto. Na konferenci v Dolenjskih Toplicah, ki so se je udeležili že izvoljeni delegati partijskih organizacij iz celega novomeškega okrožja in ji je prisostvoval kot delegat Centralnega komiteja tudi Franc Leskošek - Luka, je bilo kritično ocenjeno celotno delovanje Partije v novomeškem okrožju, ocenjene vse možnosti nadaljnjega dela Partije in sprejeti sklepi za bodoče delo. Na tej konferenci je bil izvoljen za novega sekretarja Okrožnega komiteja Vinko Kristan; s tem je bilo tudi vodstvo Okrožnega komiteja preneseno v Novo mesto in povečana njegova aktivnost.

Hitra rast skojevskih vrst

V nekaterih podeželskih središčih so bile partijske organizacije, drugje poedini člani ali simpatizerji, zopet drugje skojevske organizacije. Okrožni komite je posebno intenzivno usmeril svoje delo v pridobivanje novih članov v podjetjih, obrti in železnici. Tako je uspelo proti koncu leta 1940 precej učvrstiti pozicije Partije v Novem mestu v vseh podjetjih. Rezultat take usmerjenosti dela Partije je prišel do izraza v izredno hitri rasti skojevske organizacije. Tako je bila že v začetku avgusta 1940 v bližini Dvora okrožna skojevska konferenca, na kateri je bilo prisotnih približno 50 mladincev in mladink. Jeseni 1940 je bila okrožna skojevska konferenca v bližini Podturna. Vse večje širjenje vpliva Partije in pritegovanje novih mladih članov je spremljalo intenzivno delo na ideološki vzgoji članov. Uveden je bil sistem stalnega individualnega, še bolj pa kolektivnega študija.

Povečana aktivnost Partije in njen vpliv med prebivalstvom je povzročal zaskrbljenost vodilnih, predvsem klerikalnih krogov na tem področju. To zaskrbljenost je spremljalo sprva zelo neuspešno vohljanje žandarmerije in policije. Kmalu pa je prišlo do ožjega sodelovanja žandarmerije in organiziranih klerofašistov, še posebno pa z njihovo organizirano obveščevalno mrežo. Medtem ko je žandarmerija prej zasledovala predvsem ljudi, ki so le veljali za komuniste, je zdaj začela preganjati aktivne člane Partije. Tako je žandarmerija januarja 1940 izvedla preiskavo na domovih in na gimnaziji pri nekaterih srednješolcih, 9. avgusta 1940 pa sta bila aretirana Vinko Kristan in Jože Slak. Kristan je bil že naslednji dan zaradi pomanjkanja dokazov izpuščen. Najteže so prizadele partijsko organizacijo aretacije, izvršene 18. marca 1941 v Novem mestu in okolici. Širjenje skojevske organizacije med obrtniško in delavsko mladino je zajelo tak obseg, da je tudi žandarmeriji uspelo dobiti nekaj podatkov o tej organizaciji. Ko je Partija izdala letake s protestom proti izdajalskemu pristopu Jugoslavije k trojnemu paktu in organizirala trosilno akcijo, je naslednjega dne žandarmerija aretirala sekretarja Okrožnega komiteja Vinka Kristana in večje število komunistov in skojevcev. Nekateri mladinci so bili izpuščeni, Vilma Bebler in Vinko Kristan pa sta ostala v zaporu vse do 10. oziroma 12. aprila.

Okrožni komite za Belo krajino

Podobno kot v novomeškem okrožju je bilo stanje tudi v sosednji Beli krajini. Tam je raztreseno po naseljih živelo nekaj simpatizerjev Partije še iz prevratnih dni leta 1918/19, vračalo pa se je v Belo krajino tudi nekaj prepričanih komunistov iz jetnišnic, kjer so odsedeli kazen zaradi revolucionarnega delovanja med vojaštvom za časa služenja kadrovskega roka, kot krojač aka Butala iz Gradaca, bodisi z univerze, kot n. pr. agronom Janez Marentič in medicinec Lojze Mihelčič, bodisi iz prekomorskih dežel, kot Niko Černič, ki se je, kajžarski sin, svoj čas izselil v Kanado, se tam seznanil s komunističnim gibanjem in bil organiziran ter se leta 1930 vrnil in prinesel s seboj celo v slovenščini pisano propagandno literaturo. Med temi so se kmalu spletle vezi. Vzdrževali so zvezo z Novim mestom. Ko je 1931 Boris Kidrič obnavljal zveze med starimi partijci, je po formiranju začasnega vodstva prevzel skrb za Belo krajino Tone Šušteršič. Za razvoj progresivnega gibanja v Beli krajini pa je izredno pomemben predvsem agronom Janez Marentič. Ta ni izgubil nobene prilike, da ne bi v kmetih svoje okolice budil njihove zavesti, predvsem pa je pridobival mladino in jo organiziral v Društvu kmečkih fantov in deklet, katerih prvo je Marentič leta 1932 ustanovil v Prilozju.

»Dajte nam dela in kruha!«

Uspeh dela Janeza Marentiča in tovarišev se je pokazal kaj kmalu v vse večjem aktiviziranju kmečkih množic, zlasti mladine v progresivnih političnih gibanjih, ki so ta čas zajela tudi Belo krajino, ter v močni opozicionalnosti proti vladajočemu režimu. Ko je »seljački pokret« iz sosednje Hrvatske vse bolj odmeval tudi tostran Kolpe, je imela Partija v tem taboru svoje močno krilo. Politična aktivnost članov in članic Društva kmečkih fantov in deklet se je pokazala v vasi Klošter pri Gradcu, kjer so člani in članice gradaškega društva razbili zborovanje Katoliške akcije z vzkliki »Dajte nam dela, dajte nam kruha«, v Podzemlju pa razbili volilno zborovanje JRZ.

Stiki partijskih aktivistov so bili posebno dobri v sokolskih društvih in sokolske telovadnice so postajale vse bolj zbirališče tiste doraščajoče mladine, ki je prehajala na pozicije Partije in kasneje ustvarjala jedro prvih belokranjskih partizanskih skupin. Leto 1934 prinese v to delo novega poleta, kar se je pokazalo zlasti ob ustanovitvi pollegalnega partijskega časopisa »Ljudska pravica«. Iz mreže njenih naročnikov, kolporterjev in dopisnikov je raslo tudi omrežje Partije. Posledice tega dela in vplivanja so se pokazale ob petomajskih volitvah leta 1935. Ko so takrat na belokranjskih voliščih razglašali volivne rezultate, je spričo očitne vo-

(Nadaljevanje na 4 strani)

UPOR SE JE ZAČEL... — Spomenik v Bjelovaru, delo Vojina Bakića

Jakob Savinšek: Detajl z novega kipa na Gričku v Črnomlju

Potem ko je odšel od mize, kjer je podpisoval pionirjem na Podstenicah spominske dopisnice, se je moral tovariš predsednik Miha Marinko znova ustaviti kar sredi jase. Prišla je nova skupina »lovcev na avtograme« in tako lepo prosila, da ji je tovariš Marinko moral ugoditi. Namesto mize je bil zdaj dober kar hrbet enega izmed srečnežev, ki so dobili podpis...

(Nadaljevanje s 3. strani)

lične goljufije nastal med prebivalstvom vihar ogorčenja in protestov, ki je bil posebno močan v Črnomlju, v bližnjem Dragatušu pa je bil izvršen celo politični umor. Ko so orožniki nastopili proti demonstrirajoči kmečki množici, je bil s streljom nekega orožnika ubit 55-letni mali kmet Mihael Gorše iz Sel pri Dragatušu. Ta politični umor je prebivalstvo Bele krajine še bolj razburkal, tako da je orožnikom moralo prihiteti na pomoč celo orožništvo in vojaštvo iz Novega mesta. Odmev teh dogodkov pa je bil velik tudi po vsej Sloveniji.

Razgibano obdobje predvojnih let

Zelo viden in vpliven politični delavec v naprednem gibanju Bele krajine je bil ta čas tudi Franc Špehar iz Gorice pri Sinjem vrhu. Spočetka vnet mačkovec je bil na nekem novomeškem predvolilnem zborovanju leta 1938 pridobljen za stvar kmetsko-delavskega gibanja in mu je ostal zvest. Izredno nadarjen, se je sam neprestano izobraževal in prebiral zlasti marksistično literaturo. Imel je velik vpliv na svoje rojake in je na vseh zborovanjih, bodisi mačkovskega ali kmetsko-delavskega gibanja, vedno nastopal kot predstavnik ljudskega kmetskega elementa. Njegov vpliv je bil takrat tako velik, da je njegova pridobitev za progresivno kmetsko delavsko gibanje pomenila pravzaprav pridobitev vsega obmejnega belokranjskega pasu.

Da je ob volitvah 1938 bila Bela krajina zopet močno razgibana in polna protirežimskega in opozicionalnega poleta, ki ga je vodila partijska organizacija, priča vrsta manifestativnih zborov in pohodov, ki so bili v Podzemlju, Gradcu in Črnomlju. Pa tudi ob raznih javnih prireditvah, kot sta bila n. pr. belokranjska festivala v Črnomlju in Metliki, se je nastop raznih belokranjskih progresivnih skupin pokazal v tem, da so po navodilu Partije vzdolž vse proge v Beli krajini razobesili rdeče in takrat prepovedane slovenske zastave.

Ko je Zveza delovnega ljudstva dobila trdno organizacijsko obliko na ustanovnem zborovanju delegatov 3. septembra 1939 v Celju, je bil 24. septembra 1939 v Črnomlju zbor delegatov iz Bele krajine in sosednje Dolenjske. Zbor sta vodila Franc Leskošek-Luka in Ivan Kreft. Na predlog črnomaljskega zbora je bil celjski program dopolnjen.

Poskus organiziranja »Vzajemnosti«, za katero je dal pobudo Radko Polič in ki bi imela ugodna tla zlasti v Črnomlju, kjer je že bilo nekaj delavstva v tamkašnji livarni, veliko pa na gradbiščih železniške proge Črnomelj—Vrbovsko, je bil preprečen s tem, da oblast ustanovitve ni dovolila. Pač pa je delavstvo na progi bilo takrat vsaj deloma organizirano v Zvezi gradbenih delavcev. Takrat so bile v Beli krajini živahne zlasti protestne akcije proti draginji, ki jih je v Črnomlju organizirala Partija, ko je bil zaradi trgovinske pogodbe Jugoslavije s Hitlerjevo Nemčijo povečan izvoz živil in je zato njih cena na domačem tržišču zrasla.

Prva partijska konferenca

Vse te in podobne akcije so bile v letih pred vojno delo belokranjskih partijcev, ki so se 6. januarja 1937 zbrali na prvo partijsko konferenco v Mihelčičevi zidanici v Semiču. Po tej konferenci so se formirale prve celice v Gradcu, Semiču, Metliki in Črnomlju. V maju 1940 je bila ponovno partijska konferenca, ki je v prisotnosti Vide Tomšičeve izvolila Okrožni komite.

Ko je Cvetković—Maček—Kulovčeva vlada začela z množičnimi interniranji partijcev in levičarjev v zloglasnih taboriščih v Bileči in Ivanjici, je bilo v to zadnje taborišče odgnano iz Bele krajine 14 tovarišev, med njimi tudi 4 člani Okrožnega komiteja. Partija je ob tej priliki zopet aktivizirala množice s tem, da je pokrenila podpisovanje zahteve po izpustitvi interniranih. Močno spodbudo za nadaljnje delo je dala partijska konferenca januarja 1941, katere se je udeležil kot delegat CK tudi tov. Tone Tomšič. Vršila se je v Kanižarici pri Črnomlju v hiši Jožeta Dvojmoča, starega komunista iz leta 1918. Na tej konferenci je bil izvoljen tudi nov Okrožni komite.

V letih 1940—41 se je članstvo Partije okrepilo s sprejetjem cele vrste skojevcev, ki jih potem skoraj vse najdemo med prvimi belokranjskimi partizani in od katerih so mnogi žrtvovali tudi svoje življenje.

Okrožni komite Kočevje

Revolucionarno gibanje v kočevskem okrožju se je pred vojno naslanjalo na proletariat v Kočevju. Tam je v Rudniku do leta 1927 delovalo 1.200 rudarjev, ki so v številnih stavkah po prvi svetovni vojni pokazali visoko razredno zavest. V času gospodarske krize se je število zaposlenih rudarjev do leta 1935 znižalo na 82. V tekstilni tovarni »Tekstilana« je v letih pred vojno delalo okrog 200 delavcev, nekaj sto pa v tekstilni tovarni »Triglav«, ki je tik pred drugo svetovno vojno propadla. V Ribnici je bila manjša tekstilna delavnica z nekaj desetinami delavcev, tovarna telovadnega orodja in kovinarsko podjetje. Nekaj sto delavcev je bilo na Kočevskem in v Ribniški dolini zaposlenih v lesni industriji, nekaj sto pa jih je bilo gozdnih delavcev.

Partijsko organizacijo je v letih pred vojno vodil brezposelni profesor Jože Češko, ki je bil do svoje aretacije 27. 7. 1942 sekretar Okrajnega komiteja.

V Kočevju so si komunisti pridobili ugled in ustvarili enotnost delavskega razreda z uspelo stavko v tekstilni tovarni »Triglav« leta 1935, z delom v sindikatih, s protidraginjskimi akcijami in z delom v delavskem prosvetnem društvu »Vzajemnost«, ki je bilo popolnoma v rokah Partije in je prirejalo gostovanja tudi v drugih krajih po Kočevskem. Z ostalim delovnim ljudstvom so se komunisti na Kočevskem povezali z organiziranjem kmečko-delavskega gibanja in v Zvezi delovnega ljudstva Slovenije v jeseni 1939 ter z zbiranjem podpisov za Društvo prijateljev Sovjetske zveze. Od leta 1936 dalje se je na Kočevskem in Ribniškem izredno razvilo mladinsko gibanje pod neposrednim vodstvom in vplivom Partije in SKOJ. Tik pred vojno je zajemalo skoro vso delavsko in vajeniško ter mnogo študentske mladine. Okrožni komite SKOJ je organiziral vsako leto več masovnih ilegalnih izletov mladine, ki je prihajala iz vseh koncev okrožja. Zlasti se je partijska organizacija v okrožju močno povezala z množicami z izvajanjem protifašistične politike KPJ. Komunisti so nameč na tem delu slovenske zemlje, kjer so se nemški Kočevarji pod vplivom nacističnih agitatorjev iz Nemčije spremenili v hitlerjevsko peto kolono, organizirali dejansko borbo proti fašistični nevarnosti s prirejanjem narodnoobrambnih taborov in izletov s predavanji, kulturnimi prireditvami in akademijami v Kočevju, Mozlju, Kočevski Reki, Koprivniku in drugod. Z narodnoobrambnim delom so komunisti pod svojim vodstvom združili vse demokratične in patriotične ljudi na tem nacionalno mešanem delu okrožja.

Nasilnost nemških Kočevarjev

Na tem ozemlju je bilo po ljudskem štetju iz leta 1931 okrog 12.000 nemških Kočevarjev, okrog 2.000 bolj ali manj ponemčenih Slovencev, ki so bili razen maloštevilnih uslužbencev in prosvetnih delavcev predvsem rudarji, lesni in gozdni delavci ter siromašni kmetje. Kočevski Nemci so imeli vrsto gospodarskih in drugih organizacij, ki jih je nekoč vsestransko podpiral Dunaj, v letih pred drugo svetovno vojno pa nacistična Nemčija. Vse njihove legalne organizacije so bile legio nacizma in pete kolone, ki so jo nemoteno organizirali ob tihem pristanku profašističnega režima JRZ. Nemoteno so organizirali celo ilegalne vojaške organizacije, imenovane »šturm«, ki so imele od napada na Poljsko v letu 1939 svoje stalne vojaške vaje in celo prave manevre. V nacistične organizacije povezani kočevski Nemci so bili vedno bolj šovinistični in nasilni do slovenskega prebivalstva, ki je imelo med njimi težko življenje in pogosto ostre spore.

V Ribnici in okolici je v predvojnih letih revolucionarna misel že razmeroma zgodaj dobila oblike organizirane revolucionarne dejavnosti. Tako je v letu 1935 skupina študentov v tedanjem Počitniškem društvu začela organizirano delovati med dijaki in študenti — člani tega društva po navodilih partijske in skojevske organizacije iz Ljubljane. Razširjala je »Mlada pota« in »Ljudsko pravico«, v svoj gledališki repertoar pa vnašala igre z napredno tendenco.

Zveze s partijsko organizacijo v Kočevju so napredno misleči mladinci iz Ribnice navezali poleti 1937. Napredna ribniška mladina je ustanovila odbor »Rdeče pomoči«, v jeseni istega leta pa so vanj pritegnili nekatere napredno usmerjene domačine. Ta odbor je pričel zbirati denar in druga sredstva za španske borce ter razpečaval komunistično literaturo.

V jeseni 1937 je bila v Ribnici na pobudo kočevske partijske organizacije ustanovljena simpatizerska grupa Partije, ki je štela 5 članov.

Prav tako sta bili na isto pobudo v Opekarni in na Rudeževi žagi v zgodnji pomladi 1938 ustanovljeni organizaciji »URS«, ki sta se nekaj mesecev zatem združili. Združena organizacija je štela nad 50 članov.

Spomladi 1940 je bilo v Ribnici ustanovljeno Društvo prijateljev Sovjetske zveze, za katerega je bilo kljub prepovedi in grožnjam režima v Ribnici in bližnjih vaseh zbranih nad 1500 podpisov. Poleti 1940 se je začelo politično delovanje med mobiliziranimi pripadniki bivše jugoslovanske vojske, ki so bili nastanjeni v Ribnici in okoliških vaseh, kakor tudi med redno ribniško posadko.

Na območju Velikih Lašč je v zadnjih letih pred vojno delovala skupina dveh članov KP ter dveh skojevcev. Obstajala je tugi organizacija Rdeče pomoči. Tudi ta skupina je bila tesno povezana s partijsko organizacijo v Kočevju.

Okrožni komite Posavje

Posavje je bilo od leta 1940 samostojno partijsko okrožje, ki je v začetku 1941 imelo partijsko organizacijo v glavnem v dolini Save, in sicer v Brestanici, na Senovem, v Sevnici, Krškem in Brežicah. V vseh teh krajih in v Dobovi so bile tudi skojevske skupine. Na hribovitem kmečkem predelu na desnem bregu Save je bila edina partijska celica v Telčah, na Krškem polju pa v Velikem Podlogu. Celici v Telčah in na Velikem Podlogu sta služili tudi po okupaciji za kanal med Štajersko in CK v Ljubljani.

Grosupeljsko področje

Razmeroma manj je bila pred vojno organizirana partijska organizacija na področju Grosuplja. Obstajala je le simpatizerska grupa z jedrom v grosupeljski tovarni »Motvoz in platno«, ki je postala najpomembnejši kadrovski in organizacijski temelj osvobodilnega gibanja na tem terenu. Grosupeljska tovarna je bila še mlada in prav tako mlad in neizkušen je bil njen proletariat. Leta 1940 so sicer hoteli v Grosupljem ustanoviti delavsko kulturno društvo »Vzajemnost«, a ga banska uprava ni dovolila.

•

Iz vsega povedanega sledi, da so se prav v letih tik pred drugo svetovno vojno in pred napadom fašističnih osvajalcev na Jugoslavijo partijske organizacije po vsej Dolenjski okrepile, dobile močnejšo notranjo strukturo in da so s svojo aktivnostjo in razkrinkavanjem tako domače vladajoče in profašistično usmerjene klike kakor tudi s prikazovanjem neposredne nevarnosti fašističnega napada pripravljale široke ljudske množice na neposredno nevarnost, ki je bila pred vrati.

Tabor reakcije

Prav tako je v letih pred vojno tudi v taboru reakcije prišlo do intenzivnejšega organiziranja sil in priprav za preprečevanje revolucije. V Sloveniji vladajoča klerikalna stranka je s svojo najtrdnejšo oporo v gospodarsko in miselno zaostali plasti našega ljudstva imela svojo do skrajnosti nestrpno in po fašističnih vzorih organizirano avantgardo v Katoliški akciji in Erlichovih »Stražarjih«. Ti so se še v stari Jugoslaviji udinjali režimski policiji in tudi po zasedbi prevzeli isto umazano vlogo v službi okupatorja.

Vodstvo te reakcije na Dolenjskem je bilo v Novem mestu. Maloštevilni poedinci iz meščanske sredine so se v začetku odločili za politiko čakanja, bili pa so po neizprosni logiki razvoja dogodkov potiskani ali so celo radovoljno prehajali v tabor fašističnega okupatorja in tako nujno postali zaviralec in nasprotnik revolucionarnega in osvobodilnega pokreta. Značilno pa je, da je tudi v vrstah žandarmerije in policije, ki je sicer do kapitulacije Jugoslavije izpolnjevala naloge, ki jih je dobivala, prihajalo vse bolj do ločitve in so se vsi tisti, ki so mislili in čutili pošteno in že dolgo dvomili v pravilnost svojega dela, po prihodu okupatorja izvlekli iz težke dileme s tem, da so se vključili v OF. Saj so bili na primer celo sestanki Okrožnega komiteja KP Novo mesto in Okrožnega odbora OF večkrat v policijski stražnici sredi Glavnega trga v Novem mestu in se je vrsta orožnikov vključila v OF in razmeroma kmalu odšla v partizane.

TAK JE BIL V KRATKIH OBRISIH POLOŽAJ NA DOLENJSKEM NEPOSREDNO PRED NAPADOM NACISTIČNE NEMČIJE IN FAŠISTIČNE ITALIJE NA JUGOSLAVIJO.

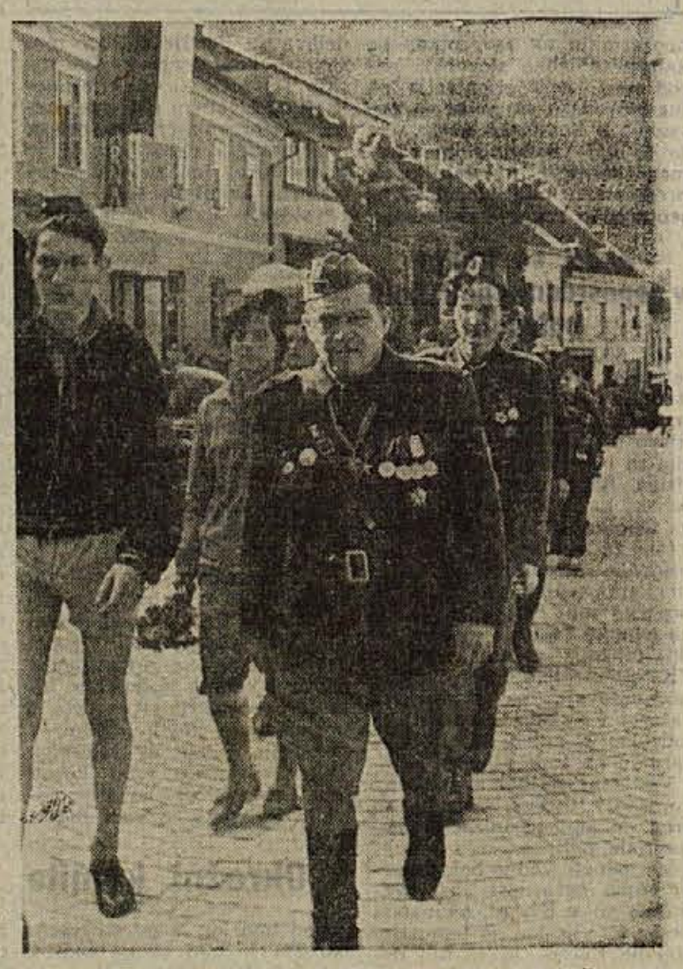

Partizani spet v Novem mestu! 15. junija zjutraj je prikorakal na okrašeni Glavni trg ODRED 20-LETNICE REVOLUCIJE: nad 200 pionirjev iz vseh slovenskih okrajev, ki so šli na Partizanski Rog. Vodil jih je narodni heroj Stanko Semič-Daki, komisarka odreda pa je bila inž. Ljudmila Krese-Maruša. — Na sliki: štab odreda prihaja pred slavnostno tribuno

Sovražna okupacija

Ko je 27. marca 1941 jugoslovansko ljudstvo pod vodstvom Partije strmoglavilo izdajalski in kapitulantski režim Cvetković-Mačkove vlade, je 6. aprila 1941 prišlo do vdora fašističnih okupatorjev v Jugoslavijo. V splošni zmedi tistih dni so predvsem člani Partije po direktivah Vojne komisije pri CK KPS organizirali masovni odhod prostovoljcev v vojsko. Tisoči neoboroženih in za vojno neopremljenih prostovoljcev so se zbirali predvsem v Novem mestu, kjer naj bi dobili vojaško opremo. Prostovoljci so se povezali s partijsko organizacijo in pred sodiščem demonstrirali za izpust zaprtih komunistov. Iz Novega mesta so bili dirigirani deloma proti Karlovcu, deloma proti Zagrebu. Istočasno vse bolj rastoče razkrajanje redne jugoslovanske vojske, kapitulantska izdaja zlasti višjega oficirskega kadra in proglasitev Pavelićeve NDH, je primoralo prostovoljce k povratku. Razpad kraljevske vojske, ki je puščala za seboj ogromne količine orožja in vojnega materiala ter polna skladišča in transporte živil, so komunisti odsmotrno izrabili in organizirali odnašanje orožja in municije. Pri vseh partijskih komitejih so bili osnovani posebni vojni komiteji, ki so na svojem področju vodili priprave za upor. Delovali so zelo konspirativno in organizirali borbene skupine.

Neposredno po okupaciji je bilo treba premagati tudi politično nerazgledanost, ki je zajemala predvsem vasi, kjer je Partija imela razmeroma šibke pozicije in so ljudje nasedali tudi nekaterim tako zvanim komunistom, ki so že zdavnaj izgubili vsak stik s Partijo in trdili, da predstavlja hitlerjevski nacional-socializem tisti socializem, ki je bližji komunizmu, kot je bila stara Jugoslavija, ter se pri tem sklicevali na rdeco zastavo in podobno. V nekaterih vaseh na Dolenjskem je prišlo celo do manifestacij za hitlerizem. Bilo bi pa zgrešeno misliti, da so te manifestacije v bistvu pomenile politično odobravanje in podporo Hitlerju, temveč jih je treba oceniti kot nejasno in neoblikovano revolucionarno težnjo po izboljšanju težkega socialnega položaja. Zato je te ljudi, ko jim je bila prikazana pravilna pot iz težkih socialnih razmer, Partija v najkrajšem času pritegnila v NOB. To se ni godilo samo med preprostim kmečkim prebivalstvom iz zaostalih predelov, temveč tudi n. pr. med rudarji v Sentjanžu, kjer so bile razmere v stari Jugoslaviji izredno težke in je prihod Nemcev in njihovo dodeljevanje živilskih kart ter povišanje plač pomenilo trenutno izboljšanje socialnega stanja rudarjev. Da pa to ni pomenilo privrženosti nemškemu fašizmu, je dokaz, da je bila njihova delavska zavest tako močna, da v poletju 1941 komunistov, ki so z njimi v rudniku razpravljali o potrebi oboroženе borbe proti okupatorju, niso prijavili ali bolje, da jim kaj takega sploh na misel ni prišlo.

Položaj na Kočevskem

Povsem drugačen kot na ostalem Dolenjskem je bil ob razsulu stare Jugoslavije položaj na Kočevskem. Več kot 10 let je sistematična hitlerjevska propaganda, vodena predvsem iz Graza, spreminjala Kočevarje v zagrizeno in vojaško organizirano peto kolono. Ko se je jugoslovanska kraljevska vojska razhajala, je vse Kočevarje zajel opoj zmagoslavja, ki se je izražal celo v tem, da so se pripravljali na množično iztrebljanje Slovencev na njihovem področju in okolici. Oboroženi kočevarski oddelki so začeli na lastno pest prevzemati oblast. Ko pa je Kočevsko namesto nemške vojske zasedla italijanska, sicer niso mogli izvrševati zločinov, ki so jih imeli v načrtu, vendar je njihov teror nad Slovenci naraščal. Vse to je bilo ovira pri organiziranju Osvobodilne fronte. Saj so se ob razpadu jugoslovanske vojske kompromitirani komunisti in protifašistični Slovenci pred kočevarskim terorjem morali umakniti v ilegalo. Zato je bilo tudi zelo otežkočeno zbiranje orožja, katerega so v prvi vrsti pobrali kočevski Nemci sami.

Predno pridemo na prikaz organiziranega oboroženega upora proti okupatorju, je treba imeti pred očmi tudi sovražne okupacijske sile, ki so bile razporejene na Dolenjskem. V začetku maja 1941 je prišlo do dokončne razmestitve italijanskih vojaških sil, ki sta jih na prav takrat osnovanem področju takoimenovane Ljubljanske pokrajine zasedli diviziji »Granatieri di Sardegna« in »Isonzo«. Sedež prve je bil v Ljubljani. Njeno območje je obsegalo Notranjsko in kočevsko-ribniško področje nekako do črte, ki poteka od Dolskega na Savi preko Višnje gore in Suhe krajine na Mozelj in Kolpo. Vzhodno od te črte in do nemškega zasedbenega področja pa je bil teritorij divizije »Isonzo« s sedežem v Novem mestu. Poleg posameznih enot divizije je na vsakem od teh področij bila še po ena legija fašistične milice in posebne sekcije karabinjerjev. K temu je treba prišteti še formacije železniške, obmejne, finančne in druge milice. Od vseh teh sovražnih enot je bilo v letu 1941 na Dolenjskem okoli 24.000 oboroženih vojakov, kar pomeni, da je na vsakih 6 prebivalcev na Dolenjskem prišel po 1 oborožen okupator. Če k temu prištejemo še domačo reakcijo, ki se je naslanjala na okupatorja ali bila celo v njegovi službi, imamo pred očmi približno tiste sovražne sile na Dolenjskem, proti katerim je Partija pričela organizirati Osvobodilno fronto slovenskega naroda in pripravljati oborožen upor.

Priprave na vstajo in prve partizanske skupine ter čete

Ko je bila 27. aprila 1941 v Ljubljani ustanovljena Protiimperialistična fronta slovenskega naroda, ki se je po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo preimenovala v Osvobodilno fronto slovenskega naroda, je poleg nadaljnjega zbiranja orožja in municije ter snovanja prvih borbenih grup postala osnovna naloga vsega partijskega aktiva in njenih organizacij: čimbolj širiti mrežo Osvobodilne fronte po mestih in podeželju.

V Novem mestu, kjer je po izpustitvi Vinka Kristana iz zapora 10. aprila 1941 in po njegovem odhodu sredi aprila na politično delo v Ljubljano prevzel posle sekretarja Okrožnega komiteja novomeškega okrožja Dušan Jereb, partijska organizacija ni samo ohranila dotedanjega številčnega stanja, temveč se je celo okrepila, ker se je več domačinov — članov Partije vrnilo iz raznih krajev okupirane domovine na svoj dom. Po direktivah CK je Okrožni komite že konec aprila 1941 vodil organiziranje borbenih grup, v katere so partijci in skojevci povezovali širok krog simpatizerjev. Te grupe so nadaljevale z zbiranjem orožja in municije, imele vojaške vaje, širile ilegalno literaturo in s političnim delom širile idejo Osvobodilne fronte.

Takšni pogoji dela v začetku okupacije so omogočili izredno hiter razvoj OF in izredno hitro rast raznolike aktivnosti pri organiziranju mas in pripravljanju revolucije. Trdnejšo organizacijsko obliko je OF v novomeškem okrožju dobila z ustanovitvijo Okrožnega odbora OF v mesecu juniju 1941. Sekretar Okrožnega odbora OF je postal dr. Franc Hočevar, danes ambasador v Varšavi.

Delo se prilagodi vojnim zahtevam

Po partijski konferenci 1. in 2. junija v Ljubljani se je iz širšega Okrožnega komiteja formiral tričlanski vojni komite in nadomestni vojni komite. Tričlanski vojni komite so sestavljali: Dušan Jereb, Srečo Preželj in Niko Šilih. Prav tako se je celotna partijska organizacija organizirala v trojke in prilagodila vojnim potrebam. Posebna pozornost je bila posvečena organiziranju rezervnih vodstev, ki bi v primeru potrebe prevzela delo.

Ko je Okrožni komite 22. junija izvedel za napad Nemčije na Sovjetsko zvezo, se je sestal in sklenil, da je treba takoj formirati manjše vojaške grupe, ki naj začno podirati telefonske drogove, trgati telefonsko žico in podobno, kompromitirani komunisti pa naj se umaknejo v ilegalo. Te direktive so takoj po seji dobili sekretarji celic v Novem mestu in okolici, oddaljenejšim partijskim organizacijam pa so jih še isti dan odnesli kurirji. Po tej direktivi so komunisti v Novem mestu in drugih krajih Dolenjske v noči na 23. junij na več mestih prekinili vojaške in poštne zveze.

Proti koncu junija ali v začetku julija je prišel v Novo mesto Miha Marinko in prinesel sklep CK, da je treba preiti na oborožen upor. Nad mlinom v Srebrničah je bila seja Okrožnega komiteja. Poseben pomen te seje je v tem, ker predstavlja odločen obračun s pojavom kolebanja in oportunizma v trenutku, ko je bilo treba enotno in s polno odgovornostjo stopiti na čelo oborožene borbe. Začetne sabotažne in propagandne akcije pa so same po sebi vedno bolj dvigale samozavest prebivalcev.

Rast OF in Partije v novomeškem okrožju

20. julija je bilo v gozdu nad opekarno v Prečni širše posvetovanje komunistov, kjer so razpravljali o postavitvi rajonskih in vaških odborov OF, njihovem delu in predvsem o mobilizaciji borcev za partizanske enote. Konec julija je bil v Novem mestu sestanek Okrožnega odbora OF s predstavniki vseh rajonskih odborov novomeškega okrožja, na katerem je bil Okrožni odbor razširjen z novimi člani in so bili sprejeti sklepi o nadaljnjem širjenju organizacije na podeželju. Oktobra, ko je dr. Franc Hočevar odšel v Belo krajino, je postal sekretar Okrožnega odbora OF Dušan Jereb, 2. decembra 1941 pa Viktor Avbelj — Rudi.

V poletju 1941 je Okrožni odbor skupaj z Okrožnim komitejem KP skrbel predvsem za pritegnitev v vrste OF vseh poštenih nacionalno zavednih ljudi, bodisi v katoliškem bodisi v nacionalističnem taboru. Pomembna je bila pridobitev članstva sokolskega društva, od katerega se je vsa mladina in pretežni del starejšega članstva takoj vključil v OF, načelnik društva in njegov namestnik pa sta skrbela za vključevanje tudi ostalih podeželskih sokolskih čet v OF.

Pomemben delež železničarjev

Vzporedno z rastjo same OF je rasla in se krepila tudi partijska organizacija na Dolenjskem. V članstvo in kadidaturo KPS so bili sprejeti najpožrtvovalnejši aktivisti OF, revolucionarni mladinci pa v SKOJ. Med železničarji so v Novem mestu s sprejemom novih članov nastale kar 4 nove celice. Tako jih je bilo skupno 5, in sicer: dve na postaji, ena na sekciji za vzdrževanje prog in dve v kurilnici. Njihova naloga je bila povezovati vse železničarje novomeškega vozlišča, širiti propagandni material, zbrati vojaške potrebščine ter obveščati vse terenske politične in vojaške forume o okupatorjevih premikih Organizirali so kurirsko službo za dovoz materiala in pošte med Ljubljano in Novim mestom. Spravljali so številne ilegalce, ki so prihajali iz krajev, ki jih je imel zasedene okupator, v partizanske enote na terenu. Ta kanal je dobro deloval že od jesenj 1941. Obenem so pripravljali in izvrševali razna sabotažna dejanja, predvsem na železniških strojih, ki so jih tako onesposobili za vožnjo.

Posebne naloge žena

Posebne naloge v organizaciji KP in OF so bile odmerjene ženam. Takoj po sestanku Okrožnega komiteja v začetku julija 1941 so se žene organizirale v posebne krožke, ki naj bi žene v prvi vrsti politično mobilizirali, v drugi vrsti pa naj bi bili v pomoč razvijajoči se partizanski vojski. Prva petorica članic te

ženske organizacije je z vsako od njih postala jedro novega krožka, ki so bili organizirani bodisi po nekdanjem političnem pripadništvu (n. pr. sokolice), po strokah (n. pr. trgovske pomočnice), po sosedstvu bivanja ali pa samo po prijateljstvu. Taki krožki niso nastajali samo v mestu, ampak tudi v sosednih vaseh in naseljih. Žene so zbirale denar, pripravljale in zbirale obleko, hrano, sanitetni material, obenem pa širile ilegalno literaturo itd. Ustanovljen je bil poleg tega poseben krožek za prvo pomoč. Sanitetni material je dajala kandijska moška bolnišnica. Tudi v ženski bolnišnici je bila skupina zdravnic, ki so bile zelo aktivne. Posebno aktivne so bile članice krožka trgovskih pomočnic, od katerih so bile nekatere sprejete tudi v Partijo in so prevzele odgovorne naloge. Aktivne skupine skojevk so bile zlasti v Šmihelu, Kandiji in na Drski. Te so skupaj s posebej za to zadolženimi članicami ženske organizacije zlasti širile ilegalno literaturo in delovale po liniji varnostno-obveščevalne službe.

Novomeška tehnika, ki je začela z delom že pred vojno, je v razvoju osvobodilnega gibanja v Novem mestu in okolici zavzemala posebno mesto tudi v času NOB. Širila je ilegalno literaturo, ki jo je sama razmnoževala, tudi po sosednji Beli krajini tako, da jo je član tehnike odnašal v Črnomelj. Ilegalno literaturo, katero so dobivali iz Ljubljane, so razmnoževali v lastni tehniki, ki je bila nekaj časa nameščena v prostorih hotela »Metropol«.

(Nadaljevanje na 5. strani)

(Nadaljevanje s 4. strani)

Novomeška četa

Po sklepu seje Okrožnega komiteja nad mlinom v Srebrničah so pričeli novomeški komunisti organizirati prvo partizansko taborišče na Brezovi rebri. Sklenjeno je bilo, da mora vsak, ki je kompromitiran in ne more več delati na terenu, oditi v snujočo se partizansko enoto. Prvi je odšel Jože Slak iz Dobrniča, ker mu je grozila aretacija. V to taborišče je bilo prenešeno orožje, ki so ga komunisti in skojevci ob kapitulaciji Jugoslavije odnesli iz vojaških skladišč v Žabji vasi. Konec julija je bila v Krškem zaradi izdaje razbita partizanska enota. Iz nje sta so rešila Jože Pacek in Milka Kerin iz Podloga ter po partijski zvezi prišla v Novo mesto in v taborišče. Prišel je bivši član topliškega komiteja Maks Henigman, iz črnomaljske partizanske skupine pa Janko Stariha, dijak novomeške gimnazije. Delavec in predvojni komunist Jože Bartol je 3. avgusta 1941 na Kamnem vrhu odvzel italijanskemu vojaku orožje in se z njim prav tako javil v taborišče. Ta prva skupina je takoj začela z manjšimi sabotažnimi akcijami na telefonskih, brzojavnih in železniških zvezah. Skupina se je iznad Luknje kmalu preselila v novo taborišče v bližini Brezove rebri, kjer se ji je konec julija priključil še ljubljanski študent Jože Sašek – Devi.

Proti koncu septembra se je izkazalo, da je treba v partizanski enoti na Brezovi rebri povečati aktivnost. Zato je Niko Šilih, član Okrožnega komiteja, ki je bil odgovoren za vojaško organizacijo, odšel v to enoto. Enota je stalno patruljirala na območju Ajdovca, Dobrniča, Dvora, Šoteske, Straže, Prečne itd., opravljala sabotažne akcije ter se nekajkrat spoprijela z italijanskimi patruljami. To so bile sicer začetne akcije, ki še niso prizadele žive sile okupatorja, vendar so prav v tem, da so se grupe partizanov pojavljale po glavnih cestah v dolini, krepile samozavest in borbenost prebivalstva. Za partizansko skupino na Brezovi rebri pa so te akcije pomenile prelomnico v dotedanjem načinu partizanjenja. Ko je proti koncu oktobra zapadel globok sneg in enoti ni bilo več obstanka v taborišču, se je premaknila v vas Brezovo reber, ki je bila v bližini. Nastanili so se v Županovi hiši, vse vaščane pa obvestili, da ne sme nihče brez dovoljenja oditi iz vasi. Postavljeni vaški odbor je skrbel za hrano, partizani pa so vsako jutro imeli zbor z dviganjem zastave ob petju internacionale, imeli pa so tudi politične ure z vaščani. Disciplina in zavest vaščanov je bila tolikšna, da niti v sosednjem Ajdovcu še pristaši OF niso izvedeli za nastanitev partizanov v Brezovi rebri. Od tod je novomeška skupina, ki se je pred odhodom formirala v novomeško četo, odšla 29. oktobra na pohod proti Bučki.

Mokronoška skupina

V prvi polovici septembra 1941 je Glavno poveljstvo poslalo Milana Majcna, ki je 7. avg. 1941 ušel iz zaporov v šentpetrski vojašnici v Ljubljani, in nekdanjega španskega borca Jožeta Noseta - Špana s sedmimi tovariši iz Mokrške čete v Mirensko dolino z nalogo, da se povežeta s partijsko in frontovsko organizacijo, mobilizirata borce v bojno enoto in začneta z akcijami. Četa je vršila akcije do srede oktobra, ko se je razdelila. Milan Majcen je s petimi tovariši odšel proti Šentjanžu, da bi pridobil nove partizane. Pri Šentjanžu so ga v zaselku Murnce skupaj z Janezom Mevžljem dne 28. oktobra 1941 napadle nemške obmejne straže. Boj je trajal en dan in eno noč in ga je končala četa rezervnega policijskega bataljona takrat, ko sta oba padla. Ostali del te skupine je odšel na zborno mesto dolenjski partizanskih enot za napad na Bučko.

Grosupeljsko področje

Mreža Osvobodilne fronte se je začela razpredati po vsem grosupeljskem okrožju že meseca maja in junija 1941. Grosupeljsko okrožje so v poletnih mesecih 1941. leta sestavljali trije okoliši: grosupeljski z rajoni: Šmarje, Polica, Grosuplje, Šentjurje, Račna in Zalna; stiški z rajoni: Višnja gora, Stična, Šentvid pri Stični, Temenica, Krka in Zagradec; velikolaški z rajoni: Velike Lašče, Rob in Turjak.

Na prve sestanke grosupeljske simpatizerske celice KP, prvega političnega aktiva OF, je prihajal iz Ljubljane inštruktor CK Dolfe Jakhel. V prvi polovici junija 1941 pa so ga poslali za stalno v grosupeljsko okrožje s poglavitno nalogo, da čimprej organizira okrožni komite Komunistične partije. Okrožni komite KP Grosuplje je bil ustanovljen v zadnjih dneh junija.

Ko se je ustanovilo stiško okrožje OF – po partijski liniji je ostalo še naprej v sklopu grosupeljskega komiteja – je grosupeljski Okrožni odbor, ki se je formiral čez 14 dni, prevzel grosupeljsko in velikolaško področje, vendar zadnje okrožje samo dva meseca, ko se je rajon Velike Lašče priključil kočevskemu okrožju.

Ustanovni sestanek Okrožnega odbora OF Grosuplje je bil 28. septembra 1941 v Račni. Kot delegata Izvršnega odbora OF iz Ljubljane sta mu prisostvovala dr. Josip Rus in dr. Aleš Bebler.

Prva partizanska enota na grosupeljsko stiškem področju je bila stiška četa. Stiška četa je pred svojo prvo pomembno akcijo štela 9 mož. Ta akcija se je izvršila v noči od 1. na 2. september 1941 na železniški progi med Radohovo vasjo in Šentlovrencem nad vasjo Breg. Napadli so italijansko obhodno patruljo na progi, pri čemer sta bila vodja patrulje podporočnik Zanini in en vojak ubita. Ta akcija je bila prvi uspešni partizanski napad na okupatorsko živo silo v ljubljanski pokrajini in je obenem z uspešnim napadom Belokranjske čete 4 dni kasneje pri Grbiljah predstavljala pravi začetek oborožene vstaje v tem delu Slovenije. Po tej akciji se je Stiška četa utaborila v gozdu nad Mišjim dolom, tako rekoč o sami italijansko-nemški razmejitveni črti. Videti je, da je četa poizkušala ostati na tem izpostavljenem področju zato, ker je bila njena naloga vzdrževati tudi zvezo s Štajersko in uporabljati svoje taborišče za olajšanje morebitnih premikov štajerskih partizanskih enot na italijansko zasedbeno področje. Četo pa so v taborišču kmalu presenetili italijanski obmejni stražniki in jo razpršili.

V začetku oktobra je bila Stiška četa zopet zbrana in je dobila povelje, naj na desnem bregu Save med Kresnicami in Poganikom zavaruje prehod Moravške čete preko Save. Ob določenem času in na odrejenem mestu je Stiška četa čakala dve noči, ko pa dogovorjenih znakov za prehod Moravške čete ni bilo, je odšla nazaj na Kremenjek. Spotoma so se spopadli z nemško patruljo pri poganiškem predoru ter enega Nemca ubili, drugega pa ranili. Po povratku v taborišče se je četa zopet pomnožila z novimi borci. Povezala se je z Novomeško četo, ki je bila ta čas v vasi Brezova reber ter obenem politično-propagandno delala v vaseh okrog Kremenjka. Proti koncu oktobra bi morala tudi Stiška četa oditi na Trebelno in dalje na zborno mesto dolenjskih partizanskih čet na Šmarjeto, da bi sodelovala pri napadu na Bučko. Zaradi novozapadlega snega pa četa ni prišla na določeno zborno mesto in se je vrnila v taborišče pod Srebotnicami.

Po 10. decembru je postalo v taborišču na Kremenjku bolj živo. Dušan Kveder – Tomaž je z Molnika pripeljal Molniško četo, Franc Rozman – Stane pa z dolenjske strani Mokronoško četo in iz treh čet – Stiške. Mokronoške in Molniške – so 15. septembra ustanovili na Kremenjku II. štajerski bataljon.

Grosupeljska četa

Grosupeljska četa je nastala v času, ko je Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet pripravljalo koncentracijo večjega dela dolenjskih partizanskih enot v Posavju.

Priprave za mobilizacijo Grosupeljske čete so potekale v najlepšem redu do 29. oktobra opoldne. Po načrtu naj bi se partizani iz tovarne in grosupeljskih rajonov zbrali v noči od 29. na 30. oktober v zagraškem gozdu. Od tod bi 30. oktobra odšli čez Ilovo goro proti Krki, kjer bi se jim priključili skupini s stiškega in velikolaškega področja. Četa naj bi štela okrog 40 mož. Na Krki bi se četa do 31. oktobra uredila in potem odšla na zborno mesto. Po kateri poti in kam, naj bi jim prinesel iz Novega mesta od operativnega štaba navodilo Radko Polič. Aretacija glavnih organizatorjev, ki so sicer takoj pobegnili iz zapora, predvsem pa globok sneg, to je preprečilo odhod grosupeljske čete na pot proti Bučki. V začetku novembra se je četa utaborila nad Znojilami in začela s prvimi akcijami, bila pa je konec novembra po Italijanih razpršena in se je ponovno zbrala na Pleševici, v decembru taborila blizu logarnice na Medvejici, potem na Debelem hribu, v začetku januarja pa se je prav tako kot Stiška četa vključila v II. štajerski bataljon.

Kočevsko-ribniško področje in Ribniška četa

Okrožni odbor OF za kočevsko okrožje je bil ustanovljen na sestanku v Ribnici v gostilni Arko in sta mu prisostvovala dr. Aleš Bebler in dr. Jože Rus.

Literatura je v začetku prihajala iz Ljubljane, poleti 1941 pa je Okrožni komite organiziral lastno tehniko, ki jo je vodil Jože Rankl. Razmnoževanje letakov in »Slovenskega poročevalca« ter kolportažo je v celoti imela v rokah mladina. Tehnika je razmnoževala tudi nemške letake za Kočevarje.

Okrožni komite je v Ribnici organiziral posebno tehniko, ki je delovala v Knolovi hiši. Tiskala je »Slovenskega poročevalca« v 1000 izvodih za potrebe Ribniške doline, Sodražice, Loškega potoka in Velikih Lašč, nekaj časa pa tudi za Kočevje. Razen tega je tiskala še drug propagandni material in razmnoževala letake v italijanščini za italijansko vojaštvo.

Velike Lašče so se v poletju 1941 odcepile od kočevskega okrožja in se priključile grosupeljskemu okrožju.

V Kočevju in bližnjih vaseh je bilo ob okupaciji 6 celic, ki so se spomladi in poleti 1941 okrepile z novosprejetimi člani, nekaj pa jih je prišlo tudi od drugod, tako da je bilo v Kočevju okrog 40 članov KP. Še številnejša je bila skojevska organizacija. Ti so v začetku maja začeli v mestu in okolici organizirati Osvobodilno fronto in v kratkem času je OF zajela skoraj vse slovenske ljudi, razen redkih posameznikov. V začetku so vse funkcije v OF imeli komunisti, šele kasneje so posamezne funkcije prenuščali najaktivnejšim članom OF.

Aktivnost skojevcev in žena

Posebno agilen je bil skojevski aktiv, ki je na sestanku 10. maja dobil nalogo, organizirati petorke OF. Julija je bil ponoven sestanek, na katerem so skojevci poročali o opravljenem delu in dobili naloge za širjenje literature in zbiranje orožja.

Poleti 1941 je Partija organizirala demonstracije žena iz okolice Kočevja, ker niso družine dobivale živil na karte. Akcija je uspela. Ko so septembra Italijani začeli pritiskati na delavce in uradnike za vpis v Dopolavoro, so aktivisti s protiakcijo dosegli, da so se le nekateri posamezniki vpisali v fašistično delavsko organizacijo. Podoben neuspeh so okupatorji dosegli s svojim poizkusom, da bi slovensko mladino organizirali v GIL. Zaradi tega so Italijani konec 1941 kočevsko gimnazijo zaprli.

Komunisti iz Kočevja in Črnega potoka so maja ustanovili terenski odbor OF v Mozlju, ki je imel vaške odbore in zaupnike po vseh vaseh do Starega trga, Spodnjega loga, Skrilja, Stalcerjev in Kočevske reke. Na tem področju je bila tudi skojevska grupa, ki je v OF povezovala mladino. Ta skojevska grupa je v začetku julija 1941 imela sestanek, na katerem je bilo sklenjeno, da mora zlasti mladina še naprej zbirati orožje in širiti literaturo.

Terenski odbor OF Banja Loka s sedežem v Novih selih so leta 1941 sestavljale tri grupe najbolj zavednih pripadnikov OF. Te grupe so bile: banjaloška, kostelska in slavskolaška in so s svojimi zaupniki zajemale vse vasi na svojih področjih.

Ob izseljevanju Kočevarjev je od aktivistov vstopilo v službo italijanske družbe »Emona«, ki je prevzela imetje izseljenih Kočevarjev. Tako so se laže kretali po terenu. Aktivisti OF so lahko gospodarili z živežem in živino izseljenih Kočevarjev, da so jo spomladi 1942 odvedli pred Italijani na osvobojeno ozemlje. Tako so tedaj samo iz Mozlja odvedli 45 glav živine, mnogo tudi od drugod, le iz Črnega potoka so jo uspeli odpeljati Italijani.

Številne akcije: plod organiziranega dela

Po 22. juniju so se na poziv Partije na Kočevskem vrstile razne akcije. Pogostne so bile trosilne in napisne akcije, sabotažne skupine v rudniku so kvarile električno napeljavo in hromile produkcijo, sabotaže so se vrstile tudi na železniških vozovih. Mladinci so pri Livoldu julija pobrali telefonsko žico, avgusta so uničili gume na italijanskih avtomobilih na dvorišču dijaškega doma v Kočevju.

V Ribnici je bila kmalu po okupaciji partijska celica okrepljena z novimi člani. Vanjo sta bila po vrnitvi v Ribnico sprejeta tudi Ivan Selšek in Matija Maležič.

Kmalu po ustanovitvi OF je bil ustanovljen odbor OF tudi v Ribnici, pozneje pa so komunisti ustanovili še naslednje odbore OF: v Gorenji vasi, Hrovači, Dol. Lazah, Bukovici, Danah, Jurjevici, Goriči vasi, Nemški vasi, Dol. vasi, Vel. Poljanah in Rakitnici. V nekaterih drugih vaseh pa so bili poverjeniki OF.

Tudi v Sodražici je bila 1941 ustanovljena partijska organizacija. Student Zajc iz Zimaric, ki je že bil član Partije je organiziral mladino do odhoda v partizane v začetku avgusta 1941. V juliju 1941 je bil ustanovljen skojevski aktiv 10 skojevcev, ki ga je vodil Lovro Kleindist. V avgustu pa je bila po prizadevnju Jožeta Seška ustanovljena prva partijska celica. Organizirani so bili odbori OF v Sodražici, Zimaricah, Gori, Vincah, Zamostecu in Lipovščici. Komunisti, skojevci in člani OF so opravljali različne akcije sabotažnega in propagandnega značaja.

V Loškem potoku so mladinci iz Travnika in Segove vasi že konec aprila 1941 snemali s hiš italijanske zastave, trgali fašistične letake in Mussolinijeve slike. Sodni proces v Reki je bil epilog te akcije.

Na ribniškem področju je bila zelo uspešna akcija zbiranja orožja. Komunisti in skojevci so takoj po okupaciji zbirali in skrivali orožje, ga z vozovi odvažali v gozdove Male in Velike gore, kar vse je kasneje služilo za skladišče, iz katerega so se dokaj dobro oboroževale prve partizanske skupine ne samo na področju Ribnice, ampak tudi na sosednjem Kočevskem in Notranjskem.

Oborožen spopad 13. maja 1941

13. maja 1941 je prišlo do oboroženega spopada med antifašisti in okupatorji. Italijanski karabinjerji so v Mali gori nad Ribnico po izdajstvu obkolili hišo, v kateri so bili trije antifašisti, ilegalci organizacije TIGR (Trst–Istra–Gorica–Reka.. V borbi je Danilo Zelen padel, Ferdo Kravanja je bil hudo ranjen in je pozneje ušel iz ljubljanske bolnišnice, se priključil partizanom in padel kot sekretar Severnoprimorskega okrožja. Tudi med Italijani je bilo nekaj ranjenih. Ujet je bil učitelj Tone Mašnik iz Ribnice, ki se mu je posrečilo, da je uklenjen pobegnil in se je pozneje tudi priključil partizanom in padel v Ribnici. To je bil eden prvih oboroženih spopadov v Sloveniji.

Prvi komunisti iz Ribnice so odšli 13. julija 1941 po nalogu Partije na Travno goro, kjer je bila ustanovljena Ribniška četa pod poveljstvom Filipa Tekavca – Gašperja. Sprva je imela 8 mož, konec septembra pa je četa narasla na 27 borcev. Izvedla je več uspešnih akcij.

Sredi oktobra je zapadlo na Travni gori okrog en meter snega. Hkrati so začeli Italijani 22. oktobra svojo prvo ofenzivo na Notranjskem, ki je zajela tudi Travno goro. 25. oktobra je med Travno goro in Jelenovim žlebom v spopadu padel prvi partizan iz Ribniške čete. Ker so četo italijanski smučarski oddelki stalno zasledovali, se je zaradi visokega snega razdelila v več skupin, ki so se zatekle k zanesljivim hišam, nekateri so odšli tudi v Ljubljano. Zaradi tega ta četa ni odšla z ostalimi dolenjskimi enotami na pohod na Bučko. V začetku 1942 je jedro čete odšlo v Kočevski Rog.

V Velikih Laščah je bila formirana partijska organizacija 21. junija 1941. Velikolaška skojevska grupa, ki je bila ustanovljena decembra 1940, je skupaj z ribniško skojevsko grupo organizirala 19. aprila 1941 zborovanje mladine na Starem gradu pri Ortneku. Iz Velikih Lašč se je tega zborovanja udeležilo okrog 10 mladincev in mladink. SKOJ se je utrdil v maju 1941 in sprejel 9 novih članov. Razširil se je na Opalkovo, Stope, Dvorsko vas in Raščico.

Odbor OF v Velikih Laščah je bil formiran konec junija 1941. Predhodno se je 6 aktivistov OF iz Velikih Lašč udeležilo sestanka na Starem gradu pri Ortneku 22. junija 1941, kjer so bili navzoči Miha Marinko, Jože Sečko, Dolfe Jakhel in dr. Jože Rus. Kmalu zatem so nastali vaški odbori OF v Dvorski vasi, na Opalkovem, Karlovici, Robu, Raščici in Slementh. Navezani so bili stiki tudi z Dobrepoljem in Vel. Lipljenami. Protifašistična ženska zveza je začela delati v juliju 1941.

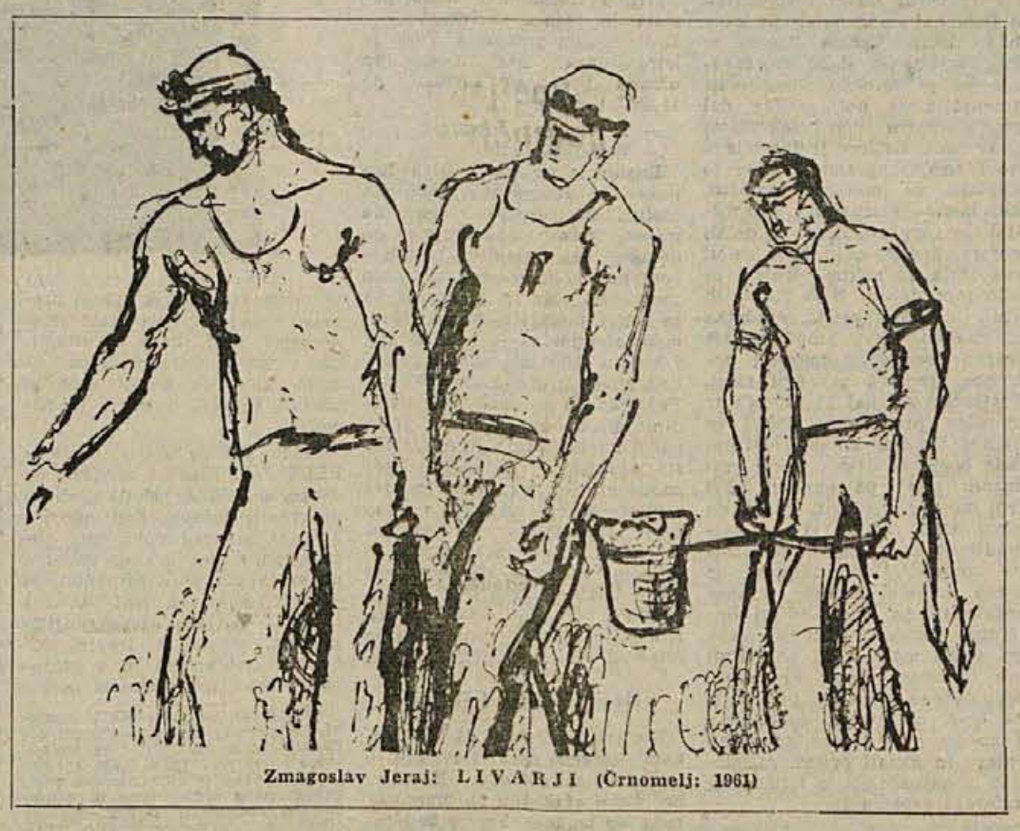

Zmagoslav Jeraj: LIVARJI (Črnomelj: 1961)

Posavje in Brežiška četa

V Posavju, ki je bilo po določitvi demarkacijske črte med nemškim in italijanskim zasedbenim ozemljem priključeno k Spodnji Štajerski, so v nekaterih večjih središčih, kot so Brežice, Krško in Senovo imeli kulturbundovci močne pozicije. Zato so Nemci že v prvih dneh okupacije začeli s terorjem in zapiranjem domačinov. Sekretar Okrajnega komiteta Maks Stermecki se je kot najbolj kompromitiran spočetka začasno umaknil v Ljubljano, člani Partije, povezani s KP Štajersko, pa so začeli zbirati orožje, formirali sabotažne skupine, širili ilegalno literaturo in v dolini Save organizirali odpor.

Komunisti iz Krškega in okolice so se 28. julija 1941 umaknili v ilegalo, da bi osnovali prvo partizansko enoto v Posavju. Skupno jih je bilo 11. Zaradi izdajstva pa je 10 članov krške partizanske skupine že 29. julija zajela nemška policija. Po celonočnem zaslišanju in mučenju so jih Nemci 30. julija 1941 v Dobravi pri Brežicah ustrelili. To je bila prva slovenska partizanska oborožena skupina, ki je bila z orožjem v roki skoraj v celoti zajeta in postreljena. Pred uničenjem se je rešil edino Bizjak, ki je nato s Packom, Milko Kerinovo iz Velikega Podloga in Zidaričem, skojevcem iz Senovega, odšel najprej na Gorjance, konec avgusta pa se je priključil novomeški partizanski skupini pri Brezovi rebri.

28. oktobra 1941, tik pred akcijami dolenjskih partizanskih čet in Stanetovega bataljona v izselitvenem pasu, je bila osnovana Brežiška partizanska četa, katere komandir je bil Dušan Kveder, komisar pa Rudi Janhuba. Ker tej četi ni uspela združitev s Stanetovim bataljonom, je v novembru prešla v obsotelski pas, kjer je bila 29. novembra 1941 v Gorjanah pri Podsredi uničena.

Bela krajina in njena prva partizanska četa

V Beli krajini so se lotili organizacije OF predvsem člani Okrožnega komiteja in partijskih celic v Črnomlju, Metliki, Semiču, Gradcu in okoliških vaseh. Pri tem so se lahko naslonili na večje število trdnih opozicionalcev in revolucionarno usmerjenih ljudi, ki jih je izoblikoval čas političnih borb zlasti v zadnjem desetletju pred vojno. Tako so nastajala prva organizacijska jedra na odsekih Metlika–Suhor, Gradac–Adlešiči, Črnomelj–Vinica in Semič. Po nalogu CK KPS je bila organizacija OF v Beli krajini poverjena članu CK Tonetu Sušteršiču, ki je bil že star politični delavec v Beli krajini. Okrožni odbor OF za Belo krajino je bil osnovan v Črnomlju. V Metliki je dal pobudo za osnovanje mestnega odbora OF član OK Jože Slanc, ki je kmalu okoli sebe združil 22 pristašev, povečini mladih sokolov.

Omrežje terenskih odborov OF je vztrajno raslo. Boj hitlerjevski propagandi, ki je bila v prvih mesecih okupacije v Beli krajini dosti močna, in priprava ljudstva na oborožen upor, sta bili glavni smernici za delo aktivistov Partije in OF. Sad tega dela so bile prve oborožene partizanske skupine.

Priprave za akcije

Belokranjska partizanska četa je nastajala iz posameznih partizanskih skupin, ki so se v poletju 1941 formirale predvsem v okolici Črnomlja, Metlike in Semiča. Takoj po 22. junija 1941 so odšli v ilegalo tisti člani Partije, ki so bili najbolj kompromitirani: iz Črnomlja član OK Milan Šimec, iz Semiča član OK Jože Mihelčič, iz Metlike pa njegov brat dr. Lojze Mihelčič. Ob njih so nastajale prve skupine, ki so skrbele za zbiranje orožja in vežbanje z njim, kmalu pa začele tudi s prvimi sabotažnimi akcijami. Vse te priprave na upor so potekale v ozki povezavi z novomeškim okrožnim Vojnim komitejem, s katerim je vzdrževal zvezo dijak Janko Stariha.

Ko je po 16. juliju 1941 Tone Šušteršič – Tine Železnik prinesel v Belo krajino povelje Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet za začetek oboroženega upora, so se začele tvoriti majhne na pol ilegalne skupine, katerih člani so čez dan mirno opravljali svoj posel, ponoči pa odhajali na akcije, kot: rezanje telefonskih žic, brzojavnih vodov in podobno. Do konca julija 1941 so te skupine v Beli krajini izvršile vrsto manjših akcij.

Vse te akcije pa so bile samo uvod v prvo večjo, v kateri so sodelovale vse belokranjske skupine partizanov in ki naj bi pomenila odhod prvih oboroženih skupin v taborišče, ki ga je izbral Tone Šušteršič na Miklarjih. V načrtu je bil napad na italijanski vojaški vlak, ki je vsako noč vozil skozi Belo krajino. Semiška skupina je bila določena za napad na Rožnem dolu, Črnomaljska za napad pri železniškem podvozu pri Vranoviči, metliška pa naj bi v primeru, da bi vojaški vlak brez okvare vozil proti Metliki, vrgla vlak s tira pri Dobravicah. Do prave akcije je prišla samo črnomaljska skupina, ki je napadla vlak in italijansko obhodno patruljo pri omenjenem podvozu, po napadu pa je ta skupina, ki je štela 12 borcev, odšla v svoje taborišče. Napad je bil izvršen v noči med 11. in 12. avgustom. Četi je poveljeval Lojze Fabjan, komisarske posle pa je opravljal Milan Šimec. Prva akcija, ki je bila izvršena iz tega taborišča, je bila vdor v skladišče razstreliva rudnika Kanižarica, od koder so v noči med 24. in 25. avgustom odnesli 270 kg eksplozivne maše. Metliška skupina je 1. septembra pri Metliki ponovno razstrelila progo, skupina iz Miklarjev pa je 6. septembra izvršila napad na italijansko finančno stražo, ki je iz Črnomlja vozila živež na obmejno postojanko v Gribljah. Pri tem napadu sta bila dva italijanska vojaka ubita, dve težko ranjena, eden pa lahko. Partizanska trojka, ki je izvedla napad, ni utrpela izgub, ni ji pa tudi uspelo zapleniti vojaški material in hrano, ker so napadeni prehitro dobili pomoč. Napad je na široko odmeval po vsej Beli krajini, pri okupatorju pa povzročil preplah, kateremu so sledile številne aretacije civilnega prebivalstva.

Približno teden po napadu v Gribljah je prišla v taborišče pod Debelim vrhom blizu Tanče gore, kamor se je črnomaljska skupina preselila, skupina borcev iz metliške okolice in Metlike. Sredi septembra je partizanska patrulja iz tega taborišča likvidirala hitlerjevskega agitatorja in denuncianta krčmarja Šuteja iz Brezovice pri Nemški Loki. Semiška skupina je 17. septembra ponoči vdrla v nezastraženo poslopje strojnice vodne črpalke pod kolodvorom v Rožnem dolu z namenom, da jo razstreli. Razstrelivo, ki je izviralo iz skladišča v Kanižarici, pa zaradi okvare na vžigalni vrvici ni eksplodiralo. V noči med 3. in 4. oktobrom sta dva borca gradaške skupine napadla karabinjersko patruljo v neposredni bližini postaje v Gradcu in enega karabinjerja ubila. Deset dni zatem, v noči 13. oktobra, je semiška partizanska skupina napadla kočevsko vas Blatnik ob cesti Semič–Črmošnjice, kjer se je prav takrat mudila cenilna komisija nemške preselitvene družbe zaradi bližnje preselitve Kočevarjev na Krško polje. Oddanih je bilo kakih 20 strelov, zažgana 4 gospodarska poslopja in vrženih nekaj ročnih bomb. Od bombe je bil ranjen nemški cenilec, kar je povzročilo, da je nemško zunanje ministrstvo interveniralo v Rimu in zahtevalo večjo varnost za Kočevarje. Nekaj dni zatem, 17. oktobra, je patrulja črnomaljske skupine ustrelila konfidenta Mihelčiča iz Sodevcev pri Starem trgu ob Kolpi. Ista patrulja je 20. oktobra sicer brez uspeha streljala na drugega italijanskega konfidenta pri Malem Nerajcu.

Težak udarec na Gor. Lazah

28. oktobra pa je osvobodilni pokret v Beli krajini, zlasti pa še na področju Vinice in Starega trga, zadel težak udarec. Tega dne so italijanski vojaki ubili znanega in splošno priljubljenega kmeta Špeharja iz Gorice pri Sinjem vrhu, ki je že vse prejšnje desetletje bil med najvidnejšimi naprednimi političnimi delavci v Beli krajini. Z njim je padel tudi Mihael Mukavec. Oba sta bila aktivista OF.

Prav za konec oktobra je skupina iz taborišča pod Debelim vrhom pripravljala nov napad na železniški viadukt pri Otovcu, z namenom, da ga razstreli. Medtem pa je že prišlo povelje Glavnega poveljstva za združitev vseh belokranjskih skupin za pohod na zborno mesto vseh dolenjskih partizanskih čet nad Šmarjeto za napad na nemško postojanko na Bučki, ki ga je pripravilo Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet, da bi preprečili preseljevanje slovenskega prebivalstva iz Posavja. Četa je prodrla do Otočca na Krki. Ker ni mogla preko reke, se je v globokem snegu vračala proti Beli krajini, bila pa je na Gor. Lazah zaradi izdaje obkoljena in povečini uničena.

Narodna zaščita

Poleg borcev, ki so odhajali v partizanska taborišča in v teh enotah pričenjali oboroženo borbo proti okupatorju, so drugi borci, pripravljeni in sposobni za borbo, ki pa trenutno še iz kakršnihkoli razlogov niso mogli oditi v partizanske enote, bili organizirani kot vaški zaščitniki. Vaški zaščitniki so bili deloma oboroženi, deloma neoboroženi in so se aktivno udeleževali najrazličnejših akcij v pomoč partizanski borbi, sicer pa so živeli na svojih domovih. Oktobra 1941 se je razvila posebna formacija Narodne zaščite, ki je često vršila skupne akcije s partizanskimi enotami. Tako so bili tudi za akcijo na Bučko mobilizirani člani Narodne zaščite iz Novega mesta, doline Krke in Mirenske doline. Po napadu na Bučko se je večina članov Narodne zaščite vrnila na svoj teren. Narodna zaščita se je tudi vse bolj organizacijsko izpopolnjevala.

NAPAD NA BUČKO

Preseljevanje Slovencev so Nemci predvideli v svojih imperialističnih načrtih že pred napadom na Jugoslavijo. To svojo namero so začeli uvajati takoj po kapitulaciji. 20. oktobra je šef civilne uprave za Spodnjo Štajersko dr. Siegfried Uiberreither izdal odredbo o preseljevanju Slovencev iz obmejnega pasu. Na tako izpraznjenem ozemlju naj bi se naselili Kočevarji. Da bi preprečili preseljevanje, je Glavno poveljstvo sklenilo dvigniti ljudstvo k splošnemu uporu. Osvobodilna fronta in njeno vodstvo, ki je prevzelo nase zgodovinsko odgovornost vodenja slovenskega naroda, je v zvezi z okupatorjevimi načrti, da prične s postopnim fizičnim uničenjem slovenskega naroda, sklenilo, da je treba z vsemi razpoložljivimi silami nastopiti proti tem načrtom. V izpolnjevanju te naloge je Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet organiziralo prvo enotno akcijo dotedanjih partizanskih grup na Štajerskem in Dolenjskem skupno z Narodno zaščito.

Po nalogu Glavnega poveljstva bi se morale dolenjske čete koncentrirati v bližini preselitvenega sektorja. Iz navedenih čet naj bi se nato osnoval Dolenjski bataljon, kateremu naj bi se pridružili uporniki iz vrst preseljencev.

Pod vodstvom članov Glavnega poveljstva Mihe Marinka in Aleša Beblerja je 31 partizanov napadlo Bučko, kjer je bila okupatorjeva posadka. Zaradi pomanjkanja izkušenj in hitre pomoči sosednih postojank ni bila osvojena. Partizanska grupa se je po napadu umaknila na italijansko okupirano ozemlje. Pod vodstvom Mihe Marinka so spretno manevrirali v prostoru Moravče–Litija–Kum–Šentrupert. Na Moravški gori so jih napadli Italijani. V borbi je padel Maks Henigman. Grupa je nato krenila v gozdove nad Šentrupertom, kjer se ji je priključilo nekaj partizanov Rašiške čete.

*

Ob koncu 1941 je na vsem Dolenjskem bilo pomembnih dvoje taborišč: na Kremenjku, kjer je taborila Stiška četa, in na Molniku, kjer je bil ustanovljen sredi decembra 1941 II. štajerski bataljon. Prav tako je že v teku decembra Vojni komite v Novem mestu pripravljal odhod novih borcev. V začetku januarja 1942 so odhajale prve skupine v taborišča na Frati in v okoliških gozdovih, od tam so odšli na Rog, kjer so se najprej zbirali na Jelenici. Tu sta bili formirani 3. februarja 1942 dve četi, ki sta tvorili jedro snujočega se V. ali Dolenjskega bataljona. V sredi februarja 1942 je bilo s prihodom novih skupin preneseno glavno taborišče na Toplo reber, kamor so prišli tudi preživeli borci Belokranjske čete z nekaj novimi tovariši. Ko je v začetku marca prišla tretja skupina partizanskih borcev, je bil na Topli rebri formalno ustanovljen Dolenjski bataljon, kateremu je novomeški Okrožni komite postavil za komandanta člana Okrožnega komiteja Žana Moreta, za komisarja pa Dušana Pirjevca – Ahaca. Bataljon je tedaj štel 172 borcev, ki so se intenzivno politično in vojaško pripravljali na težje naloge, ki so jih čakale. Tako je ob koncu zime celotno področje Dolenjske bilo politično in organizacijsko pripravljeno za splošno oboroženo vstajo. Z napadom Dolenjskega bataljona na Žužemberk 26. marca 1942 in razmestitvijo njegovih čet po osrednji Dolenjski, se je pričela hitra rast partizanskih enot, ki so preraščale v nove bataljone Dolenjskega in Notranjskega odreda ter III. grupe odredov, ki so maja 1942 pretežni del Dolenjske vključili v veliko osvobojeno ozemlje med Kolpo in Ljubljano.

Prve »partizanske mamice« iz Dragomlje vasi v Beli krajini. Skupno s svojimi sosedami so kuhale, šivale in prale prvim partizanom pod Gorjanci. Iz vsega srca se spominjajo prvih borcev in jim ob 20-letnici revolucije v imenu sovaščank in vaščanov iskreno čestitajo! (Foto: Jože Skof, Črnomelj)

Pomlad v steklu in pločevini

Nekdaj so rasle tod smreke v majhnem srebrnkasto zelenem gozdu ob cesti. Prišla je vojna. Tudi ta predel so nekajkrat prečesale sovražne vojske, ki sicer niso rade zahajale v senco drevja in grmovja, saj je bilo oboje največji zaveznik uporne partizanske vojske. V gozdu so ob prikritih ognjih stekli prvi pogovori o tovarnah in bodočem svetu. Rod upornikov je stremel kvišku, k napredku, prav tako kot smreke k soncu in svetlobi. Izvojeval je zmago in pričel uresničevati nekdanje pomenke o novem svetu. — Hočemo tovarno, tudi pri nas mora zrasti! — so rekli ljudje, preprosti in polni zaupanja v bodočnost in v lastne sile. Niso vedeli, da lahko pomeni tovarna tudi mnogo težav. V smrekovem gozdičku ob cesti pa je zrasla tovarna, višja od smrek — BELSAD, eden izmed belokranjskih prvencev. V njej se je novi rod skozi težave učil, kaj je proizvodnja, in nazadnje vendar premagal ovire.

Če se spomladi pripeljete z vlakom skozi semiški predor v Belo krajino, boste imeli občutek, da ste prišli v nov svet. Onstran predora je še vse mrtvo, drevje komaj odganja, Bela krajina pa se vam nenadoma predstavi kot cvetoč vrt. Ta razcveli sadovnjak je bil prvi povod zamisli o gradnji BELSAD, tovarne sadnih sokov. Surovin za proizvodnjo te vrste je v Beli krajini dovolj.

Predsednik DS **Uroš Ivanovič** je zgodovino tovarne v nekaj besedah opisal takole: »BELSAD je bil zgrajen zelo na hitro. Leta 1947 je začel proizvajati. Stroji so bili zneseni iz vseh koncev. Bili so največ stari in močno izrabljeni. Surovin je bilo za začetek dovolj, delavcev tudi, strokovnjakov pa premalo. Kmalu so se pričele težave in nato je nastopilo črno leto 1956. Učili smo se in naučili. Zdaj gre laže, šola pa je dolgo trajala ...«

Odpad je pomagal, nato težave ...

Leta 1946, ko so tovarno gradili, še ni bilo vsega, kar je potrebno za opremljen industrijski obrat. Instalacijski material za vodovod, elektriko in parne cevovode so nabrali po drugih objektih in tudi na Odpadu. Stroje so zvozili iz vseh vetrov iz nacionaliziranih tovarn. Za skromen začetek je sicer zadoščalo, proizvodnja je stekla, za razvoj pa je bilo to premalo. V Belsadu so v prvem obdobju proizvajali predvsem marmelado, 1952 in 1953 je nastopila prva kriza. Takrat je bil ukinjen sistem garantirane preskrbe z živilskimi nakaznicami. Nastopati je pričel trg s svojimi zahtevami, ki so bile vedno večje. Marmelada ni šla več v promet. Polzkušali so vse mogoče. Začeli so delati kis, likerje, nato še bonbone. Nastajali so načrti »na hitro roko«, poleg glavne stavbe so rasli novi obrati, sredstev za stroje pa je vedno zmanjkalo. Sami zidovi ne pomenijo tovarne. Proizvodnja je bila preširoko usmerjena, konkurenca sorodnih, sodobno urejenih podjetij prehuda in BELSAD je šel navzdol. Ni bil edina tovarna te vrste, saj je obdobje 1953 do 1956 prizadelo skoraj vso industrijo živilske stroke. Grozil je polom, saj je račun izkazoval izgubo. Potreben je bil nekdo, močnejši in z izkušnjami, ki bi zadržal voz in pomagal tovarni na noge.

Črno leto 1956 in počasna pot navzgor

»Slovenijavino« je prevzelo težavno nalogo. Podrobnejši tehnični pregled ob prevzemu je pokazal vrsto pomanjkljivosti starejšega izvora.

Cementne cisterne, osnovni živec obrata za predelavo sadja, so bile zgrajene samo na pol. Sadje dozori samo enkrat na leto, zato je treba takrat pripraviti zaloge, ki zadoščajo za vse leto. Takoj po odkupu sadje na pol predelajo v mark, gosto maso, polsurovino, in jo spravijo v cisterne brez nevarnosti za okvaro in za izgubo v teži. Te cisterne so dokončali 1957 in pridobili prostor, v katerega je moč spraviti 50 vagonov sadnega marka.

Zastareli stroji so v proizvodnji pomenili veliko breme in hkrati majhen učinek. Terjali so veliko denarja za vzdrževanje. Kaj radi so se kvarili in povzročali zastoje v proizvodnji. Bremena je povečevala vrsta tehničnih pomanjkljivosti v razporedu obratov, v napeljavah raznih vrst, razen tega pa tudi nesolidno opravljena gradbena dela. Tovarna, ki s pomanjkljivo opremo proizvaja marmelade, kis, vrsto likerjev in žganih pijač in vrhu vsega še bonbone, bo na tržišču prej ali slej doživela polom. BELSAD pa je imel samo vrsto stavb, v katerih je bilo zelo malo strojev.

Proizvodnjo je bilo treba prilagoditi zahtevam tržišča in prostore opremiti s sodobnimi stroji. Takrat je pričela zoreti zamisel o koncentriranih sadnih sokovih. Potreben je bil stroj koncentrator, ki bi to omogočil in še marsikaj, za vse to pa predvsem in v prvi vrsti denar. Tega pa je takrat še primanjkovalo. Prejšnji BELSAD se je zato morda preveč izpremenil v obrat Slovenijavina, izdelki so se prodajali pod firmo Slovenijavino, BELSAD pa je na ta račun izgubljal trg. Razni organizacijski ukrepi v tem obdobju so imeli ugodne in daljnosežne posledice, čeprav se izguba ni zmanjšala. Ko se je 1. julija 1959 BELSAD spet osamosvojil in preimenoval v **Prehrambeno industrijo — Črnomelj**, je bil njegov korak še vedno močno majav. Neuporabni inventar, embalaža in neidoče zaloge polsurovin so predstavljale precejšnje breme in hkrati ceno, ki jo je bilo treba plačati zato, da je BELSAD našel svojo pravo pot.

Notranje rezerve so bile tudi tu

Danes povsod govorimo o njih in vendar še ne vemo, kako veliko jih je v vsakem kolektivu. Morda zato ne, ker nas življenje še ni dovolj stisnilo za vrat. V Belsadu je bilo drugače. Leta 1959 so zelo dobro vedeli: samo od nas je odvisno, kako bo šlo. »Enkrat nas je razvoj že položil na tla, vdrugič nas ne sme,« so so sklenili. V kolektivu so začeli iskati vzroke prvega poloma in jih odpravljati. Prav tu je bil začetek uspeha, iz katerega je nastal novi BELSAD.

Prvič: organizacija dela

V BELSADU je bila to največja notranja rezerva. Kolektiv je začel resno razpravljati o tem, kaj bodo delali in kako bodo delali. Večina strojev je bila izrabljenih, slabo vzdrževanje pa je njihovo zmogljivost zmanjšalo še bolj. »Vsak del stroja pomeni dinar, vsak zastoj prav tako. Rešitev je torej le v novi strojni opremi. Preden jo kupimo, se moramo odločiti, kaj bomo proizvajali.« Razmišljali in razpravljali so in delali načrte. Sredstev, ki bi v celoti zadoščala za nakup strojev, ni bilo moč dobiti. Niso jokali in vpili: občina, okraj in republika ter banka so krivi, ampak so raje trezno premislili, kako bi potrebna sredstva ustvarili sami. Pretehtali so, kaj se izplača iz množice proizvodov delati še naprej. Odločili so se: »Marmelade bomo še delali, nekaj vrst žganih pijač pa opustili. Pri tem moramo zaslužiti toliko, da bomo dobili razliko, ki nam primanjkuje za nakup nove strojne opreme. Več discipline bo treba, oddelki morajo tesneje sodelovati in imeti točno določene naloge, šteditI je treba pri vsaki malenkosti, odprodati vse odvečne zaloge, ki vežejo prepotrebna sredstva, proizvode pa kar najhitreje prodajati.« Tako so našli vrsto notranjih rezerv in hkrati pričeli razmišljati o najvažnejši, o tržišču, za katerega proizvajajo.

Drugič: proizvodnja za potrebe tržišča

Marmelada v zabojčkih ni šla v promet, v skladiščih so se kopičile velike zaloge žganih pijač in sirupov. »Kje so vzroki?« so se vprašali. Ugotovili so, da kupci zato ne kupujejo njihovih proizvodov, ker embalaža ni primerna, ker so sirupi in žgane pijače v velikih balonih, marmelada pa v prevelikih zabojčkih. Zato so začeli polniti marmelado v 5 in 10-kilogramske doze, ter enake zabojčke, razen tega pa še v 3/4-kilogramske steklenice in v četrt, pol in kilogramske poletilenske vrečice. Žgane pijače in sirupe so pričeli prodajati v polliterskih in litrskih steklenicah. Novi, okusnejši ovoji so zahtevali kvalitetnejše izdelke. Danes težav s prodajo ni več. Tržišču nudijo to, kar zahteva. Mešana, slivova, marelična in breskova marmelada še topla sprotj izpod kotla v okusno opremljenih zavojih zapušča tovarno. Slivovka, hruškov liker, pelinkovec, oranžada in citronada se zlahka prodajo, predvsem pa si utira pot na tržišče belokranjska specialiteta: Belsadov naravni brinovec — »3 BB«.

Tretjič: nagrajevanje po delu

»Kako gre delo?« sem vprašal **Anico Adlešič**, ki je spretno lepila listke z datumom izdelave na pravkar napolnjene lične 10-kilogramske doze marmelade.

— Gre, že gre! je odgovorila.

— Koliko ste zaslužili pretekli mesec?

— Ne vem, če bi povedala! je odvrnila nasmejano, malo postala in izdala skrivnost. — 21 tisoč sem potegnila. Tako je letos, odkar nagrajujemo po učinku. Prej sem zaslužila po 11.700 na mesec.

— Torej ste zadovoljni?

— Veste, da sem!

Enako je povedala **Olga Banovec** v zabojarni. Tudi ona zasluži 10 tisočakov več na mesec, odkar nagrajujejo po učinku. Ves kolektiv je o novem načinu nagrajevanja vneto razpravljal. Ko so ga uvedli, so se takoj pokazali sadovi. Marmeladni oddelek je prej skuhal 9 kotlov (4.500 kg) v treh izmenah, zdaj jih skuha 12 (6.000 kg). Več štednje je zdaj, več discipline in boljša kvaliteta. Novi način nagrajevanja je odpri vrsto problemov, ki so bili prej neopazni. Delavski svet je prej samostojno odločal, zdaj o vsem prej razpravljajo na sestanku kolektiva. Do konca aprila so letos naredili za 132 odst. več ko v enakem razdobju lani in izpolnili že 61 odst. plana. Bruto proizvod posameznika je letos za 122 odst. večji kot lani.

Novi, svetli BELSAD

Srečate in čutite ga na vsakem koraku med stavbami v smrekovem gozdiču. Kolektiv bo moral pretrpeti še marsikaj, toda šlo bo laže, ker je že okusil slast uspeha. Novi BELSAD, to je 7 cistern z zmogljivostjo 1800 ton sadnega koncentrata, to so cementne cisterne za 50 vagonov sadnega marka in pulpe, to je obrat družbene prehrane, to je nova kisarna, ki bo stekla prihodnje leto, to je novi stroj koncentrator LUWA, ki ga bodo postavili v železno konstrukcijo, ki že raste v preurejeni, bleščeče beli dvorani. 240 vagonov grozdja, jabolk, robid in višenj bo LUWA aparat predelal vsako leto pri nizki temperaturi, brez škode za vitamine, v koncentrirane sadne sokove, ki bodo dajali moč in vračali zdravje otrokom in odraslim.

Strmo pot so prešli ljudje iz BELSADA. Niso se zanašali na druge, v sebi so iskali moči in prebrodili težave. Rod upornikov, ki je pred poldrugim desetletjem v gozdu razpravljal o novem svetu in o tovarnah, je uresničil svoj sen. BELSADOVI izdelki, cvetoča belokranjska pomlad, obrana z drevja, odhaja v steklenicah in v pločevini v svet, med delovne ljudi.

Velika zaloga polizdelkov pomeni, da proizvodnja ni najbolje organizirana in da v tehnološkem postopku nekje škriplje. Laže kot poiskati napako je avtoritativno reči: značaj naše proizvodnje to zahteva! Po sredi pa je najbrž »značajtistih, ki proizvodnjo vodijo. **TEHNOLOŠKI POSTOPEK je četrta notranja rezerva.**

Zdaj pa še velike zaloge izdelkov in neidočih izdelkov. O tem v vseh kolektivih najraje molče. Zakaj? Takšne zaloge so končno le dokaz naše nesposobnosti, o svoji nesposobnosti pa nihče ne govori rad ... Morda bo bolje odkriti karte in se resno pogovoriti o tem, kaj bi storili, da bi se zaloge zmanjšale, zakaj izdelki ne gredo in za koliko bi kazalo znižati cene, da se iznebimo nepotrebnega bremena. **VELIKE ZALOGE so peta notranja rezerva.**

Ker smo že pri cenah, se skušajmo poglobiti še v to vprašanje. Zakaj so previsoke in zakaj jih moramo znižati? Najbrž bomo ugotovili, da so osebni dohodki v kolektivu rasli hitreje kot storilnost, ali pa bomo ugotovili, da je naša storilnost premajhna. Treba bo resno razmišljati, kako jo bomo povečali. **In spet smo našli novo notranjo rezervo: STORILNOST.**

Marsikje bomo ugotovili, da je raznim težavam precej vzroka v nesodobni strojni opremi, v pomanjkanju prostorov ter podobnem, in bomo hitro zavpili: Investicije so potrebne! Na žalost nam je prav takšno investiranje doslej precej škodovalo. Zelo radi smo hiteli z investiranjem, preden so bili odobreni krediti: krpali smo z obratnimi sredstvi, ki jih, kot smo ugotovili, že tako primanjkuje; gradili smo nove obrate, preden smo videli, kje bomo dobili stroje in sredstva zanje, ali pa kupovali stroje, ki jih nismo imeli kam postaviti. Takšnemu investiranju je odklenkalo, novi gospodarski sistem ga onemogoča. Na področju vseh gospodarskih panog bomo odslej vlagali **predvsem glede na dinar, manj glede na potrebe.** Najlaže je ugotoviti: podjetje ne gre, potrebujemo investicije, mnogo teže pa je najti rešitev v kolektivu in poiskati vzroke, zakaj »podjetje ne gre«, ter jih brez investicij odpraviti! **INVESTICIJE so torej sedma notranja rezerva.**

Mimogrede smo našteli kar 7 notranjih rezerv. Vse skupaj pomenijo milijarde drobnih, aluminijastih, srebrnkasto se svetlečih dinarjev, ki se nam zde tako majhni ... Prav kmalu bomo začeli te dinarje iskati, ceniti in spoštovati tako, kot zaslužijo. Dinar je osnova našega gospodarstva, ne pozabljajmo tega!

DELAVSKI SVETI NAJ NA SVOJIH ZASEDANJIH NAČNO VPRAŠANJE NOTRANJIH REZERV. NAČNO NAJ GA TAKO, KOT SMO GA NAČELI V TEM SESTAVKU. NAJBRŽ JIH BODO MARSIKJE SKUŠALI ODPRAVITI S FORMALNIMI UGOTOVITVAMI: TAKO MORA BITI, ZNAČAJ NAŠE PROIZVODNJE JE TAK, SISTEM JE KRIV, DA JE TAKO, BANKA JE KRIVA, SPLOŠEN POLOŽAJ JE TAK. TAKO IN PODOBNO SE BODO IZGOVARJALI. DELAVSKI SVETI PA NAJ NATO VPRAŠAJO DRUGAČE. MORDA TAKO: TOVARIŠI STROKOVNJAKI IN VODILNI USLUŽBENCI, NAS TO, KAR STE NAM POVEDALI, NE ZANIMA! POVEJTE NAM, KAJ JE TREBA STORITI, DA NE BO TAKO, KOT JE! POVEJTE NAM, KAKO BO DELOVNI KOLEKTIV PRAVOČASNO ODVRNIL NEVARNOST, KI NAM GROZI, IN ODPRAVIL TEŽAVE! TO NAM POVEJTE, TO ZAHTEVAMO OD VAS!

M. Jakopec

Ta prostor smo odstopili kolektivu tovarne BELSAD v Črnomlju.

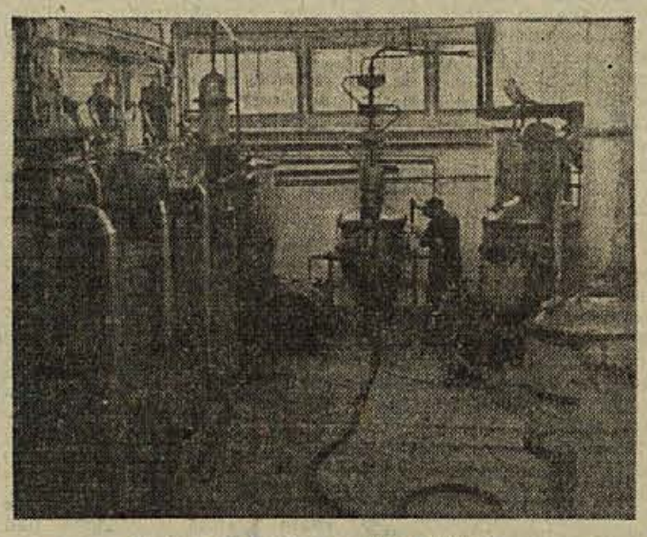

Pogled v Belsadovo »veliko kuhinjo«

»Kremen« ruši rekorde

Veliki proizvodni uspehi v prvem polletju – Kolektiv utrjuje organizacijo proizvodnje – Vsak dan odhaja v svet 20 vagonov opranega in separiranega peska – Uveljavljene ekonomske enote in decentralizacija samoupravljanja: jamstvo za še večje uspehe!

Kremenovim belim rudarjem vreme letos ni bilo naklonjeno in vendar so nakopali v petih mesecih letošnjega leta 31 tisoč 700 ton peska ali za dobrih 10 tisoč ton več kot v tem času lani. V kolektivu je razen tega letos povprečno 14 ljudi manj kot lani. Od kod tak uspeh? To je posledica lani izvršenih tehničnih priprav za proizvodnjo, boljše organizacije dela, koncentriranja obratov, zgraditev pralnice v Ravnem pri Krškem ter dokončne ureditve pralnice na Mokrem polju. Letos so Kremenovi rudarji dosegli nov rekord: v maju so **nakopali 7.618 ton peska, kar je doslej največja mesečna proizvodnja.**

Pri vseh izkopih so zgradili pralnice, kar omogoča večji učinek z manjšim številom delavcev, večjo storilnostjo in tudi manjše stroške. Zaloge kremenčevega peska v okraju so dovolj velike, navzlic temu pa še vedno nadaljujejo z raziskavami na področju Kostanjevice, Rake in Globokega.

Pogoje za tako velike uspehe so ustvarili tudi z nagrajevanjem po delu in z uvedbo ekonomskih enot. Odkar nagrajujejo po delu proizvodnja kljub slabemu vremenu neprestano raste. Na zadnji seji DS so sklenili, da bodo v podjetju ustanovili 12 ekonomskih enot. Vsaka od njih bo delovala na osnovi samostojnega obračuna stroškov in storitev. Ekonomske enote so ponekod izkop in pralnica skupaj, ponekod pa so pralnice ali izkopi samostojne enote. V največji pralnici in izkopu na Mokrem polju na primer bodo ustanovili 3 ekonomske enote, v obratih v Globokem, na Mirni in na Ravnah pa samo po eno. Pogovorili so se tudi o decentralizaciji delavskega samoupravljanja. Ker je v ekonomskih enotah sorazmerno malo ljudi, v največ primerih do 20, ne bodo volili posebnega organa delavskega samoupravljanja. Ves kolektiv ekonomske enote kot zbor proizvajalcev predstavlja samoupravni organ in iz svoje srede voli le predsednika. Pravilnike in poslovnike že pripravljajo in si obetajo od njih zelo mnogo, predvsem zmanjšanje materialnih stroškov in izboljšanje organizacije dela, saj bo zbor ekonomske enote skrbno pretehtaval vsak dinar, ki bo šel skozi njegove roke.

Večjih investicij letos ne predvidevajo. Kupili bodo 2 kamiona-prekucnika, na Mirni pa bodo zgradili dodatne naprave za pranje drobnega kvarcita. V povezavi z Metalurškim inštitutom se pripravljajo na glotacijo peska. S tem postopkom bodo pridobivali izredno kvaliteten kremenčev pesek za zahtevnejšo steklarsko in keramično industrijo (proizvodnja votlega stekla), ker bodo iz njega izločili železne spojine. Pripravljajo se tudi na proizvodnjo ognjevzdržnih opek za oblaganje peči, v katerih se tali železo, skratka za livarne in železarne.

Letošnji bruto proizvod v Kremenu bo dosegel preko pol milijarde dinarjev (lani 380 milijonov). Lani so vse leto nakopali 63 tisoč 900 ton peska, letos pa ga bodo več kot 80 tisoč ton. Tudi izvoz bo letos za 100 odst. večji od lanskega. Da, še nekaj so obljubili Kremenovi rudarji pred svojim praznikom:

naloge petletnega perspektivnega plana bomo izpolnili že prihodnje leto! Družbi bodo dali torej največ, kar morejo.

Srečno in še veliko uspehov!

M. J.

3. julij – dan naših rudarjev

3. julija praznujejo slovenski rudarji svoj praznik. Rojstvo rudarskega praznika in njegov revolucionarni pomen je neposredno povezan z življenjem in bojem delavskega razreda. Znano je, da je bilo rudarsko delavsko gibanje vedno na čelu vseh revolucionarnih gibanj in pravzaprav lahko trdimo, da je bilo rudarsko gibanje jedro delavskega gibanja v Sloveniji.

Ob letošnjem praznovanju želimo nakazati vprašanja, ki teže jugoslovanske in s tem tudi slovenske rudarje — premogarje, saj imamo v našem okraju razmeroma močno razvito premogovno industrijo, ki jo predstavljajo premogovniki Senovo, Krmelj, Kanižarica in Globoko.

Jugoslovanska premogovna industrija dosega iz leta v leto večje uspehe in proizvodnja premoga nenehno raste. Vendar preživljajo točasno naši kakor tudi ostali slovenski in jugoslovanski premogovniki razmeroma težko obdobje, ko se je zataknila prodaja premoga na trgu. Lansko in letošnje leto sta namreč z obilico padavin ter blagima zimama porušili planske postavke glede potrošnje premoga v termoelektrarnah.

Proizvodnja vseh vrst premoga 1960 je znašala 22.713.000 ton, kar je za 7,6 odstotka več od one v letu 1959. Od celokupne količine je bilo nakopano 83 odstotkov z jamskimi deli in le 17 odstotkov na dnevnih kopih. V proizvodnji leta 1960 so bile posamezne vrste premoga soudeležene takole:

črni premog 1.283.000 ton ali 6 odstotkov, rjavi premog 9.629.000 ton ali 42 odstotkov, lignit 11 milijonov 801.000 ton ali 52 odstotkov, skupaj 22,713.000 ton.

Z doseženo proizvodnjo je bil družbeni plan prekoračen le za 0,4 odstotka.

V dela prostih dnevih so rudarji nakopali 1,7 odstotka celokupne proizvodnje. Iz tega sledi, da brez obratovanja premogovnikov v dela prostih dnevih sploh ne bi bil izpolnjen družbeni plan za leto 1960.

Zaradi vedno večje udeležbe lignita v skupni proizvodnji premoga stalno pada povprečni toplotni efekt proizvedene izkopnine. Nastala razlika pa se pokriva z večjo proizvodnjo.

Družbeni plan za 1961 predvideva, da se bo proizvodnja premoga dvignila na 25.000.000 ton, to je za 10 odstotkov več kot lani.

Produktivnost dela nenehno narašča. Medtem ko se je dvignila proizvodnja v letu 1960 za 7,6 odstotka, se je povečalo število zaposlenih le za 2 odstotka. V LR Sloveniji je to razmerje še ugodnejše, saj se je pri povečanju proizvodnje za 9,2 odstotka dvignilo število zaposlenih komaj za 1 odstotek. Lanske storitve so se povečale v primerjavi z letom 1959 takole:

rudniška — 1959: 1,108, 1960: 1,180, indeks 107; jamska — 1959: 1,59, 1960: 1,70, indeks 107; odkopna — 1959: 3,81, 1960: 3,97, indeks 104.

Povečane storitve so posledica:

povečanja stopnje mehanizacije, enakomerne proizvodnje skozi vsa leto, stimulativnejšega nagrajevanja v tistih premogovnikih, ki so imeli razpoložljiva sredstva.

Občutno prelivanje delovne sile nas hromi

Vzporedno z uvajanjem delovnih enot se je dvignil odstotek vseh po učinku izvršenih dnin v primerjavi z letom 1959 za 12 odstotkov.

Premogovniki so lani zaposlovali 91.014 delavcev in uslužbencev. — Kvalifikacijski sestav pa je bil: visokokvalificiranih 6 odstotkov, kvalificiranih 34, polkvalificiranih 25 in nekvalificiranih 35%. Za uspešno uvajanje mehanizacije in sodobnih metod rudarjenja bi moral biti sestav delavcev naslednji: visokokvalificiranih 15 odstotkov, kvalificiranih 35, polkvalificiranih 35 in nekvalificiranih 15 odstotkov.

V letu 1960 je bila fluktuacija delovne sile zelo močna, saj je odšlo iz premogovnikov 18.600 delavcev in približno enako število se jih je na novo zaposlilo. Prav nasprotno potrebam in težnjam premogovnikov je bil večji odtok kot dotok visokokvalificiranih in kvalificiranih, kar je vsekakor posledica boljših osebnih prejemkov in ostalih življenjskih pogojev v drugih panogah gospodarstva.

Iz analiz nezgodnih primerov je razvidno, da se premogovniki močno trudijo za stalno izboljšavo higiensko-tehnične varnosti, zato se število nesreč od 1958 stalno blago zmanjšuje. Na tem področju je še ena pomanjkljivost, in sicer: rudniki še nimajo enotne metodologije za ugotavljanje vzrokov nesreč in poškodb, kar seveda otežkoča izdelavo analiz. Od skupno izgubljenih dnin v premogovnikih v letu 1960 jih odpade na nezgode 7 odstotkov, na bolezni pa 44%. Število smrtnih nesreč je bilo v letu 1958 127, leta 1959 — 72 in leta 1960 — 55.

Doseganje normativov glavnega uporabnega materiala, t. j. za jamski les, razstrelilni material in električno energijo, terja, da premogovniki zelo pazljivo manipulirajo z njim, kar zelo občutno vpliva na proizvodne stroške. Tako so v letu 1960 kljub proizvodnji, povečani za 7,6 odstotka, porabili 1014 kub. metrov jamskega lesa manj. Premogovniki praktično ne občutijo prihranka na omenjenem materialu, ker cene stalno naraščajo.

Zaloge drobnih vrst naraščajo

V letu 1960 na splošno še ni bilo problematično plasiranje premoga na trgu niti z ozirom na vrsto niti z ozirom na sortiment. Glede debelih vrst premoga je bilo skozi vse leto povpraševanje večje od ustvarjene proizvodnje in Jugoslovanskim železnicam ni bilo moč zadostiti s črnim in z rjavim komadnim premogom. Drugačno pa je bilo stanje z drobnimi vrstami, katerih je v začetku leta na tržišču primanjkovalo, v sredini leta sta bili ponudba in povpraševanje izenačena, proti koncu leta pa je prišlo do občutnega viška.

Ob koncu 1960 so znašale zaloge premoga na depojih premogovnikov 181,000 ton (113.000 ton v letu 1959). Od zalog je odpadlo na drobni premog okoli 90.000 ton, medtem ko so bile zaloge ostalega premoga le prehodnega značaja. Na porast zalog je vplivala izključno le manjša poraba v termoelektrarnah, ki je bila lani za 544.000 ton ali 15 odstotkov nižja kot v letu 1959.

V cenah lani ni bilo večjih izprememb Cene drobnim vrstam so bile sproščene, cene ostalih vrst pa so ostale neizpremenjene. Danes imamo na trgu praktično tri sisteme prodajnih cen premoga:

cjanse-zumlhwybfskpzumlhwybfsk za debele vrste velja sistem določenih najvišjih prodajnih cen na osnovi dir./kcal.

proste prodajne cene za drobne vrste;

proste prodajne cene za vse vrste kar velja za 29 manjših premogovnikov ki proizvajajo skupno le 26 odstotkov celokupne količine premoga.

Glede manjših premogovnikov, ki so jim bile dovoljene proste cene, je potrebno poudariti, da jih je morala večina ceno znižati. Možnost povišanja so namreč imeli le tisti premogovniki, ki jim to dovoljuje lokacija z ozirom na trg, kajti malim premogovnikom v soseščini velikih je nemogoče konkurirati. Zato za te premogovnike ne pomenijo proste cene prav nič, saj morajo svoje cene prilagoditi cenam velikih premogovnikov.

Na osnovi zakonskega določila je bilo dovoljeno v letu 1961 povišati ceno črnemu premogu za 15 odstotkov, rjavemu in lignitu pa za 10 odstotkov. To določilo pa je bilo s poznejšim tolmačenjem v zadevi splošnega davka na poslovni promet popravljeno in tako znaša praktično dovoljeno povišanje le za 14,5 odstotka oziroma 9,5 odstotka. Dejstvo je, da so se cene premogu povišale v letih 1957 do 1960 le za 9,3 odstotka, t. j. veliko manj, kot pa so v istem obdobju narasle cene drugim proizvodom, zlasti materialom, ki jih potrebujejo premogovniki za svoj proizvodni proces.

Odraz situacije na trgu zaradi prodaje premoga je, da znaša količina letos v prvih petih mesecih dosežene proizvodnje komaj 96,8 odstotka postavk družbenega plana, pri rjavem premogu pa celo 93,7 odstotka. Situacija ne nudi nobenega zagotovila, da bo letošnji plan proizvodnje premoga v celoti dosežen.

Težak položaj naših rudnikov

V maju se je depo premoga na rudnikih povečal za 71.000 ton in znaša 368.397 ton. Od ugotovljene količine odpade na premogovnike v LR Sloveniji 103.600 ton. Poleg vprašanja prodaje se je pojavila pri premogovnikih še ena težkoča: kupci ne razpolagajo s finančnimi sredstvi za plačilo premoga. Zaradi tega ne dobe premogovniki plačanega niti oddanega premoga in znaša sedaj dolg kupcev 60 do 90 dni, medtem ko je bilo poprej povprečje 20 do 30 dni. Zaradi pomanjkanja sredstev za plačevanje ustavljajo potrošniki nabavo premoga in uporabljajo raje premog iz lastnih zalog.

Zaradi opisanega stanja se loteva premogovnikov negotovost in občutek pojava viška premoga na tržišču. Slednje pa skrajno slabo vpliva na miselnost rudarjev in s tem na produktivnost ter končno na obseg proizvodnje. Po drugi plati pa se zahteva, da mora do konca leta 1961 biti izpolnjena proizvodnja premoga, ki jo predvideva letošnji družbeni plan. Če letos ne bi bila ustvarjena planirana količina, bi imelo to zelo težke posledice glede na potrebe v letu 1962 in 1963.

S tem, da sedaj zaostaja proizvodnja in se ne ustvarjajo nujno potrebne zaloge za zimo, preti nevarnost, da bo ta ali oni potrošnik ostal brez slehernih zalog. Tudi trgovinska mreža ima v vsej državi za široko potrošnjo na zalogi okoli 450.000 ton premoga, kar je v primerjavi s potrošnjo v prejšnji zimi odlično premalo.

Iz nakazanega je razvidno, da je današnji gospodarski položaj naših premogovnikov resnično težak in da je pred njimi kopica nerešenih vprašanj. Če jih ne bomo začeli reševati kmalu, premogovniki ne bodo kos nalogam, ki jim jih nalaga perspektivni družbeni program.

Inž. Branko Peternel

Tekmovalci pri delu in na športnih stezah

Prvega, drugega in tretjega julija se bo v Novem mestu zbralo tisoč gostov, med njimi 750 tekmovalcev iz elektrogospodarskih podjetij Slovenije na VI. letnih športnih igrah elektrogospodarstva

Zastopniki ELEKTRO NOVO MESTO na III. športnih igrah elektrogospodarstva Slovenije leta 1958 v Mariboru — Letos bo novomeška »delegacija« seveda precej močnejša, saj so tekme na domačem terenu... (Foto: Slavko Topolovec)

Starodavni Breg se ogleduje v gladini zelene Krke in šepeta o preteklosti. Kakor bi starček bajal pravljico, zveni njegov šepet.

— Da, kje so stari, pradavni časi. V prvem stoletju našega štetja je v to prelepo pokrajino pod Gorjanci, zaraslo z gozdovi, stopila noga rimskih vojščakov. Ljudstvo Latobikov, ki je prebivalo tod, se je počasi spoprijaznilo z vojščaki, ki so dvigali

Takole smo tekli leta 1958 v Mariboru. Tudi letos bodo teki prav zanimivi (Foto: Slavko Topolovec)

prah po cestah, plašili jate divjih rac ob Krki, prihajali in odhajali. Prvi spomeniki, ki pričajo o preteklosti te pokrajine, so ohranjeni prav iz tistih časov. Žare in oljenke ter ostanki orožja iz keltskih, ilirskih in rimskih grobov, odkrili na Marofu, v Kandiji in drugod, so shranjeni v Dolenjskem muzeju. Oglejte si ga in se zamislite ob dragocenih zbirkah iz preteklosti nad zgodovino.

Konec 6. stoletja so prišli naši predniki — Slovani. Naselili so se tod in počasi pomešali s prejšnjimi prebivalci. Še naprej so krčili gozdove, rasla so nova in nova gradišča. Mnogo težav se jim je postavljalo na pot. Bili so neomajni, trdni in odločni. Pasli so svoje črede, se opirali v leseno ralo, orali, sejali in želi. Rodovi so umirali, na njihovo mesto pa prihajali novi in novi.

Novo mesto

Leta 1365 ga je ustanovil Rudolf Habsburški. Postalo naj bi vmesna trdnjava v prodiranju Habsburgov na Jadran. Naziv Rudolfswerd se ni pri naših prednikih nikdar uveljavil, saj so našli lepši, domači naziv: Novo mesto. Naselbina je zrasla na polotoku, ki ga s treh strani zaliva Krka. Že po naravi je bila dobro zavarovana s 15 metrov visokim skalnatim bregom. Ko je pozneje okoli njega zraslo še mestno obzidje, se je Novo mesto spremenilo v nezavzetno trdnjavo. Zaman so bili vsi poizkusi Turkov, da bi ga osvojili.

Močna vojaška posadka v Novem mestu je bila glavni pogoj za razvoj trgovine in obrti. Mesto je doživelo največji razcvet v 15. stoletju. V 16. stoletju je prebivalce večkrat močno razredčila kuga, ker je bilo leseno, pa ga je nekajkrat do tal uničil požar. Trgovina in obrt sta presihali in se spet krepili. Najhujši gospodarski udarec je Novo mesto doživelo 1579, ko je bil onstran Gorjancev ustanovljen Karlovac, nova vojaška postojanka. Novomeška posadka, glavni vir gospodarske blaginje, je mesto nato zapustila, trgovina in obrt pa sta poslej le životarila.

15. in 16. stoletje je s svojimi socialnimi in duhovnimi krizami našlo odraz tudi v »meškem« gospodarstvu. Turški napadi, protestantizem, katoliška protireformacija in kmečki upori so bile usme, ki so težave povečevale. Pozneje, v 17. in 18. stoletju, je opaziti večjo razgibanost na negospodarskih področjih. Novo mesto je že 1428 dobilo ubožnico in hiralnico, ki so ji rekli »špital«. Že 1569 je bila v mestu lekarna. Sredi leta 1747 je zaživela gimnazija, ki je posredovala učenost mnogim znanim ustvarjalcem: očetu Marku Pohlinu, Francu Metelku, Simonu Jenku, dr. Ivanu Tavčarju, Dragotinu Ketteju, Otonu Župančiču in Božidarju Jakcu. Idilična pokrajina v okolici mesta je bila neizčrpen vir za mnoge umetniške stvaritve pesnikov, pisateljev in likovnih umetnikov. Janez Trdina je prav tu črpal velike zaklade, ki jih je v mnogih knjigah ohranil rodovom. Novo mesto je kljubovalo mnogim viharjem in grozotam, večkrat je pogorelo do tal, pa spet zraslo iz ruševin lepše kot prej ter živelo daleč od velikih cest, skrito kot Trnjulčica v tišini deviške Dolenjske.

To je pravljica o preteklosti mesta, ki sem vam jo povedal jaz, starček Breg. Polna štiri stoletja se že ogledujem v gladini Krke. Zrasel sem iz ruševin starega obzidja. Stari meščani so me kot lastovičje gnezdo pripeli ob strmo skalovje. O dogodkih pred mojim rojstvom mi je v toplih spomladanskih nočeh, ko se je mesec ogledoval v njeni gladini, pripovedovala Krka s šepetom zelenih valov in s kristalnimi odsevi. To je zgodba davne preteklosti. O novih dneh, ki so začeli pred desetletji in ki jih mesto preživlja danes, pa naj vam govore ljudje, ki ustvarjajo novo življenje. —

Pravo NOVO mesto

Zraslo je iz svetovnega požara, ki je konec 40. let tega stoletja zajel ves svet. Uporni rod Gričarjev, ki ga tako lepo opisuje Ilka Vaštetova v svojih knjigah, je po več sto letih takrat spet stisnil pesti.

V 16. in 17. stoletju so Gričarji — pradavna novomeška rodbina — kmetovali, krošnjarili in trgovali v mestu in okolici in se vedno uporno borili za svoje pravice.

Ko je 1941 tujčeva noga stopila v ta lepi svet, se je Gričarjev rod spet prebudil in se zatekel v gozdove na Gorjancih, v Rogu in v okolici Novega mesta in Dolenjske. Osvojevalec se je, pijan prvega, navideznega zmagoslavja, zdramil in ni mogel verjeti, da je v tem sicer mirnem ljudstvu toliko žive sle po življenju, upornega duha in toliko moči. V mnogih ofenzivah je prečesoval gozdove, ni pa mogel nikoli uničiti partizanov, upornih Gričarjev novega časa. Gorele so vasi, streli so grmeli v noč, množili so se grobovi, osvajalec pa je vse bolj preplašen spoznaval, da so letala, tanki, topovi in vsa sodobna vojna tehnika nemočni proti golorokemu ljudstvu. Partizani, ljudska vojska, so se pojavljali in izginjali, iz vsakega boja so odhajali močnejši in številnejši. Mnogi spomeniki ob cestah, križpotih, v gozdovih, v vaseh in mestih, posejani po vsej Dolenjski, še danes pričajo o velikem boju. Leto 1945, leto zmage, je največja prelomnica v zgodovini Novega mesta.

Šele takrat se je mesto dobesedno spremenilo v NOVO. Danes ni več trgovsko-obrtniško mestece ob Krki. Novoteks, Novoles, Industrija motornih vozil, Tovarna zdravil »Krka«, Industrija obutve, Industrija perila in še mnoga manjša proizvodna podjetja ustvarjajo skupaj vsako leto več milijard vrednosti. Približno 4 tisoč delavcev dela vsak dan v proizvodnih obratih in v raznih javnih ustanovah v Novem mestu. Nova stanovanjska naselja, tlakovane ulice, zeleni nasadi, tovarne, šole in druge stavbe so dali mestu novo lice. Ko boste šli proti novemu stadionu, se ozrite in si oglejte starodavni Breg na levi strani Krke, hkrati pa se ozrite v smer, kamor teče Krka, kjer boste opazili pravi vlak novih stanovanjskih blokov — Breg novega časa. V nekaj letih je zrasel na prej golem griču. Staro podobo Novega mesta iz davnine sta ohranila samo stari Breg in stari del mesta.

Vračajte se v naše kraje!

V treh dneh tekmovanj boste bežno spoznali samo Novo mesto, vaši pogledi pa bodo le tu in tam zablodili v lepo okolico. Valovit svet, poln svežega zelenila, še neodkrit, ves deviški in nedotaknjen, skriva v sebi mnoge turistične lepote. Ves naš okraj, od Partizanskega Roga, preko Gorjancev, po vsej dolini Krke, pa tja od Bele krajine do Posavja je eno samo razcvelo turistično področje. Avtomobilska cesta je 1958 povezala ta predel z ostalim svetom. Po prej teže dostopnih dolinah smo speljali asfaltirane ceste in danes so štirje osrednji turistični objekti: **Dolenjske Toplice** pod Kočevskim Rogom, z odprtim olimpijskim bazenom, **Hotel Grad Otočec** na Krki, z lepim naravnim parkom na otoku sredi Krke, **Šmarješke Toplice** v romantično zaprti dolinici in **Čateške Toplice** pri Brežicah dostopni nedeljskim turistom, ki si žele počitka in razvedrila v naravi.

Če si želite miru, ga boste našli v skritih dolinah, v obrobnih turističnih postojankah, v senci drevja ob potokih, povsod v našem okraju, kamor vas bo zanesla noga. Oglejte si dolino gradov, ki se razteza od izvira do izliva Krke in z ruševinami mnogih gradov ter z ohranjenimi grajskimi stavbami priča o davni preteklosti. Preveč jih je, da bi jih mogli našteti! Lovci in ribiči bodo v vsem našem predelu našli dovolj užitka, saj so naši gozdovi polni divjadi, naše vode pa polne rib. Vabimo vas: naj ne bo vaš obisk v dneh športnih iger zadnji! Vračajte se k nam še in še, vedno vas bo naša pokrajina gostoljubno sprejela, vedno boste odhajali domov zadovoljni in spočiti!

Dobrodošli!

1., 2. in 3. julija boste napolnili naše športne objekte, da bi se pomerili na tekmovanjih. Najboljši bodo odhajali kot zmagovalci. Plahutanje zastav, reka ljudi, ocene kibicev in ploskanje publike se bodo zlivali v eno. Skupaj z vami si bomo oddahnili od vsakodnevnih naporov in pozabili na skrbi. Sproščeni in veseli se bomo srečavali na tekmovališčih, neštetokrat si bomo segli v roke in zaželeli, da bi se še videli in srečali na športnih stezah. Po skupaj preživetih dneh si bomo, polni moči in tekmovalnega poleta, za slovo obljubili: na svidenje!

Z vedrim nasmehom vas sprejemamo in želimo, da bi bili v Novem mestu kot doma, hkrati pa smo ponosni na to, da je tudi nas doletela prijetna dolžnost gostiteljev. Mnogi izmed vas bodo tokrat prvič zašli v našo pokrajino. Da bi nas zapuščali polni dobrih vtisov ter se k nam še in še vračali! V športnih srečanjih pa vsem ekipam kar največ uspehov!

KOLEKTIV ELEKTRO — NOVO MESTO

ELEKTRO NOVO MESTO se predstavlja

— 135 nas je. Na našem področju je električna luč zasvetila prvič leta 1903, ko je začela delovati hidroelektrarna v Lukanji. Pozneje jo je Črnomlju posredovala majhna lokomobila na žagi Jugobrune pri črnomaljski železniški postaji, področje okoli Metlike pa je dobivalo »novega vraga«, kot so takrat rekli elektriki, iz hidroelektrarne v Ozlju. Do 1930 se je elektrika le slabo uveljavljala. Majhne centrale so zadoščale za potrebe električne razsvetljave, kot pogonsko energijo pa elektrike pri nas takrat še niso izkoriščali.

1936 so pričele na Dolenjsko siliti Kranjske deželne elektrarne. Hitro so rasli daljnovodi od Grosupelj do Trebnjega, od Brestanice preko Dobove in Brežic do Prekope in nato do Kostanjevice ter nazaj na Šentjernej in Novo mesto. Do Metlike je bil že zgrajen daljnovod iz hidroelektrarne v Ozlju, potegnili so ga še do Črnomlja, kjer je nato zasvetila močnejša luč. Takšno je bilo stanje 1939. Leta 1945 je bilo slabše, saj je vojna mnoge električne naprave močno prizadela.

Na našem področju je bilo takrat 5,700 odjemalcev električnega toka, ki so ga porabili na leto približno 1 milijon 600 tisoč kvh. 18 transformatorskih postaj je s pomočjo 78 km daljnovodov (20 kV) in 264 km nizkonapetostnega omrežja dobavljalo tok. **Danes je vse drugače. Potrošnja se je povečala za dobrih tisoč odstotkov, nizkonapetostnega omrežja je 1014 km, daljnovodov 275 km in 96 transformatorskih postaj. 1951 smo dogradili in dali v uporabo RTP Bršljin, 29. novembra 1959 dogradili 110 kV daljnovod Brestanica—Novo mesto, konec 1960 pa prostozračno transformatorsko postajo za transformiranje od 110 do 20 kV.**

V povojnem razdobju je pri nas zrasla industrija, ki je zahtevala vedno več električne energije. Zato so rasli novi **daljnovodi, zato smo napenjali nove in nove kilometre žic med drogove. Na našem področju so ostale neelektrificirane samo tiste vasi, ki nimajo bodočnosti, povsod drugod že sveti električna luč.**

Delali smo, hkrati, pa smo se od leta 1950 dalje učili upravljati. Tudi naši delavski sveti so v praksi pridobivali izkušnje in se razvijali s časom. **V našem elektro podjetju že delujejo 4 ekonomske enote: distribucija, vzdrževanje in gradnje, instalacije, avtopark pa, ki je bil doslej skupno z upravo obračunska enota, že postaja ekonomska, uprava pa bo še naprej ostala obračunska enota. 15-članski delavski svet skrbno pretresa delovanje podjetja in se trudi s sredstvi kar najsmotrneje gospodariti. Nagrajujemo po učinku. Osnovni pravilnik za delitev osebnih dohodkov je DS že potrdil in velja od 1. junija letos, pravilnike za nagrajevanje pa še pripravljamo. Toliko naj vam povemo o našem kolektivu, kaj več pa se bomo pogovorili ustno v dneh vašega obiska.**

»... Telesna kultura ima pri nas velik družbeni pomen, saj bistveno prispeva h krepitvi zdravja ter delovne in obrambne sposobnosti ljudi in predstavlja neločljivi del splošnih prizadevanj pri socialistični vzgoji mladega rodu. Njena vloga je toliko večja, ker predstavlja telesna kultura v sodobni družbi del življenjskega standarda. Če to upoštevamo, potem delo za telesno vzgojo naroda ne more biti le skrb družbenih organizacij za telesno kulturo in tistih požrtvovalnih strokovnih in drugih amaterskih delavcev, ki vodijo telesnovzgojne organizacije, temveč mora postati skrb vse družbe, naših prosvetnih organov, zdravstvene službe, urbanistov in drugih ...«

ALEKSANDAR RANKOVIČ

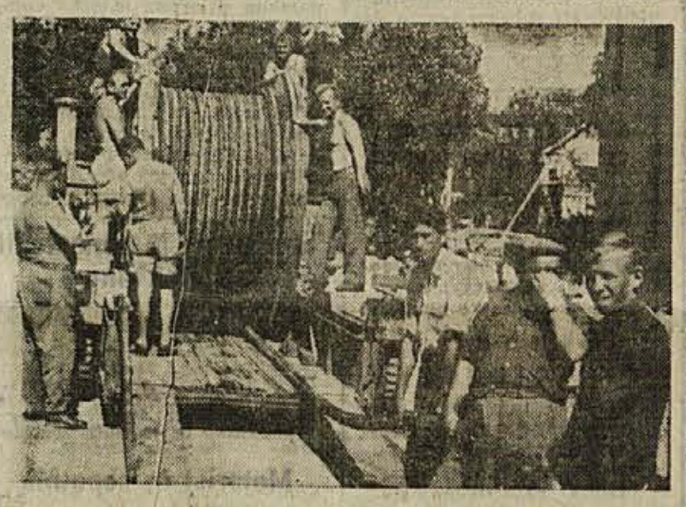

Naše delo je naporno in odgovorno; toliko bolj smo zato potrebni po trdem delu oddiha in sprostitve; šport naj postane naša vsakdanja potreba!

Na tekmovalnih stezah

Tisoč se nas bo zbralo, med nami približno 750 tekmovalcev. Naš športni stadion, zgrajen lani za VII. zlet bratstva in enotnosti, vas bo v okviru naše športne manifestacije sprejel kot goste na prvem večjem nastopu, odkar je zgrajen. **Veseli in ponosni hkrati vas pozdravljamo!**

Naš poklic je težak. Od mnogih naših delavcev zahteva veliko fizično kondicijo, zato se radi zatekamo na športne objekte in v prostem času neumorno vadimo ter nabiramo novih moči za delo. V naši stroki se hitro uveljavlja mehanizacija in avtomatizacija. Človek, ki presedi za avtomati in napravami dolge ure, je potreben svežega zraka in gibanja. Tudi njemu pomeni športno udejstvovanje razvedrilo in potrebo hkrati. Zaradi obojega so postale naše športne igre tradicionalna prireditev, na kateri se zberemo vsako leto enkrat vsi kolektivi.

Kot organizatorji VI. letnih športnih iger Elektrogospodarstva Slovenije, vas prosimo, da nam oprostite, če vam morda v dneh obiska ne bomo mogli nuditi kot gostitelji toliko, kot bi želeli. Potrudili smo se, da bi vam dali kar največ, vendar vas prosimo, da upoštevate, da se je naše področje pričelo razvijati šele po vojni!

Žice, po katerih teče električna energija v tovarne in domove delovnih ljudi, so prepredle vso našo domovino. Kakor roke se sklepajo skozi njih ustvarjalne želje in dejavnost naših kolektivov. Prežeti s tovarištvom, se bomo kot športniki srečali na tekmovalnih stezah v Novem mestu in se spoznali še bolj kot doslej. V dneh, ko praznujemo 20-letnico vstaje in ljudske revolucije bomo vseljudski praznik združili s praznikom naših kolektivov. Ko se bomo vrnili v svoje kolektive pa bomo še bolj kot doslej pomagali pri graditvi nove družbe, ki je dediščina ljudske revolucije.

Še enkrat vam kličemo: prisrčno dobrodošli!

Vse delovne ljudi novomeškega okraja prisrčno pozdravljajo udeleženci VI. športnih iger in člani delovnih kolektivov ELEKTRO podjetij iz Slovenije:

Termoelektrarna Brestanica	Hidroelektrarna Ožbalt
Hidroelektrarna Dravograd	Elektro prenos
Hidroelektrarna Fala	Elektroprojekt-Ljubljana
Elektro Celje	Hidroelektrarna Sava, Kranj
Elektro Gorica	Elektro Sežana
Hidroelektrarna Hajdoše	Elektro Slovenj Gradec
Elektro Kočevje	Soške elektrarne — Nova Gorica
Elektro Koper	Termoelektrarna Šoštanj
Elektro Kranj	Elektro Tolmin
Elektro Krško	Elektro Trbovlje
Elektro Ljubljana-mesto	Termoelektrarna Trbovlje
Elektro Ljubljana-okolica	Termoelektrarna Velenje
Hidroelektrarna Mariborski otok	Hidroelektrarna Vuhred
Hidroelektrarna Medvode	Elektrarna Vuzenica
Hidroelektrarna Moste	Elektro Žirovnica
Elektro Maribor-mesto	ELES - Elektrogospodarska skupnost Slovenije
Elektro Maribor-okolica	Elektro Novo mesto
Elektro nabava, Ljubljana	

Spored športnih iger

Otvoritev: sobota, 1. julija, ob 8. uri s povorko skozi mesto na Stadion bratstva in enotnosti.

NASTOPI: atletika — Stadion bratstva in enotnosti, **odbojka** — športni park na Loki, **namizni tenis** — osnovna šola in gimnazija, **kegljanje** — Trdinov hram (Vrhovnik), **plavanje** — zunanji bazen v Dolenjskih Toplicah, **streljanje** — tržnica v Novem mestu, **šah** — vajenska šola.

Vabljeni — vstop prost!

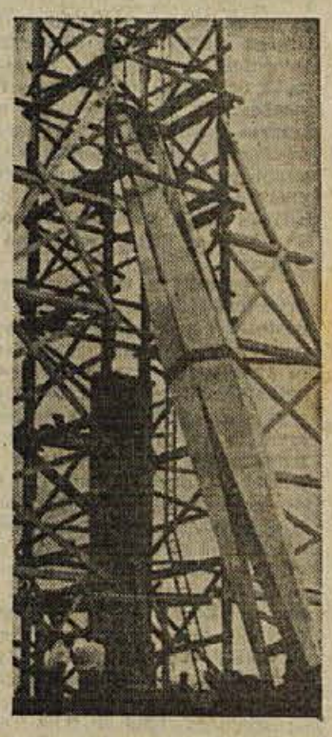

Raketna baza na Dolenjskem? Le kje neki, boste morda ugibali. Prizorček smo posneli v četrtek, ko so v Žužemberku dvigali 16 m visok aluminijast obelisk za spomenik, ki ga bodo odkrili 22. julija. Več o tem berite v današnji številki našega lista!

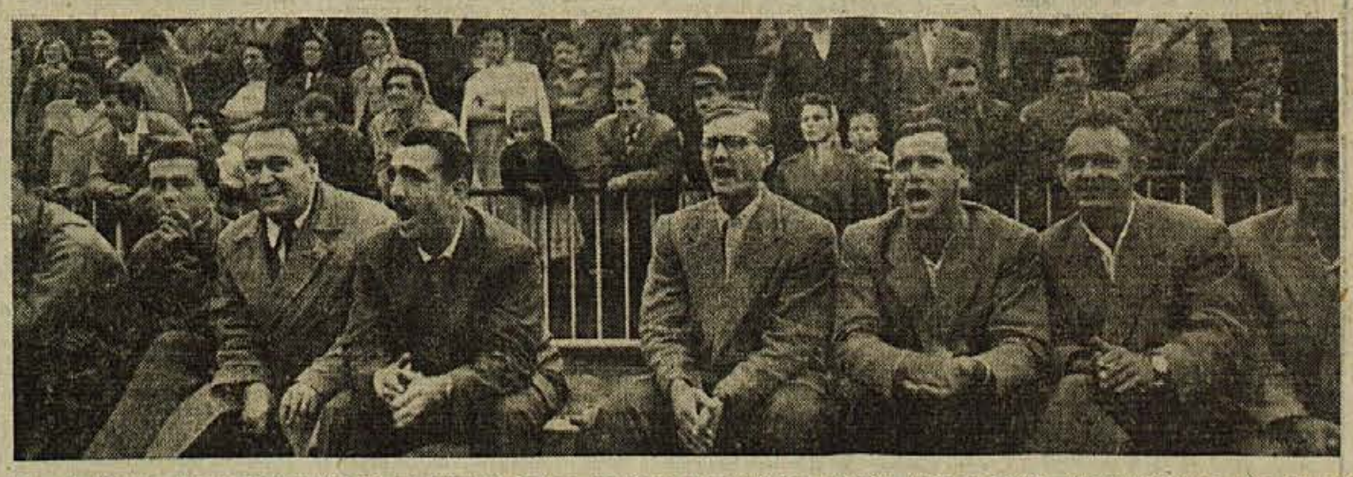

Bomo tudi letos takole pomagali našim kolektivom? Brez navijanja in navijačev seveda tudi na naših tekmovanjih ne gre. Če ne boste med tekmovalnim moštvom, pa nam pomagajte s spodbudnim navijanjem! (Prizorček s III. letnih športnih iger elektrogospodarstva Slovenije v Mariboru — 1958; foto: Slavko Topolovec, Maribor)

To stran smo odstopili kolektivu podjetja ELEKTRO, NOVO MESTO, ki je prevzel organizacijo VI. letnih športnih tekem elektrogospodarskih organizacij Slovenije.

ELEKTRO-NOVO MESTO

z vsemi kolektivi za

- **proizvodnjo,**
- **prenos in razdeljevanje**
- **električne energije v Sloveniji**

ki se bodo 1., 2. in 3. julija zbrali v Novem mestu na VI. letnih športnih igrah elektrogospodarstva Slovenije, čestitajo vsem svojim odjemalcem in vsem delovnim ljudem za dan borca, praznik vstaje in 20-letnico ljudske revolucije!

Pogovor v krmeljskem rudniku

Odkar se med kolektivom krmeljskega rudnika rjavega premoga širijo govorice, da bodo rudnik zaprli in delavce odpustili oziroma poslali v druge premogovnike, upravni odbor in organi delavskega upravljanja temeljito razpravljajo o tem. Znano je, da so morali občutno zmanjšati proizvodnjo predvsem zaradi tega, ker leže v kaloričnih elektrarnah v Trbovljah in Brestanici, katere je z gorivom oskrboval tudi krmeljski rudnik, neizkoriščeni kupi deponiranega premoga. Rjavi premog je razen tega precej dražji kot n. pr. lignit, ki ga centrale tudi uporabljajo, zato so izgube pri manjši prodaji še večje. V kolektivu so že razmišljali, ali ne bi bilo rjavi premog koristneje prodajati kot lignit, s čimer bi uveljavili tudi regrese, ki zanj veljajo. Ostalo pa je zgolj pri načrtih, ker mora o tem odločati tudi republiški ali zvezni izvršni svet.

Zanimalo nas je, kaj o teh vprašanjih meni kolektiv, zato smo obiskali predsednika sindikata krmeljskega rudnika Stanka Slapška in ga naprosili, naj kaj več pove o problemih in težavah, ki spremljajo delo rudarjev, in o drugih razmerah v kolektivu.

»Morebitna ukinitev našega rudnika bi pomenila pereč gospodarski in družbeni problem. Čeprav dvomimo, da bo do tega prišlo, je vendarle pametno, da se o stvareh že prej pogovorimo, poiščemo najboljši izhod in hkrati delavcem tudi vse pojasnimo. V kolektivu je 400 članov, med temi okrog 50 žensk. Delavci so poročeni, imajo družine in nekateri tudi nekaj zemlje. Mislim, da ne bo odveč, če poudarim, da sta dobri dve tretjini rudarjev že močno telesno izčrpanih, zato morebitna njihova zaposlitev v drugih rudnikih ne bi prišla več v poštev. Še teže bi bilo s stanovanji. Za zdaj smo vsaj tistim, ki stanujejo v Krmelju in njegovi neposredni bližini, omogočili, da so dobili svoj dom. V novem okolju bi bilo s stanovanji dokaj teže. Sicer smo pa prepričani, da bomo ostali, kjer smo.«

»Omenili ste najboljši izhod. Kaj bi po vašem mnenju zmanjšalo posledice, če bi delo v rudniku prenehalo?«

»Imamo opekarno. Seveda so sedanje kapacitete tako majhne, da sam objekt ne bi nič pomenil. Projektirana je nova opekarna z novimi stroji in novim tehnološkim postopkom. Prav ta bi večidel krila izgubo, ki bi nastala ob prekinitvi del v rudniku. Zaposlili pa bi še več žena. O novi opekarni govorimo že pet let, pa je vse ostalo le pri sklepih in načrtih. Skrajni čas je, da to vprašanje uredimo tudi zato, ker so sedanje peči silno zastarele in neekonomične.

Razen opekarne imamo več delavnic (kovaško, strugarsko, elektrotehnično), ki bi jih morali temeljito izpopolniti z novimi stroji, rekonstruirati prostore in zaposliti tudi nekaj ženske delovne sile.«

»Glede na te probleme bi pričakovali močno reakcijo vaših upravnih organov, delavskih svetov in organizacij. Morda bi povedali kaj o tem in o splošni vlogi upravnih organov in drugih organizacij v podjetju?«

»Težko bi odgovoril, koga so razne govorice v zvezi z ukinitvijo rudniških del bolj prizadele. Po mojem so taki problemi vredni obravnave pred kolektivom. Celo nujno je, da proizvajalce sproti obveščamo o dogajanju. Naloga vodstev pa je, da vprašanja temeljito preštudirajo in jih šele potem tolmačijo.«

»Veliko podjetje ima velike naloge. Vloga upravnih organov se brez dvoma naslanja na lastne izkušnje, ki omogočajo boljše in sistematičnejše delo v proizvajalnem mehanizmu. Kako ste delavsko samoupravljanje razvili v vašem podjetju in ali še velja načelo, da je treba marsikdaj samo prikimati vodstvu podjetja? Povejte, prosim, še kaj o plačnem sistemu!«

»Dosedanje izkušnje pri imenovanem upravljanju iz centra so odprle novo pot pri reševanju vprašanja delavskega samoupravljanja. Že preden smo razmišljali o formiranju ekonomskih enot, ki jih bomo nedvomno kmalu uvedli, nas je vodilo načelo, da je treba proizvajalcu hkrati približati proizvodnjo in upravljanje. Lahko rečem tole: zavest naših proizvajalcev je tolikšna, da ne dopustijo, da bi kdorkoli kršil njihove pravice. Precejšen uspeh je treba pripisati izobraževanju. Sindikat, Socialistična zveza, ZK in mladinska organizacija so temu vprašanju posvetili največjo pozornost. Živahno razpravljajo o tarifnih pravilnikih in poslovnikih, kakor tudi o povečanem varčevanju (zlasti lesa in opeke). Tega ne smemo podcenjevati, čeprav se tu pa tam pojavijo objektivne težave, ki pravilno in sistematično delo ter tudi vzgojo ovirajo.

O plačnem sistemu bi dejal: nimamo še ekonomskih enot, zato je osebni dohodek proizvajalca odvisen od izpolnjene oziroma presežene norme. Prehod na ekonomske enote pa bo moral spremeniti tudi načela, po katerih bomo prešli na spodbudnejše nagrajevanje po delu. Razumljivo je, da bo treba prej še veliko študija in upoštevati splošen razvoj proizvodnih stopenj v podjetju.«

I. Zoran

ZUNANJEPOLITIČNI TEDENSKI PREGLED

Težavno poletje

Premier Hruščev, ki je poslal soprogi ameriškega prezidenta v prijazno darilo hčerko vesoljske psičke Strelke, ni bil tako ljubezniv v izmenjavi pisem z ameriškim predsednikom glede Nemčije, niti ni pazil preveč na besede, ko je 22. junija — ob obletnici nemškega napada na Sovjetsko zvezo — govoril o Berlinu in o nemški mirovni pogodbi. Mednarodni termometer je kljub Celzijevi vročini močno zdrknil nizdol in se neprijetno približal ničli: če ne bo prišlo do spremembe v stališču enega ali drugega, bomo v kratkem spet v središču živčne napetosti, ali preprosteje povedano: Nemčija, dežela, ki je povzročila dve svetovni vojni, bo znova postala jabolko razdora, zaradi katerega bi utegnilo ob neprevidnem koraku priti do katastrofe. Kar je pri vsej stvari najbolj nesmiselno, pa je to, da razdeljena Nemčija za človeštvo ni več problem; ena in druga stran sta to dejstvo vzeli molče na znanje. Rusi bi sedaj to stanje hoteli tudi legalizirati, Američani pa, bodisi zato, ker bi kdo utegnil misliti, da so »slabotni«, bodisi zato, ker mislijo, da bodo v zameno dobili kaj drugega, tega nočejo storiti in trmasto vztrajajo pri natančno takem stanju, kakršno je danes: Zvezna republika Nemčija, ki jo priznavata Zahod in Vzhod, DR Nemčija, ki jo priznava samo Vzhod (in Jugoslavija), ter Berlin, razdeljen v štiri okupacijske cone kot edini ostanek spomina na medvojno zavezništvo med štirimi glavnimi partnerji protihitlerjevske koalicije.

Sovjetska diplomacija si že nekaj let sem prizadeva spremeniti tako stanje. Skleniti hoče mirovni pogodbi z obema nemškima državama ter končati okupacijski statut za Berlin; svojo okupacijsko cono v vzhodnem delu mesta hoče tudi juridično prepustiti DR Nemčiji, za režim v zahodnem sektorju mesta in za dostope vanj pa naj bi se zahodne sile sporazumele z vlado DR Nemčije, kajti dostopi iz Zahodne Nemčije v Zahodni Berlin vodijo preko ozemlja DR Nemčije.

Odvečno je poudarjati, da ima ZSSR na svoji strani vse propagandne adute, kajti laže je zagovarjati umik okupacijskih čet, z lastnimi na čelu, kot pa nasprotno. Ni pa prav razumljivo, zakaj je Moskva prav sedaj zaostrila položaj s tem, zanjo in za človeštvo nebistvenim vprašanjem: nekateri trdijo, da so na Hruščeva pritisnili Kitajci, drugi pa, da so na tako odločitev vplivale napačne ocene ameriških namer in hotenj. Vsekakor pa drži, da je sovjetska zahteva po sklenitvi mirovne pogodbe — če ji vzamemo propagandne osti — objektivno več kot upravičena, toliko bolj, ker postaja zahodna Nemčija vsak dan močnejši vojaški element, ki že danes grozi s teritorialnimi zahtevami državam, ki so se med vojno borile proti rajhu (Sovjetski zvezi — vzhodna Prusija; Poljski — Šlezija; ČSSR — Sudetska pokrajina).

Ameriško stališče je zelo nevarno, predvsem zato, ker Američani do Nemčije in do Berlina sploh nimajo nobenega stališča, razen morda to, da na vsak sovjetski predlog za razgovore o tem vprašanju odgovarjajo z ledenim »NE«, ki je bil svoje čase tako značilen za sovjetskega zunanjega ministra Molotova in ki v sebi bolj skriva nemoč kot pa samozavest. To se da v določeni meri razlagati z neprijetnim položajem, v katerega so ZDA zabredle po vrsti mednarodnih neuspehov — od poloma invazije na Kubo, preko Laosa do neslavne poti Stevensona po Južni Ameriki — deloma pa z nezavidljivo dediščino, ki jo je Kennedy podedoval po republikanski vladavini, katere značilnost za evropsko politiko je bila ta, da ni imela lastne orientacije, marveč se je ravnala po vsakokratnih muhah in kapricah zahodnonemškega kancleria dr. Adenauerja. Tudi tokrat je bilo tako. Na sovjetsko povabilo »to je naš predlog o Nemčiji, pripravljeni pa smo se pogovarjati tudi o slehernem predlogu, ki bi ga dali vi«, so Američani nebogljeno in nespametno odgovorili: »Nimamo se kaj pogovarjati. Ostalo bo, kot je«.

Nihče sicer ne verjame, da bi prišlo zaradi Nemčije in Berlina do konflikta. Toda nevarnost je v tem, da obe strani ne vesta točno o namerah drugega. Rusi pravijo: »Američani blefirajo.« Američani trdijo o Rusih isto in žvenketajo z orožjem, hkrati pa dajejo nove koncesije zahodnonemškemu militarizmu, ki je glavni razlog za to, da najdejo sovjetski predlogi o Nemčiji hvaležne poslušalce tudi pri tistih, ki jim nihče ne more očitati, da so »na sovjetski liniji«, kajti Nemčija dejansko pomeni resnično nevarnost, ki jo vsak dan hladne vonje samo še veča.

TEDENSKI NOTRANJEPOLITIČNI PREGLED

V ponedeljek se je sešla Ljudska skupščina LR Slovenije. Na dnevnem redu je bilo poročilo Izvršnega sveta o gibanju gospodarstva v prvih štirih mesecih letošnjega leta, ki ga je obrazložil Tone Bole. Mimo tega je bilo sprejeto več novih zakonov in odlokov.

Kakor smo že poročali, je skupna industrijska proizvodnja v Sloveniji porastla v prvih štirih mesecih letos za 11 odstotkov v primeri z istim obdobjem lanskega leta. To kaže, da je proizvodnja v naši republiki na nekoliko višji ravni kot drugod v državi in v ostalih republikah, vendar je dinamika rasti vseeno nekoliko zadržnejša od lanskega leta. Pri tem je treba vedeti še to, da je doseženo povečanje v veliki meri rezultat visoke proizvodnje posameznih strok, predvsem elektrogospodarstva in kovinske industrije. Zaostajajo ravno tiste stroke, ki so najbolj neposredno vezane na strateške cilje gospodarske politike letošnjega leta, kot na primer: črna metalurgija, kemična industrija, industrija usnja in obutve ter gradbena industrija. V teh strokah je dinamika rasti proizvodnje nižja od s planom predvidene. K tej ugotovitvi pa

Za povečanje proračunskih dohodkov

je treba pribiti še dejstvo, da se hkrati s takim stanjem mnogo hitreje giblje dinamika potrošnje vseh vrst. Tako je investicijska potrošnja porastla za 24 odstotkov, družbena za 29 odstotkov, osebni dohodki v gospodarstvu pa za 32 odstotkov. To je zaskrbljujoč pojav, ker je pač jasno, da ne smemo trošiti čez stvarne možnosti, kakor smo to že večkrat poudarili v naših komentarjih. Zaradi tega si je treba z vsemi silami prizadevati, da bomo izrabili vse možnosti za povečanje proizvodnje in s tem tudi dohodka. Nihče nima nič proti hitrejši rasti katerekoli vrste potrošnje, toda le, če je ta v skladu z enako povečano proizvodnjo oziroma produktivnostjo.

Opozoriti je treba na pojav, ko si v nekaterih komunah prizadevajo linearno znižati vso proračunsko potrošnjo za 10 odstotkov, ne glede na pomen in že tako in tako težak položaj nekaterih družbenih služb. Treba je vedeti, da ukrep o obvezni 10-odstotni proračunski rezervi ni šel za tem, da bi nasploh skrčili proračunsko potrošnjo, temveč da bi jo spravili v okvire realnih možnosti. Zaradi tega ni nujno, da skrčujemo sredstva za družbene službe, marveč si je nasprotno treba prizadevati, da bomo našli čimveč možnosti za povečanje proračunskih dohodkov. Teh možnosti pa ni malo in še dolgo ne bodo izrabljene. Poglejmo na primer samo, ali prispevki iz dohodka v kmetijstvu naraščajo skladno s premiki v cenah kmetijskih pridelkov. Nadalje bi bilo treba spet ponovno pregledati, ali morda ne dajemo preveč sredstev za potrebe manj pomembnih nalog na račun potrebnejših družbenih služb. Nikakor pa ne bi smeli skrčiti sredstev za družbene službe v korist večje investicijske potrošnje, ki se je že tako in tako povzpela čez okvire dejanskih možnosti in zato seveda negativno vpliva na težnjo po ustalitvi gospodarstva in uspešnem izvajanju sprememb v gospodarskem sistemu.

Spet ponovno je treba podčrtati, da podjetja premalo vlagajo v obratna sredstva. V prvih štirih mesecih letos so gospodarske organizacije v Sloveniji vložile v osnovna sredstva 18,5 milijarde din, v obratna sredstva pa le 1,2 milijarde din. Ker se bančni krediti v zvezi z monetarnimi ukrepi dodeljujejo le izjemno, taka težnja v podjetjih kajpak slabo vpliva na gospodarstvo. Ponekod obstajajo celo teorije, da bi bilo treba stagnirati proizvodnjo na nivoju obratnih sredstev, kakršne imajo v posameznih podjetjih, medtem ko naj za večjo proizvodnjo skrbi »državna blagajna«, če hoče. O tem, kako škodljive so take in podobne teorije, ni treba posebej razpravljati. Ako bi dovolili, da bi zadržali naraščanje proizvodnje, bi si s tem spodžagali vejo, na kateri sedimo. Organi samoupravljanja morajo take koncepte ostro obsoditi in zavreči. Vedeti morajo, da bi omejitev proizvodnje pomenila nezadržen padec dohodka z vsemi posledicami v osebnih dohodkih. To bi zviševalo stroške proizvodnje in zmanjševalo konkurenčno moč podjetja.

Kreditna politika v drugem polletju naj bi podprla tiste točke razvoja, ki najbolj uspešno razrešujejo gospodarske probleme, kot so sofinansiranje zalog surovin, zalog, ki se pripravljajo za izvoz, in zalog tržno zanimivega blaga. Bančne kredite je treba dodeljevati predvsem tistim gospodarskim organizacijam, ki so doslej tudi sama vlagala lastna sredstva v zaloge surovin in reprodukcijskega materiala in s tem dokazale uspešno gospodarjenje.

Na koncu je treba reči samo še to, da je že čas, da v podjetjih, kjer še vedno trošijo svoje sile predvsem za ugotavljanje, kaj jim daje novi gospodarski sistem, končno enkrat začno razmišljati o perspektivnih ukrepih, da bi se čim uspešneje prilagodili novim pogojem gospodarjenja.

GOSTINSKA ZBORNICA za okraj NOVO MESTO

razpisuje

za gostinska podjetja in gostišča s področja okraja sprejem v uk večjega števila vajencev za naslednje gostinske poklice:

kuhar
natakar

Izobraževanje traja dve leti. Pogoji za sprejem so: dovršena osemletka, starost do 18 let, ustrezajoče zdravstveno stanje, veselje do izbranega poklica. Ob prijavi naj kandidati predložé: 1. lastnoročno spisano prošnjo in 2. zadnje šolsko spričevalo.

Vse informacije dobite v pisarni Gostinske zbornice v Novem mestu in na poverjeništvu zbornice v Vidmu-Krškem (Hotel Sremič).

»Delavci ne bi razumeli...«

S sobotne občinske konference Socialistične zveze v Brežicah

Na sobotni občinski konferenci Socialistične zveze v Brežicah je bilo poročilo konkretnejše kot razprava. Občinski odbor Socialistične zveze je namreč poslal v posamezne gospodarske organizacije in zavode v občini posebno komisijo, ki je ugotavljala predvsem kako so kolektivi seznanjeni z novim gospodarskim sistemom in kako vpliva ta sistem nanje. Tako se je poročilo na podlagi ugotovitev komisije dotaknilo vseh problemov pomembnejših gospodarskih organizacij in zavodov. — Več podjetij se je znašlo v težkem gospodarskem položaju; v nekaterih izmed njih (kot v Agroservisu, Tovarni pohištva in Vinu) so bila vodstva mnenja, da težav delavcem ni treba prikazovati, ker jih ne bodo pravilno razumeli. Nekateri vodilni ljudje so celo zmotno menili, da gre delavcem le za plače in da jih vse drugo ne briga. Prav težave, ki jih hočemo pred člani kolektiva večkrat skriti, pa bodo delavce prisilile bolje razmišljati o proizvodnji, o porabi sredstev, skratka o gospodarjenju. Hkrati bodo onemogočile vsako administrativno in birokratsko upravljanje, ki ga je bilo doslej še precej. Prav pri tem prenašanju upravljanja na družbo bo potrebna krepka pomoč Socialistične zveze.

Iz poročila in razprave je bilo čutiti, da gospodarske organizacije in komuna še ne čutijo, da so drug drugemu potrebni. Občinski ljudski odbor na primer sploh še nima podatkov, kako deluje novi gospodarski sistem na posamezne gospodarske organizacije. Na konferenci tudi ni bilo govora o delu svetov in zbora proizvajalcev. Le neki delegat je menil: »Kot državljani smo dolžni kontrolirati porabo zdravstvenega sklada, ki se včasi troši tudi nepravilno.« — Državljane pa je treba zainteresirati, da bodo čutili potrebo kontrolirati tudi porabo ostalih skladov in sredstev tako v gospodarski organizaciji, kakor pri komuni, okraju itd.

Konference se je udeležil tudi podpredsednik glavnega odbora Socialistične zveze Slovenije Franc Kimovec-Žiga, v razpravi pa je sodeloval med drugim tudi predsednik okrajnega odbora Socialistične zveze Viktor Zupančič.

Smrtno se je ponesrečil z elektriko

V soboto, 24. junija, se je ob 18.30 smrtno ponesrečil z električnim tokom 15-letni I. G. iz Sevnice. V naselju šotorov pri Kopitarni je pomagal napeljavati kabel. Po nesreči ga je prijel na neizoliranem mestu. Električni tok ga je hudo poškodoval, med prevozom v bolnišnico pa je umrl. Med nesrečo ni bilo poleg odraslih.

Motorist in sopotnik pod cesto

23. junija ob 11.30 se je na avtomobilski cesti pri Drnovem zaletel motorist Mirko Adamič, ki je upravljal motorno kolo s prikolico H-23545, v obcestni kanal, nakar sta skupaj s sopotnikom zletela pod cesto pri podvozu. Oba sta bila prepeljana v brežiško bolnišnico. Sopotnik je bil laže poškodovan, voznik pa teže.

Strela jo je ubila

21. junija ob 19. uri je med nevihto ubila strela 52-letno gospodinjo Jožefo Smolič iz Ostroga pri Prekopi.

AVTOPROMET »GORJANCI«, POTOVALNI URAD NOVO MESTO

obvešča prebivalstvo, da bo uvedlo s 1. julijem novo avtobusno progo Novo mesto—Dol. Toplice in Dol. Toplice—Vavta vas

18.15	Novo mesto	5.35
18.24	Potok	5.26
18.35	Vavta vas	5.17
18.40	Dol. Toplice	5.10

Avtobus ima takoj zvezo za Maribor, Zagreb in Ljubljano in obratno.

18.45	Dol. Toplice	5.07
18.52	Vavta vas	5.00

Avtobus ima zvezo z vlakom za Novo mesto.

OBVEŠČAMO

vse kandidate za mojstrske in pomočniške izpite (visoko kvalificirane in kvalificirane delavce), da v bodoče pošiljajo prošnje na Izobraževalni center v Novem mestu in v Vidmu-Krškem, kjer bodo dobili tudi vsa ostala pojasnila.

OBRTNO-KOMUNALNA ZBORNICA ZA OKRAJ NOVO MESTO

Nabirajte zdravilna zelišča

Cvet: arnike, lipe bele deteljice, rdeče deteljice

List: šmarnice brez peclja, gozdne jagode, jetrnika, melise, ozkolistnega trpotca, širokolistnega trpotca.

Rastlino: gladišnika, kopitnika s korenino, krvavega mlečka, smolnice, grenkuljice, melise, vodne kreše, škržolice, navadne ramšele, črnobine, ženiklja, zdravilnega jetičnika

Korenine: arnike, repinca, šmarnice, medvedovih tac, male norice, regrata (samo rumenega), pekočih korenin, srčne moči.

Lubje: češminovih korenin, krhlike.

Plodove: borovnic, kumine (kimel), seme jesenskega podleska.

Pohitite z nabiranjem! Navodila in cene dobite v vaši zadrugi ali pa pri GOSAD — skladišče Novo mesto, Slakova ulica 8.

Goljufije končno pred sodiščem

Opekarna Zalog je imela zadnji dve leti štiri vrste proizvodnje: redno, sindikalno, za črni fond in za zamenjavo, od katerih zadnjih treh niso nikjer redno vpisovali — Sindikat v podjetju je razpolagal z milijonskimi vrednostmi — Čebelnjak v »osnovnih sredstvih« opekarne — Birokratska trojica: direktor, sekretar podjetja in skladiščnik (predsednik sindikata) precej po svojem vodila podjetje, delavski svet pa je le prikimaval...

Dne 22. junija je bil pred novomeškim okrožnim sodiščem zaključen večdnevni proces proti bivšemu direktorju opekarne v Zalogu **Jožetu Dolencu**, sekretarju opekarne **Vinku Mrvarju** in skladiščniku **Bogdanu Ilićinu.** Obsojeni so bili, da so vsi skupaj izločili iz proizvodnje 39.000 opečnih enot, vrednih 390.400 din. Dolenc in Ilićin še posebej za 252.005 opečnih enot, vrednih 3.970.148 din, Dolenc sam pa za 71.050 opečnih enot, vrednih 695 tisoč 746 din. Obtoženci so bili še, da niso od te proizvodnje plačali predpisanih prispevkov. Obtožnica jih je bremenila tudi grabeža in ponarejanja listin ter še nekaterih drugih prestopkov. Obtoženci so bili v glavnem spoznani za krive dejanj, ki jim jih je očitala obtožnica, in so bili obsojeni: **Dolenc na 3 leta in 6 mesecev strogega zapora, Mrvar na leto dni zapora in Ilićin na leto in 8 mesecev strogega zapora. Sodba še ni pravnomočna, senat pa je novemu vodstvu opekarne svetoval civilno tožbo za povrnitev škode, ki so jo obsojenci povzročili.**

Nekaj utrinkov s sojenja:

Obtoženi Dolenc: Sklep, da damo opekarno za nekatere dni v najem naši sindikalni podružnici, je sprejel delavski svet, se pravi, da je bila sindikalna proizvodnja zakonita.

Priča Staniša: »Takrat sem bil obratovodja opekarne. Dobil sem od direktorja nalog, da knjižim 40 odstotkov sindikalne proizvodnje oziroma opeke, napravljene s prostovoljnim delom, kot redno proizvodnjo, 60 odstotkov pa likamor.«

Pojasnilo: 40 odstotkov proizvodov je dal sindikat od svoje proizvodnje opekarni za obrabo strojev in orodja, 60 odstotkov opeke — kar je znesilo preko 2 milijona dinarjev — pa je ostalo sindikatu. Po direktorjevi trditvi je bilo to razmerje 50:50 in ne 40:60.

Več prič je izjavilo, da je bila storilnost na udarniškem delu precejšnja, medtem ko je bila naslednji dan vedno precej nižja kot običajno. Vzroki: od udarniškega dela in pijače so bili ljudje utrujeni — nekateri so imeli celo drugi dan »plave« — in sušilni prostori, ki so ozko grlo opekarne, so bili s »sindikalno« opeko prenatrpani, zato niti ne bi imeli kam dati nove opeke.

*

Obtoženi Mrvar: »Čebelnjak sem napravil s sredstvi podjetja zato, da bi razveselil direktorja, ki je imel rad čebele. Dolencu sem rekel, naj ga kupi, ker ga bomo v nasprotnem knjižili na osnovna sredstva podjetja.«

Obtoženi Dolenc: »Čebelnjaka nisem plačal, ker nisem dobil računa.«

*

Obtoženi Mrvar: »Ček na katerem je pisalo, da je za nakup in rezanje desk, v resnici pa je bil denar namenjen meni kot posojilo za nakup avtomobila, sem res podpisal, čeprav sem vedel, da to ni prav. Še prej pa ga je podpisal direktor.«

*

Stane Zdravje, šofer opekarne: »Mogoče sem bil videti kimavec, zato sem bil predlagan za delavski svet in bil predviden menda celo za predsednika. Ker pa je menda Dolenc videl, da ne bom kimal, je rekel, da so vsi lahko izvoljeni za predsednika, le jaz ne. Ilićin je že imel pripravljen seznam, kdo bo za kaj izvoljen, in je na prvi seji dejal, da je to predlog sindikalne podružnice ter aktiva ZK. Člani delavskega sveta pa niso hoteli voliti predlaganega predsednika in še nekaterih drugih za druge funkcije. Volili so menda 3- do 4-krat, pa predlog sindikata in ZK še ni dobil večine. Šele ko sta sekretar Mrvar in predsednik sindikata Ilićin zaropotala nad ljudmi, je dobil predlog en glas nad polovico. Na sejah delavskega sveta je izgovoril predsednik le: »Otvarjam sejo DS in predajem besedo tovarišu direktorju (ali sekretarju).« Potem sta onadva vodila sestanke in predlagala, DS pa je kimal.«

Predsednik senata: »Kateri organ je bil v vašem podjetju najvišji?«

Priča Močnik, takratni predsednik delavskega sveta: »Najvišji organ podjetja je bil tovariš direktor Jože Dolenc.«

Predsednik senata: »Obtoženi Ilićin, kaj ste napravili kot predsednik sindikata za pomoč organom samoupravljanja in za vzgojo članov DS? Ste organizirali še kaj drugega razen sindikalne proizvodnje? Ste skrbeli za izobraževanje ljudi in sploh za ljudi ali ste se morda zavzemali le, da bi izgubili službo tisti, ki so mislili s svojo glavo in se niso strinjali s takim gospodarjenjem?«

Obtoženi Ilićin je molčal...

Pojasnilo: Računovodkinjo in se nekatere, ki so odkrivali posamezne nepravilnosti — večina jih še nismo našteli in jih ne bomo, nekatere izmed njih pa so še: nepravilno poslovanje z bencinom, tovornimi listi, popravljanjem uradnih listin, prenarejanje zapisnika DS, črni fond, zamenjava blaga za blago — in jih niso odobravali ali pa so jih, kot so bili dolžni, prijavili TNZ, pa je Dolenc ožigosal pri občinskem in okrajnem odboru SZDL, komitejih, TNZ in v podjetju ter morda še kje kot reakcionarje, belogardiste, skrivače, nezanesljive, razdiralce kolektiva in podobno. Nekateri so morali iz delavskega sveta, drugi iz podjetja, tretji na drugo delovno mesto.

*

Izvedenec finančne kontrole Franjo Svent, ki je pregledal poslovanje opekarne, je pred sodiščem poročal med drugim: »Sindikalni blagajniški izdatki so bili pomanjkljivi, saj na izdatkih do 20.000 dir. sploh ni vpisano kdo in zakaj je denar prejel. Po dnevnem izkazu proizvodnje se ne da niti količinsko niti vrednostno ugotoviti, koliko je bilo za sindikat proizvedene opeke. Prav tako se ne da ugotoviti, koliko je bilo opeke prodane. Tovorni listi so bili peti dokument za izdajo proizvodov (opeko so izdajali še na podlagi štirih vrst dobavnic, čeprav bi jih smeli imeti le eno vrsto. Taka »sindikalna« proizvodnja ni dovoljena, pa čeprav bi jo odobril kdorkoli). Sklep delavskega sveta o posojilu 450.000 din sekretarju in zakonit. V vsem poslovanju je pomanjkljiva evidenca, posledica je nevpisan denar in zaključek pred sodiščem.«

*

Zagovorniki so skušali prikazati obtožence kot ljudi, ki so delali v korist podjetja, kolektiva in kraja, »da so hoteli delati le dobro, žal pa je včasih izpadlo slabo«. Bili so mnenja, da so bila sredstva, s katerimi so razpolagali, v glavnem v redu pridobljena in koristno porabljena. Obtoženci so poudarjali podobno kot zagovorniki, da so skrbeli le za boljši standard ljudi in da se jim vse nehvaležno vrača, namesto da bi dobili za svoje delo zahvalo in priznanje. Posebno so se sklicevali na prispevke opeke za zdravstveni dom v Straži, na odkup stanovanjske hiše, na nakup radijskega sprejemnika in gramofona (harmoniko so raje zamolčali), sindikalne izlete (kjer so spet zamolčali, da so za enega porabili kar pol milijona dinarjev) in podobno.

Skozi vso razpravo je bilo čutiti da obtoženci niso imeli za mesta, ki so jih zasedali v podjetju, zadovoljive splošne niti ne strokovne izobrazbe. Iz pričevanja pa tudi zagovora obtožencev je bilo videti, da v podjetju niso vedeli, kdo za kaj odgovarja, da niso poznali svojih dolžnosti in da so prav zato poslovali skrajno neodgovorno. Obtoženci so se zagovarjali, da so bili premehki in da so se zato znašli na zatožni klopi. V resnici pa so bili premehki, če so kdaj bili, zato, ker niso poznali dovolj lastnih pravic in dolžnosti, pa tudi dolžnosti njim podrejenih ne.

Birokratska in centralizirana oblast direktorja, sekretarja in predsednika sindikalne podružnice je bila možna le, ker kolektiv ni bil dovolj zrel in razredno zaveden, saj ga sestavljajo v glavnem sami polproletarci.

Delavci, člani kolektiva, so imeli od takega gospodarjenja res včasih koristi, ker jim je ostalo občutno več, kot če bi od proizvodov odvedli vse predpisane obveznosti komuni, družbenim skladom komune (stanovanjskemu, šolskemu itd.) in skladom podjetja. Kaj pa, če bi se izognila plačevanju obveznosti vsa podjetja? Komuna ne bi imela sredstev za šolstvo, zdravstvo, ceste in drugo, kar bi spet prizadejalo vse državljane! Se pravi, da so v tem primeru vsa podjetja pošteno odvajala obveznosti, opekarna Zalog pa jih od dela svoje proizvodnje (tako imenovane »sindikalne proizvodnje«) ni odvajala — v škodo drugih kolektivov in državljanov.

Skrajno nečloveško in žaljivo pa je tudi ovajanje ljudi raznim občinskim in okrajnim organom in organizacijam (TNZ, SZDL, ZK itd.). Ovadbe prejšnjega vodstva so bile neresnične in so prikazovale posamezne ljudi, ki so se zavzemali za pravilno poslovanje, kot politično nezanesljive, sovražne itd., kar bi lahko imelo zanje slabe posledice, če bi seveda organi in organizacije lažem nasedli. Pri tem je pokazal bivši direktor Dolenc kaj čudno moralo: medtem ko je dovolil, da se je okoli njega zlorabljalo uradni položaj in delalo škodo družbi, ter je pri tem sam sodeloval, je hkrati z gromovniškim glasom govoril o socializmu, socialističnih načelih, poštenosti in podobno. Vsega obsojanja vredno je tudi sklicevanje na sindikat in Zvezo komunistov, s kakršnim so nastopali v podjetju Dolenc, Mrvar in Ilićin. Pred takimi zlorabami je treba organizacije zaščititi, nepoštenim članom pa pokazati najkrajšo pot iz organizacije.

Goljufije v opekarni Zalog so se dolgo skrivale pod plaščem »skrbi za višji standard delavcev«, končno pa so (kljub otepanju in izmikanju prizadetih ljudi v vodstvu podjetja) le prišle tja, kamor močajo priti vsa taka nepoštena dejanja: na zatožno klop ljudskega sodišča.

PISMA UREDNIŠTVU

Vsekakor uspeh!

Tovariš urednik!

Ob razvneti debati v Dolenjskem listu o tem, ali so novomeški šahisti na mednarodnem festivalu v Portorožu z delitvijo petega do sedmega mesta v drugi glavni skupini uspeli ali ne, naj kot glavni sodnik te prireditve povem še svoje, prav gotovo nevtralno mnenje.

Po moji sodbi so novomeški šahisti vsekakor uspeli. Kajti ni majhna in nepomembna reč biti med 163 moštvi (prvo skupino, ki je tekmovala za Titov pokal, je treba odšteti) uradno peti in si priboriti priznanje v obliki zastavice.

Novomeščani so bili po svoji igralski moči uvrščeni v drugo najmočnejšo skupino. Po prijavljeni jakosti so bili nekje na začetku spodnje polovice, uvrstili pa so se krepko v zgornjo hišo. Pred njimi so bile samo ekipe Poštarja II (Zgb.), Jedinstva (Zemun) ter Akademičarja in Elektrostroja (oba Zgb.). To so močne ekipe, ki so vse visoko uvrščene v svojih republikah. Poštar II n. pr. je druga polovica šahovskega kolektiva z Bertokom, Fudererjem in Damjanovićem, ki se potegujeta celo za primat v LR Hrvatski. Jedinstvo je nastopilo v Portorožu z mojstrom Miničem, enim kandidatom in dvema prvokategornikoma. Akademičar je študentovski del Mladosti, torej tretje ekipe v državi sploh, Elektrostroj (moštvo tovarne Rade Končar) pa tudi na visokem mestu ne samo v Zagrebu, marveč še v republiki.

In kdo je zaostal za Novim mestom? Poleg Domžal še Zagreb II, Železničar — Indijia, Radnički — Kragujevac, Jasenica — Smed. Palanka, Novosadski ŠK, Mornar Split in Kurjački — Pančevo, same dobre in v svojih republikah spoštovane ekipe.

In če dodam še to, da je moral zagrebški Tekstilac, ki je bil na republiškem prvenstvu tretji tako kot Novo mesto, šele v tretjo skupino in da niti tam ni zasedel prvega mesta, ampak šele drugo in da bi se Novomeščanom prav gotovo poznala pomoč Sile, potem res ne vidim razloga, zakaj govoriti o neuspehu. Eno je, želeti si prvo mesto, drugo pa, ali je taka želja realna ali ne.

In še nekaj: tudi za naš festival velja velika Coubertinova ideja namreč, da je vendarle najvažnejše — sodelovati in šele potem v poštenem boju zmagati. Novomeški šahisti so se pošteno borili, prehiteli pa so jih samo tisti, ki so bili v Portorožu boljši od njih. Čemu torej spreminjati uspeh v neuspeh?

Franček Brglez,
Ljubljana

Z oceno se strinjam

Tovariš urednik!

Z izjavo glavnega sodnika na III. jugoslovanskem šahovskem festivalu za Titov pokal v Portorožu se v celoti strinjam tudi jaz, kajti zdi se mi, da je moštvo iz Novega mesta, ki je nastopilo brez tovariša dr. Sile, bilo oslabljeno in da je v zelo hudi konkurenci doseglo zavidanja vreden uspeh.

Prejmite tovariške pozdrave!

Ernest Kapus,
org. sekretar Festivala
v Portorožu 1961

Kje sta snaga in red?

Tovariš urednik!

Skoraj vsak prebivalec desnega brega mesta Videm-Krško obišče vsaj kdaj pa kdaj mlekarno KZ. Tudi mene je pred kratkim zanesla pot v to prodajalno živil. Pred menoj je bila postrežena gospodinja, ki je dobila solato, krompir in še nekaj drugih živil. Ker letos ne manjka dežja, je bila solata seveda precej umazana, take pa so bile tudi prodajalkine roke. Dobil sem nato naročene pomaranče, zahteval pa sem še 10 dkg salame. Žal si prodajalka umazanih rok pred tem ni umila; v lijaku pod vodovodno pipo je imela dežnik, ki bi se pri tem lahko zmočil...

Prodajalna miza v tej prodajalni je pokrita z belo plastično maso, da bi bila postrežba kulturnejša in snaga večja. Žal na to ploščo na debelo čečkajo s svinčniki, tako da je do opoldneva že vsa popisana z računi. Pred kratkim sem zvedel od znanca, da je videl v mlekarni tudi umazano dvokolo, po tleh vse smetno, na mizi pomešana zelenjava, salama in mleko. Skratka, reda ni.

Ni mi žal salame, ki sem jo vrgel ribam v Savo, obžalujem pa, da nekateri tako malo vedo o higieni, zlasti v trgovini z živili.

Rajko Županc,
ObLO, Videm-Krško

Dva predloga

Tovariš urednik!

Pri vsakokratnem tekmovanju na velikem stadionu pridejo gledalci, gluhi za opomine, med tekmovalne proge in motijo tekmovalce. To bi se dalo odpraviti, če bi napravili klopce (lesene ali rušnate) tudi na vzpetini nasproti prostora za metanje krogle in skoke v višino.

Stena Tovarne zdravil Krka, ki gleda proti Hladnikovi ulici, bi lahko služila za letni kino. Prostor za gledalce pa bi bil na zapuščenem vrtu pod proštijo. Menim, da bi bili stroški neznatni, ta zanemarjeni del Novega mesta pa bi dobil lepše lice, saj tu rastejo koprive in negojeno drevje. Torej dve muhi na en mah!

FILIP RIHAR
Novo mesto

Zavestno gospodarjenje pospešuje samoupravljanje

Obrat IEV v Mokronogu se še razvija

1958. leta ustanovljeni obrat IEV v Mokronogu, ki je postopoma povečeval proizvodnjo, je v prvem letošnjem tromesečju obtičal precej pod številkami, ki jih določa plan. Objektivne težave, ki so prišle z novo devizno reformo, in preusmeritev proizvodnje oziroma prehod v sodobnejši tehnološki postopek (ki zahteva opustitev nekaterih del in uvedbo novih), so podjetju odvzele precej časa in dosti je bilo treba računati, preden je vse steklo po začrtani poti. Toda če upoštevamo, da je tovarna šele v razvoju, da ima še vrsto drugih težav, ki ne dopuščajo, da bi kolo napredka potegnilo za seboj proizvodnjo za vsako ceno in čez noč, moramo delovnemu kolektivu IEV priznati premišljeno gospodarjenje, zlasti še, ker je na pragu novi gospodarski sistem, ki ga nedvomno brez težav ne bo mogoče uveljaviti. Prav zato bodo morali rešiti še precej vprašanj, ki zadevajo proizvodne pogoje (domači dobavitelji ne dostavljajo pravočasno materiala, obratna sredstva so minimalna, zaradi močne konkurence neke beograjske tovarne ne morejo prodati vseh izdelkov, čeprav so njihovi kvalitetnejši itd.). Petletni perspektivni plan sicer predvideva, da bo vsega tega manj, zlasti ko bodo povsem uveljavili nov tehnološki proces, ki bo bistveno preusmeril proizvodnjo. Pričakujejo pa, da se bo pri povečanju delovnih mest za 30 do 35 odstotkov proizvodnja zvečala 3 do 5-krat, pri čemer je všteta tudi zamišljena rekonstrukcija nekaterih objektov tovarne.

Hitri porast proizvodnje bo narekoval tudi hitrejše spremembe v odnosih in načinu upravljanja v podjetju. Ze predlanskim so razmišljali o ustanovitvi ekonomskih enot, lani pa so, ko so bili ustvarjeni potrebni pogoji, uvedli tri ekonomske enote, ki so zelo hitro uveljavile nova proizvodna načela. Ker je obrat IEV sredoje velik, zadostuje samo ena obračunska enota, ki hkrati upošteva obračun stroškov vseh treh ekonomskih enot. Ekonomskim enotam je prikrojen nov tarifni pravilnik. Vsa dela so normirana. Delavci presegajo norme za 20 do 30 odstotkov, s čimer se jim povečujejo osebni dohodki v skladu s tarifnim pravilnikom. Medtem ko dosegajo in presegajo proizvodni plan, raste tudi njihova zavest pri samoupravljanju. Obratni delavski sveti, ki so doslej imeli le manjše pristojnosti (odločanje o proizvodnem planu, tarifnem pravilniku, izboljšanje življenjskih pogojev delavcev itd.), preraščajo v zbore proizvajalcev, s tem pa se njihove upravne pravice še povečujejo. V svetih in upravnih organih so večinoma mladi ljudje, včasih še neizkušeni in neodločni, vendar je primerov kolebanja vedno manj, saj se podjetje trudi, da bi bili vsaj člani delavskega sveta čimbolj izobraženi. Proizvajalci se izobražujejo na 10 do 14-dnevnih seminarjih, o konkretnih vprašanjih pa razpravljajo na sestankih, ki se jih udeležujejo predvsem preddelavci in vodje oddelkov. Ta oblika izobraževanja oziroma osvajanja načel delavskega samoupravljanja se je doslej zelo obnesla. Na drugi strani krepijo strokovno izobraževanje, zlasti na delovnih mestih za kontrolne delavce, kar je — gledano skozi prizmo nadaljnjega razvoja — nujno, in bo treba slične oblike izobraževanja še pospeševati.

V zvezi z rekonstrukcijo, če ne že prej, bodo morali razmišljati o boljših življenjskih pogojih delavcev, ker doslej niso bili urejeni najbolje. Vprašanje družbene prehrane za delavce še vedno ni urejeno in se nam zdi kar čudno, da v podjetju ni prostora za menzo. Vsekakor bodo morali na to resneje misliti, predvsem zato, ker je precej delavcev doma s podeželja in imajo dovolj dolgo pot do delovnega mesta.

Delo v proizvodnji elektromateriala ni tolikanj naporno, pač pa je nevarno in so zato higienskotehnični ukrepi poostreni. Za vsakega delavca je odrejeno delovno mesto, na tem pa veljajo določeni varnostni predpisi in zaščitna sredstva. Žal jih delavci ne upoštevajo, čeprav vedo, da je delo pri strojih nevarno; seveda jih zaščitna sredstva pri delu »ovirajo« in ne morejo toliko napraviti, kot bi sicer. Kaže, da bo treba še velko časa, preden bodo proizvajalci sprevideli, da preseganje norme za vsako ceno ni vedno najboljši izhod.

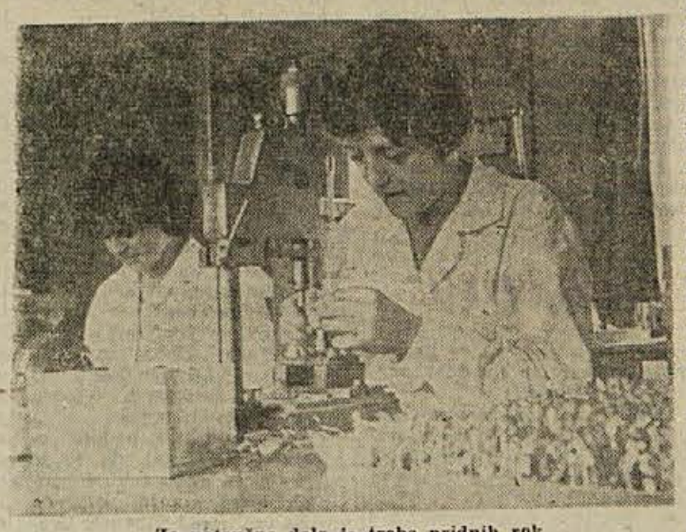

Za natančno delo je treba pridnih rok

Zdravstvenovarnostni ukrepi (redni letni rentgenski pregledi, brezplačno zdravljenje oziroma okrevanje) poskušajo ublažiti posledice, ki nastajajo zaradi zgoraj navedenih vzrokov, treba pa je ponovno poudariti, da so delavci pretežno kmečki fantje in dekleta, ki se zelo radi temu in onemu izognejo, češ da morajo doma delati in za drugo ni časa. Lahko bi torej govorili o podcenjevanju zdravja, kar pa ni primer samo v mokronoškem obratu IEV.

Spričo dejstva, da je v podjetju 50 delavcev, med temi dobri dve tretjini žensk, ki morajo k zdravniku v druge kraje, moramo poudariti, da je zdravstvena služba v Mokronogu šibka oziroma je sploh ni. Če pa govorimo o industrializaciji podeželskih središč, je skoraj nerazumljivo, da za zdravstvo in druge službe, storimo tako malo. Delavci in delavke mokronoškega obrata imajo sicer nekaj urejenega, namreč kar se tiče samo delovnega mesta (sanitetne omarice s pribori), razen tega so v podjetju prostori in omarice za obleke in malice, vendar s tem še ni zajamčena splošna zdravstvena varnost proizvajalca.

Našteli smo nekaj primerov, ki ponazarjajo življenje podeželskega industrijskega objekta, in naglašamo, da se pogoji izboljšujejo. Kolektiv se trudi, napori niso majhni, lahko bi celo rekli, da je imel mokronoški obrat najslabše pogoje med vsemi obrati IEV, da pa glede zavestnega gospodarjenja in upravljanja hitro napreduje. Novi gospodarski sistem bo seveda samo še pospešil nadaljnji razvoj podjetja in notranjih odnosov.

I. Z.

»GORJANCI« v Šentjerneju: 180 milijonov!

Meseca januar in februar sta za Trgovsko podjetje »Gorjanci« v Šentjerneju najbolj kritična, »sušna« doba. Plan prometa za novo četrtletje (približno 40 milijonov) so zato dosegli samo 92-odstotno. Stanje pa se je močno popravilo v naslednjih mesecih, tako da bodo plan prvega polletja do konca junija celo presegli. Letos bodo ustvarili za okoli 180 milijonov dinarjev prometa.

■ V Črni gori dograjujejo osem novih tovarn. Računajo, da bodo nekatere pričele obratovati že letos. Moderna tovarna obutve v Cetinju že proizvaja in bo lahko izdelala vsako leto 600.000 parov čevljev. Ko bodo stekla dela tudi v drugih, novih in rekonstruiranih tovarnah, se bo črnogorska industrija v primerjavi z lanskim letom povečala za več kot 50 odstotkov.

Kmetijstvo v Beli krajini razveseljivo napreduje. Tam, kjer so se lani ob tem času še bohotile breze in je rasla kisla praprot, so pri Dragatušu spet pridobili veliko novega plodnega polja. Na sliki vidite stroj, ki hkrati kosi, reže, grabi in naklada krmo na kamion, ki vozi za njim. Bogato je obrodilo in dovolj bo hrane za živino, katere je v zadružnih hlevih čedalje več.

Ob cesti med Črnomljem in Gribljami valovi te dni 120 hektarov veliko »morje« lepe, več kot 2 metra visoke rži! Tudi tu je še lani rasla praprot, zdaj pa ljudje kar ne morejo verjeti, da se na čvrstih steblih ziblje 15—20 cm dolgo klasje rži, ki navkljub obilnemu dežju ni prav nič polegla. Kmetijska zadruga v Črnomlju dosega s svojimi člani vred iz leta v leto lepše uspehe — in lahko smo jih vsi od srca veseli! To je pot iz zaostalosti in nerazvitosti

Obvestilo brigadirjem metliške MDB

Vse brigadirje in brigadirke MDB, ki bo v juliju delala v Metliki, obveščamo, da bo zbor brigade jutri, 30. julija, ob 14. uri pred osnovno šolo v Metliki. S seboj prinesite zdravstvene izkaznice.

Pripravljalni odbor

Padlima predsednikoma so odkrili spominski plošči

Slovensko kulturno-prosvetno društvo »Triglav« iz Karlovca je v okviru proslav 20-letnice vstaje odkrilo 18. junija spominski plošči padlima predsednikoma Janku Kreflu in Antonu Avscu. Govorniki ob odkritju plošč so poudarili predvsem zasluge obeh predsednikov za kulturni in prosvetni napredek karlovških Slovencev, njuno sodelovanje v NOB ter širjenje ideje bratstva in enotnosti.

Spominski plošči je odkril sedanji predsednik društva Adolf Gruden. Ob otvoritvi je pel tudi oktet iz Ljubljane, popoldne pa je društvo organiziralo koncert mladih harmonikarjev.

Volitve delavskega sveta na Otočcu

Petdesetčlanski kolektiv hotela Grad Otočec je imel v ponedeljek zvečer predvolilni sestanek, v torek zjutraj pa je izvolil delavski svet. Malo dvorano v hotelu so za to priložnost svečano okrasili, nakar so se volitev udeležili vsi delavci in uslužbenci kolektiva. Pred organi samoupravljanja in celotnim kolektivom so zdaj, ko se turistična dejavnost čedalje bolj razrašča, pomembne naloge. Kolektiv je sklenil, da bo vložil vse svoje sile in sposobnosti, da se dobro ime Otočca, tega bisera na Krki, še bolj razširi.

V »Krki« bodo 4 ekonomske enote

Te dni bodo v Tovarni zdravil »Krka« v Novem mestu predvolilni sestanki, na katerih bodo sestavili kandidatne liste za volitve obratnih delavskih svetov. Po daljših pripravah so se odločili za 4 ekonomske enote in prav toliko obratnih delavskih svetov. — Sklep o tem je že sprejel delavski svet na zadnjem zasedanju, hkrati pa bodo prilagodili sindikalno organizacijo tako, da bo v vsaki ekonomski enoti ustanovljena sindikalna grupa.

Ekonomske enote v obrtna podjetja

V sredo, 28. junija, je Okrajni sindikalni svet Novo mesto organiziral posvet večjih trgovskih podjetij v okraju. Vabljeni so bili upravniki podjetij, predsedniki DS in UO. Razpravljali so o potrebi organiziranja ekonomskih enot v obrtnih podjetjih ter o slabostih delavskega samoupravljanja v teh podjetjih.

V petek: občinski sindikalni plenum v Novem mestu

30. junija se bo v Novem mestu sestal plenum občinskega sindikalnega sveta. Poročilo, ki so ga člani plenuma že prejeli, obravnava posledice nekaterih gospodarskih ukrepov v novem sistemu na področju novomeške občine ter vprašanje rekreacije in športnega udejstvovanja v kolektivih.

Seja predsedstva ObSS Videm-Krško

Na seji predsedstva občinskega sindikalnega sveta v Vidmu Krškem so pred dnevi razpravljali o novem načinu delitve dohodka v gospodarskih organizacijah in o prihodnjem občinskem sindikalnem plenumu.

180 hektarov ekonomije

Kmetijska zadruga v Kostanjevici na Krki je razširila površino svojih proizvodnih obratov na 180 ha, ob združitvi letos pa je imela le 130 ha zemljišč. Ukvarjajo se z rejo plemenske živine in s pridelovanjem krme, največ pa s hmeljarstvom. Letos bodo ustvarili na lastnih zemljiščih za približno 34 milijonov dinarjev vrednosti, največ s hmeljarsko proizvodnjo, kateri sledi proizvodnja mleka. Ljubljanski mlekarni bodo prodali približno 200 tisoč litrov mleka. Živinorejski obrat ima na leto 50 glav prirastka, vendar ga je še izpopolnjujejo. Razmišljajo o gradnji tipskega hleva na Kalcah-Naklem, kjer bi redili več kot 200 glav živine, saj imajo dovolj krme.

Proslava na Ruperč vrhu

Krajevni odbor Zveze borcev v Birčni vasi sporoča, da bo v torek, 4. julija, ob 10. uri (na dan borca) velika proslava pri spomeniku na Ruperč vrhu. — Tam bo tudi zbor patrulj, ki bodo odšle v zgodnjih jutranjih urah po vaseh na območju birčenskega krajevnega odbora Zveze borcev. Na to veliko slavje vabimo vse borce in borke, ki so bili v času NOB v teh krajih, kakor tudi vse ostale. — Popoldne bo prosta zabava pri gradu na Ruperč vrhu.

OBVESTILO o registraciji motornih vozil

ONZ pri OLO Novo mesto obvešča vse lastnike in upravitelje motornih vozil, da se bo na podlagi pravilnika o registraciji motornih vozil in priklopnikov (Ur. list FLRJ št. 22-61) letna registracija z izdajo novih evidenčnih tablic in prometnih dovoljenj začela 6. julija 1961.

Registracija velja za vsa motorna cestna vozila in njihove priklopnike. Za motorna kolesa bo registracija avgusta, kar bo naknadno javljeno.

Registracija bo na sedežih ObLO vsak dan od 7. do 12. in od 14. do 19. ure.

NOVO MESTO — Za lastnike osebnih avtomobilov:

6. 7. 1961 črke A—H
7. 7. 1961 črke I—N
10. 7. 1961 črke O—S
11. 7. 1961 črke S—Z

Za lastnike vseh vrst motornih vozil:

12. 7. 1961 črke A—K
13. 7. 1961 črke L—Z

Tehnični pregled motornih vozil bo opravljalo podjetje PIONIR v Novem mestu.

ObLO TREBNJE: 14. 7. 1961 za vsa motorna vozila.

ObLO ČRNOMELJ: 17. 7. 1961 za vse osebne avtomobile in 18. 7. 1961 za vsa ostala cestna vozila.

ObLO METLIKA: 19. 7. 1961 od 7. do 12. ure za vsa cestna motorna vozila.

ZASAVJE:

ObLO SEVNICA: 6. 7. 1961 za vsa motorna vozila pri Domu AMD v SEVNICI.

Za bivši **ObLO SENOVO:** 7. 7. 1961 za vse lastnike motornih vozil pri garažah Rudnika.

ObLO VIDEM-KRSKO: 10. 7. 1961 za vse osebne avtomobile, 11. 7. 1961 za vsa ostala vozila. Registracija bo pri starih garažah Transport, Videm-Krško.

ObLO BREZICE: 12. 7. 1961 za lastnike osebnih avtomobilov vseh znamk, razen Fiat 600.

13. 7. 1961 od 7. do 12. ure Fiat 600, od 14. do 19. ure vsa ostala vozila razen tovornih avtomobilov.

14. 7. 1961 za vsa tovorna in ostala vozila.

Tehnični pregled bo opravljalo podjetje **PREVOZ** iz Brežic v svojih prostorih.

Na sedež komisije v posameznih ObLO morajo biti pripeljana vsa vozila, ki so že registrirana za leto 1961, zaradi izdaje novih registrskih tablic in prometnih dovoljenj.

Vsa tovorna vozila, avtobusi in traktorji s prikolico morajo biti na obeh straneh opremljeni z utripajočimi smerokazi, nameščenimi spredaj in zadaj. Na obe straneh morajo biti nameščena tudi vzvratna ogledala. Avtobusi morajo imeti po dva gasilna aparata ter omarico za prvo pomoč. Tovorni avtomobili in avtobusi morajo imeti v svoji opremi tudi zložljiv fosforni trikotnik, ki ga uporabljajo za zavarovanje ovir na javnih cestah.

Vse potrebne tiskovine za tehnični pregled in izdajo prometnih dovoljenj imajo na razpolago ObLO, organi za notranje zadeve. Tam dobite tudi vsa ostala podrobnejša navodila.

Vse potrebne tiskovine morajo biti izpolnjene s pisalnim strojem, sicer jih komisija ne bo prevzela. Tiskovine prevzemite pravočasno, da ne bo zastoja pri tehničnem pregledu.

Iz pisarne ONZ

Dnevne selitve zaposlenih 5

Piše: Rudi Piletič

Tudi z avtobusom se vozi na delo le 3 odst. zaposlenih. Od teh največ v Novo mesto (54 odstotkov), predvsem iz krške kotline po cesti na desni strani Krke. Število delavcev in uslužbencev, ki uporabljajo za dnevno potovanje osebne avtomobile, je komaj omembe vredno. Teh je namreč med anketiranci samo 30.

Vlakarjev je med zaposlenimi v novomeškem okraju 6 odst. Največ se jih vozi na delo po dolenjski železnici na relaciji Metlika—Črnomelj—Novo mesto in Trebnje—Mirna peč—Novo mesto, medtem ko sta mirenska in savska železnica v tem pogledu le malo obremenjeni.

Razmeroma velik odstotek delavcev in uslužbencev, ki se vozijo na delo z vlakom in motornimi vozili, smo ugotovili v novomeški (18 odst.), v metliški (17 odst.), trebanjski (15) in črnomeljski občini (14 odst.), najmanjšega pa v sevniški (7 odst.), brežiški (8 odst.) in videmsko-krški občini (8 odst.).

Delavci in uslužbenci, zaposleni v novomeškem okraju, porabijo dnevno za potovanje na delo povprečno 31 min. Razmerje med dolžino poti in porabljenim časom (31 minut za 4.7 km poti v povprečju!) kaže, da se dnevna delovna migracija v našem okraju razvija v razmeroma slabih pogojih: slabe lokalne ceste in majhna poraba motornih vozil.

Srednja oddaljenost delavcev in uslužbencev v minutah, ki smo jo izračunali iz podatkov ankete je največja v videmsko-krški občini (36 minut), zatem v novomeški (31 minut) ter sevniški občini (31 minut), manjša v brežiški (29 minut) in metliški občini (29 minut), najmanjša pa v trebanjski (26 minut) in črnomeljski občini (27 minut).

Odstotek delavcev in uslužbencev, ki so oddaljeni od delovnega mesta več kot eno uro, je velik v videmsko-krški (14 odstotkov) in novomeški občini (10 odst.), manjši v sevniški (9 odst.), metliški (9 odst.) in črnomeljski občini (7 odst.), najmanjši pa v trebanjski (5 odstotkov in brežiški občini (6 odstotkov).

Podatki kažejo, da porabijo delavci in uslužbenci veliko časa in truda za vsakodnevno potovanje na delo. Če k temu dodamo, da je 46 odst. zaposlencev našega okraja vezanih na kmečka gospodarstva, smo navedli poglavitne vzroke za nizko delovno storilnost.

Delavcem in uslužbencem, ki smo jih anketirali, smo postavili tudi vprašanje, ali so lastniki posestva, koliko zemlje posedujejo in če stanujejo pri sorodnikih, ki so lastniki posestva. Odgovore na ta vprašanja smo sumirali in uredili po občinah v tabeli 5.

Ob teh podatkih lahko zaključimo, da je urbanizacija v našem okraju še na začetku, da je povzročila spremembe predvsem v socialni strukturi prebivalstva in deloma v strukturi kmetijske prozvodnje, medtem ko se je fizionomija naselij z izjeme nekaterih urbanih centrov z bližnjo okolico prav malo spremenila.

Vasi, ki so oddaljene od večjih industrijskih centrov do 3 ali 4 km, ob nekaterih komunikacijah pa tudi več, so v zadnjih leti močno spremenile ne le poklicno strukturo prebivalstva, marveč tudi zunanjo podobo. V njih je naraslo število delavskih hiš, medtem ko je število kmečkih hiš nazadovalo, ker so mnoge od njih, ko so izgubile agrarno funkcijo, preuredili v udobnejša bivališča delavcev in uslužbencev.

Nove delavske hiše, ki so raztresene po vaškem zemljišču ali pa razporejene ob cestah, ki vodijo v mesto, so že močno napolnile nekdanje vrzeli med zemljišči, da je tu in tam na prvi pogled težko določiti meje med vasmi in ponekod celo ni lahko ugotoviti, kje se konča mesto in kje se začne vas. Znatne obdelovalne površine so spremenili v gradbene parcele in vrtove.

TABELA — 4. Število in odstotek delavcev in uslužbencev, ki dnevno odhajajo na delo izven okraja.

Občina	Skupno		V Zagreb		V ostale kraje LRH		Ljubljano V		V ostale kraje izven okraja	
	St.	%	St.	%	St.	%	St.	%	St.	%
Novo mesto	190	100	1	—	—	—	179	94	10	7
Trebnje	745	100	—	—	—	—	716	96	29	4
Videm-Krško	16	100	6	38	1	6	7	44	2	12
Sevnica	246	100	5	2	—	—	163	66	78	32
Brežice	373	100	252	67	104	28	14	4	3	1
Črnomelj	3	100	—	—	3	100	—	—	—	—
Metlika	15	100	—	—	15	100	—	—	—	—
Okraj	**1588**	**100**	**264**	**17**	**123**	**8**	**1079**	**68**	**122**	**7**

Delovni kolektiv podjetja

RUDNIK KANIŽARICA

pošilja tople čestitke vsem rudarjem iz naših krajev, hkrati pa se zahvaljuje tovarišem in tovarišicam, ki so sodelovali v naši ljudski revoluciji in NOB, želeč jim tudi v izgradnji socializma velikih uspehov.

Obiščite kočo na Opatovi gori!

Turizem se v okolici Kostanjevice na Krki lepo razvija. Cesta na Polom je dobro vzdrževana, tako da je ta lepa izletniška točka dostopna tudi avtomobilistom. Ob nedeljah se na Opatovo goro radi zatekajo gostje iz Zagreba, Ljubljane in Celja, saj se v prelepi okolici naužijejo svežega zraka, spočijejo in razvedre. Planinsko društvo v Kostanjevici, ki dom oskrbuje, skrbi da je na zalogi dober prigrizek in pijača. Konec šolskega leta so Opatovo goro radi obiskovali šolski otroci iz večjih mest na svojih izletih.

Pred beograjskim kongresom

Zveze vojaških vojnih invalidov, Zveze borcev in ZROP — Z združitvijo se bodo izognili dvojnemu ali trojnemu delu — Naš okraj bo zastopalo 11 delegatov — O čem bodo razpravljali naši delegati

28. junija bo v Beogradu izredni ločeni kongres ZB, ZVVI in ZROP, 29. in 30. junija ter 1. julija pa bodo imele vse tri organizacije skupen kongres, na katerem bodo razpravljali o združitvi teh treh organizacij v eno samo, ki naj bi imela predvidoma ime Zveza oziroma združenje borcev NOV. — Organizacije naj bi se predvidoma združile le do okrajnih odborov, medtem ko bi občinski odbori in osnovne organizacije bile še ločene. Združitev je predlagana predvsem zato, da bi se izognili dvojnemu ali celo trojnemu delu v istem, kar je skupno vsem trem organizacijam, kot: stanovanjsko vprašanje, izobraževanje, zdravstveno stanje članstva, odlikovanja in drugo.

Predsednik okrajnega odbora ZB in delgat za beograjski kongres MILOŠ JANČIČ je povedal za naš list nekaj misli o združitvi organizacij in o čem bodo razpravljali na kongresu naši delegati:

— Menim, da bodo občinske organizacije z združitvijo samo pridobile. Pri okrajnem odboru bodoče zveze oziroma združenja borcev bodo predvidoma v bodoče le komisije kot za invalidske zadeve, za strokovno izobraževanje rezervnih oficirjev in podoficirjev, za internirance, konfinirance, vojne ujetnike in podobne. Okrajne komisije bodo pomagale občinskim odborom ZB, ZROP in ZVVI čimprej doseči za člane tisto, kar jim pripada in kar občinski odbori organizacij sami niso mogli doseči pri občinskem ljudskem odboru in pri njegovih svetih.

O novem statutu bodoče organizacije bi dejal, da se je pokazalo na sestanku slovenskih delegatov v Ljubljani, da nismo vsi istega mnenja. Gledišča se razhajajo pri vprašanju, do kod bi združili organizacije. Osnutek statuta predvideva združitev do okrajnih odborov organizacij, medtem ko smo bili nekateri mnenja, da bi se lahko združevale tudi občinske organizacije, seveda tam, kjer so za to pogoji.

Na sestanku delegatov našega okraja smo se domenili, o čem bomo razpravljali na kongresu, ki bo delal en dan po komisijah, dva dni pa plenarno. Povsem gotovo bomo razpravljali o stanovanjskem problemu, kjer se bomo zavzemali, da je treba občinam dati več sredstev za gradnjo stanovanj za borce, invalide in rezervne oficirje. Predlagali bomo nekatere stvari za izboljšanje strokovnega izobraževanja rezervnih oficirjev in podoficirjev, dotaknili se bomo nekaterih pomanjkljivosti žakonodaje in se zavzeli za izpopolnitev nekaterih določb, ki se nanašajo na borce, še posebej pa bomo razpravljali tudi o prekvalifikaciji in šolanju borcev. Verjetno bomo sodelovali v razpravi o skrbi za otroke padlih borcev in dali svoje predloge o združitvi in novem statutu, kar pa je odvisno od poročila in od predloga statuta.

J. P.

Zoranove mame ni več

Rodila se je 9. januarja 1893 v Gabrju pod Gorjanci. Že v otroških letih je morala zaradi socialnih razmer od doma in si sama služiti kruh. Po končani prvi svetovni vojni se je poročila v Gabrju in rodila šest otrok, ki jih je vzgojila v zavedne državljane. Sin Franc in hčerka Francka sta se aktivno vključila v narodnoosvobodilni boj že maja 1942, ona sama in vsa družina pa je vse do konca NOV aktivno podpirala borbo za osvoboditev. Belogardisti so ji že leta 1942 požgali dom in vso družino stalno preganjali. Nekaj časa je pregnana družina morala prebivati v naravni votlini v Gorjancih, potem pa so dobri sosedje delili z njo svojo streho. Mnog borcev se je še vedno spominja, ker je z njimi delila zadnji košček kruha in mnogokrat je odložila žlico pri zajtrku, kosilu ali večerji ter jo ponudila partizanu, ki se je izčrpan oglasil v hiši. Zoranovo hišo so dobro poznali vsi borci NOV in tudi v svobodi so se radi oglašali ter obiskovali Zoranovo mamo.

Komaj bi se lahko nekoliko oddahnila, pa je izčrpana omahnila na svoji življenjski poti. Omahnila je zadeta od kapi 19. junija in v hudih bolečinah umrla 23. junija. Številna udeležba bivših borcev NOV ter ostalih ljudi na pogrebu dokazuje, da je prenehalo biti srce še eni dobri partizanski mamici.

Naj ji bo lahka slovenska gruda, katero je tolikanj ljubila! Vsi, ki smo jo poznali, pa jo bomo ohranili v trajnem spominu.

Izšlo bo glasilo okrajnega mladinskega komiteja

Pri okrajnem komiteju LMS v Novem mestu so bile pred kratkim osnovane naslednje komisije: za ideološko dejavnost, kadrovsko politiko, delavsko samoupravljanje, društveno dejavnost in odbor za mladinske delovne brigade. Namen tako razcepljenega dela okrajnega mladinskega komiteja je, poživiti delo mladincev, zlasti tam, kjer je bila njihova dejavnost najbolj (upravičeno ali neupravičeno) okrnjena. — Komisije so že sestavile delovne programe in izdelale pravilnike. Če bodo te komisije sposobne najti stik z mladino, bo delo občinskih mladinskih komitejev tudi lažje. Novomeška mladina namreč že pripravlja obsežno tekmovanje v počastitev 20-letnice revolucije. Vanjo bo razen mladine po aktivih vključila tudi mladino na delovnih akcijah. Seveda pa je glavni namen vseh komisij [illegible] praviti se za jesensko sezono, saj je še vedno treba računati na šolsko mladino, ki se je zdaj že razšla.

Ideološka komisija ima dvojno nalogo: oceniti dosedanje idejnovzgojno delo po občinskih komitejih in pripraviti program, ki bo ustrezal mladini raznih stopenj izobrazbe. Predvsem pa bo naloga te komisije, da bo na primeren način obveščala mladince. Zamisel, da bi pri okrajnem mladinskem komiteju izdajali bilten, torej obveščevalec splošne mladinske dejavnosti, ni nova, če upoštevamo, da so komiteji drugih okrajev že izdali nekaj številk svojih glasil. Glasilo novomeškega okrajnega mladinskega komiteja bo začelo izhajati v času, ko bo precej mladincev in mladink v brigadah, in bo to najprimernejša oblika obveščanja o delu občinskih komitejev in mladinskih aktivov ter o splošni mladinski dejavnosti.

ZROP v Brežicah: prvi v okraju in 22. v republiki

Maja je občinski odbor ZROP v Brežicah organiziral razstavo NOB v brežiškem domu JLA. Obiskalo jo je okrog 2500 ljudi. Več kot tisoč ljudi pa je prišlo iz Zagreba, med njimi vsi razredi osnovne šole »Ivo Ribar-Lola«. Razstava nas je prepričala, da se mladina zelo zanima za dogodke iz NOB, zato bomo organizirali več predavanj ob dnevu mladosti in takrat, ko se bo mladina spet zbrala.

V maju smo si ogledali bližnje letališče. O nalogah in splošnih dolžnostih letalcev je govoril kapetan Anton Ereš. Kasneje smo predlagali za višji čin in odlikovanja več rezervnih oficirjev.

S pomladanskim strokovnim programom smo v vseh središčih zaključili. Po ocenjenem delu naše organizacije v začetku junija pa so nam določili prvo mesto v novomeškem okraju in 22. mesto v republiki.

Zdeno Verlič

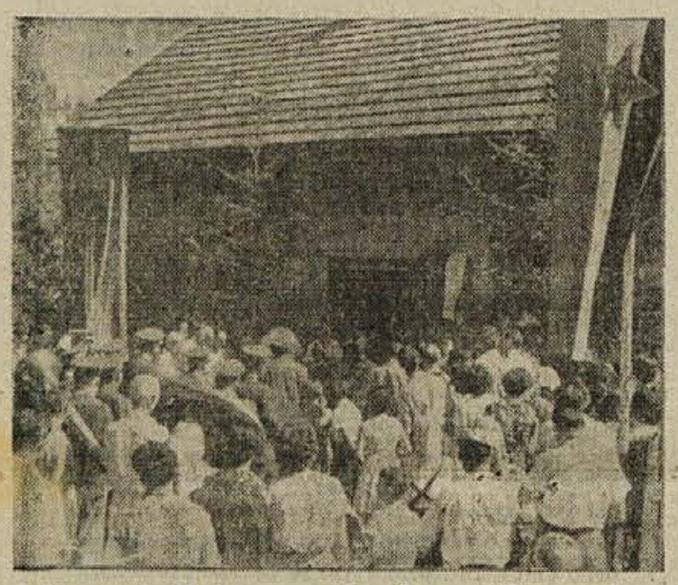

Z nedeljskega slavja v Zagradu

Več sto domačinov in Novomeščanov se je v nedeljo zbralo pri odkritju spominskih plošč na Beceletovi hiši in ob Paderšičevi jami v Zagradu. V lepem programu so sodelovali recitatorji novomeške osemletke, mestna godba na pihala in harmonikarji iz Glasbene šole, vod JLA pa je izstrelil častno salvo. Razen domačih predstavnikov in sorodnikov padlih so se slavnosti udeležili preživeli člani Beceletove družine: Slavka Rankovič-Beceletova in Frenk Becele, narodna heroja Jože Borštnar in Vinko Robek in več prvoborcev. Obe plošči je v imenu KO ZB Otočec odkrila Ana Florjančič ter ju predala v varstvo odborniku ObLO Ivanu Vidrihu, lep spominski govor pa je prebral Jože Zamljen-Drejče.

NOVICE IZ MLADINSKE ORGANIZACIJE

21. julija - mladi v Žužemberk!

Na nedavnem II. plenumu Okrajnega komiteja LMS Novo mesto so obravnavali vprašanje lokalnih mladinskih brigad, ki jih bomo imeli letos več kot katero koli drugo leto prej. Če hočemo, da se bodo mladinci iz teh akcij vračali z lepimi vtisi in doživljaji ni dovolj, da organizacijo brigad prepustimo samo mladinskim komitejem, ampak je potrebno zainteresirati še ostale družbene in politične organizacije. Kajti pri tem delu so potrebni predstavniki vseh organizacij, ki bodo po svojih možnostih nudili mladini tisto, kar pričakuje. Zelo velik odziv je med mladino za tečaje in seminarje. Organizacije seminarjev si pa ne moremo zamisliti brez tesne povezave z Ljudsko tehniko, avto-moto društvi, fotoamaterskimi klubi, da ne govorimo o povezavi s kulturno-prosvetnimi društvi, športnimi organizacijami.

Zlasti je potrebno najti stik z ideološkimi komisijami pri Zvezi komunistov in Ljudskimi univerzami, ki mladini lahko nudijo veliko pomoč.

Ker so se vse brigade odločile na brigadno samoupravljanje, ki je v marsičem boljše kot prejšnje, so se dogovorili o organizaciji seminarja za vodstva brigad, obenem pa so ustanovili 13-članski odbor, ki bo vodil celotno brigadno dejavnost v okraju in na osnovi doseženih uspehov ob vsaki dekadi priznaval udarništva in določil najboljšo brigado dekade.

21. julija se bodo vse brigade zbrale na okrajni proslavi v Žužemberku, dve pa bosta poleg tega sodelovali na republiški proslavi 21. julija v Ljubljani.

Poleg tega so na plenumu obravnavali vprašanje uveljavljanja novih gospodarskih predpisov ter naloge Ljudske mladine ob tem. Ker le v redkih primerih Klubi mladih proizvajalcev mladini prvi tolmačijo razne spremembe, so se dogovorili, da bodo v vseh občinah organizirali posvetovanja, katerih se bodo udeležili člani mladinskih plenumov, člani klubov mladih proizvajalcev in ostala mladina.

Plenumu je prisostvovala sekretarka CK LMS tov. Francka Strmole in sodelovala v plodni razpravi.

Slavko Doki

Še en kilometer — do televizorja

Mladinski aktiv novomeškega PTT podjetja se je dogovoril s podjetjem Tegrad iz Ljubljane, ki kablira Novo mesto, da bo namesto njega položil kilometer in pol kabla, v zameno pa bo dalo podjetje aktivu televizor. 24 mladincev in mladink je opravilo doslej že okoli 450 prostovoljnih delovnih ur in izkopalo skupaj z ostalimi člani sindikalne podružnice, ki pomagajo mladini in so opravili že 150 prostovoljnih delovnih ur, okoli pol kilometra dolg jarek. Pri polaganju kabla bo mladincem pomagala tudi tehnična služba novomeškega PTT podjetja. Mladina pošte polaga kabel od bencinske črpalke, preko Marofa do Bršlina. Delali bodo najmanj še dva meseca.

Po poteh partizanskih brigad

Na predvečer republiške proslave v Ljubljani bodo iz vseh okrajev prišle posebne brigade, ki jih bodo sestavljali najboljši mladinci. Zbor brigad bo na Urhu pri Ljubljani, od koder bodo potem korakale v Ljubljano. Brigada iz našega okraja bo štela okoli 60 mladincev in bo na poti okoli 3 dni. Izhodišče še ni točno določeno, predvidene so Dolenjske Toplice ali Trebnje. V vodstvu brigade, ki bo formirana po enakem razporedu kot partizanske brigade, bodo bivši borci in člani ZROP. Ker je pohod večjega pomena, bodo v krajih, kjer se bo ustavljala brigada, posebni partizanski mitingi, ki jih bodo izvajali udeleženci pohoda in prebivalci krajev, skozi katere bo šla brigada.

V januarju 1962: VII. kongres LMS

Pred dnevi so določili, da bo VII. kongres Ljudske mladine Slovenije konec januarja v Kranju. Vsled tega morajo biti do 15. decembra končane občinske konference LMS, kjer bodo volili tudi delegate za kongres.

Glavni referati na kongresu bodo posvečeni uveljavljanju mladine v našem družbenem in političnem življenju.

Študente še bolj pritegniti k problemom komune

Zadnji sestanek predsedstva CK LMS in predsedstva ljubljanskega Univerzitetnega odbora Zveze študentov Jugoslavije je imel namen, urediti še konkretnejše sodelovanje med tema dvema organizacijama, posebno glede štipendiranja, izbire kadrov, kreditiranja itd.

Kar zadeva štipendiranje, so ugotovili, da je veliko primerov, ko štipendije prejemajo dijaki, ki jih ne bi smeli, bodisi, da niso socialno šibki ali pa nimajo kvalitet, ki jih od štipendista zahteva družba. Zato je v bodoče potrebno bolj upoštevati mišljenje organizacij, v katerih ti ljudje delajo. Bili so celo mnenja, da je potrebno štipendije dobrim dijakom zvečati, slabim pa celo odvzeti. Kreditiranja ne moremo smatrati za obvezno, se pa lahko v določenih primerih uporablja. Student bi za časa študija od gospodarske organizacije prejel kredit, ki bi ga kasneje vračal z določenimi olajšavami.

FRANCE MIHALOVČAN: 12

Izseljenski spomini

Po nekaj dneh bivanja v Subotici smo nadaljevali pot. Malce razočarani smo bili, ko so nam povedali, da nas bo vodila pot spet skozi Madžarsko. Toda morali smo se sprijazniti s tem. Večina mostov v Jugoslaviji je bila porušenih. Čeprav so se delovni ljudje takoj lotili obnove, vseeno ni bilo moč tako hitro obnoviti tisoče porušenih mostov, sto tisoče kilometrov cest, železnic in drugih objektov.

Baja. Ves dan smo stali na levem bregu Donave, po kateri so plule vojaške ladje. Obljubljali so nam, da bodo zvečer sestavili pontonski most, po katerem bo vlak lahko odpeljal na drugo stran.

Strah nas je stresal, ko smo pomislili na gugajoče se čolne. Nekdo nas je opozarjal na roparje, ki da v temi skačejo v vagone in kradejo vse, kar jim pride pod prste. Zaradi tega smo bili ponoči, ko se je vlak počasi pomikal čez most, zelo previdni, pripravljeni, da vsakega napadalca, ki bi se povzpel v vagon, bliskovito sunemo v Donavo.

Ponoči je transport premeril začuda dolgo pot, saj smo se zjutraj zbudili v Avstriji. Na graški železniški postaji smo zvedeli, da so Kočevarji ušli maščevanju in se jim v taboriščih, razkropljenih po vsej Avstriji, kar dobro godi. Izseljenci niso mogli razumeti, čemu taka skrb za Kočevarje, ki bi večidel, če bi šlo po pravici, morali odgovarjati za zlo, ki so ga pripravili tisočem slovenskih družin. Bili so hujši od svojih gospodarjev; če bi bilo po njihovi volji in ako jih trda partizanska pest ne bi bila po glavi, bi bil menda res tlakovali ceste z našimi lobanjami.

Ponoči smo prekoračili jugoslovansko mejo. Tako smo že drugič doživljali nepopisno radost, kakršno pomeni srečanje z domovino. Na transportu ni bilo nikogar, ki bi spal. Nihče ni hotel zamuditi trenutka, ko se je zgodilo nekaj nenavadnega, nekaj, česar ni mogoče videti, ampak je doživljal vsak pri sebi, v svoji notranjosti — domovino.

Ne spominjam se več, ali je bilo polje ali gozd. Vem pa, da je nekdo zaklical: »Zdaj smo na svojem!« Tisti trenutek se mi je zazdelo, da se je oblačna gmota razklala na dvoje in je zasvetil mesec. Prijeten hlad je napolnil vagon. Ne vem, ali v resnici ni bilo več soparno ali pa je prinesel to spremembo občutek, da smo doma.

Ostanek poti so bile sanje. Peli smo glasno in pela je notranjost. Sevnica. Ljudje na postaji so nas prisrčno pozdravljali. Rajhenburg. Nikogar ni bilo, ki ne bi pogledal proti gradu. Kdaj je to že bilo? Pred štirimi leti? Takrat, ko je nemška armada stala pred Moskvo! Jokali smo, jok nas je stresal v krčih, pa vendar nismo obupali. Tudi takrat ne, ko so se Nemci opijali od zmagoslavja, češ Moskva je padla. Od vsega začetka smo verjeli, da se bomo vrnili. Redki so bili, ki so dvomili.

Dobova. Izstopili smo. Potekaval sem proti domu. Že od daleč sem zagledal hišo. Bila je nekam zapuščena, otožna. Dvorišče je bilo poraslo s koprivami. Ograje nikjer. Kočevarji so jo bili pokurili. Šipe razbite. Sobe obupno prazne. Hlev prepreden s pajčevino.

Mati se je razjokala. Ne od žalosti, marveč od sreče. Oče je stikal po kolarnici. Iskal je koso, da bi pokosil koprive. Nič drugega nam ni preostajalo. Treba je bilo prijeti za delo. Mrtvi domačiji je bilo treba spet vdihniti življenje.

Zvečer, ko je bilo nebo popolnoma jasno, posuto z milijardami zvezd, smo ležali v travi in se pomenkovali o delovnem načrtu za naslednji dan.

(K O N E C)

Rudnik SENOVO

pozdravlja za dan rudarjev vse sorodne kolektive po vsej naši domovini in jim iskreno čestita. Borcem in aktivistom iz NOB pa čestita za DAN BORCEV!

BELO IN ČRNO V GLOBOKEM

Rudnik Globoko je še mlado in malo podjetje. Osamosvojil se je šele leta 1951, prej pa je bil pod upravo senovškega rudnika. Zaposluje le 120 ljudi, pa vendar mladi kolektiv dosega lepe uspehe. Tu delajo beli in črni rudarji. Beli kopljejo kremenčev pesek. Leta 1958 so ga nakopali 1500 ton, naslednje leto je proizvodnja narastla na 22.000 ton, lani pa so ga vagončki odpeljali iz jaškov že 32.000 ton. Dosedanje raziskave so pokazale, da znašajo zaloge kvalitetnega kremenčevega peska več milijonov ton.

Veliko manj je črnih rudarjev. Ti kopljejo lignit. V preteklem letu so ga nakopali 2110 ton.

Rudnik se bavi še z eno dejavnostjo: s proizvodnjo proti ognju odporne gline. Letno jo nakopljejo okoli 3000 ton.

Z letošnjim letom so prešli na plačevanje po učinku. To se je pokazalo koristno. Osebni dohodki so narastli, povečala pa se je tudi proizvodnja.

Na seji delavskega sveta ni belih in črnih rudarjev. Tam so vsi rudarji proizvajalci prepleteni z željo po napredku svojega podjetja. Vsi se zavedajo, da je v skupnosti moč, zato skupno rešujejo probleme.

Delavna je tudi sindikalna organizacija. Predlagala je, najse uvede topel obrok hrane. Uprava je zahtevi že ugodila. — Globoko je precej oddaljeno od kulturnega središča. Da bi se rudar po napornem delu nekoliko razvedril, so kupili televizijski sprejemnik, ki je nameščen v rudniški čakalnici. V želja večine rudarjev, da bi v zadružnem domu uredili klubski prostor, kamor bi radi prihajali.

Neredko srečaš v Globokem rudarja s knjigo v roki. Večina se jih izobražuje. V kratkem bo 14 rudarjev opravilo izpite za višjo kvalifikacijo. Dva kopača študirata na tehniški srednji šoli v Ljubljani. Zavedajo se, da si bodo le z znanjem lahko odrezali večji in boljši kos kruha. Uprava rudnika se zaveda, da se vložen denar za izobraževanje bogato obrestuje.

D. K.

ALI ŽE VESTE?

— da so rudarji prispevali 300.982 dinarjev za družine ponesrečenih rudarjev v Zagorju.

— da je šest vrst premoga; kosovec — njegova prodajna cena je 8.600 din za tono, kockovec (6.200 din), orehovec (5.700), grahovec (5.000 din), zdrob (4.700 din), prah (3.000 din). Zato je razumljiva ugotovitev delavskega sveta, da je treba nakopati čimveč debelejših vrst premoga in manj drobnih.

— da je bilo v razdobju mesecev januar — maj nakopanega 89.900 ton premoga in tako presežen plan za 2.410 ton ali za 2,75 odst.

— da je v maju znašala proizvodnja premoga 17.700 ton, planirano pa je bilo 17.375 ton.

— da je rudnik Senovo na drugem mestu v slovenskem in jugoslovanskem merilu glede odnosa med osebnimi dohodki po tarifni postavki in vsemi izplačanimi osebnimi dohodki.

— da je bilo na zadnji seji DS sklenjeno, da se plačajo nadomestila izgubljenih dnin zaradi udeležbe članov kolektiva na raznih sejah, sestankih, zborovanjih, semenarjih družbenih in političnih organizacij črpa iz zato posebej ustvarjenega sklada pri rudniku na osnovi tromesečnega povprečnega zaslužka. Za izgubo dnin članov kolektiva, ki sodelujejo v oblastnih in drugih organih, plača nadomestilo tisti, ki skličuje seje.

— da je v rudniku organizirano načrtno izobraževanje zaposlenih. Za tečaje, ki jih pripravi uprava rudnika, delavska univerza ali izobraževalni center je rezervirano 10.625 tisoč dinarjev.

— da bo sindikalna podružnica organizirala udeležbo na proslavi v Ljubljani in Žužemberku. Vozila bosta oba rudniška avtobusa.

— da bo rudnik nastopil kot investitor pri gradnji 12-stanovanjske hiše. Kredit je že odobren. Stavbo bodo gradili poleg novih blokov v središču Senovega.

Srečno, tovariši rudarji!

Obisk v rudniku na Senovem pred letošnjim 3. julijem

Ko sem nedavno obiskal rudnik na Senovem, je življenjega tega dne potekalo vsakdanje. Iz rova so prihajali vagončki, naloženi s premogom, vesten uslužbenec jih je zapisoval in jih odpremljal naprej na separacijo. Električna lokomotiva se je s tovorom škripaje premaknila in zdrvela proti železniški postaji v Brestanici. Kdo ve, koliko vagončkov premoga je že bilo prepeljanih po tej progi in koliko jih še bo!

Senovo živi v ritmu napredka, temu napredku pa nedvomno botruje kolektiv rudnika, ki s svojimi delovnimi uspehi omogoča nagel razvoj kraja. In kdo se udejstvuje v družbenem javnem življenju, v Svobodi, Partizanu, Planinskem društvu, organizaciji SZDL, ZK in drugod? Udejstvuje se zopet ta črni človek, ki ga imenujemo rudar. Ni dolgo, odkar je bila seja delavskega sveta, in že se je pokazala potreba, da so se sestali predsednik delavskega sveta, sindikalne podružnice in direktor. Potrkal sem na vrata. Ko sem vstopil, sem z njihovih resnih obrazov razbral, da so se pogovarjali o nečem važnem. Prišel sem ob pravem času. Zaprosil sem tovariše, naj kaj povedo o svojih uspehih in problemih. Utihnili so in se spogledali. Pričel je direktor rudnika tov. inž. **Tone Koželj:**

»Če že govorimo o uspehih našega kolektiva, potem moramo te uspehe primerjati z obveznostjo in realizacijo prvih štirih mesecev lanskega leta z enakim letošnjim razdobjem. Lani je bila vrednost bruto proizvodnje 417 milijonov dinarjev, letos pa 428 milijonov dinarjev. Dejanski učinek na izvršeno dnino je znašal lani 1.027 ton, letos pa 1.062 ton ali za 3,41 odst. več. Porast proizvodnje gre na račun boljše organizacije dela in velikega interesa zaposlenih do ekonomskih enot. Tako smo lahko povprečen dohodek na zaposlenega dvignili za 3,4 odstotka.

Lahko pa trdim, da so nas novi gospodarski predpisi občutno prizadeli. Zaradi večjih družbenih obveznosti smo morali znatno skrčiti sredstva v skladih. Na primer: sklad za prosto uporabo je lani znašal 9,700.000 din, letos pa samo 756 tisoč din. Vsi pa vemo, da so sredstva iz tega sklada namenjena za gradnje in popravilo stanovanjskih hiš, plačilo anuitet, za komunalno dejavnost itd. Menim, da je sedaj moralna dolžnost tistih podjetij, ki imajo od teh predpisov koristi, da znižajo cene svojih proizvodov. Sicer pa ne smemo stvari gledati preveč črno. Vsak predpis ima svojo dobro in slabo stran. Naš kolektiv je našel rešitev tako da smo zvišali cene premogu za 5 odst., ustavili nadaljnje raziskave premoga in zmanjšali popravilo strojnih naprav in objektov. Vprašanje pa je seveda, če je ta naša rešitev z gospodarskega vidika najboljša. Preglavice nam delajo tudi dolžniki, saj imamo že za 200 milijonov din neporavnanih računov.

Z željo po večjem razmahu delovne storilnosti smo lansko leto pričeli z načrtnimi raziskavami zalog premoga. Vendar so nas ugotovitve presenetile: novih zalog nismo našli. Sicer pa stanje še ni brezupno. Sedanje zaloge znašajo okoli 5 milijonov ton, ki jih bomo črpali še okoli 20 let. Tudi ne nameravamo nikogar odpustiti, ker imamo še dovolj dela. Stalež zaposlenih se pa tako zmanjšuje z upokojitvijo starejših rudarjev.«

Še preden je direktor končal, je že pričel vneto pripovedovati predsednik sindikalne podružnice **Jože Peterkovič:**

»Vsi se zavedamo tega, da je potrebno sedaj kot še nikoli popolnoma izkoristiti delovni čas. Nujno je izboljšat organizacijo dela in varčevati potrebna obratna sredstva. Tudi število nezgod bi se lahko omejilo, če bi zaposleni disciplinirano uporabljali zaščitna sredstva. Glede 25 odst. izrednega prispevka smo že razpravljali na republiškem odboru sindikata za rudarstvo. S tem gospodarskim ukrepom so predvsem prizadeta podjetja z amortiziranimi obratnimi sredstvi in z večjo storilnostjo. Po načelih nove gospodarske politike je treba vendar omogočiti obnovo in napredek tistim gospodarskim organizacijam, ki imajo izrabljena osnovna sredstva.«

»Ko v jubilejnem letu revolucije praznujemo rudarski praznik, smo tembolj ponosni nad uspehi, ki jih je dosegel naš kolektiv« — je dejal predsednik delavskega sveta **Franc Škoberne** in po kratkem premisleku nadaljeval: »Vendar nas ti uspehi ne smejo zavesti. Od našega dela so odvisni naši prejemki. Naj še povem, da smo na zadnji seji delavskega sveta sklenili osnovati obratne delavske svete v jamskem, strojnem in zunanjem obratu. Proizvajalec se bo tako še bolj približal neposrednemu upravljanju podjetja.«

Še preden smo se razšli, so mi povedali, da morajo hiteti na delovna mesta. Želijo, da bi pred praznikom rudarjev nakopali čimveč ton premoga. Pozdravili smo se z besedo

SREČNO DA, SREČNO, TOVARIŠI RUDARJI!

Drago Kastelic

Družbena potreba bo merilo

ki bo predvsem odločalo o obstoju ali prenehanju kakšnega kulturnega društva – Odmev ukrepov v novem gospodarskem sistemu čutimo tudi v kulturni politiki – V komuni je treba na širši osnovi odločati, kaj bo s kulturno dejavnostjo

Poročilo predsednika okr. sveta Svobod **Janeza Gartnarja** je zajelo pomembne osnovne probleme, ki jih bodo morale prerešetati letošnje občinske skupščine Svobod v jeseni. Delovanje novega gospodarskega sistema je čutiti tudi na področju kulturno prosvetne dejavnosti, vendar smo zaradi skrbnejšega gospodarjenja z dinarjem, ki prav zato obeta v prvem obdobju malo manj sredstev, morda preveč zaskrbljeni. To je upravičeno toliko manj, ker je prav letošnje leto bilo eno najplodnejših na kulturno prosvetnem področju. Dramske revije, revije pevskih zborov in recitatorske revije so dokazale lep napredek v kvaliteti, saj smo ponekod že krepko prerasli diletantske okvire in prešli na nivo najboljšega amaterskega ustvarjanja.

Svobode in kulturna društva so dokazala, da so pomemben organ v kulturnem življenju, zato jih bomo morali v okviru komune ceniti bolj kot doslej. Kulturna politika v komuni mora postati stvar vseh državljanov. Praksa je pokazala, da je odločanje v ozkem krogu posameznih občinskih organov, koliko bomo dali za kulturno prosvetno dejavnost, enostransko in škodljivo. Svobode in prosvetna društva so organizacije s politično kulturnim programom, ne pa strokovno združenje ali celo servis za prireditve, kot ponekod ugotavljajo. Takšne napačne ocene bomo odpravili le s tesnejšim sodelovanjem Svetov za kulturo pri občinah in občinskih svetov Svobod. Amaterska gledališka dejavnost mora gledalca predvsem vzgajati, hkrati pa mu mora nuditi tudi koristno razvedrilo. Obe nalogi bomo lahko opravili le s kvalitetnimi uprizoritvami. Potrošniku kulturnih dobrin moramo torej nuditi to, kar zahteva, hkrati pa mu moramo dopovedati, da kulturno prosvetne usluge ne morejo biti zastonj.

Zagotoviti je treba enakomeren, ostalemu napredku v komuni skladen razvoj kulturno prosvetne dejavnosti. Morda ne bo odveč v komunah resneje razmišljati o posebnih fondih za kulturo. S pomočjo takšnih fondov bi odpravili subjektivno odločanje posameznikov v organih, ki odločajo o dotacijah in vse preradi poudarjajo nerentabilnost kulturnih dejavnosti. Zgrešena subjektivna merila te vrste naj nadomesti edino opravičljivo novo merilo, ki bo upoštevalo družbeno potrebnost kulturne dejavnosti. Strah za obstoj društva bo nato odveč; če je družbi potrebno, ga bo podpirala. Hkrati pa bomo tako pritegnili k odločanju o sredstvih za kulturo širši krog prebivalcev.

Poročilo so dopolnili še **Severin Šali**, ki je obdelal vprašanje množičnosti in kvalitete, **Matko Matjan**, ki je spregovoril o dramatski dejavnosti in **Jože Dular**, ki je prikazal nekaj problemov s področja financiranja kulture. Kvaliteta je zajamčena v množičnosti in v množičnosti moramo zagotoviti kvaliteto. Kultura mora biti obojna, samo kvalitetna kultura je snobovska, samo množična kultura brez kvalitete pa ni kultura. Potrebujemo kulturo, ki bo primerna ravni našega človeka. Nastopi za vsako ceno so se preživeli. Letošnje leto je bilo z množičnimi nastopi v številnih revijah dokaz, da smo takšno kvaliteto že dosegli, zato je to najboljša pot. Ne moremo pa ustvarjati posebnih kvalitet za delovnega človeka, za izobraženca in za snoba, ker je naša kultura v tem smislu nedeljiva.

Dramatska dejavnost je zabeležila letos živahno obdobje. V okraju deluje 87 odraslih in 36 mladinskih igralskih družin. V republiki je bilo ocenjenih na dramskih revijah 186 igralskih družin, v našem okraju pa kar 36! V pripravah na revije so bile uprizorjene 104 predstave. Za občinske revije smo porabili 262 tisoč dinarjev. Razgibana dramatska dejavnost kaže, da bomo morali resno razmišljati o tečajih za maskerje, scenografe in ostale strokovnjake, ki nam primanjkujejo. Recitatorske revije smo izvedli samo v našem okraju. Na njih se je predstavilo občinstvu preko 100 dobrih, mladih recitatorjev iz 61 šol.

Poročilo o sredstvih Svobod je v nekaterih občinah razveseljivo, drugod spet zastrašujoče, vendar so vsa sredstva žal največ samo na papirju, ker ne dotekajo vzporedno z realizacijo družbenih planov. Občine so dotacije sicer povišale (od 12 do 116 dinarjev na prebivalca!).

V razpravi so se člani plenuma ustavili ob vprašanju klubov. V okraju jih deluje v 5 občinah 13. Pri ustanavljanju klubov bi morala največ pomagati podjetja, saj bomo s klubskim življenjem najlaže izpremenili polkmečko miselnost naših delavcev.

Člani plenuma so na koncu ugotovili, da so na kulturno prosvetnem področju enaki pojavi kot drugod. Zaradi močnih premikov, ki jih je povzročil novi gospodarski sistem, teh pojavov ne smemo ocenjevati statično. Res je, da so velike težave zaradi pomanjkanja sredstev, vendar je čutiti dobro voljo. Kulturno prosvetna dejavnost bo v bodočnosti dobila pripadajoč prostor in pomen. Podjetja ji bodo nato, ko se bodo utrdila, morala posvečati več pažnje in stremeti za tem, da bodo kulturno prosvetno dejavnost navezovala na podjetje, saj je od kulturne prosvetljenosti človeka odvisen njegov odnos do kolektiva, podjetja in družbe kot celote. Kulturno delo vpliva na oblikovanje in humanizacijo človeka ter odnosov med ljudmi, prav človek pa je v našem razvoju največja vrednota in najpomembnejši ustvarjalec. Kulturno prosvetno dejavnost bomo morali zato v bodočnosti ocenjevati s širšimi merili. Zrasti bodo morala v komuni in upoštevati družbeno potrebnost kulturno prosvetne dejavnosti ter mišljenja vseh občanov o tem. Letošnje občinske skupščine Svobod morajo vse to upoštevati in doseči vskladitev razvoja kulturnih dejavnosti z onimi na ostalih področjih v komuni.

Bo novomeška knjižnica le dobila prostore?

Svet za kulturo pri občinskem ljudskem odboru v Novem mestu je na zadnji seji razpravljal o knjižnicah, njihovih pogojih dela in dotiranju. Člani sveta so sklenili, da bodo priporočili občinskemu ljudskemu odboru, naj dodeli novomeški javni knjižnici še prostor poleg sedanje knjižnice. Število izposojevalcev knjig stalno narašča, knjižnica pa ima le nekaj kvadratnih metrov prostora. Zaradi pomanjkanja prostorov tudi ne more kupiti novih knjig, ker jih ne bi imela kam dati. V nič kaj boljšem položaju niso nekatere knjižnice v občini, med njimi tudi šentjernejska in bršlinska. Predlagana rešitev za novomeško knjižnico bi bila le začasna. V načrtu je namreč dozidava sedanje Študijske knjižnice, ki naj bi jo opravili v treh etapah. V zgrajene prostore bi se razen študijske knjižnice preselile še ljudska in pionirska knjižnica, zgrajena pa bo tudi razstavna dvorana.

O vlogi delavskih in ljudskih univerz

V torek, 27. junija, je bila v Novem mestu redna seja upravnikov delavskih in ljudskih univerz, seji pa so prisostvovali tudi predsedniki nekaterih občinskih odborov Socialistične zveze. Po uvodnem poročilu o delu univerz, v katerem je predsednik komisije za ideološko izobraževanje v novomeškem okraju Marjan Lah orisal nekatere spremembe v zvezi z novim načinom izobraževanja se je razvila živahna razprava, v kateri so povedali, kakšno naj bo prihodnje delo delavskih in ljudskih univerz. Več bomo o posameznih vprašanjih poročali v prihodnji številki.

Deset let Slovenske izseljenske matice

Slovenska izseljenska matica je bila ustanovljena pred desetimi leti — 9. januarja 1951 — na načelih rodoljubnega sodelovanja in posredovanja kulturnih dobrin našim izseljencem, njihovim organizacijam in društvom. Z doslednim izvajanjem teh načel si je Slovenska izseljenska matica pridobila zaupanje in si na široko utrla pot v domalo vse dežele, kjer so naseljeni naši ljudje. Ustanovitev take organizacije pa je narekovala tudi dolžnost do izseljenih rojakov, ki so prispevali pomemben delež k osvoboditvi naših narodov in povojni graditvi.

V desetih letih je Slovenska izseljenska matica zabeležila nad 5.000 obiskovalcev iz prekomorskih in nad 15.000 rojakov iz evropskih držav. K tako številnim obiskom domovine je prav gotovo največ pripomogel velik ugled, ki ga uživa danes Jugoslavija v svetu.

Slovenska izseljenska matica posveča izseljencem na obisku vso pozornost. Na obmejnih postajah organizira zanje sprejeme, nato pa prireditve, oglede in izlete, med »Izseljenskim tednom« pa tudi krožno potovanje po Jugoslaviji. Med ameriškimi rojaki so zlasti poznani sedaj že ustaljeni vsakoletni ameriški pikniki v starem kraju.

Trden most med staro in novo domovino sta matični publikaciji, »Rodna gruda« in Slovenski izseljenski koledar. S pošiljanjem teh dveh publikacij, številnih slovenskih knjig, notnega gradiva, gramofonskih plošč, filmov ter s posredovanjem gostovanj domačih umetniških ansamblov med izseljenci Slovenska izseljenska matica seznanja rojake s splošnim napredkom Jugoslavije, ohranja in podaljšuje slovensko narodno življenje med našimi ljudmi v tujini, pri njihovih potomcih pa budi zavest narodnega porekla.

Ob desetletnem jubileju se Slovenska izseljenska matica zahvaljuje vsem rojakom po svetu za prijateljsko sodelovanje, za njihovo pomoč pri širjenju resnice o novi Jugoslaviji, za njihovo materialno pomoč našim številnim ustanovam in želi, da bi se krog naših prijateljev še razširil in naše delo v korist slovenskih izseljencev še poglobilo!

Program osrednje proslave »IZSELJENSKEGA TEDNA« 1961

2. julija: Ob 8. uri zvečer sprejem in pozdrav gostov iz drugih republik v hotelu »Bellevue«. Svečana večerja.

3. julija: Ob 8. uri zjutraj zbirališče v poslovalnici »KOMPASA«. Skupen ogled mesta Ljubljane z avtobusi; izlet na Ljubljanski grad in ogled Muzeja narodne osvoboditve. Ob 13. uri skupno svečano kosilo v hotelu »Bellevue«. Ob 20. uri slavnostna gledališka predstava na čast izseljencem. Prenočišče v hotelu Union.

4. julija: Po zajtrku odhod z avtobusi v Postojno in ogled svetovno znane Postojnske jame. Nato celodnevno praznovanje »Dneva borcev« in ameriškega »Dneva nedvisnosti« s VI. tradicionalnim ameriškim piknikom v starem kraju. Večerja in prenočišče v Postojni.

5. julija: Zajtrk v Postojni, nato odhod proti Bledu, med potjo obisk grobov talcev v Dragi. Po prihodu na Bled ogled kraja, Blejskega gradu in izlet s čolni na Blejski otok. Ob 13. uri skupno kosilo na Bledu. Popoldne prosto: možnost kopanja v jezeru ali izleti v okolico. Zvečer prijetna zabava in prenočišče na Bledu.

6. julija: Po zajtrku povratek v Ljubljano.

»BOREC« za jubilejno leto

Spet je izšla vrsta knjig pri kulturno-prosvetnem-zgodovinskem zavodu »BOREC« v Ljubljani, ki je svoj letošnji knjižni program v celoti posvetil počastitvi dvajsetletnice začetka revolucije. Prav gotovo bo imel letos »BOREC« bogato in hvaležno žetev, saj si ves njegov kolektiv kar naprej prizadeva dajati na naš knjižni trg od dobrega najboljše.

»Ljubezen za rešetkami« je kronika mladega makedonskega pisatelja **Koča Urdina**; posvetil jo je življenju, delu in smrti narodnega heroja, revolucionarja in prvoborca Blagoja Jankova-Mučeta. Vseskozi pa je pričujoča tudi predvojna in medvojna vzhodna Makedonija, razvoj NOB v tej naši deželi (zlasti v nekaterih makedonskih mestih). Knjiga, ki nas hkrati uči in daje užitek.

V elitno oficirsko menzo nemških osvajalcev v Nišu je nekega junijskega večera 1941 priletela bomba; 20 oficirjev je obležalo mrtvih. Na mah je bilo konec nadutega nemškega šopirjenja; začel se je organiziran boj proti okupatorjem v niškem okrožju. **Aleksander Vojinović**, ki je takrat vrgel med Nemce bombo, je o tem dejanju napisal napeto knjigo **»Hotel Park«**. Napisana je verno in s spretnim peresom.

V knjižni zbirki »DOKAZI« — doslej so v njej izšle knjige: Celjski Stari pisker, V objemu podzemlja, Bolnica Franja, Kragujevška tragedija — so te dni izšle še **»Mučeniške Begunje«**, ki jih je napisal **dr. Janez Gerčar**. Drobno knjižno delo pretresljivo govori o vseh strahotah nemškega fašizma in o junaštvu žrtev, ki so šle skozi pekel mučilnice v Begunjah.

V zbirki »VIHARNI ČASI« pa je izšla tretja knjiga: **»Spomini na partizanska leta«**. Medtem ko sta 1. in 2. knjiga iz te zbirke obsegali natisk najlepših radijskih oddaj »Se pomnite, tovariši«, je 3. knjiga posvečena desetletnici revije BOREC. Ponatisnjeni so nekateri najlepši prispevki različnih avtorjev, ki jih bomo vedno jemali v roko z vsem spoštovanjem in z vedno enako napetostjo. To so resnični dogodki iz najbolj viharnih časov vseh viharjev, kar smo jih v naši tisočletni zgodovini prešli.

Eden najhujših udarcev je zadel ustaške krvoloke, ko je v NOB iz okupiranega Zagreba odšel med partizane sivolasi slavni in najbolj popularni hrvaški pesnik **Vladimir Nazor**. Hotel je biti s svojim ljudstvom, delil je s partizani lakoto, bolezni in vse tegobe napornega življenja med borci, a ni okleval. Vztrajal je do zmage. V svojih spominih **»S partizani«** nam je dal dokument brezmejne zvestobe domovini, kakršnih je le malo tudi v svetovni literaturi. Če smo za vse knjige našemu »BORCU« vedno hvaležni, mu pa moramo izreči prav za to knjigo še posebno priznanje in naše veselje, da smo zdaj prvič v našem jeziku dobili tako dragoceno knjigo velikega hrvaškega pesnika. **Tg.**

Mala galerija plastik v Kostanjevici

Letošnji mednarodni simpozij kiparjev v Portorožu in Kostanjevici je vzbudil splošno zanimanje med našimi ljudmi, zlasti pa med ljubitelji likovne umetnosti, ki se bodo tokrat lahko seznanili z nekaterimi priznanimi umetniki evropskih in azijskih držav. Namen srečanja umetnikov je pravzaprav prikazati nastajanje umetnin iz preprostih materialov, lesa in kamna, hkrati pa bo simpozij srečanje umetniških smeri oziroma tokov modernega, lahko rečemo, izrazito abstraktnega izražanja.

V Kostanjevici se bo simpozij začel 4. julija. Umetniki bodo predvidoma delali v dopoldanskem času od pete do desete ure, vmes pa bo počitek in čas za razgovore z novinarji in drugimi obiskovalci, popoldne pa bodo nadaljevali in delali nekako od sedemnajste do dvajsete ure. Plastike bodo dobile dokončno obliko šele po dveh mesecih, od 3. do 5. septembra pa jih bo ocenila nacionalna žirija, ki jo sestavljajo ljubljanski, mariborski, zagrebški in beograjski strokovnjaki. 11 plastik bo potem razstavljenih v Kostanjevici na prostem. Vsa dela ostanejo v novomeškem okraju kot last organizatorja simpozija OLO v Novem mestu, umetniki pa bodo zanje dobili primerno odškodnino. V tem je tudi razlika letošnjega simpozija od avstrijskega, ki je bil lani; takrat so dela odkupovali posamezniki.

Že pred prihodom v Kostanjevico in Portorož, tam že dela druga skupina kiparjev, so bili vsi tuji umetniki navdušeni, da bodo lahko delali pri nas. Forma viva v krški dolini pa bo dosegla še drug namen: Kostanjevica, ki že postaja kulturno pomemben kraj na Dolenjskem, bo dobila majhno galerijo sodobne kiparske umetnosti, predvsem pa bo vabilo za umetniška srečanja v prihodnje.

Krajevni odbor Šentjernej o šoli

Na zadnji seji krajevnega odbora v Šentjerneju so razpravljali o gradnji šole, ki jo bodo začeli graditi prihodnji mesec. V šoli bo 10 učilnic in vsi pripadajoči prostori. Prvi, razkošnejši načrt za gradnjo šole bi zahteval 130 do 140 milijonov dinarjev sredstev, zato so se raje odločili za skromnejšega, ki zahteva le 75 milijonov in hkrati omogoča šolo tudi pozneje, če bo potrebno, še dograjevati. Prebivalci pridno sodelujejo pri zbiranju sredstev za gradnjo. Doslej so zbrali za približno 500 tisoč dinarjev lesa raznih vrst in obljubili v obliki prostovoljnega dela in voženj prispevati še 2 milijona dinarjev. Gradbeni odbor je les, da se ne bi kvaril, ker ga še lep čas ne bodo potrebovali, prodal Mizarstvu v Šentjerneju.

Jakob Savinšek: Detajl z novega kipa na Gričku v Črnomlju

Akvarel stoletij v Novem mestu

V torek popoldne, 27. junija, so v drugem nadstropju gimnazije odprli razstavo reprodukcij akvarelov svetovnih mojstrov v zadnjih stoletjih. Izbor je pripravil UNESCO, novomeško razstavo pa Okrajni svet Svobod in prosvetnih društev v Novem mestu s sodelovanjem Kulturno-prosvetnega sveta Jugoslavije. V imenu Okrajnega sveta Svobod in prosvetnih društev je razstavo odprl književnik Severin Šali in poudaril, da pomeni ta razstava za novomeške ljubitelje likovne umetnosti velik kulturni dogodek. O slikarski zvrsti, v kakršni je prikazanih 72 akvarelov, je spregovoril akademski slikar Vlado Lamut in podrobneje razlagal značilne slike — tokrat žal, maloštevilnim obiskovalcem.

Razstava je vsekakor zanimiva in bo nudila obiskovalcu splošen pregled nad dosežki svetovnega slikarstva, saj si bo lahko ogledal dela umetnikov z daljnega vzhoda, ki so živeli pred nekaj stoletji, pa vse do še živečega Picassa. Zato obisk razstave zelo priporočamo.

VLADO LAMUT: Mladenka (1960)

Prometna vzgoja na brežiški osnovni šoli

Pred II. osnovno šolo v Brežicah je bilo v sredo zjutraj nenavadno živo. Marsikdo mimo idočih se je spraševal, kaj neki še delajo otroci v šoli, ko je pouka že konec. Odgovor učencev, ki so se tokrat zbrali s kolesi: »Pravkar opravljamo izpite iz prometne vzgoje.«

Predmet, ki vsekakor zasluži vignejše mesto v izobraževanju mladine, smo na naši šoli uvedli v II. polletju za vse učence višjih razredov. Med šolskim letom so poslušali predavanja o prometni vzgoji, nato pa svoje znanje pokazali pri praktični vožnji s kolesi skozi mesto. Na progi so člani komisije ocenjevali pravilnost vožnje pri vsakem posamezniku.

Vendar praktični del ni zadoščal za znak AMZ, temveč so učenci pismeno odgovarjali še na 18 vprašanj iz prometne vzgoje. Pozitivni odgovori in dobra ocena pri vožnji sta pogoj, da se učencem prizna druga zvezda.

In rezultati? Od 206 kandidatov jih je vožnjo opravilo brez napake 99, ostali pa le z manjšimi napakami.

Znanje, ki so ga učenci pridobili pri urah prometne vzgoje, bo vsekakor vplivalo na njihovo varnost pri vožnji, s tem pa tudi na varnost na cesti sploh. V. J.

V vsako hišo Bele krajine, Spod. Posavja in Dolenjske: DOLENJSKI LIST!

Gorje omahljivcu in strahopetnežu!

(Odlomek iz knjige »S PARTIZANI« Vidimira Nazorja – Izdal »BOREC« v Ljubljani v počastitev dvajsetletnice začetka vstaje jugoslovanskih narodov)

Nekje v Hercegovini, marca 1943.

Tovariši in bratje Dalmatinci!

Od nekod iz veličastnih planin, ki tvorijo zaledje vašim jadranskim obalam, vam pošiljam pozdrav in tele besede!

Pobegnil sem iz suženjstva in sramote tako imenovane »Nezavisne države Hrvatske«, da se tukaj nadiham svobode in da se prežmem s čustvom narodne časti in človeškega dostojanstva. Izpostavil sem se trdemu življenju, pomanjkanju najskromnejšega udobja, telesnim naporom in trpljenju, ko spim včasih pod drevjem, s kamnom pod glavo, toda Človek v meni se je osvobodil teže, dobil nove peruti, našel cilj, h kateremu mora težiti v teh dneh, ki niso usodni le za naš narod, marveč tudi za vse človeštvo.

Kako beden je, kdor sedi v tem usodnem spopadu in obračunavanju na hišnem pragu, pa premišlja strahopeten, mlahav in neodločen samo o svojih drobnih osebnih koristih!

Bratje in tovariši iz moje rojstne pokrajine; nihče nam ne more očitati, da smo bili kdajkoli omahljivci, ljudje brez ponosa in brez hrbtenice, krotka človeška čreda v tuji sužnosti. Pri nas je bila ustanovljena starodavna hrvaška država pod narodnimi vladarji; bili smo se z Benetkami in branili naše zalive in otoke; Neretljani so bili strah in trepet nekdanjih Benečanov na morju; senjski uskoki so bili naše primorske krvi. Ravni Kotari so bili zibelka junaških src; zagorski Dalmatinci so se bili s Turki, a v zadnjem času so se Poljčani upirali generalom velikega zavojevalca cesarja Napoleona; pri Visu smo potapljali ladje italijanskega generala Persana, uničili sta jih spretnost in pogum dalmatinskih mornarjev.

Hrvaški ponos, hrvaška kljubovalnost in hrvaško junaštvo so se izpričevali skozi stoletja v delih naših očetov in pradedov.

Omahljivost, ravnodušnost, prilagajanje avtoritativnim zahtevam, upogibanje vratu pred roparjem in pred krvnikom, odrekanje svojemu jeziku in svojim običajem, plazenje pod tujčevo peto; vse te sramote in vse te grde lastnosti niso nikoli umazale Dalmatinca.

In ga ne bodo niti v teh dneh, ki jih preživljamo zdaj.

V zaledju Dalmacije se je razplamtela in gori z vedno večjo močjo partizanska vojna proti fašizmu. Hrvati in Srbi, katoliki, pravoslavni in muslimani, krepko združeni v nesreči, so se dvignili proti okupatorju, proti Nemcem, Italijanom in njihovim hlapcem ter sužnjem, ustašem in četnikom, ki požigajo hiše, koljejo ljudi, uničujejo premoženja, vasi in mesta.

Ali se damo zaklati in iztrebiti za zmeraj ali pa se upremo in se obranimo.

Tretjega ni.

Gorje omahljivcu in strahopetnežu!

Zanj ni rešitve; zgrabil ga bo vihar, pa če bi se še tako sklanjal, varoval ali skrival.

Tovariši in bratje Dalmatinci!

Partizani so sestavili sami in brez kakršnekoli pomoči iz nekdanjih posameznih, skoraj neoboroženih skupin čete in bataljone, brigade in divizije, razrasli so se v korpuse, v celo vojsko, ki — pod dobrim vodstvom in zmeraj bolje oskrbovana — bije v naši deželi tujca, mu prizadeva škodo in težave, bije, preganja in kaznuje pa tudi četnike in ustaše ter brani ljudstvu življenje in premoženje.

Njen končni cilj je pregnati tujca iz vseh naših pokrajin, očistiti jih domačih izdajalcev, uvesti nov družbeni red, ne da bi komu jemala vero očetov, tlačila narodna čustva, jemala pravico lastnine.

Naši napori so veliki, kajti sovražnikov je veliko in so močni, vendar naša moč neprestano, iz dneva v dan raste in množe se naši uspehi, področja, ki jih osvobajamo, pa se kar naprej širijo.

Ljudstvo je spregledalo in vstaja k uporu, pridružuje se nam, pričenja se — kjerkoli — zbirati, se organizirati in vstopati v preizkušeni in uspešni partizanski boj.

Obstaja že cela hrabra dalmatinska partizanska divizija, a Dalmatinci so se izkazali že tudi pri osvoboditvi Jajca, Prozora in Jablanice.

Vsaka dalmatinska gora naj se spremeni v partizansko trdnjavo, vsak naš zaliv v gusarsko gnezdo proti roparjem našega morja, vsak naš otok v skalo, ob kateri se bo razbila ladja grabežljivega okupatorja!

Dalmatinsko Zagorje in Primorje naj vstane kot en mož!

Vse je mogoče, če se hoče!

Tovariši, vstopajte v partizanske vrste, uprite se, začnite kar najživahnejše delovanje, kjerkoli in kakorkoli, in uspeh je gotov, zmaga nam ne uide.

Tudi mi pomagajmo Slovanstvu! Proslavimo Hrvaštvo, ki so ga izdajalci in omahljivci umazali! Tudi mi Dalmatinci bodimo delavci na novi stavbi človeške usode!

Varujmo svojo čast in svoj obraz!

In ko nas bo ovenčala zmaga, bomo s ponosom zrli na pretekle napore in muke.

Veselili se bomo novega, pravičnejšega družbenega reda in sreče svojega naroda in svojih družin pa rekli:

Tudi mi smo prispevali uničenju Zla in povišanju Dobrega.

Tudi mi smo vredni živeti na soncu božjem v novi bratski zvezi osvobojenih in prerojenih narodov.

S.G.P. »PIONIR«

NOVO MESTO

V vseh dosedanjih gibanjih, v zavestnih socialističnih akcijah, v radostih in stiskah človeštva smo jugoslovanski komunisti zmerom pogumno, z visoko dvignjeno glavo gledali naravnost v oči slehernemu položaju. Zato se s ponosom spominjamo prehojenih 20 let in pozdravljamo letošnji DAN BORCA!

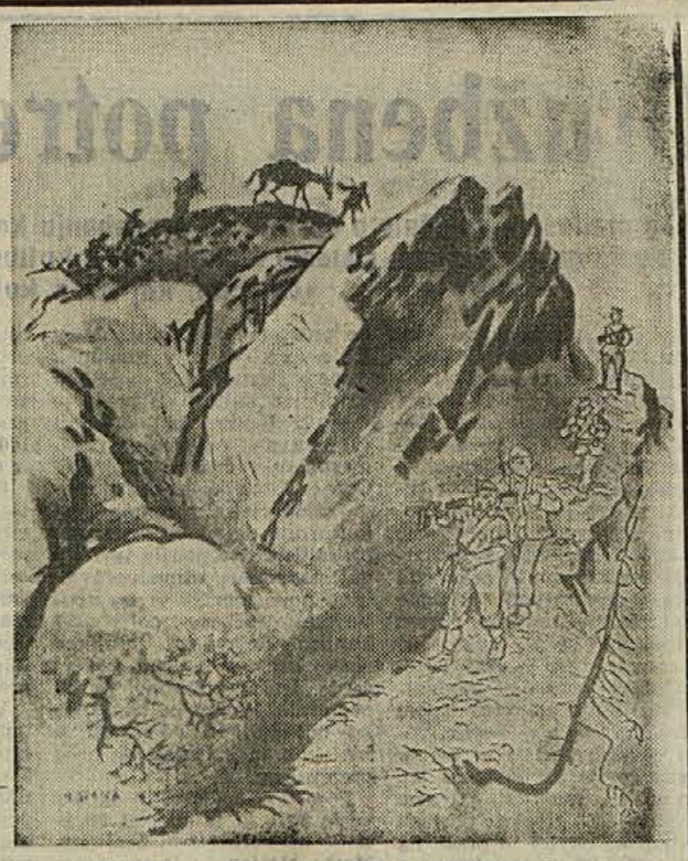

Pozdrav vsem, ki so sodelovali v naši revoluciji in nadaljujejo z izgradnjo socialistične domovine!

»Keramika«

NOVO MESTO

Ponosni smo na velike pridobitve naše borbe in revolucionarno preobrazbo dežele! Ponosni smo na naše borce in na slavno partizansko vojsko, ki nam je priborila svobodo!

Trgovsko podjetje

»IZBIRA«

NOVO MESTO

Ustvarjamo obilje dobrin za lepše in boljše življenje naših ljudi! To je nadaljevanje leta 1941 začete vseljudske revolucije naših narodov!

Občinski ljudski odbor
Občinski odbor Zveze borcev
OBČINSKI ODBOR ZVVI
OBČINSKI ODBOR ZROP
NOVO MESTO

Pozdrav vsem borcem in aktivistom iz NOV s področja novomeške občine!

Vsakemu po njegovih sposobnostih, vsakemu po njegovih potrebah — za to se borimo vsa povojna leta in s tem nadaljujemo bitko za socializem, začeto z našo revolucijo!

Občinski komite ZKS NOVO
Občinski odbor SZDL MESTO

Pozdrav vsem prvoborcem, aktivistom in voditeljem naše revolucije!

Pozdrav vsem borcem NOV, pozdrav vsem graditeljem socializma!

TRGOVSKO PODJETJE

»ŽITO«

Ljubljana – skladišče

NOVO MESTO

Slava in čast vsem padlim borcem, graditeljem nove Jugoslavije!

Kmetijska zadruga

NOVO MESTO

Iskrene čestitke za DAN BORCA!

Delovni kolektiv
TISKARNE
KNJIGOVEZNICE
KARTONAŽE

Knjigotisk

NOVO MESTO

čestita ob 20. obletnici vstaje in za DAN BORCA vsem pripadnikom naše partizanske vojske, vsem aktivistom iz NOB in vsem borcem za socializem!

Ob DNEVU BORCA in slavni obletnici naše revolucije iskreno pozdravljamo bivše partizane, želeč jim tudi v izgradnji socializma bleščečih uspehov!

TRGOVSKO PODJETJE

»PETROL«

Ljubljana – skladišče

NOVO MESTO

S ponosom zroč doslej prehojeno pot, z visoko dvignjeno glavo, polni delovne radosti in vere v svetlo bodočnost stopamo narodi Jugoslavije v socialistično prihodnost!

Vodna skupnost Dolenjske

Živel 4. julij – DAN BORCA!

Živel 22. julij – DAN VSTAJE!

Kolektiv podjetja

»ELEKTRO«

Novo mesto

se pridružuje čestitkam delovnih kolektivov ob 20-letnici vstaje in DNEVU BORCA!

Iskrene pozdrave in tople čestitke vsem članom Zveze borcev!

OBRTNA DELAVNICA

»Tapetnik«

NOVO MESTO

TOVARNA ZDRAVIL

»KRKA«

NOVO MESTO

Uspehi, ki jih ugotavljamo na vseh področjih, so spremenili zunanjo podobo naše dežele in hitro spreminjajo miselnost ljudi! Za vse to smo dolžni zahvalo tovarišem in tovarišicam, ki so se v času okupatorjevega terorja z orožjem v roki uprli in nam priborili svobodo!

OB 20-letnici ljudske revolucije, za DAN BORCA in DAN VSTAJE prisrčno čestitamo!

Hotel Grad

OTOČEC

»VINO«, Brežice

s svojimi kletmi:

BREŽICE — VIDEM-KRŠKO — METLIKA — IVANČNA GORICA — LJUBLJANA

toplo pozdravlja pripadnike naše partizanske vojske, borce in aktiviste iz NOB ter jim čestita za praznik – **4. JULIJ!**

Vse, kar smo doslej naredili, smo naredili skupaj z našo Partijo, vse, kar je narejeno — vse je naredila Partija skupaj z ljudstvom!

Članom ZB in ZVVI najprisrčnejše čestitamo!

Industrija obutve

NOVO MESTO

Pozdrav DNEVU BORCA – prazniku jugoslovanskih narodov!

Okrajni ljudski odbor
Okrajni odbor Zveze borcev

OKRAJNI KOMITE ZKS
OKRAJNI ODBOR SZDL
OKRAJNI ODBOR ZROP
OKRAJNI KOMITE LMS
OKRAJNI ODBOR ZVVI
OKRAJNI SINDIKALNI SVET

NOVO MESTO

Tovarišem in tovarišicam, ki so se v času NOB hrabro borili v enotah naše partizanske vojske, aktivistom, ki so na terenu opravljali neprecenljive usluge in vsem, ki so sodelovali z NOB — prisrčne čestitke s toplimi pozdravi ob 20. obletnici naše ljudske revolucije!

DELOVNI KOLEKTIV PODJETJA

»Kremen«

NOVO MESTO

pozdravlja dvajsetletnico revolucije – za dan borca pa pozdravlja in čestita vsem borcem in aktivistom NOB!

Tople čestitke za DAN BORCA in za 20. obletnico vstaje naših narodov!

Knjigarna in papirnica
Gostilna »Lovski rog«
ČRNOMELJ

Ob DNEVU BORCA, našem prazniku, znova poudarjamo: vse sile za nenehen razvoj proizvajalnih sil! Le to je pot do višje življenjske ravni!

Kmetijsko gozdarsko posestvo

NOVO MESTO

Pozdrav vsem prvoborcem, aktivistom in voditeljem naše revolucije!

Kmetijska zadruga

METLIKA

TRGOVSKO PODJETJE

Straža

pozdravlja vse, ki so sodelovali v naši revoluciji in nadaljujejo z izgradnjo naše socialistične domovine!

Ponosni smo na velike pridobitve naše borbe in revolucionarno preobrazbo dežele, ki stopa med industrijsko razvite države!

Občinski ljudski odbor Trebnje

Občinski komite ZKS – Občinski odbor ZB – Občinski odbor SZDL – Občinski odbor ZROP – Občinski odbor ZVVI ter ostale organizacije in društva

---

Pozdrav dvajsetletnici revolucije in vsem, ki so v njej sodelovali!

Občinsko podjetje
»REMONT«
MIRNA PEČ

Pletilnica v Dobovi

pozdravlja vse borce za svobodo napredek in mir, za srečnejše življenje vsega človeštva!

Prelita kri, napori in trpljenje naših narodov niso bili zaman: izbojevali smo si svobodo in gradimo svoj dom in svetle perspektive! Pozdravljamo 4. julij – DAN BORCA, praznik vseh jugoslovanskih narodov!

»IMPERIAL«

tovarna čokolade in likerjev, Videm-Krško

Vsem delovnim ljudem naše republike pošiljamo borbene pozdrave za 4. JULIJ 1961!

Mizarsko podjetje »HRAST«, Šentlovrenc

Prisrčne pozdrave vsem jugoslovanskim revolucionarjem!

Elektrotehnično podjetje Novo mesto

Za DAN BORCA, za DAN VSTAJE in ob 20. obletnici naše ljudske revolucije čestitamo narodom Jugoslavije!

„MESO“

VIDEM-KRŠKO

Razvijajmo in krepimo socialistični demokratizem, veliko pridobitev naše revolucije!

Splošno obrtno podjetje

VIDEM-KRŠKO

Živel DAN BORCA — 4. julij!

Bodimo še naprej zvesti revolucionarnemu ustvarjalnemu duhu marksizma! Naj živi DAN BORCA – naš veliki praznik! Naj žive vsi nekdanji borci in aktivisti!

Občinski ljudski odbor Metlika

OBČINSKI KOMITE ZKS ● OBČINSKI ODBOR ZB ● OBČINSKI ODBOR SZDL ● OBČINSKI ODBOR ZROP ● OBČINSKI ODBOR ZVVI ● OBČINSKI KOMITE LMS

Priporočamo se za nakup in čestitamo udeležencem NOB za DAN BORCA ter za 20-letnico ljudske revolucije v FLRJ!

TRGOVSKO PODJETJE

„PROMET“

VIDEM-KRŠKO

Nezlomljiva enotnost naših narodov je dragocena pridobitev NOV. Ob 4. juliju, DNEVU BORCA, se tega še prav posebej zavedamo. Iskreno čestitamo nekdanjim borcem in aktivistom iz vse Bele Krajine!

»BELSAD«

PREHRAMBENA INDUSTRIJA

ČRNOMELJ

Pozdrav dvajsetletnici revolucije in čestitke za 4. julij!

Trgovsko podjetje »POTROŠNIK«
ČRNOMELJ

Zmaga delavskega razreda in lepše, boljše življenje nas vseh je postalo stvarnost!

Za obisk se priporoča

Gostišče MOKRICE
JESENICE na Dol.

Svojim gostom, zlasti pa nekdanjim partizanom prisrčno čestitamo in se priporočamo za obisk v novem hotelu Lahinja!

GOSTINSKO PODJETJE
ČRNOMELJ

DELOVNI KOLEKTIV PODJETJA

Mesoizdelki

MOKRONOG

pozdravlja vse borce NOV, graditelje jugoslovanske socialistične skupnosti in jim čestita za DAN BORCA!

Pozdrav narodom, ki se še bojujejo za svobodo, pozdrav narodom Jugoslavije ki so jim vzgled!

TRGOVSKO PODJETJE, Trebnje

Med NOB je bila skovana nezlomljiva enotnost Titove Jugoslavije, v kateri korakata složno po isti poti delavski razred in vse naše ljudstvo!

DANA

destilacija, tovarna likerjev, sadnih sokov, promet z vinom, pivom, gostinstvo
MIRNA NA DOL.

Delovni kolektiv in organi samoupravljanja

Okrajnega zavoda za socialno zavarovanje v Novem mestu

s podružnicami: Brežice, Črnomelj, Videm-Krško z izpostavo v Sevnici

iskreno pozdravljajo in čestitajo vsem nekdanjim borcem in voditeljem naše slavne partizanske vojske, želeč jim tudi v izgradnji socializma mnogo uspehov!

Pozdrav vsem borcem, podoficirjem in oficirjem v vrstah JLA – slavne naslednice naših partizanskih brigad!

Za obisk se priporoča

Zdravilišče Šmarješke Toplice

Trgovsko obrtno podjetje

Naši izdelki MOKRONOG

čestita za 4. julij vsem udeležencem NOV in članom Zveze borcev, zlasti pa prebivalcem Mokronoga za krajevni praznik!

Za DAN BORCA in krajevni praznik čestita

Telekomunikacije
industrijsko podjetje za elektrozveze – obrat
Mokronog

Ob dnevu borca se z največjim spoštovanjem spominjamo vseh naših tovarišev in tovarišic, najboljših sinov in hčera naših narodov, ki so z življenjem zapečatili svojo ljubezen do domovine in svobode!

Okrajna zadružna zveza in Okrajna kmetijsko gozdarska zbornica, Novo mesto

Nadaljujmo delo naših revolucionarjev in vlagajmo vse sile za napredek in socializacijo vasi!

Dolenjski list še vedno vodi

Naše predstavnike v napovedovanju športne napovedi moramo pohvaliti. Redno so med najboljšimi in četudi je v kakem kolu kopica presenečenj, imajo vsaj pet al šest zadetkov.

Vrstni red v tem kolu: Ljubljanski dnevnik 7 točk, Dolenjski list in Celjski tednik 6, Polet 5, Delo, Glas, TT in Slov. Jadran po 4 točke, Večer 3 in RTV 2 točki.

V generalni razvrstitvi po vseh dosedanjih kolih je vrstni red ostal v glavnem isti kot prejšnji teden: 1. DOLENJSKI LIST 131 točk, 2. Celjski tednik 127 točk, 3. Gorenjski Glas 125 točk, 4. Večer 124 točk, 5. Ljubljanski dnevnik 120 točk, 6. Delo 119 točk, 7. Polet 118 točk, 8. RTV 117 točk, 9. TT 106 točk, 10. Slovenski Jadran 101 točko.

V novem kolu, ki bo na sporedu v nedeljo, 2. julija, bo naš list zastopal JANKO GOLEŠ, odbojkar in košarkar novomeškega Partizana.

Lep uspeh v zveznem merilu

Po uspešnem nastopu na republiškem turnirju mladink v namiznem tenisu (tam je osvojila 3. mesto) se je Irena Mikec (Partizan, Novo mesto) udeležila tudi zveznega turnirja, ki je bil preteklo soboto in nedeljo v železarskem središču Bosne — v Zenici. **Med desetimi najboljšimi mladinkami iz vse države je Mikčeva delila 5.—6. mesto z Mitrovićevo iz Zenice, ki je letošnja pionirska prvakinja FLRJ**

Mikčeva letos prvič nastopa v mladinski konkurenci, zato je njen uspeh toliko večji.

Ljudska tehnika - šola za strokovnjake

Na okrajnem občnem zboru Ljudske tehnike, ki je bil v nedeljo, 25. junija, v Novem mestu, so se spet križala mnenja, namreč kakšno dejavnost naj zajame ta organizacija in v kakšnih oblikah naj se razvija v prihodnje. V razpravi, v kateri je sodeloval tudi predsednik okrajnega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva v Novem mestu Viktor Zupančič, so poudarili, da mora biti Ljudska tehnika vključena v komunalno dogajanje, njena naloga pa je krepiti izobraževalni sistem, torej tisto znanje, ki ga človek ne more dobiti v šoli, tovarni in kjerkoli že dela.

Uvodna poročila so temeljito razpravljala o dobrih in slabih straneh dosedanje dejavnosti Ljudske tehnike, pri čemer so ugotavljala, da za tehnično dejavnost ni bilo pravega zanimanja in tudi ne pomoči drugih organizacij, da pa so nekatera društva kljub temu dosegla dostojno raven kvalitetnega in kvantitetnega dela. Imamo vse premalo sposobnega tehničnega kadra, da bi mogli tehnično dejavnost razviti do popolnosti, kakršno zahteva splošen razvoj gospodarstva. Precejšnja pomanjkljivost je bila tudi v tem, ker ni bilo izdelanih delovnih programov in so občinski odbori LT največkrat tipali v prazno ali pa sploh niso delali. Seveda gre neuspeh, če govorimo enostransko, tudi na račun pomanjkanja prostorov, brez določenega delovnega mesta pa ne more uspešno delovati nobena organizacija. Vsi predstavniki posameznih občin so zatem ugotovili, da so bili zlasti slabi stiki s SZDL in DIT, pa tudi z nekaterimi društvi, ki gojijo specializirano tehnično zvrst, čeprav bi morali eno dejavnost dopolnjevati z drugo.

Če bi ocenjevali samo delo posameznih društev, klubov in krožkov, ki gojijo več ali manj specializirano tehnične zvrsti (fotoklubi, fotokrožki, društvo strojnikov itd.), bi za marsikaterega lahko zapisali: odlično; toda če upoštevamo, da med njimi največkrat ni bilo povezave (nekaj vzrokov za to smo navedli zgoraj), ne moremo govoriti o popolnem uspehu Ljudske tehnike, torej o organizaciji, katere naloga je združevati vse, ki se bavijo s kakršnokoli tehnično dejavnostjo. Namen Ljudske tehnike je, če še enkrat poudarimo, razviti tehnični izobraževalni sistem organizirano, premišljeno in do popolnosti ter v skladu s hitrim porastom družbene oziroma komunalne proizvodnje. Pri tem bi seveda morali upoštevati kmetijsko in industrijsko dejavnost in bo morala Ljudska tehnika kot načelna organizacija tehničnega dela v sodobnem razvoju bolj skrbeti za izobraževalno raven delavcev in strokovnega kadra v podjetjih, tovarnah in v kmetijski proizvodnji.

Pomanjkanje strokovnjakov, ki jih zahteva tehnična dejavnost, strokovnih učiteljev v šolah, kjer je LT našla veliko pristašev med mladino, kakor tudi prešibka pomoč DIT in drugih organizacij — to so bila vprašanja, na katera je poskušala odgovoriti razprava. Seminarji, ki jih je LT organizirala za svoje člane, oziroma za vodje društev, krožkov in klubov, seveda niso mogli dati zadovoljivega uspeha že zategadelj, ker so na njih predavali »priučeni« strokovnjaki, zlasti ljudje z večletno prakso, a brez trdne teoretične podlage. Zato je med sklepi okrajnega občnega zbora LT najvažnejši ta, ki zahteva, da je treba doseči razen kvantitete predvsem kvaliteto tehnične dejavnosti; to bo poslej tudi merilo sposobnosti strokovnih vodstev na različnih tehničnih področjih, skratka tistih, ki bodo delala v okviru Ljudske tehnike.

Več skrbi bo treba posvetiti mladini v šolah in na delovnih akcijah, organizirati predavanja o tehničnih dosežkih za delavce v tovarnah in podjetjih, razen tega pa skrbeti, da bodo delavci sami imeli določene klube, krožke, društva itd. Tehnična dejavnost naj vzbudi zanimanje tudi pri tistih, ki sicer že delajo na tehničnem področju v naši proizvodnji. Pri vsem tem naj bi vedno upoštevali načelo, da ni dovolj poznati svojega delovnega mesta (kar bi veljalo za delavce in tehnično osebje v proizvodnji), pač pa bi moral vsakdo dobiti vsaj splošne pojme o drugih tehničnih zvrsteh; tehnične zvrsti se torej med seboj ne smejo izključevati, ampak dopolnjevati.

Ljudska tehnika, ki vzgaja, krepi in vodi bodoče strokovnjake do določenega mesta v proizvodnji, ima veliko težav pri izpolnjevanju programa. Že dokaj slaba povezava z občinskimi odbori LT, nedelavnost komisij za poživitev tehnične dejavnosti in še vrsta drugih problemov skušajo zmanjšati njeno vlogo; če pa bomo razvijali njeno dejavnost v skladu z resničnimi potrebami in če bo LT res družbeno aktualna, bo njeno delo slej ko prej uspešnejše. Potrebno bo začeti razmišljati o gradnji tehničnih domov, ki bodo še bolj mikali ljudi, da se bodo začeli zanimati za dejavnost te široke ljudske organizacije.

Na koncu plodne razprave so nekaterim najbolj zaslužnim članom — veteranom LT in najboljšim krožkom in klubom podelili plakete.

Pred novim okrajnim odborom LT (4 članov, 9 v sekretariatu) je torej veliko nalog, veliko ovir in problemov, ki jih bo treba rešiti. Če pa bo upošteval izkušnje prejšnjega odbora, posameznih članov in občinskih odborov, bo delo precej lažje. Predvsem bo potrebna pomoč SZDL, ki bo morala podpreti prizadevanja Ljudske tehnike, več pomoči pa pričakujejo tudi od drugih organizacij.

NAŠ OBISK

»Nisem razočarana . . .«

»Naj odgovorim kar preprosto: doma sem v Krmelju, učim pa v Tržišču. V službi sem drugo leto.«

V Krmelju jo poznajo vsi in tudi v Tržišču. Pravijo, da je Gusta Štangl najbolj prizadevna učiteljica v tem rudarskem predelu. Zlasti je priljubljena med otroki. »Kar 42 otrok učim,« je povedala.

Vsak dan potuje v Tržišče. Vožnja s kolesom je njen »konjiček«. »Čeprav je lepo biti učitelj kjerkoli, bi vendarle raje poučevala oma. Drugače bi bilo, če

bi stanovala v Tržišču. Ko sem prišla z učiteljišča, so govorili, da bom tam res imela vse, kar bom hotela. No, saj nisem razočarana . . .«

Gusta je že nekaj let članica ZK. Že na učiteljišču so jo sprejeli v to organizacijo. Delala je še drugje. Zelo rada se spominja Prešernovega pevskega zbora iz Celja, pri katerem je bila nekaj let, in vsega, kar je doživela v zgodnji mladosti.

»Ali ste se že dokončno uživeli v vlogo učiteljice na vasi?«

»Mislim, da še ne. Rada pa bi še študirala: defektologijo ali mladinsko psihologijo. Ne razumem, zakaj se vsi tako hitro zadovoljijo s tem, kar so se naučili v srednji šoli. Meni se namreč šele zdaj poraja želja, da bi študirala, kajti spoznala sem, da me položaj — biti nekje učiteljica — ne zadovoljuje. Toliko novega in lepega sem se v tem kratkem času naučila! Razkrivajo se nove, še nejasne oblike dela; do teh hočem. Vsak dan doživim kaj novega. Tega mi pa doslej šola ni dala.«

Krmelj je manjše industrijsko središče, a se še razvija. Rudnik gradi nove bloke. Ljudi je vedno več.. Osnovna šola pa ima samo štirj razrede. V Tržišču in Šentjanžu sta osemletki. Prav to je tudi vzrok, da domači učitelji poučujejo drugje. Učiteljica Gusta Štangl je povedala, da bi bilo delo doma vse drugačno, lažje. »Več časa bi imela tudi za druge stvari, predvsem za mladinsko organizacijo.«

»Nisem razočarana,« je povedala na koncu. »Želim le, da bi nekoč lahko poučevala na domači osemletki in še naprej pomagala društvom in organizacijam.«

I. Zoran

Priprave za državno prvenstvo

Zadnji junijski dnevi so polni toplote, sonce neusmiljeno pripeka. Vse išče sence in se hladi v Krki, le 20 mladincev — nogometašev se tudi v tej vročini vneto pripravlja na državno prvenstvo. Mladinci so se zbrali iz cele Slovenije, da bi v skupnem treningu v Novem mestu izpopolnili svoje znanje in zasedli kar najboljše mesto na državnem prvenstvu. Treningi so naporni, trenerji zahtevni, časa je malo.

Nas pa je najbolj zanimalo, kako se v Novem mestu počutijo. Zato smo zaprosili najprej vodstveni kader za odgovor na vprašanje:

Kako ste zadovoljni z napravami in pogoji za trening nogometašev v Novem mestu?

BRANKO ELZENER, predavatelj na Visoki šoli za telesno kulturo v Ljubljani: Presenetilo me je, da imate lepo urejene objekte. Vsi pogoji so za nas zelo primerni. Za hrano se restavracija trudi, da bi bila čimboljša in tudi dovolj je je.

VINKO BENCIK, znani Odredov vratar, sedaj trener: Pogoji odlični. Domačini zelo prijazni. Čudi me le, kako to, da ni v Novem mestu razvit nogomet, ko imate tako idealne pogoje in odlične terene (tudi mi se to sprašujemo!).

JANEZ PIŠEK, trener NK Ljubljane: Vse je zelo udobno, stanovanja, prehrana, tereni. Do sedaj nisem vedel, da so v Novem mestu idealni pogoji za trening. Če bodo zvedeli klubi za gostoljubnost in tako dobre terenske pogoje, bodo v vedno večjem številu prihajali na trening v Novo mesto. Škoda je le, da Novo mesto nima boljšega nogometnega moštva. Potrebovali bi trenerja, ki bi poskrbel za boljši nogomet.

MLADINCI: Vsi smo zadovoljni, le časa za počitek je premalo. Radi pa bi se tudi seznanili z zgodovino Novega mesta, za kar pa žal ni bilo dovolj časa.

Mladinci so nastanjeni v Domu Partizana in na kopališču na Loki, kjer imajo tudi hrano. Vodstvo pa jim za zaključek pripravlja tudi izlet v partizanski Rog, kjer si bodo ogledali spomenike iz NOB.

Tako poteka trening naših mladih nogometašev. Šf.

»BOREC« — OKRAJNI POKALNI PRVAK

V nedeljo je bila odigrana zadnja tekma za pokal v novomeški nogometni podzvezi. To pot sta se v Novem mestu srečala domači Borec in NK Brežice. Srečanje se je končalo z zmago domačinov 2:1 (1:0). Tekma je bila tipično prvenstvena, kljub vročini, ki je bila ta dan. Gledavcev ni bilo veliko, saj je vse zvabila Krka. Tekma je bila vsekakor ob neprimernem času.

Borec se je tako plasiral kot predstavnik nogometne podzveze v republiško tekmovanje, v katerem bo sodelovalo 8 klubov, predstavnikov podzvez. Če jim bo žreb naklonjen, bomo imeli priložnost tudi v Novem mestu gledati kakšno zanimivo srečanje.

Borcu pa želimo mnogo uspehov pri nadaljnjem tekmovanju!

Dviganje uteži: KOČEVJE : NOVO MESTO

Preteklo sredo je bilo v osnovnošolski telovadnici v Novem mestu prijateljsko srečanje dvigalcev uteži kočevskega in domačega Partizana. Srečanje ni bilo javno in je bilo predvsem namenjeno posredovanju izkušenj novomeških dvigalcev mladim dvigalcem iz Kočevja, ki so šele pred kratkim ustanovili svojo sekcijo pri Partizanu. To je bilo za goste iz Kočevja prvo tekmovanje, zato je razumljivo, da so podlegli novomeški ekipi, čeprav ta ni nastopila popolna. Gostje so pokazali precejšnjo moč, primanjkuje pa jim še tehnike dviganja.

Končni rezultat dvoboja je **976,5 kg : 916,5 kg za novomeškega Partizana.**

Ob tej priložnosti naj zapišemo še to, da je **Marijan Potrč izboljšal novomeški članski rekord srednjeteže kategorije v sunku na 108 kg**, od gostov pa sta bila najuspešnejša Polajnar in Nered, ki sta nastopala v lahkoteški kategoriji. **Nered je s sunkom dvignil celo 105,5 kg.**

Rezultati:

Peresnolahka kategorija: 1. Pirc (K) 198,5 kg (57,5 kg, 60 kg, 81 kg); Lahka kategorija: 1. Gašperšič (Nm) 220 kg (60 kg, 67,5 kg, 92,5 kg); 2. Luzar (Nm) 212,5 kg (60 kg, 62,5 kg, 90 kg), 3. Zrimšek (Nm) 210 kg (55 kg, 65 kg, 90 kg), 4. Cigler (Nm) 195 kg (57,5 kg 60 kg, 75,5 kg); Srednja kategorija: 1. Meljo (K) 205 kg (55 kg, 65 kg, 85 kg); Lahkoteška kategorija: 1. Polajnar (K) 246 kg (75,5 kg, 75,5 kg, 95 kg), 2. Nered (K) 243,5 kg (67,5 kg, 70,5 kg, 105,5 kg), 3. Hodnik (Nm) 182,5 kg (57,5 kg, 55 kg, 70 kg);

Srednjetežka kategorija: 1. Potrč (Nm) 264,5 kg (76 kg, 80,5 kg, 108).

Jože Gašperšič

Nogomet pripada mladini

Kot smo že poročali, trenira te dni v Novem mestu slovenska mladinska nogometna reprezentanca za državno prvenstvo, ki bo od 2. do 9. julija v Beogradu. Kdor zaide na novi stadion ali gre mimo telovadišča na Loki, lahko vidi, kako temeljit je naporen je trening nogometašev. Treningi potekajo v glavnem v največji vročini, to pa predvsem zato, da se bodo mladinci privadili na vročino, ki jim bo velik nasprotnik tudi pri srečanjih v Beogradu. Da bi poleg kondicije in tehnike pridobili še na povezanosti in se vigrali, je bilo že odigranih nekaj prijateljskih srečanj. Tako so Elan premagali z 11:3 (5:0, 1:2, 5:1). Igrali so trikrat po 30 minut, zato da je trener mladinske reprezentance preizkusil vse igralce. Elan ni bil kos razigranim mladincem, posebno ne v prvi tretjini.

Drugo tekmo so igrali v Črnomlju proti Beli krajini in zmagali s 3:1 (2:0). Tudi to pot so mladinci zaigrali zelo dobro in so zasluženo zmagali.

V programu je še srečanje z Borcem. Šf

BELA KRAJINA — GRAFICAR 5:0

V drugem kolu nogometnega tekmovanje za vstop v slovensko consko ligo je preteklo nedeljo v Črnomlju v povratni tekmi premagala domača Bela krajina Grafičarja iz Ljubljane z rezultatom 5:0. Ker je Bela krajina izgubila tekmo v Ljubljani s 6:0, se kljub nedeljski visoki zmagi in lepi igri ni plasirala v consko ligo. Na borbenost, optimizem in visoko moralo domačih igralcev je precej vplivala zmaga, ki jo je pretekli četrtek doseglo moštvo proti reprezentanci Ljubljane, ko jo je premagalo s 3:1.

Tak rezultat so dosegli nogometaši kljub temu, da je društvo brez finančnih sredstev in zato igralcem, ki so v rednem delovnem razmerju, ni moglo organizirati priprav za tekmo. V tem pogledu so bili v neenakem položaju s svojimi nedeljskimi nasprotniki. Mnenja smo, da naj bi se dalo več za šport, saj so vsi klubi v okraju v približno enako težkem položaju. Taka denarna naložba bi se bogato obrestovala, saj bi je bila deležna predvsem naša mladina, ki bi jo hkrati odvrrili od raznih stranpoti.

V. J.

Oglejte si od 1. do 3. julija v Novem mestu športna tekmovanja kolektivov ELEKTRO GOSPODARSTVA SLOVENIJE!

Slaba igra novomeških odbojkaric

Republiško odbojkarsko prvenstvo za mladinke, ki je bilo preteklo nedeljo na Bledu, je prineslo precej razočaranja. To razočaranje gre na račun slabe igre.

Glavni vzrok je v tem, ker ekipa ni bila vigrana in ni pokazala niti najmanj požrtvovalnosti.

Prvo mesto so osvojile mladinke Fužinarja z Raven na Koroškem. Kljub veliki požrtvovalnosti pa niso pokazale takšne odbojke, kot bi jo lahko.

Končni vrstni red je naslednji: 1. Fužinar (Ravne), 2. OK Jesenice, 3. OK Triglav (Kranj), 4. OK Branik (Maribor), 4. TVD Partizan (N. m.).

Novomeške odbojkarice so nastopile v naslednji postavi: Kožuh, Keber, Šetina, Saje, Bele, Drenik, Cuček, Schmidt. Sd

Balinarski pokal za Poštarja

Balinarski klub Železničar je organiziral 24. in 25. junija pokalni balinarski turnir na svojem igrišču pred Kurilnico. Udeležilo se ga je sedem ekip, kar je zelo lepo število za novomeške balinarje.

V soboto so bila izločilna tekmovanja, zmagovalci pa so se plasirali za finalni turnir. Rezultati predtekmovanj: Poštar: ObLO 13:3, Pionir : Železničar II 13:8, ONZ : Novoteks 13:7, Železničar I: Železničar II 13:0.

V finalni turnir, ki je bil v nedeljo dopoldne, so se plasirale ekipe Poštarja, Pionirja, ONZ in Železničarja I. Igrali so vsak z vsakim. Finalne igre so bile zelo lepe in borbene predvsem zaradi izenačenih ekip. Prijetno nas je presenetila **ekipa Poštarja,** ki je zmagala na vseh štirih tekmah ter **zasluženo osvojila prvo mesto in pokal.** Sicer je bila v igri z ONZ že na robu poraza, toda nasprotnik ni znal izkoristiti zaključnih krogelj.

TEHNIČNI REZULTATI:

Poštar : Železničar 13:7, Poštar : Pionir 13:8, Poštar : ONZ 13:12, Železničar : Pionir 13:3, Železničar : ONZ 13:11, Pionir : ONZ 13:7. — Končni vrstni red: 1. Poštar — 6 točk, 2. Železničar (4 točke), 3. Pionir (2), 4. ONZ — 0 točk.

Popoldne je bila prijateljska tekma med balinarji. Kanižarice in Železničarja. V obeh igrah so z lahkoto zmagali železničarji 13:6 in 13:2. Gostom iz Kanižarice se je poznalo, da je to zanje prvi javni nastop v mednarodnem načinu balinanja.

Pri balinarjih Novega mesta se pozna, da jim manjka igrišč. Pravini igrišči imata samo ekipi Železničarja in Pionirja. Poštar bo podaljšal svoje igrišče na Drski, ObLO in Vojni odsek bosta skupno zgradila novo igrišče pri Osolniku, Novoteks pa bo zgradil novo igrišče ob tovarni. Ko bodo zgrajena vsa igrišča in si bodo klubi nabavili zadostno število krogel, se bo konec julija pričela balinarska liga Novega mesta. (-en)

Presenečenje v Brežicah

Mlečna restavracija v Brežicah je zelo izpremenila lice odkar so namestili v njej mizice in stole. Kolektiv, ki je pred leti ustvaril ta obrat skorajda iz nič, je lani prištedil 450 tisoč dinarjev za novo opremo in nekaj manjših popravil. Lepe raznobarvne mizice, prevlečene z ultrapasom, in udobni stoli kar vabijo: izvolite sesti! Promet stalno narašča, cen pa navzlic podražitvam na tržišču še niso dvignili. Prizadevne žene še niso zadovoljne, zdaj že razmišljajo o novih zavesah, o linoleju za pod in še o marsičem ter počasi zbirajo sredstva. Police v lokalu so že precej napolnjene z vkuhanim sadjem, ki so ga pripravile v prostem času.

ČRNOMELJ: prizorišče finala v rokometu

Rokometna zveza Slovenije je dodelila organizacijo republiškega prvenstva v velikem rokometu Belokranjskemu rokometnemu odboru Črnomelj. Ta bo izvedel finalni del tekmovanja, ki bo 4. julija 1961 v Črnomlju.

V finale so se plasirale ekipe SVOBODE iz Ljubljane (lanskoletni prvak), PARTIZAN Koper, BRANIK Maribor in PARTIZAN Črnomelj.

Ljubitelji rokometa bodo imeli priložnost videti najboljše rokometašice Slovenije. Organizator vabi prebivalstvo Črnomlja, naj si ogleda zanimivi turnir!

M-K

Vozil je brez izpita

21. junija ob 22.40 je prišlo do nesreče pri mostu čez Krko pri Brežicah. Voznik Vinko Prah iz Crneče vasi pri Kostanjevici je upravljal avtomobil S-13811. Pri mostu ni mogel izpeljati levega ovinka, zato se je zaletel v obcestni zid. Škode je za 30.000 dinarjev. Voznik ni imel šoferskega izpita.

Imenovana je komisija za šah pri OZTK

Okrajni odbor Okrajne zveze za telesno kulturo v Novem mestu je na svoji seji 12. junija imenoval člane Komisije za šah, ki je prevzela celotno delo in naloge bivše Okrajne šahovske zveze Novo mesto. V komisijo so bili imenovani dr. L. Goleč, L. Mrvar, A. Radanovič, S. Sitar in A. Škerlj. Predsednik komisije je Slavko Sitar. V komisiji ni nekaj dolgoletnih in zaslužnih odbornikov bivše Okrajne šahovske zveze Novo mesto. (Nika Belopavloviča, Slavka Dokla, Leona Škrabla), ker so zaradi službene preobremenjenosti morali prenehati z aktivnim delom v šahovski organizaciji. Komisija za šah izreka imenovanim tovarišem za njihovo dolgoletno požrtvovalno in vestno delo iskreno zahvalo.

Ker je Komisija za šah prevzela vse naloge in funkcije bivše Okrajne šahovske zveze Novo mesto, naj se vsa šahovska društva in sekcije na območju Okraja Novo mesto obračajo v vseh organizacijskih, kategorizacijskih in tekmovalnih vprašanjih na **Komisijo za šah pri OZTK Novo mesto.**

Brzopotezno prvenstvo LRS v Novem mestu

Šahovska zveza Slovenije je ponudila Komisiji za šah pri Okrajni zvezi za telesno kulturo Novo mesto izvedbo letošnjega brzopoteznega prvenstva Slovenije, kar je komisija sprejela. Turnir bo 16. julija v vajenski šoli, udeležijo pa se ga lahko vsi šahisti, ki žele nastopiti, ker je turnir odprtega značaja. Turnir je prispevek slovenskih šahistov k proslavam in manifestacijam ob 20—letnici vstaje jugoslovanskih narodov.

Komisija za šah pri OZTK Novo mesto poziva vsa šahovska društva in sekcije na območju okraja Novo mesto, naj na brzopotezno prvenstvo LRS za leto 1961 pošljejo čimveč svojih članov in na ta način prispevajo svoj delež ob tako pomembni obletnici.

SLAVKO SITAR

SAH V SEVNICI

23. junija je bil v sevniški kolodvorski restavraciji šahovski brzoturnir Svobode. Udeležilo se ga je 16 šahistov. Do zadnjega kola so bile ostre borbe za prvo mesto. Nepričakovano ga je zasedel Vojko Dvojmoč iz Boštanja, ki je v zadnjem kolu premagal zmagovalca predzadnjega turnirja Dušana Brelih.

Rezultati: 1. Vojko Dvojmoč 13 točk, 2. Jože Koleto 12 točk, 3.—4. Pucelj in Maurer po 11,5 točk, 5. Janko Blas 11 točk, 6. Dušan Brelih 10,5 točk, 7. Jože Timer 10 točk, 8. ing. Franc Mrva 9 točk, 9. Horostanski 8,5 točk. J. B.

Okrajno mladinsko in žensko šahovsko prvenstvo

V Novem mestu se je v soboto, 24. t. m., pričelo mladinsko in (prvič v zgodovini dolenjskega šaha!) tudi žensko šahovsko prvenstvo okraja Novo mesto. Na turnirju mladincev nastopa 14 igralcev, turnir mladink pa je po številu skromnejši, saj igrajo na njem samo tri mladinke. Turnirja bosta končana danes. Zmagovalca bosta zastopala naš okraj na republiškem mladinskem in ženskem šahovskem prvenstvu, ki se bo pričelo predvidoma 17. julija v Ljubljani ali na Jesenicah.

Ne jezite se, če o vašem delu naš list še ni poročal: raje nam napišite pismo in povejte, kaj je pri vas zanimivega!

Vsak četrtek: DOLENJSKI LIST v vsako našo družino!

V PONEDELJEK, 10. JULIJA
bo v
NOVEM MESTU
žrebanje sreč
JUGOSLOVANSKE LOTERIJE
Žrebanje bo ob 9. uri na Glavnem trgu.
Pridite k žrebanju!

Pozdrav vsem prvoborcem, aktivistom in voditeljem naše revolucije za letošnji DAN BORCA in za 20-letnico revolucije!
»ZORA« lesna predelovalna industrija ČRNOMELJ

POZDRAV VSEM BORCEM ZA SVOBODO, NAPREDEK IN MIR, ZA SREČNEJŠE ŽIVLJENJE VSEGA ČLOVEŠTVA!
Občinski ljudski odbor Videm-Krško
OBČINSKI ODBOR ZVEZE BORCEV
OBČINSKI KOMITE ZKS — OBČINSKI ODBOR SZDL — OBČINSKI KOMITE LMS — OBČINSKI ODBOR ZVVI — OBČINSKI ODBOR ZROP — OBČINSKI SINDIKALNI SVET
NAJ ŽIVI DAN BORCA — 4. JULIJ!
NAJ ŽIVI DAN VSTAJE — 22. JULIJ!

Te dni popravljajo tudi cesto Novo mesto—Vavta vas—Dol. Toplice. Potem, ko ji najprej zakrpajo luknje, jo obložijo še z drugo asfaltno prevleko. Na cesti, ki je vedno bolj živahna — vabijo nas Dolenjske Toplice z odprtim olimpijskim bazenom, Partizanski Rog in obnovljena cesta po dolini Krke skozi vso Suho krajino! — so sedanja dela posebno pomembna. Ta predel je za turizem pravcati še neodkriti in še vse premalo poznani dolenjski paradiž!

Vsem rudarjem našega okraja čestitamo za njihov praznik 3. julij in jim želimo nadaljnjih delovnih uspehov! Prisrčne čestitke tudi za DAN BORCA!
PREMOGOKOP IN GLINOKOP
GLOBOKO

Opozorilo naročnikom

Pri vsaki spremembi naslova obvezno sporočite stari (dosedanji) in novi naslov, na katerega ste prejemali oz. želite vnaprej prejemati naš tednik. Pri nakazilih denarja za naročnike, ki so pri vojakih, navedite vedno tudi točen naslov prejemnika časopisa.

UPRAVA LISTA

Lepo sodelovanje v Orehovici

V nedeljo, 18. 6. je bila v Orehovici proslava v počastitev 60-letnice GD v Orehovici. Sonce je prijetno grelo, tako da je bila proslava lahko na šolskem igrišču. Ob dveh popoldan so prikorakali gasilci, gasilke, pionirji in častni člani izpred tribune. Tu je govoril tov. Janez Šiško o delu in težavah, ki jih je imelo v tem razdobju društvo. Dal je tudi nekaj smernic za nadaljnje delovanje. Komandant brigade OGZ tov. Ludvik Selan je društvu izročil diplomo ter mu čestital. Tov. Martin Cvelbar, predsednik občinske gasilske zveze Novo mesto, je izročil priznanja za dolgoletno službovanje članom tega društva.

Po končanem govoru so nastopili pionirji. Nastop je treba pohvaliti, saj so se otroci naučili sami brez pomoči starejših. Pevski zbor pionirjev je pod vodstvom tov. Missona zapel nekaj izbranih pesmi. Deklice so pod vodstvom tovarišice učiteljice izvedle telovadni nastop.

Po končani proslavi smo si ogledali šolsko razstavo, ki je bila prirejena v počastitev 60-letnice društva. Človek bi dejal, da je na podeželju nemogoče ustvariti tako razstavo. V šolskih prostorih je bilo nešteto del, katere smo si z zanimanjem ogledali. — Videla sem zadovoljne starše, ki so z veseljem ogledovali delo svojih otrok in se čudili njihovi spretnosti. Tu si lahko videl risbe, zvezke, pridvižne zemljevide, vezene prtičke, blazine, lesene vozičke, punčke, avtomobilčke in drugo. Razstava je bila res vzorno urejena. Pri tem ima velike zasluge šolsko vodstvo.

ANICA SELAN

Cerkljanci in Rdeči križ

O organizaciji RK v Cerkljah smo doslej pisali zelo malo, čeprav smo dosegli kar lepe uspehe. Januarja smo imeli tečaj RK za dekleta in žene. Pridobile so veliko, zato si takih tečajev še želimo.

Naše območje je precej obširno in zavzema tudi hribovite predele. Iz tega razloga in zaradi temeljitejše propagande o pomenu in nalogah RK smo povečali stari 9-članski odbor na 15 ljudi. V odboru so ljudje, ki ne gledajo, kaj bodo dobili od RK, temveč so pripravljeni pomagati in delati. Prvi uspehi so že tu: na osnovi pravilnega tolmačenja smo v RK vključili 175 novih članov. Pri tem imata največ zaslug Stane in Marija Zabret.

Pred kratkim je naša organizacija 30 najpotrebnejšim prebivalcem razdelila nekaj sladkorja, makaronov in mila. Na zadnji seji odbora smo sklenili, da bomo za nekaj vasi nabavili omarice za prvo pomoč. Ta material bodo predvsem dobile po več kilometrov oddaljene hribovske vasi. Nekaj ljudi pa bomo naučili vse o prvi pomoči. Tudi v prihodnje bomo imeli več akcij, ki bodo v korist delovnega človeka.

Marija Hrovat

Ameriški Slovenec med šentrupertskimi pionirji

Zadnji dan pouka. Izčrpali smo učenost enega leta. Poslednji dan pouka smo izkoristili tako, da so šli pionirji osnovne šole v Šentrupert nabirat borovnice. Potrebujejo denar. Pionirski park belih brez, ki so ga sami napravili, bi radi še polepšali. Z denarjem, ki ga bodo dobili za borovnice, bodo napravili še več cvetličnih otokov.

V ponedeljek, 19. junija, je šel z njimi tudi simpatični rojak James Pekol, ki velikokrat pride iz Amerike na obisk v preljubi Šentrupert. Kako prijetno je bilo! Postali so pravi prijatelji. Tovariš Pekol je ves čas z zanimanjem spraševal pionirje, kako se učijo in kaj delajo v šoli. Seveda vedno odprtim mladim ustom ni zmanjkalo odgovorov. Njihov novi prijatelj je, kljub temu da je star že nad 70 let, dolgo časa hodil med njimi in čebljanja ni bilo konca. Ko so se dodobra spoznali, je tovariš Pekol šel sedet na gozdni obronek, kjer nas je počakal in se nasmejan slikal z borovničarji. Vse borovnice je kupil on, povrh pa je podaril pionirski organizaciji 1000 dinarjev.

James Pekol je že okrog 50 let v Ameriki. Rad se vrača v domovino in je kljub številnim letom še čil in zdrav. Že tri leta je naročen na Dolenjski list in pravi, da ga z veseljem prebira. Vsi mu želimo, da bi se čim prijetneje počutil v domovini!

DANICA ZUPAN

Zahvala mokronoške mladine

Sedemnajst nas je letos sedelo v klopeh osmega razreda osnovne šole v Mokronogu. Pridno smo se učili in si želeli ekskurzij med šolskim letom, da bi videli čimveč tovarn in podjetij, da bi spoznali utrip življenja v naši domovini, preden usmerimo korake v svet. Napravili smo načrt in ga tudi uresničili. Za končno potovanje smo si zastavili takle načrt: v Julijske Alpe z Vršičem, v Trento in Sočo. A od kod denar? Žepi naših staršev so premajhni. Za naš načrt smo pridobili slavista tovariša Pleterška, ki nas je naučil igro Uboga Ančka. Dobro smo jo naštudirali in z njo nastopili trikrat doma in gostovali na Trebeljnem in v Šentrupertu.

Kljub stroškom je blagajnik le izkazal nekaj dobička. Osnova je bila tu. Potrkali smo na vrata domačih podjetij, ki so pokazala vse razumevanje in naklonjenost.

Ko smo uresničevali svoj načrt in se nam je razodeval gorski svet v vsej svoji lepoti, smo sklenili, da se javno zahvalimo podjetjem v Mokronogu za denarno pomoč, s katero so dokazali, da cenijo naše težnje po izobraževanju in vsestranski razgledanosti. Hvala lepa!

Učenci 8. razreda v Mokronogu

Novo iz Šmarjete

■ **V nedeljo, 18. junija, je prvič sestal novi zadružni svet kmetijske zadruge v Škocjanu.** Ob tej priliki so oblikovali tudi upravni odbor. Poročila o dejavnosti zadruge v prejšnjih letih so dognala, da je zadružno kmetijstvo le doseglo uspehe, čeprav je bilo več težav. Na seji so se odločili, naj ostane zadruga še v prihodnje v Škocjanu, če pa bi se morala združiti, pride v poštev le novomeška kmetijska zadruga, ker bi imela v tem primeru precej več ugodnosti, kot če bi se združila s šentjernejsko kmetijsko zadrugo.

■ **Pionirji šmarješke osemletke** so pred kratkim igrali štiridejanko »Kekec«. Z denarjem, ki so ga dobili, so šli na izlet po Slovenskem Primorju.

■ **Na seji krajevnega odbora v Šmarjeti,** ki so ji prisostvovali tudi zastopniki množičnih organizacij, so razpravljali o novem komunalnem sistemu, o šolskih odborih, reorganizaciji šolstva in o zdravstveni dejavnosti. Menili so, da bodo sredstva, ki bodo ostala po ukinitvi šole v Šmarjeških Toplicah (če bo do tega prišlo), obdržali v Šmarjeti za gradnjo nove šole. Izvolili so odbor, ki bo reševal šolsko vprašanje, predvsem pa odločal o gradnji nove šole. V stari šoli se v dveh stavbah stiska čez tri sto učencev, sedanji prostori pa niso higienski. Šola tudi nima vode. Nujno bi bilo rešiti vprašanje vodovoda in zdravstvene postaje v Šmarjeti. Ljudje hodijo k novomeškim zdravnikom in največkrat ne pridejo na vrsto.

D. P.

Otrok zažgal gospodarsko poslopje

19. junija ob 16.40 je zagorelo gospodarsko poslopje Janeza Kovačiča iz Drame pri Šentjerneju. Ogenj je povzročil šestletni otrok, ki se je igral z vžigalicami v šupi, kjer je listje. Zgorelo je poslopje, več orodja in prašič. Škoda znaša okoli milijon dinarjev, medtem ko je bilo poslopje zavarovano za pol milijona.

2. julija: konjske dirke v Šentjerneju

Klub za konjski šport v Šentjerneju priredi v nedeljo, 2. julija, ob 14. uri na šentjernejskem dirkališču konjske dirke. Tekmovali bodo kasaški in galopski konji. Tudi letos bo hud boj za prvo mesto, zato si oglejte to zanimivo prireditev. Za okrepčila priskrbljeno.

Iznajdljivost topliških učencev

■ **Ob koncu šolskega leta je topliška osemletka priredila** razstavo likovnih, tehničnih in drugih ročnih izdelkov ter nekaj risb. Razstavljeni predmeti so zelo lepo izdelani. Največ pozornosti je vzbudil model ladje z vgrajenim motorjem. Učenci topliške osemletke so razstavili tudi precej letalskih modelov, senčnikov za električne luči in hišice iz lepenke. Več so razstavili fantje, manj dekleta. Na splošno je razstava govorila o trudu učencev in njihovih učiteljev, ki so pomagali izbrati najboljše izdelke.

■ **V nedeljo, 18. junija, so topliški mladinci gostovali** v Črmošnjicah z igro »Dnevi naše sreče«. Prvo predstavo so imeli v Dolenjskih Toplicah.

■ **Predzadnjo nedeljo je bil v Dolenjskih Toplicah** rekorden obisk turistov. Bilo je okrog 500 kopalcev. Za turistični razvoj kraja pa je vsekakor premalo gostišč. Pred vojno jih je bilo šest, zdaj pa sta samo dve. Tudi v bližnji okolici, kamor gostje večkrat zahajajo, bi bilo treba urediti primerno gostišče.

Drago Gregorc

V TEM TEDNU VAS ZANIMA

Tedenski koledar

Četrtek, 29. junija: **Peter**
Petek, 30. junija: **Emilija**
Sobota, 1. julija: **Bogo**
Nedelja, 2. julija: **Marija**
Ponedeljek, 3. julija: **Nada**
Torek, 4. julija: **Dan borca**
Sreda, 5. julija: **Ciril in Metod**
Četrtek, 6. julija: **Dušica**
Petek, 7. julija: **Dan vstaje Srbije**
Sobota, 8. julija: **Milojka**
Nedelja, 9. julija: **Veronika**
Ponedeljek, 10. julija: **Ljubica**
Torek, 11. julija: **Olga**
Sreda, 12. julija: **Mohor.**

KINO

Črnomelj: 2. julija: amer. barv. film »Davy Crocket in Pirati«, 4. in 5. jul.: amer. barv. film »Izredni nasmeh«, 7 in 9. julija: amer. barv. film »Čas življenja in čas smrti«, 11. in 12. julija: sovj. barv. film »Ivan Grozni« — I. del.

Metlika: 1. in 2. julija: amer. film »Mož, ki ga ni bilo«, 5. julija ameriški film »Moderna devica«, 8. in 9. julija: amer. barv. film »Tisti njen nasmeh«, 12. julija: sovjetski barv. film »Rdeče listje«.

Mokronog: 29. junija: ameriški barv. film »Slab dan v Black Rocku«.

Novo mesto — »Krka«: od 30. junija do 3. julija: ital. barv. film »Gola Maja«, od 4. do 6. julija: sovjet. film »Foma Gordejev«, od 7. do 10. julija: jugoslov. film »Ni malih bogov«, od 11. do 13. julija: amer. film »Polkovnik ir. jaz«.

Novo mesto — Dom JLA: od 26. do 28. junija: ital. film »Preiskovalni sodnik«, od 29. junija do 2. julija: jugoslov. film »Partizanske zgodbe«.

Semič: 2. julija: amer. film »Dama iz Šanghaja«, 9. julija: amer. barv. film »Doživljaji kapetana Vajta«.

Trebnje: 1. in 2. julija: italijanski barv. film »Benetke v mesečini«. Predstava v soboto ob 20. uri in v nedeljo ob 14, 16 in 18.30. 5. julija: jugoslov. film »Pet minut raja«. Predstava v sredo ob 20. uri. 6. in 9. julija: ital. barv. film »Aida«. Predstava v soboto ob 20. uri in v nedeljo ob 14, 16 in 18.30. 12. julija: amer. barv. film »Puščava živi«. Predstava v sredo ob 20. uri.

PREKLICI

Preklicujemo izgubljene zdravstvene izkaznice: štev. 232799 — **Matija Brajdič,** štev. 481026 — **Emica Brajdič,** 481053 — **Matija Brajdič,** štev. 484911 — **Srečko Brajdič** in štev. 481051 — **Milena Brajdič.** Kmetijska zadruga, Žužemberk.

ZAHVALE

Ob bridki in nenadni izgubi naše drage in nepozabne mame

MARIJE ZAGORC,
roj. Juršič, iz Dol. Prekope

se iskreno zahvaljujemo vsem darovalcem cvetja in vencev, vsem, ki so jo spremili na njeni zadnji poti. Posebno zahvalo smo dolžni podjetju »Gorjanci« iz Straže ter pevcem iz Kostanjevice.

Žalujoči: hčere z vnuki, sinovi z družinami in ostalo sorodstvo.

ČESTITKA

MARIJI NOVAK s Potoka 7 iskreno čestitajo za 70-letnico življenjskega jubileja in ji kličejo še na mnoga leta mož in otroci z družinami.

OBVESTILA

IZPITNA KOMISIJA PRI OBRTNEM IZOBRAŽEVALNEM CENTRU v Vidmu-Krškem sporoča vsem zainteresiranim na območju občine Videm-Krško, Brežice in Sevnica, da je pričela poslovati in sprejema prijave za pomočniške izpite, katerim poteče učna doba, vključno do 30. 6. 1961. Kandidati naj naslovijo prošnje na gornji naslov.

OPOZORILO

Opozarjam, da je skozi moj sadovnjak dovoljena pot le za pešce, za vozičke in ostala vozila pa prepovedana. FRANC POTOČAR, Vel. Bučna vas 28.

MALI OGLASI

GELEE ROYALE — matični mleček, garantirano znanstveno stabiliziran, proizvod Zavoda za čebelarstvo, dobite v vseh lekarnah. Lekarne, ki preparata še nimajo, naj ga nabavijo pri »Kemofarmaciji« v Ljubljani.

SANDOLIN poceni prodam. Jankovič, Jenkova 1-II, od 18. do 19. ure

PRODAM inozemski šotor za 4 osebe, z gumiranim dnom, skoraj nov. Naslov v upravi lista.

SPREJMEM mizarskega pomočnika, vojaščine prostega. Stanovanje preskrbljeno. Ostalo po dogovoru. Franc Boc, izdelovalec rolet, Ljubljana, Stožice, Zupanova ulica.

KMEČKO DEKLE za hišna dela sprejme gostilna Cirman, Medno, p. Šentvid, Ljubljana. Nastop službe takoj.

RAČUNOVODKINJO sprejmemo takoj. Zaželena 5-letna praksa. Plača po tarifnem pravilniku ali dogovoru. »Tapetnik«, Novo mesto, Cesta talcev 1.

MOŠKEGA nad 20 let sprejme v stalno službo za nabavne in kurirske posle Dom na Krvavcu. Informacije daje Planinsko društvo v Kranju.

TRIČLANSKA družina sprejme takoj gospodinjo. Ponudbe na Jože Vidic, Radovljica, Linhartov trg 3.

ODDAM samsko sobico v Novem mestu za pomoč v gospodinjstvu. Naslov v upravi lista (606-61).

KMETIJSKA šola na Grmu bo prodala hišo na nunskem. Licitacija bo v četrtek, 13. julija, v prostorih šole ob 16. uri, kjer so na vpogled tudi dražbeni pogoji.

MELBROSIN, preparat cvetnega prahu in matičnega mlečka (Gelée Royale), garantirano znanstveno stabiliziran, proizvod Melbrocoop (Zavod za čebelarstvo, Kalnik) dobite v vseh lekarnah. Lekarne, ki preparata še nimajo, naj ga nabavijo pri »Kemofarmaciji«.

SLOVENSKA tričlanska družina v Beogradu išče gospodinjsko pomočnico. Možnost večernega strokovnega šolanja in drugi ugodni pogoji. Naslov v upravi lista (664-61).

Kuhinjsko pohištvo ugodno prodam: Lešnjak, Ulica Majde Šilc 12, Novo mesto. Ogled v popoldanskih urah.

GIBANJE PREBIVALSTVA

NOVO MESTO

V času od 19. do 26. junija se je rodila 11 dečkov in 6 deklic.

Poročili so se: Rudolf Stopar, ključavničar iz Senovega, in Ana Kozole, uslužbenka iz Bresternice; Kazimir Vurošić, delavec, in Nevenka Matijević, delavka, oba iz Zaloga; Mirko Suštar, avtomehanik iz Ivanje vasi, in Vladimira Cestnik, uslužbenka iz Smihela; Ladislav Vidic, delavec iz Prečne, in Nada Kašček, delavka iz Vavte vasi.

Umrla sta: Jože Bačar, otrok z Vrha pri Dolžu, star 2 leti; Marija Panjan, upokojenka iz Crnomlja, stara 68 let.

Iz novomeške porodnišnice

Pretekli teden so v novomeški porodnišnici rodile: Angela Gasperič iz Breznika — deklico, Karolina Smrke iz Gotne vasi — deklico, Martina Mihelič iz Crnomlja — deklico, Karolina Zupančič iz Vel. Podljubna — dečka, Terezija Sever iz Bruhanje vasi — deklico, Rozalija Pavlin z Sel — deklico, Hermina Jakše iz Nuškovega — deklico, Valerija Pirh iz Loke — dečka, Jožefa Simončič iz Vratnega — dečka, Darinka Mencin iz Mokrega polja — dečka, Anica Macedoni iz Bršlina — deklico, Anica Gosenar iz Blatnika — deklico, Terezija Gliha iz Dečje vasi — deklico, Alojzija Staniša iz Regerče vasi — deklico, Matilda Skornik iz Homa — dečka, Marija Berus s Kala — deklico, Dora Perko iz Vidma-Krškega — deklico, Terezija Hribar iz Križa — deklico, Marija Pezdirc z Otoka — dečka, Pepca Plut iz Stopič dve deklici in dečka — Anica Mihalič iz Smolenje vasi — dečka, Marija Markelje iz Sevnice — dečka, Marija Strekelj iz Dol. Praproč — dečka.

Iz brežiške porodnišnice

Pretekli teden so v brežiški porodnišnici rodile: Anica Juraja iz Zagreba — deklico, Silva Bizjak iz Ribnice — dečka, Danica Lipar iz Zg. Pohance — deklico, Ana Koštomaj iz Gor. Pijavšnika — dečka, Fanika Krejan iz Rožnega — dečka, Ljubica Ban s Kapelskega vrha — dečka, Velcislava Butara iz Cerkelj — dečka, Ana Humek z Jesenic — deklico, Nežika Grbačič iz Brežic — deklico, Angela Ajdnik s Hudega brezja — dečka, Ana Ivekovič iz Klanjce — deklico.

KRONIKA NESREČ

Pretekli teden so se ponesrečili in iskali pomoči v novomeški bolnišnici: **Anton Jukič,** gradbeni delovodja iz Jurne vasi, si je s sekiro poškodoval prst desne roke; **Franc Kastelic,** čevljar iz Dol. Težke vode, je padel s kolesa in si poškodoval levo roko; **Zdravko Lesar,** sin kmeta iz Jurne vasi, je padel na konzervno škatlo in si porezal desno roko. **Nada Muhar,** hči kmeta iz Zavinka, je padla z drevesa in si poškodovala prsni koš; **Zinka Švigelj,** gospodinja iz **Metlike,** je padla s kolesa in si poškodovala levo nogo; **Veronika Palčar,** hči zidarja iz Klečeta, je padla z voza in si poškodovala glavo; **Franc Junc,** sin delavca z Golušnika, je potegnil iz štedilnika vročo kavo in se opekel po prsih; **Marija Logar,** delavka iz Radovič, je na poti v službo padla s kolesa in si poškodovala glavo, levo roko in nogo.

BREŽIŠKA KRONIKA NESREČ

Pretekli teden so se ponesrečili in iskali pomoči v brežiški bolnišnici: **Stefan Debogović,** upokoj. iz Trstenika, si je pri padcu z voza poškodoval desno roko in nogo; **Jožefa Jalovec,** poljska delavka z Malega Cirnika, je padla z drevesa in si poškodovala vrat in desno roko; **Franc Brili,** rudar z Brezja, se je zastrupil s plinom pri delu v rudniku Senovo; **Karla Šepetavca,** električista iz Bukoška, je nekdo udaril po glavi; **Odon Planinc,** rudar s Senovega, se je zastrupil s plinom pri delu v rudniku; **Marija Žarn,** šivilja iz Vel. Mraševega, je padla s hleva in dobila poškodbe po glavi; **Ivan Sotošek,** rudar iz Križ, si je pri padcu poškodoval desno nogo; **Marija Mlakar,** upokojenka iz Krškega, si je pri padcu z drevesa poškodovala hrbtenico in zlomila obe roki; **Anton Močan,** kmet iz Kočarije, si je pri padcu z drevesa poškodoval obe nogi; **Jožefa Molan,** gospodinja iz Arnovca, je padla z drevesa in si poškodovala levo nogo.

Novomeška kronika

■ **Na mestnem živilskem trgu so** v ponedeljek ženske začele uvajati ceno »kar na uč«. Tako so na primer postavljale ceno za jajca in zelenjavo pa tudi sadje za vsako nakupovalko drugače. Najprej so jih premerile z očmi od vrha do tal, zatem pa po oceni obleke, cekarja in sončnih očal določale ceno. Nekaterim so za isto stvar postavile ceno kar za 50 din več — to je pa le malo preveč! Prodajali so jajca po 20—22 din, peso v šopkih po 25 din, jagode po 150 din, borovnice po 100 din, gobe po 250 din, jabolka po 100 din, češnje po 80 din, hruške po 150 din, mleko po 50 din, grah po 100 din, fižol po 100 din itd.

Za drva je bilo precej povpraševanja, pa jih ni bilo dobiti.

■ **V zadnjih dneh se je vročina** še stopnjevala in dosegla v nedeljo kar 31,4 stopinje (merjeno v senci!). Vse, kar »leze ino gre« se je ta dan kopalo, predvsem pa otroci. Ti so se kar po domače namakali tudi v vodnjaku na Glavnem trgu, ki je sicer namenjen le za okras mesta..

■ **Na nekdanjem Gregoričevem** vrtu ob Vrhovčevi ulici je pretekli teden začelo podjetje Pionir kopati temelje za novo upravno poslopje Ljudske milice.

■ **V bivši Seidlovi hiši na Glavnem trgu,** kjer ima podjetje Obrtnik sodoben lokal, bodo sredi julija odprli še enega, ki je postavljen v stranski ulici. Tudi ta bo najmoderneje urejen; v njem bo dobiti potrebščine za pripadnike JLA in športne rekvizite. Prenovitev lokala bo stala okoli 3 milijone dinarjev. To je prvi moderen lokal v stranski ulici mesta.

■ **Gibanje prebivalstva:** rodili sta: Vasja Fujs iz Foersterjeve 10 — dečka in Ana Šuštaršič iz Naselja Majde Šilc 13 — dečka. — **Poročila sta se:** Franc Berus, čevljar iz Trdinove 43, in Ljudmila Dejak, uslužbenka iz Kettejevega drevoreda. **Umrla je** Novljan Angela, šivilja iz Koštialove ulice 3. — **Ponesrečila se je** Vilma Božeglav, kuharica iz Partizanske 4, ki je padla in si poškodovala desno roko.

KOLIKO ČASA ŠE ZASTRUPLJANJE S SLADOLEDOM?

V soboto, 24. junija, so se zastrupili s sladoledom iz Bajramovičeve slaščičarne v Novem mestu Ladislav Šuštaršič iz Medvod, Armando Nerbo iz Trsta in inž. Praznikova iz Novega mesta. Najbolj je bil prizadet tovariš Šuštaršič, italijanski državljan Armando Nerbo pa manj. Oba sta se zdravila dva dni v novomeški bolnišnici. Inž. Praznikova (in verjetno še več drugih) se je zdravila doma. Občinska sanitarna inšpekcija je skupaj z oddelkom za notranje zadeve prepovedala obratovanje slaščičarne do prejema izvidov oziroma do ustnega dovoljenja.

Bajramovičeva slaščičarna je bila že trikrat pregledana (prvič pred leti, drugič pred približno tremi meseci in preteklo soboto). Pri vseh pregledih je bilo ugotovljeno, da vsebuje sladoled večje količine stafilokokov, enterokokov in koli bacilov, ki povzročajo vnetje črevesja, bruhanje, vročino, drisko in oslabelost vsega organizma. Do zadnje zastrupitve Bajramoviča menda sploh ni nihče vprašal, če ima ustrezno izobrazbo in še celo zdaj ni baje nihče videl njegove diplome. Inšpekcija mu je menda verjela na besedo, da je pridobil izobrazbo v CSR (vprašanje je, če ta velja tudi pri nas), da ima diplomo oziroma dokumente v Makedoniji, prepis pa na stanovanju.

Pred tremi meseci smo že imeli eno zastrupitev pri Bajramoviču, ugotovljeno pa je tudi bilo, da je nosilec bacilov (razen lokala) predvsem lastnik slaščičarne Jašar Bajramović. Kaj je bilo takrat pokrenjeno? Lokal je bil en in pol mesec zaprt, prenovljen in ponovno odprt. Občinska sanitarna inšpekcija je prijavila Bajramoviča sodniku za prekrške in javnemu tožilstvu. Napravljenih je bilo veliko analiz, pokvarjenega veliko papirja, zapravljenih ogromno ur dela, rezultata pa ni bilo nobenega, saj so se kmalu potem, ko je bil Bajramovičev lokal ponovno odprt, ljudje spet zastrupili z njegovim sladoledom. Imamo precej organov, ki jih je prva, pa tudi druga zastrupitev spravila »v tek«: občinsko (morda tudi okrajno) sanitarno inšpekcijo, Živilski laboratorij, Higienski zavod, oddelek za notranje zadeve, sodnika za prekrške, občinski ljudski odbor, tožilstvo; vzorce sladoleda so poslali na izvid v Ljubljano in morda se je s to zadevo ukvarjal še kdo. Vprašujemo se, kdo izmed teh organov je dolžan preprečiti nadaljnje zastrupljanje ljudi? Državljani, delovni ljudje, ki prispevajo sredstva za poslovanje vseh teh organov, lahko od njih tudi zahtevajo, da bolje skrbe za njihovo zdravje in da jih zaščitijo pred prodajalci pokvarjenega sladoleda. Ukrepati je treba odločneje in hitreje, ne šele takrat, ko se ljudje že zastrupijo. Analize sladoleda v še nekaterih slaščičarnah v okraju so pokazale, da tudi pri njih ni vse v redu in da vsebuje sladoled veliko bacilov (Črnomelj, Trebnje), v manjši količini pa skoro povsod.

10 let za uboj zaročenkinega brata

Stara žalostna pesem: eden v grob, drugi v zapor, dva, ki bosta šele prišla na svet, bosta spraševala, kdo je njun oče. Eden od njiju ga ne bo nikoli videl, drugi se bo svojega verjetno sramoval... Vse zaradi majhnih zdrah in trme...

Razprava na okrožnem sodišču v Novem mestu 22. junija proti bivšemu pazniku **Branku Mavcu** z Rakovnika pri Šentrupertu, obtoženemu uboja je pokazala, kako velika je nerazsodnost enih in trma drugih.

Kaže, da nihče ni bil proti temu, da se obtoženi Mavec in Marija Starič z Rakovnika razumeta. Njeni domači so celo odobravali to razmerje, dokler ni šlo za res. Pokazale so se posledice in mlada dva sta se nameravala poročiti. Po poroki bi se ona preselila na njegov dom. To pa ni šlo v račun njenim domačim, ki so spoznali, da bi s tem izgubili delovno silo, ki jo na gruntu tako potrebujejo. Prišlo je do prepirov. Mariji so branili, da bi se shajala s fantom, njega so kregali, zmerjali in podili. On pa se ni dal kar tako, pa tudi mu ni bilo vseeno, kako domači ravnajo z njegovo izvoljenko.

Prvega aprila letos je prvič prišlo do ostrejših prepirov. Da se ne boji njenih bratov, je tega večera on dokazal s strelom v zrak v bližini hiše. Glavno dejanje pa se je odigralo na velikonočni ponedeljek, 3. aprila. Tega dne je Marijin brat hotel za vsako ceno preprečiti, da mlada dva ne bi bila skupaj. Sestro je napodil domov, Mavcu pa ponovno dokazal, da ni zaželjen v njihovi hiši. Ponoči je Mavec prišel pod okno Staričeve hiše in pričel klicati zaročenko. Brata, ki je to slišal, je to hudo razburilo. Šel je iz hiše, da bi prepodil bodočega svaka. Ta se je v resnici tudi umaknil, toda kmalu se je vrnil in pričel klicati. Kot kaže, je bil tokrat oborožen s pištolo. Rudolf Starič je planil iz postelje, se oblekel in hitel ven, da prežene Mavca, »da bo enkrat že pri hiši mir«, kot je menda dejal. Toda na vratih na dvorišče ga je zadela v trebuh krogla, ki jo je proti njemu tisti trenutek izstrelil Mavec. Po prvem strelu je Mavec skočil k vratom s pištolo v roki in skozi vrata izstrelil v notranjost še en strel. K sreči ta ni nikogar zadel, temveč je le ožgal rokav mlajše hčerke, ki je tiščala vrata.

Mavec je dejanje v glavnem priznal, trdil pa je, da je mislil Stariča le prestrašiti. Stariča so še ponoči prepeljali v novomeško bolnišnico, vendar je bila vsa zdravniška pomoč zaman in je po nekaj urah poškodbam podlegel.

Branko Mavec je bil obsojen na deset let strogega zapora. Izrečena kazen še ni pravnomočna. S tem je končano drugo dejanje te krvave aprilske noči na Rakovniku. Posledice dejanja pa bodo trajne. Nezakonski otrok ubitega Rudolfa Stariča, ki ga njegova zaročenka pričakuje, ne bo nikoli poznal svojega očeta, ker mu je vzel življenje oče drugega, prav tako še nerojenega otroka. Ta dva, ki sta najmanj kriva, bosta nosila glavne posledice. Zakaj? Bolestna navezanost na zemljo in trmasto samoljubje sta edina vroka.

Ob dnevu borca, našem velikem jugoslovanskem prazniku, znova poudarjamo: **VLAGAJMO TUDI VNAPREJ VSE SILE ZA NENEHEN NADALJNJI RAZVOJ PROIZVAJALNIH SIL! Samo to je pravilna pot za višjo življenjsko raven!**

Prisrčne pozdrave vsem belokranjskim zadružnikom in vsem delovnim ljudem naše domovine pošilja

KMETIJSKA ZADRUGA V ČRNOMLJU

z vsemi svojimi poslovalnimi enotami

SPORED RADIO LJUBLJANA

SOBOTA, 1. JULIJA:

5.00 do 8.00 Dobro jutro! (Pisan glasbeni spored) 5.10 do 5.30 Nekaj domačih. 8.05 Naši glasbeni uspehi v preteklem šolskem letu. 8.30 Pionirski tednik. 8.50 Hammond orgle. 9.00 Med renesanso in impresionizmom. 10.55 S sprejemnikom na dopust. 11.000 Po svetu jazza. 11.30 Popevke se vrstijo. 12.00 Venček narodnih melodij 12.15 Cvetice dvoletnice . 12.25 Igra pihalni orkester. 12.45 Črno in belo 13.30. Nekaj razpoloženjske glasbe 14.00 Vedri zvoki. 14.30 Prireditve dneva. 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo. 15.40 Tri skladbe za violončelo in orkester. 16.00 Humoreska. 16.20 Majhni ansambli. 16.40 Mladinski mešani zbor gimnazije Celje. 17.00 Lokalni dnevnik. 17.15 Kitara in vibrafon. 17.30 Po kinu se dobimo. 18.00 Dva prizora iz opere Hovanščina. 18.20 Pozdrav z gora. 18.45 Okno v svet. 20.00 V dvo in tričetrtinskem taktu. 20.20 Radijska komedija. 21.14 Melodije za prijeten konec tedna. 22.15 Oddaja za naše izseljence. 23.05 Pisana glasba.

NEDELJA — 2. JULIJA:

6.40 Majhni ansambli v vedrem ritmu. 7.15 Bitoljska rapsodija. 7.35 Godalni orkester in naši pevci zabavne glasbe. 8.00 Mladinska radijska igra. 8.33 Iz albuma skladb za otroke. 8.50 Venček narodnih. — 9.00 Z zabavno glasbo v novi teden .9.50 Slovenska suita 1941-1945. 10.000 Se pomnite, tovariši... Miha Klinar: Prva bitka. 10.30 Hej tovariši! 10.45 Spoznavajmo svet in domovino. 11.45 Orkestra Franck Pourcel in Mantovani. 12.00 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo. 13.30 Za našo vas. 13.50 Slike iz Alzacije. 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo. 15.30 Pokaži, kaj znaš! — 17.00 Športno popoldne. 20.00 Poseben prazničen program Jugoslovanske radiotelevizije. 22.15 Zabavni zvoki za vse. 23.05 Pisana glasba. 23.50 Simfonična pesnitev.

»Če kmetij'c na rajžo gre...«

V ponedeljek, 12. junija, je odšlo iz Novega mesta na strokovno absolventsko ekskurzijo 55 absolventov oddelka za odrasle sredije kmetijske šole na Grmu. Preden so krenili na šestdnevno pot po Stajerski in Primorski, so gredoč obiskali nekaj naših zadrug, da bi »nalovili« absolvente, ki jih dogovorjenega dne ni bilo na »zbirnem mestu«.

25. marca letos so zapustili šolo in odšli v kmetijsko proizvodnjo, ki jih je dolgo in težko čakala. »73 novih strokovnjakov« smo takrat napisali na prvi strani našega lista. Mnogo upov in nad smo polagali v te ljudi. Zamisel o absolventski ekskurziji je dozorela še v času pouka. Kdo bi jim zameril, saj lahko strokonjaku, še posebej mlademu, ekskurzija samo koristi. Nekaj sredstev so nabrali pri zadrugah, nekaj pri OLO, nekaj pa so zaslužili sami. Do tu je vse v redu in prav.

Letošnja pozna pomlad je bila močno deževna. Kar naprej je lilo in lilo. Poljska dela so se odtegnila, največ škode pa je bilo v travnišivu. Živinoreja se pri nas lepo razvija, zato nas je to še posebej prizadelo. Trava je prezorela, preden jo je bilo moč pokositi, ker je nagajal dež. Oddahnili smo si, ko je konec preteklega tedna le prisijalo sonce. A prav takrat so jo absolventi mahnili na šestdnevno ekskurzijo. Takrat, ko je bilo naše kmetijstvo, ki jih je tako težko pričakovalo, na tehnici! Napolnili so kovčke in odšli na pot. Ne bi jim zamerili, če bi bili mladi študentje, ki so pravkar končali šolo in še ne poznajo težav proizvodnje. Toda to so ljudje, ki so odšli iz proizvodnje v šolo! Celo preprost kmet, ki sicer zelo spoštuje nedeljo, je te dni delal kot črna živina od zore do mraka, samo da bi čimprej tadoknadil zamujeno.

Mar so mladi strokovnjaki res pozabili na naše kmetijstvo in na svoje naloge v družbeni kmetijski proizvodnji? In če jim že ni bilo mar naše proizvodnje, bi lahko pomislili vsaj na to, koliko odvečnega dela in nepotrebnih skrbi bo njihova ekskurzija povzročila kmetijskim posestvom in zadrugam na Stajerskem in na Primorskem! Kaj pravijo k temu zadružni sveti in delavski sveti na naših zadrugah in posestvih?

Družba je mladim absolventom omogočila študij zato, da bodo koristili v proizvodnji. Delali so v njej že dva dobra meseca in neodgovorno odšli na pot, ko je bilo najteže. Morda se bodo izgovarjali, da je kmetijska ekskurzija mogoča samo v sezoni. Res je, toda sezona traja vsaj sedem mesecev, na ekskurzijo pa so odšli, ko je bila v odločilnih trenutkih! Njihova dolžnost bi bila, da bi najprej postorili kar je bilo treba in nato našli čas za ekskurzijo. V tem primeru jim njihove poti ne bi nihče zameril!

77. Kako sem vedel, da so v utrdbi moji prijatelji, boste vprašali. Ben Gunn je prvi zagledal zastavo in me opozoril: »Tam so tvoji prijatelji, kajti roparji bi izobesili črno roparsko zastavo.« Hotel sem jo ubrati proti utrdbi, pa me je Ben ustavil in me prosil, naj sporočim zdravniku, da bi rad govoril z njim. V tem hipu je zagrmel strel in topovski ogenj je trajal dobro uro. K utrdbi zaradi krogel nisem mogel. Zato sem napravil velik ovinek. Sonce je zahajalo, zrak se je ohladil, da me je pošteno zeblo.

78. Nekaj časa sem mirno ležal v svojem skrivališču in opazoval »Hispaniolo«, ki je bruhala ogenj, in roparje, ki so razbijali naš ubogi čoln ter razposajeno kričali. Vedel sem, da so se nakresali ruma. Potem sem se splazil ob robu gozda, stekel do ograje, zaklical tovarišem in se prevalil čez ograjo na varno. Hitro sem jim povedal, kaj vse sem doživel, in se začel ozirati okrog sebe. Koča je bila skoraj prazna, pri vratih je izviral studenček. Štirioglata luknja v strehi je služila za dimnik in v kotu je ležal stari Tom, pokrit z zastavo.

79. Če bi sedeli tako brez dela, bi nas prav gotovo vse od kraja zgrabila mrzlica. Ali kapitan Smollett ni bil človek, ki bi kaj takega dovoljeval. Poklical nas je predse in nas razdelil v straže. Zdravnika je postavil za kuharja, jaz sem stražil pri vratih. Zdravnik je zdaj pa zdaj prišel k vratom, da bi se nadihal čistega zraka, in tedaj sva se lahko pogovarjala. Vprašal me je: »Ali temu Benu Gunnu lahko verjamemo?« Povedal sem mu, da je Ben Gunn čuden svetnik, vendar naj govori z njim.

80. Pred večerjo smo pokopali starega Toma zunaj koče in stali nekaj časa razoglavi ob njegovem grobu. Po večerji smo se posvetovali. Zaloga živeža je bila pičla in grozila je nevarnost, da se bomo morali predati zaradi gladu. Rešiti bi se mogli le tako, da pobijemo čimveč roparjev; ostali bi morali sneti svojo črno zastavo in se vdati ali pa bi s »Hispaniolo« zbežali na morje. Od devetnajstih se je njih število zmanjšalo na petnajst, dva druga sta bila ranjena. Toda paziti bomo morali, da ne izgubimo nikogar od svojih.

PARTIZANI V ANEKDOTAH

Po običaju

Partizanski bataljon je zajel petdeset italijanskih vojakov. Komandir I. čete je dobil nalog, da ujetnike zaslišiti. Po zaslišanju je prišel h komandantu bataljona in raportiral:

»Tovariš komandant, kot običajno: vsi so komunisti!«

Ni sam kriv

Najstarejši kragujevški borec čika Miladin Petrovič sprva ni prišel v poštev pri formiranju Prve proletarske, ker je tovariš Koča menil, da je prestar za tako hude napore. Ko je Miladin videl svoje Kragujevčane, stoječe v vrsti, je poblisnil z očmi in šel naravnost h Koči:

»Tovariš komandant, tole bi rad povedal: moj najhujši sovražnik je tisti, ki me hoče ločiti od mojega bataljona.«

»Toda, Miladin, prestar si,« mu je prijazno odgovoril Koča.

»Prestar! Ali sem jaz kriv, če se revolucija ni začela prej,« je jezno odbrusil Miladin.

Kmalu zatem je stopil v vrste Prve proletarske.

Odkrit položaj

Pop Dragoš je prebežal v partizane in že prve dni vpadel v najhujše bombardiranje. Dali so ga v neko zaledno enoto. Ko so prihrumeli prvi sovražni bombarderji, se je skril v pečino nad vasjo.

V bližini je neki kmet obrezoval trte in se ni zmenil za letala. Pop ga je zaprosil, naj se skrije, toda kmet je mirno delal naprej.

»Beži sem k meni!« je krepkeje zavpil pop, toda kmet ga je samo pogledal.

Ko je prva bomba treščila v vas, je pop skočil iz pečine, stekel h kmetu in ga zgrabil za vrat:

»Tak beži v pečino, nesreča stara! Ali ne vidiš, da odkrivaš moj položaj!«

»Blindirani vlak«

Prva dalmatinska proletarska brigada se je 1942 nepretrgoma borila v Bosni in prodrla na črto Vakuf—Komar—Tušbe. Sovražnik je začutil prihod brigade in se spustil v paničen beg.

Slavnj komandant te brigade Bogdan Stupar, ki je takrat poveljeval I. bataljonu, je odločil, da pošlje v pogon sovražnikom »blindirani vlak«. Ker je že prej poznal lokomotive, je to lahko izpeljal.

Na postaji Vakuf je s skupino borcev stopil na lokomotivo in jo pognal. Ko je lokomotiva dobila dovolj hitrosti, je komandant s svojimi borci skočil ven, »blindirani vlak« je pa sam odpeljal po tračnicah.

Ko je skozi noč puhala lokomotiva, so borci na vse načine zbijali šale iz »oboroženega oklepnika«. Borec Cvijo-Kozarčanin je ves vesel stopil h komandantu:

»Pri moji duši, tovariš komandant, če se naš blindirani vlak kje ne ponesreči, bo vse fental. Če pripuha v Zagreb, bo še Pavelič pobegil.«

Tokrat: žrebanje v Novem mestu!

Po več letih bomo imeli v Novem mestu v ponedeljek, 10. julija, spet žrebanje sreč 13. kola »Jugoslovanske loterije«. — Žrebanje bo na Glavnem trgu ob 9. uri.

Upajmo, da bo boben sreče tokrat le naklonil kakšen večji dobitek srečki, prodani v Novem mestu.

Od 25. junija do dneva žrebanja si bodo lahko vsi kupili dovolj sreč v redni prodaji, prodajali pa jih bodo tudi posebni prodajalci na Glavnem trgu. Prebivalce vabimo k javnemu žrebanju. L. S.

BIVŠIM PARTIZANOM IN VSEM, KI SO KAKORKOLI SODELOVALI V NAŠI LJUDSKI REVOLUCIJI, ČESTITAJO ZA DAN BORCA IN DAN VSTAJE:

Občinski ljudski odbor,
Občinski odbor Zveze borcev
Občinski komite ZKS – Občinski odbor SZDL – Občinski komite LMS – Občinski odbor ZVVI – Občinski odbor ZROP – Občinski sindikalni svet

SEVNICA

Praktičen bicikel

Strojnik Simon Goršič iz Živinica je odkril enostaven in hiter način, da se moško kolo spremeni v žensko. Za svoj izum je uporabil dele običajnega bicikla. Z obračanjem pod sediščem se sname kovinski okvir in znova namesti na nižjem mestu. S tem bicikel postane ženski.

Za Goršičev izum je veliko zanimanja. Strokovnjaki sodijo, da je idejna zamisel izredna in bi jo z manjšimi izpopolnitvami lahko uporabili v serijski proizvodnji.

V Ameriki se zastrupija zlasti mladina

Po podatkih Ameriškega državnega odbora za varnost je lani umrlo 1200 ljudi, ki so se zastrupili, 200.000 pa jih je samo zbolelo. Ko so natančneje raziskali vzroke, so ugotovili, da se je zastrupilo največ (skoraj polovica) ljudi, starih manj kot 20 let, tri četrtine od teh pa še ni bilo starih 4 leta. Največ se je zastrupilo eno in dvoletnih otrok, 93 odstotkov se je zastrupilo v hiši, ko je bil doma še kdo od starejših. Kakor menijo ameriški zdravstveni organi, bi lahko 95 odstotkov zastrupitev preprečili. Seveda bi se morali tudi starši strogo ravnati po predpisih, ki jamčijo varnost otrok doma in na cesti.

PO DESETIH LETIH SPET TROJČKI V NOVOMEŠKI PORODNIŠNICI!

V nedeljo zjutraj se je novomeškim reševalcem še prav posebno mudilo: iz Stopič je bilo treba prepeljati v porodnišnico 38-letno Pepco Plut, uslužbenko stopiškega obrata hotela KANDIJA. Čeprav je šofer hitel, kar je le mogel, je moral njegov spremljevalec vendarle že na Glavnem trgu med prevozom pomagati na svet punčki, ob 9.20 pa sta v porodnišnici zajokala še njen bratec in sestrica. Dežurna babica Martina Kobe je pomagala fantku (tehtal je 2500 gramov), dežurna instrumentarka Zdenka Kaplan pa deklici (1330 gramov), medtem ko je tehtala med prevozom rojena punčka 1650 gramov. V porodnišnici, kamor so nas povabili kmalu po uspelem porodu, smo še zvedeli, da je bil to že tretji porod matere, katere mož je lesni manipulant v Črnomlju. Otroška negovalka Milena Sattler nam je povedala, da so imeli zadnjikrat trojčke v novomeški porodnišnici leta 1950 oz. 1951. V ponedeljek so Pepco Plut in njene tri dojenčke prepeljali v Ljubljano, kjer bodo trojčkom in materi nudili prav posebno skrb in pozornost, ki je v takih redkih primerih vsekakor nujno potrebna. — Srečni družini Plutovih naše tople čestitke ob nevsakdanjem dogodku!

Rimski vodovod na Dobu

Prejšnji teden so pri gradbenih delih v KPD na Dobu pri Mirni naleteli na glinast cevovod rimskega vodovoda. Cevovod je speljan v globini do enega metra in pol in teče z vzpetine na severu, kjer je bilo zajetje, proti jugu, kjer je stala hiša oz. posestvo. Vodovod je sestavljen iz čvrstih glinastih cevi, ki so 34 cm dolge, v premeru pa merijo 6 cm. Te cevi so žgane iz odlične rdeče ilovice in so še danes, po 1800 letih, kot nove. Cevi niso imele posebne vezave, temveč so bile samo tesno staknjene skupaj, na stičiščih pa zamazane z glino. Zanimivo je tudi to, da še danes teče čista voda po tem rimskem vodovodu.

Nadaljnja poizkusna izkopavanja bodo pokazala smer in razdaljo tega vodovoda. Po sedanjih rezultatih sklepamo, da smo v tem primeru našli vodovod, ki je s pitno vodo oskrboval neko večje rimsko podeželsko posestvo, ki je stalo na področju KPD na Dobu. Naša želja je, da bi odkrili in raziskali še temelje rimske hiše, kateri je pripadal ta vodovod. Najdba z Doba je obogatila naše znanje o preteklosti Mirenske doline, ki je že doslej dala lepo število arheoloških najdb. Obenem se želimo zahvaliti vzgojnemu referentu KPD na Dobu tov. Mucu, ki je najdbo zaščitil in takoj obvestil Dolenjski muzej.

Tone Knez

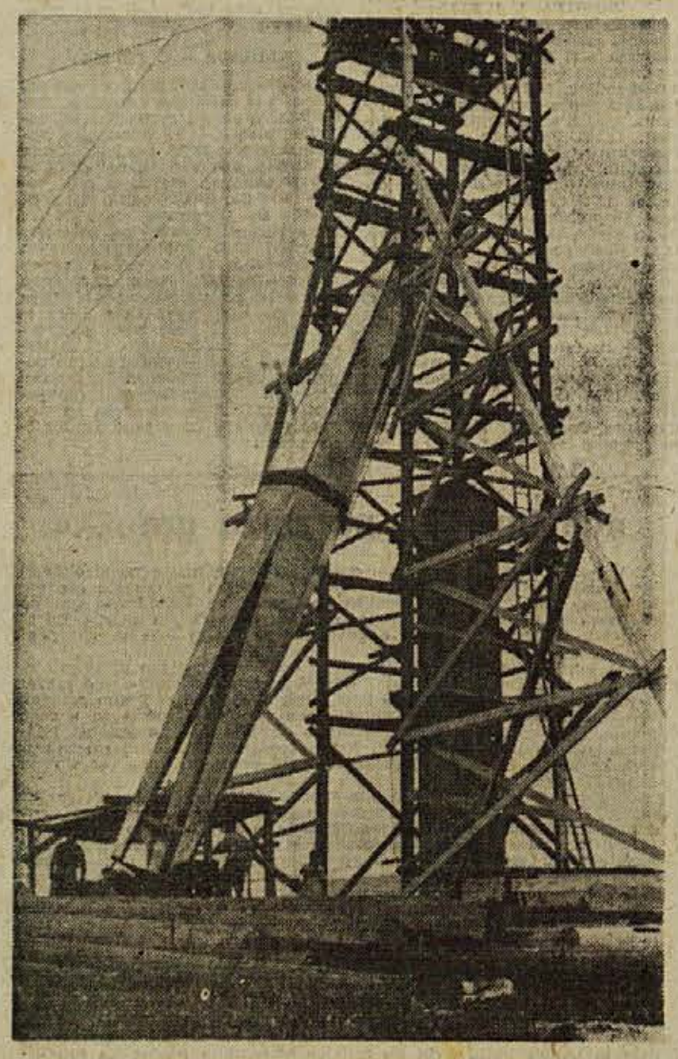

Novi spomenik — pravkar s škripci vlečejo v vrh lesenega stolpa, od koder so ga nato »nasadili« v betonski podstavek. Zadeva je bila res precej podobna kakšni znameniti raketni bazi. Požrtvovalnim tesarjem, drugim delavcem, tehnikom in inženirjem SGP Pionir, kakor tudi uslužbencem tovarne IMPOL iz Slov. Bistrice in šoferjem je treba čestitati za dobro opravljeno težko in nevarno delo!

Žužemberški spomenik

16 m aluminija in 8,5 m betona, je že na »nogah« – Kolektiv tovarne IMPOL iz Slovenske Bistrice je odlično rešil nekaj novih problemov v varjenju in površinski obdelavi zlitine »peral 4«, iz katere je zvarjen 4 in pol tonski spomenik

Pretekli četrtek je bilo na griču nad Žužemberkom živahneje kot druge dneve. Že od Dvora se je na ovinkih ceste kazala nevsakdanja podoba: na visokem stolpu je bilo nasloonjeno vitko telo, še najbolj podobno svetlikajoči se raketi ali tudi ogromni ribi. Kmalu nato smo ob ogrodju za novi spomenik srečali delavce Pionirja iz Novega mesta, ki so pod vodstvom inž. Cmaka in inž. Turka dvigali veliki aluminijasti obelisk.

Navzoč je bil tudi inž. Jurij Godec, šef površinske obdelave v tovarni IMPOL iz Slovenske Bistrice. Prosili smo ga, da je za bralce našega tednika povedal o novem spomeniku sledeče:

»Obelisk za spomenik nad Žužemberkom je tako glede materiala kot izvedbe edinstveno delo v Jugoslaviji. V tovarni IMPOL smo odlili najprej osnovne plošče iz »perala 4«, zmesi aluminija in magnezija, v velikosti 10 x 2 metra. Spodnji del spomenika sestavljajo 12 mm debele plošče, v zgornjem delu pa so debele le 7 milimetrov. Naj poudarim izredno trdnost takega aluminijar njegova raztržna trdnost znaša 20 do 25 kg na kvadratni milimeter. Zato smo imeli velike težave z ravnanjem pločevine, saj je tak aluminij trd kot betonsko jeklo. Se večji problem je nastopil pri varjenju. Strokovnjaki so menili, da se taka vrsta aluminija izredno težko vari oz. da bodo zvari luknjičavi. S sodelovanjem strokovnjakov iz Varilnega inštituta LRS v Ljubljani smo uspešno rešili tudi ta problem; »peral 4« smo varili z argonskim aparatom, ki ga je posodil inštitut. Zvari so lepo izdelani in homogeni.

Obelisk je težak 4.500 kg; njegove »noge« so narejene takole: srednji drog je vlit v komad iz aluminija, ki je ustrezno obdelan, prav spodaj pa je privarjena debela pločevina. Vsa konstrukcija je zaradi svoje posebne izvedbe prav zanimiv tehnični problem: to so 3 trapeci sestavljeni pod različnimi koti. Pri tem smo morali rešiti več nevsakdanjih konstrukcijskih problemov; zelo nazorno bo, če povem, da smo obdelovali spomenik kot če bi bil obešen na raženj.

Zanimivo je rešen tudi problem površinske obdelave. S posebnim načinom marmoriranja smo dosegli različne svetlobne efekte. Da se bodo ti efekti ohranili, smo površino spomenika prelakirali s posebnim zaščitnim prozornim lakom, izdelkom znanega podjetja ANTIKOR iz Beograda. Spomenik bo s tem zaščiten proti oksidaciji in koroziji.

Spomenik brez nog je visok 16 metrov, njegov podstavek pa 8 in pol metra. Ko ga bomo dvignili s škripci nad podstavek, bo vanj zaklinjen. Točka, kjer stoji spomenik, je izredno vetrovna; ugotovljeno je, da lahko tu pričakujemo tudi veter z močjo do 140 km na uro. Za izredne razmere je dodanih še 30 % za varnost, kar vse smo seveda morali jemati v račun, ko smo ugotavljali, kakšne napore bo moral prenašati novi obelisk. Razen tega je spomenik sam na sebi izredno dober strelovod s prav posebno veliko površino. Zaradi tega smo ga temeljito vzemljili; izkopanih je več deset metrov dolgih jarkov v obliki zvezde.

V začetku je kazalo, da bo poseben problem prevoz spomenika iz tovarne v Slov. Bistrici do Žužemberka. Najprej smo nameravali prositi za pomoč JLA, da bi spomenik prepeljal vojaški helikopter znamke Sikorsky. Pozneje smo se odločili za kamionski prevoz, ki ga je odlično opravilo podjetje INTEREVROPA pod vodstvom prometnega tehnika Vaša. Na progi Slov. Bistrica – Celje – Ljubljana – Radohova vas – Bič – Žužemberk je bil samo en večji problem na ovinku v Konjicah in na zadnjem klancu na samem hribu, kjer bo spomenik stal.

Vsa montažna dela bomo opravljeta PIONIR, nadzorni ordan pa vili s tovariši iz gradbenega podje inž. Tone Zerjal od OLO v Novem mestu.

Pripomnim naj samo še to, da smo zelo razočarani, ker se povabljeni strokovnjaki, zlasti iz Zagreba, niso odzvali našemu povabilu, da bi si ogledali način varjenja »perala 4«; to smo delali v državi prvič in novost izvedbe, materiala in reševanja zamisli je pač vredna, da bi si jo domači strokovnjaki ogledali. Raje se vozijo v inozemstvo in tam »občudujejo-tujce . . .«

Inženirju Juriju Godcu in tovarišem iz SGP PIONIR smo se lepo zahvalili za podatke. Mogočnost novega spomenika je razvidna tudi na sliki, ki smo jo posneli v četrtek popoldne, še bolj pa bo prišla do izraza, ko bo po končanih delih aluminijasti obelisk zablestel v vsej svoji veličini. Tudi z drugimi deli krog spomenika zdaj na vso moč hitijo, da bo do praznika 22. julija vse pripravljeno. Tg.

PRED 20 LETI SO SE NAŠI TOVARIŠI BOJEVALI ZA SVOBODO NAŠE DOMOVINE, DANES NADALJUJMO NJIHOVO DELO V BOJU ZA SOCIALISTIČNO IZGRADNJO — ZA NAPREDEK NAŠIH VASI IN MEST!

KMETIJSKA ZADRUGA BIZELJSKO

Toi. 12 dni staro srnico je prinesel pred kratkim eden izmed delavcev metliške tovarne BETI iz Gradca. Revše je bilo izgubljeno in brez matere ne bi več dolgo živelo. V tovarni pa so mu polskali krušno oz. »mlečno« mater: z razredčenim kravjim mlekom, stekleničko in cuclјem je revežu pomagal na noge vratar tovarne BETI, ki pravkar krmi ljubljenko vsega kolektiva. Ko bo dorasla, jo bodo seveda spustili v gozdove

Obvestilo bralcem

Zaradi tehničnih vzrokov smo morali danes izpustiti nadaljevanje romana »NEVIDNI GOSPODAR«. Uredništvo